NORVEGIA SACRA

NORVEGIA SACRA

AARBOK
TIL KUNNSKAP OM DEN NORSKE KIRKE
I FORTID OG SAMTID

SEKSTENDE AARGANG
1936

STEENSKE FORLAG :: OSLO

Utgitt efter tiltak av
den Norske Kirkes biskoper
Redigert av Oluf Kolsrud

Side 1-71 trykt med bidrag av
FRIDTJOF NANSENS FOND TIL VIDENSKAPENS FREMME

JOHANSEN & NIELSENS BOKTRYKKERI, OSLO 1940

284.71
N891

NORVEGIA SACRA

1936

INNHOLD

Side

Bispevisitasene i Trondhjems Stift 1805-1841. Optegnelser av biskop dr. *Peter Olivarius Bugge.* Utgitt av professor dr. *Oluf Kolsrud* under medvirkning av bibliotekar *Solveig Tunold* 1

Stiftsdireksjon og Domkapitel. Kort utgreiding for bispemøtet i 1929 av professor dr. *Oluf Kolsrud.* Med fraasegner av bispemøti i 1929 og 1933 58

Beretninger om den Norske Kirke i 1935. Avgitt til det Kgl. Kirke- og Undervisnings-Departement av den Norske Kirkes Biskoper 72

I. Oslo bispedømme. Av biskop dr. *Johan Lunde* 72

II. Hamar bispedømme. Av biskop *Henrik Hille* 76

III. Agder bispedømme. Av biskop *J. Maroni.* 81

IV. Stavanger bispedømme. Av biskop *J. C. Petersen.* 86

V. Bjørgvin bispedøme. Av biskop *Andreas Fleischer* 94

VI. Nidaros bispedømme. Av biskop *J. Støren* 100

VII. Haalogaland bispedømme. Av biskop dr. *Eivind Berggrav.* 111

Den Norske Sjømannsmisjon i 1935. Ved pastor *A. Olsen* 125

De norske misjoner i 1935. Ved pastor *A. Olsen* 131

2/1/43

Augsburg College
Library

Biskop Bugges visitaser 1805-1841.

Side

Dalernes Provstie:
- Bynæsset ... 11
- Børsen ... 12
- Holtaalen ... 12
- Klæboe ... 13
- Lade [Stranden] ... 14
- Meldalen ... 14
- Melhuus ... 15
- Opdal ... 17
- Røraas ... 17
- Støren ... 18
- Sælboe ... 19
- Ørkedalen ... 20

Indherreds Provstie:
- Bedstaden ... 21
- Frosten ... 22
- Inderøen ... 23
- Lexvigen ... 24
- Skognen ... 25
- Sparboen ... 27
- Stod ... 28
- Størdalen ... 29
- Værdalen ... 31
- Ytterøen ... 32

Nummedalens Provstie:
- Fosnæs ... 34
- Grogn ... 35
- Kolvereid ... 35
- Nærøe ... 36

Side

- Overhalden ... 37
- Sneaasen ... 38

Fosens Provstie:
- Aafiord ... 39
- Biørnør ... 40
- Hevne ... 41
- Hitteren ... 42
- Stadsbøigden ... 43
- Ørlandet ... 44

Nordmørs Provstie:
- Christiansund ... 46
- Edøen ... 47
- Oure ... 48
- Qværnæs ... 49
- Stangvigen ... 49
- Sundalen ... 50
- Surendalen ... 51
- Tingvold ... 51

Romsdals Provstie:
- Agerøe ... 52
- Boe ... 53
- Grytten ... 54
- Molde [Bolsøe] ... 55
- Næsset ... 56
- Vedøe ... 57

Trondhjems Provstie ... se s. 1

BISPEVISITASENE I TRONDHJEMS STIFT 1805-1841.

OPTEGNELSER AV BISKOP DR. *PETER OLIVARIUS BUGGE.*

UTGITT AV OLUF KOLSRUD UNDER MEDVIRKNING AV SOLVEIG TUNOLD.

I de 39 aar dr. Peter Olivarius Bugge satt paa Trondhjems bispestol, fra 1804 til 1842, holdt han visitas i sitt stift 22 somre. Den første visitasreisen gjorde han i sitt 2dre bispeaar 1805, den 22de og siste i sin alders 76de aar, et aar før han tok avskjed. Ved hans utnevnelse blev stiftet delt. Nordlandenes og Finmarkens amter blev utskilt, og Trondhjems Stift fikk den utstrekning som Nidaros bispedømme fremdeles har. — Bugges visitaser er ujevnt fordelt over stiftet. De nærmeste provstiene blev visitert hyppigere enn de som ligger lengere borte. Indherred fikk oftest besøk av biskopen, de fleste bygder 7-8 ganger, dernæst Dalerne og Fosen, op til 7 ganger, saa Nordmør, 4-6 ganger, Romsdal 3-4 ganger, likesaa Nummedalen [Namdal]. Men i alle provstier var det bygder som biskopen visiterte sjeldnere, somme bare 2-3 ganger. — Antallet visiterte prestegjeld om aaret er ogsaa meget ujevnt, det svinger mellem 24 og 3. Det samlede antall bispevisitaser (utenfor stiftsstaden) er 238. De aar da Bugge ikke visiterte, eller visiterte paa færre steder, blev visitas holdt av provstene. Provstevisitasene utfyller saaledes rekken av bispevisitaser. — Det regelmessigste ved bispevisitasene var aarstiden; de foregikk i sommermaanedene, juni-juli-august, undtagelsesvis i september. — Omstaaende tabellariske oversikt over biskop Bugges visitaser gir oplysning om deres fordeling baade efter sted og tid.

Stiftsstaden staar i en særstilling, idet biskop Bugge ikke holdt visitas i byens kirker paa samme maate som ellers i stiftet, men innskrenket sig til det ved reskript av 26. oktober 1818 befalede visitasmøte. Dette møte blev i Bugges tid avholdt for Trondhjems Provstie under ett, 1819-42, en gang hvert aar, vanlig om høsten, i Trondhjems Domkapitel.

Om biskop Bugges visitaser foreligger der to parallelle rekker av

Biskop P. O. Bugges visitaser i Trondhjems Stift 1804—1842	1805	1807	1809	1810	1811	1817	1819	1820	1821	1823
Dalernes Provstie.										
Bynæsset	28/7	...	...	21/8	...	...	21/7	...	...	5/8
Børsen (oprettet 1814).	...	...	...	...	...	...	20/7	...	...	...
Holtaalen	11/8	...	...	...	...	15/8	...	...	...	...
Klæboe	25/8	...	...	17/8	...	...	...	24/9	...	...
Lade (Strinden)	...	...	...	5/8	...	...	...	...	5/8	...
Meldalen	1/8	...	...	...	...	...	11/6	...	...	...
Melhuus	23/8	...	...	19/8	...	27/8	...	...	8/8	...
Opdal	4/8	...	...	...	...	...	...	...	12/8	...
Røraas	18/8	...	...	...	...	17/8	...	...	...	...
Støren	7/8	...	...	...	...	24/8	...	...	10/8	...
Sælboe (hørte til Innherred til 1824)	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Ørkedalen	29/8	...	...	...	...	...	...	26/9	...	...
	30/7	...	...	23/8	...	...	18/7	...	...	...
Indherreds Provstie.										
Bedstaden	23/6	...	9/8	...	...	24/7	...	18/6	...	...
Frosten	17/7	...	...	...	7/7	...	...	...	29/7	...
Inderøen	...	...	30/7	...	...	...	...	9/6	...	...
Lexvigen	14/7	...	...	...	21/7	...	...	...	22/7	...
Skognen	9/6	...	25/7	...	...	16/7	...	5/7	...	...
Sparboen	14/6	...	1/8	...	...	20/7	...	11/6	...	...
Stod	16/6	...	3/8	...	...	22/7	...	13/6	...	...
Størdalen	5/6	...	23/7	...	...	13/7	...	7/7	...	...
Værdalen	12/6	...	27/7	...	...	27/7	...	2/7	...	...
Ytterøen	12/7	...	...	...	18/7	...	...	...	25/7	...
Nummedalens Provstie.										
Fosnæs	2/7	...	...	...	...	...	...	21/6	...	...
Grogn (oprettet 1820)	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Kolvereid	27/6	...	...	...	...	...	...	23/6	...	...
Nærøe	30/6	...	...	...	...	...	...	25/6	...	...
Overhalden	4/7	...	...	...	...	...	...	27/6	...	...
Sneaasen (hørte til Indherred til 1836)	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
	19/6	...	6/8	...	...	...	...	15/6	...	...
Fosens Provstie.										
Aafiord	...	7/6	...	...	...	15/6	...	...	4/7	...
Biørnør	...	11/6	...	...	...	18/6	...	...	8/7	...
Hevne	...	5/8	...	...	...	29/6	...	...	15/7	...
Hitteren	...	14/6	...	...	...	22/6	...	...	12/7	...
Stadsbøigden	...	31/5	...	...	...	8/6	...	...	20/7	...
Ørlandet	...	3/6	...	...	...	12/6	...	...	1/7	...
Nordmør Provstie.										
Christianssund (opr. 1827)	...	21/6	...	...	...	...	11/7	...	...	8/7
Edøe	...	17/6	...	...	...	...	13/7	...	...	6/7
Oure	...	2/8	...	...	...	...	...	...	...	
Qværnæs	...	23/6	...	...	...	...	8/7	...	...	25/7
Stangvigen	...	26/7	...	...	...	...	18/6	...	...	7/9
Sundalen	...	19/7	...	...	...	...	22/6	...	...	29/7
Surendalen	...	29/7	...	...	...	...	16/6	...	...	9/9
Tingvold	...	22/7	...	...	...	...	20/6	...	...	27/7

1824	1825	1827	1828	1829	1831	1833	1835	1837	1838	1840	1841	Antall bispevisitaser i prestegjeldene
...	...	9/9	...	...	5/6	...	...	...	...	...	8/7	7
13/8	...	10/9	...	...	7/6	...	...	15/7	...	...	6/7	6
1/8	...	...	...	...	16/6	...	...	...	...	...	...	4
...	...	...	...	...	28/6	...	...	...	...	...	2/7	5
16/7	...	...	...	...	30/6	...	...	...	...	...	...	4
8/8	...	...	...	...	10/6	...	10/8	...	...	...	...	5
15/8	...	12/9	...	...	23/6	...	...	...	...	...	...	7
...	...	...	...	...	12/6	...	...	...	...	...	...	3
3/8	...	...	...	...	19/6	...	...	...	...	...	...	4
30/7	...	...	...	...	14/6	...	...	...	...	...	...	5
...	...	...	...	...	26/6	...	...	...	...	...	...	3
12/8	...	...	...	...	9/6	...	22/7	...	...	...	...	6
...	24/7	...	...	2/8	...	...	...	...	...	...	...	6
...	7/8	...	...	14/8	...	28/5	...	4/6	...	12/6	...	8
...	31/7	...	...	...	...	...	...	...	...	19/6	...	4
...	19/7	...	...	29/7	...	2/6	...	11/6	...	25/6	...	8
...	5/8	...	...	12/8	...	...	...	6/6	...	14/6	...	8
...	28/7	...	...	6/8	...	...	...	...	...	...	...	6
...	26/7	...	...	4/8	...	...	...	...	...	21/6	...	7
...	9/8	...	...	16/8	...	...	...	...	...	9/6	...	7
...	2/8	...	...	9/8	...	...	...	...	...	16/6	...	7
...	21/7	...	...	31/7	...	31/5	...	8/6	...	23/6	...	8
...	6/7	...	...	21/7	...	...	...	...	...	...	...	4
...	3/7	...	...	12/7	...	...	...	...	...	...	...	2
...	...	...	...	16/7	...	...	...	...	...	...	...	3
...	26/6	...	...	19/7	...	...	...	...	...	...	...	4
...	30/6	...	...	14/7	...	...	...	...	...	...	...	4
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	3
...	12/7	...	...	5/7	...	...	...	...	...	...	...	5
...	9/7	...	...	7/7	...	...	...	...	...	...	[6/6]	5
...	...	...	1/6	...	...	...	...	...	...	...	...	4
...	...	...	...	[*/7]	...	7/6	...	...	20/7	...	...	5
...	17/7	...	28/5	...	...	4/6	...	13/6	...	...	...	7
...	14/7	...	23/6	...	...	[16/6]	...	...	18/7	...	...	6
...	...	...	...	...	...	[9/6]	...	...	24/7	...	...	4
...	...	...	...	...	...	9/6	...	...	22/7	...	...	5
...	...	...	3/6	...	...	...	...	...	...	...	...	2
...	...	...	...	...	...	12/6	...	...	26/7	...	...	5
...	...	...	...	...	...	...	26/7	...	...	...	...	4
...	...	...	...	...	...	...	...	...	31/7	...	...	4
...	...	...	...	...	...	...	24/7	...	...	...	...	5
10/8	...	...	6/6	...	...	...	28/7	...	29/7	...	...	6

Biskop P. O. Bugges visitaser i Trondhjems Stift 1804--1842	1805	1807	1809	1810	1811	1817	1819	1820	1821	1823
Romsdals Provstie.										
Agerøe	...	5/7	...	...	...	...	1/7	...	...	13/7
Boe	...	1/7	...	...	...	...	4/7	...	...	11/7
Grytten	...	12/7	...	...	...	...	27/6	...	...	17/7
Molde (Bolsøe)	...	28/6	...	...	...	...	6/7	...	...	22/7
Næsset	...	15/7	...	...	...	...	24/6	...	...	20/7
Vedøe	...	8/7	...	...	...	...	29/6	...	...	15/7
Antall visiterte prestegjeld om aaret . . .	24	20	8	5	3	16	17	14	13	14

beretninger. Den ene bestaar av optegnelser som Bugge har gjort om bispevisitasene, i en særskilt bok, til personlig bruk; den andre utgjøres av biskopens offisielle innberetninger om saavel biskopens som provstenes visitaser, innsendt til det Kgl. Danske Cancellie i Kjøbenhavn, og efter 1814 til den Kgl. Norske Regjerings Departement for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

Visitasboken er innrettet av biskop Johan Ernst Gunnerus (1758-73) og inneholder optegnelser om bispevisitasene i Trondhjems Stift i aarene 1771-73 av J. E. Gunnerus, 1774-84 av Marcus Frederik Bang (biskop 1774-87), og 1807-41 av P. O. Bugge. Fra aarene 1785-1806, d. v. s. Bangs 3 siste aar, biskop Johan Christian Schønheyders tid, 1788-1803, og Bugges 3 første aar, inneholder visitasboken ingen optegnelser. At Bugge ikke brukte boken paa sin første visitasreise i 1805, tyder paa at den ikke har været tilstede, da han tiltraadte bispeembedet og mottok arkivet i uorden. — Visitasboken har ikke form av en løpende dagbok over visitasreisene, men optegnelsene er samlet prestegjeldsvis, saaledes at hvert prestegjeld som regel har én side. Saadan var boken innrettet av Gunnerus og Bang. Da Bugge efter en lang mellemtid tok boken i bruk igjen, fulgte han forgjengernes eksempel, men begynte fra nytt av for hvert prestegjeld. — Visitasboken er ikke nogen embedsprotokoll[1], men en uoffisiell optegnelsesbok til biskopens personlige underretning, og Bugge selv synes ikke aa ha regnet den som hørende til bispearkivet, men maa ha beholdt den ved sin avskjed fra bispeembedet i 1842.

[1] Jeg kan ikke være enig med T. Høverstad, Norsk skulesoga 1739-1827, s. 247, naar han regner den for „ein embættsprotokoll".

1824	1825	1827	1828	1829	1831	1833	1835	1837	1838	1840	1841	Antall bispevisitaser i prestegjeldene
...	...	...	15/6	...	...	...	...	...	...	...	...	4
...	...	...	12/6	...	...	...	...	...	...	...	...	4
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	3
...	...	...	10/6	...	...	...	[2/8]	...	...	...	...	4
...	...	...	9/6	...	...	...	30/7	...	...	...	...	5
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	3
9	18	3	9	16	12	7	6	6	7	8	3	

Efter biskop Bugges død i 1849 blev størstedelen av hans bibliotek solgt sommeren 1850 ved offentlig auksjon i Trondhjem (trykt katalog med 2 supplementer, i alt 1255 nr.). Biskopens sønn, rektor ved Katedralskolen i Trondhjem Frederik Moltke Bugge, tok avskjed 30. juli 1851 og flyttet til Bergen. Innen sin avreise 22. september 1851 skilte han sig ved en del møbler og annet løsøre, som blev innsatt paa Latinskolen til salg underhaanden. Likesaa avhendet han en stor del av sitt eget bibliotek og resten av farens. Bøkene blev avertert til salgs „til Spotpriser" 13. september 1851; rektor Bugges egne bøker, vesentlig av pedagogisk, medisinsk og politisk innhold, var „indsat tilsalgs i Mad. Andersens Boglade", mens „Latinskolens Pedel, Værdahl, anviser en Samling af værdifulde og vel conditionerede især tydske og franske Bøger, forhen hørende til afdøde Biskop Bugges Bibliothek"[1], av interesse „især for Geistlige og Theologer". Antagelig er visitasboken kommet med blandt disse bøker, og er blitt solgt. Flere daterte notiser fra 7. og 20. mars 1852, skrevet som skriveøvelser rundt omkring i boken paa blanke sider, viser, at den da var hos Johan Peter Johannsen paa Bakklandet. Denne mann døde 6. januar 1893 i sitt 59de aar, og var altsaa i 1852 18 aar gammel. Hans yngre bror Chr. N. Johannsen, kjøpmann paa Bakklandet, døde 2. august 1893. Ved ordningen av sistnevntes store efterlatte bibliotek blev visitasboken funnen av stiftsarkivar Kr. Koren. Han skriver: „Om at nærværende Protokol skulde være i hans Besiddelse, havde jeg fra forskjellige Kanter hørt berette, og dette var for en stor Del Grunden til, at jeg paatog mig det svære Arbeide, at faa denne afdeles uordnede Bogsamling bragt i Stand til Salg. Bøgerne var spredt over det hele Hus i Skabe, Hylder og Kasser, og det var først i et af de sidst gjennemgaaede Skabe at jeg i Oktober 1893 fandt denne Protokol, som jeg antager er kommen i Johannsens Eie ved Kjøb paa en Auktion efter Rektor Bugge, da Manuskripter og Bøger, som har tilhørt denne, fandtes i Samlingen." Sammen med flere andre saker fra Johannsens bibliotek kom visitasboken i 1894 til Stifts- (nu Stats-) arkivet i Trondhjem.

Visitasboken, som ved denne leilighet fikk sitt nuværende bind, er i folio-

[1] Trondhjems Adressecontoirs Efterretninger 1851, nr. 103, 110, 112, 114.

format og har bestaatt av 171 nummererte blad. Gunnerus's og Bangs optegnelser finnes paa bl. 2-72, Bugges paa bl. 73-104. De følgende 65 blad, 105-169, manglet, da boken kom til Stiftsarkivet. Ifølge en optegnelse av Bugge paa 1ste side av blad 93 er hans optegnelser om Skognen paa denne side fortsatt paa „pag. 105"; det som saaledes er gaatt tapt med bl. 105, er formodentlig optegnelsen fra visitasen i Skognen 14. juni 1840. Forøvrig kan en skjønne, at alle Bugges visitasoptegnelser i boken er bevaret. Bortsett fra de faa linjer paa bl. 105 har sannsynligvis de manglende blad, 105-169, været ubeskrevne og er nok tatt ut for aa nyttes til skrivepapir. — Bl. 170-171 inneholder bare en optegnelse (171 verso) av biskop Bang. — I den tid boken var i privateie, har en ukjent haand skrevet en innholdsfortegnelse paa et innlagt oktavark.

Av Bugges offisielle visitasinnberetninger finnes fra tiden før 1814 bare innberetningen om biskopens første visitasreise i 1805[1], hvormed visitasboken saaledes heldigvis kan suppleres. Fra bispevisitasene 1807, 1809, 1810, 1811, hvorom visitasboken inneholder optegnelser, er innberetninger ikke bevart. Men fra 1817 av foreligger en fullstendig rekke av Bugges visitasinnberetninger til Kirkedepartementet[2]. Disse utgjør da en parallell til visitasbokens optegnelser om bispevisitasene i de samme aar.

Gjennemgaaende er de to versjoner avfattet paa forskjellig maate. og de dekker hinannen ikke hverken i formen eller i innholdet. De offisielle innberetninger meddeler baade mere og mindre enn visitasboken. Spesielt er det aa merke, at innberetningene til Departementet medtar referater fra de ved reskript av 26. september 1818 paabudte visitasmøter; men om disse møter pleiet biskop Bugge ikke notere noget i sin visitasbok, eftersom provstene førte offisielle protokoller over møtene. Det er for de egentlige visitaser i kirkene, med gudstjeneste og katekisasjon, at visitasboken og visitasinnberetningene lar sig sammenligne. Den første kan inneholde trekk som er utelatt i den andre, og omvendt. Men særlig maa en legge merke til, at biskopens dommer over personer og forhold i visitasboken faller skarpere og mere uforbeholdne enn i innberetningene, hvor uttrykkene er mere eller mindre avdempet; Bugge kan dog ogsaa til Departementet si sin mening uten omsvøp.

Et lignende forhold mellem en biskops personlige og offisielle uttalelser kan iakttas hos Bugges yngre samtidige embedsbroder i Danmark, Sjællands biskop J. P. Mynster, hvis visitasdagbøker 1835-53 nu foreligger i en mønstergyldig utgave.[3] — Nogen eksempler skal anføres for aa illustrere Bugges maate aa se og fremstille tingene paa.

[1] Riksarkivet, Danske Cancellies arkiv, Henlagte Sager.

[2] Riksarkivet, Kirkedepartementets kontor A, Visitasberetninger.

[3] J. P. Mynsters Visitatsdagbøger 1835-1853, udg. af Bjørn Kornerup, I-II, Kbh. 1937; se I, p. XXIII-XXVIII. Jfr. anmeldelse av S. Tunold i Norsk Teologisk Tidsskrift 1939, s. 61-64.

Visitasboken.

Tredie Gang visit. i Skognen d. 16. Jul. 1817. En stor Mængde var forsamlet, skiønt det var en Søgnedag. Pr. Midelfart som for et Aar var kommen til Kaldet, prækede over Gal. 6, 1. Min Tale handlede især om den Varsomhed, man burde iagttage i Børns Nærværelse, for ikke at give dem slette Indtryk. Provstens egne Børn stode frem paa Kirkegulvet. Ungdommen var just ikke roesværdig, dog meget bedre, end forrige Gang. Den faste Skole ved Præstegaarden er nu i god Gang, ogsaa en nye oprettet i Ekne Sogn ifølge Skoleplanen. Midelfart er vel nu forsigtigere i Lære, end før. Af Prædiken kunde jeg lidet høre, formedelst Bispestolens Ubeqvemhed i Kirken; men hvad jeg hørte, var ikke slet. Embedsbøger og Alt i god Orden. Besigtigelsesforretninger leveredes.

Visitasinnberetningen.

Den 16 Julii visiterede jeg i Skognens Hovedkirke. Provst Middelfart prædikede, og lod sine egne Børn træde frem paa Kirkegulvet, som ellers ikke skeer her i Stiftet uden af Bønderbørn. Ungdommen var kun maadelig oplyst, hvori dog nærværende Sognepræst ingen Skyld har. Jeg fandt den ogsaa bedre, end forrige Gang. Skolevæsenet i Skognen er i god Gang, og Embedsbøgerne befandtes i behørig Orden. Kirkerne ere vel vedligeholdte. Præstegaarden mangler nogen Reparation, hvormed dog allerede var begyndt. Enkesædet, som beboes af PræsteEnken Madam Hejde, trænger til megen Reparation. Endeel var alt giort, og meget betydelige Forbedringer lovede hun med Laugværge i Aaret 1818 at fuldføre.

[Meldalen.] Visit d. 11. Jun. 1819. Hr. Parelius præker kun maadelig og katekiserer heller ikke godt. Ungdommen befandtes kun gandske maadelig oplyst. Dog troer jeg vel, at der arbeides med den. Men jeg frygter for, at Præsten, som nyekommen Mand, er for bange for at støde denne i sig selv sture og trodsige Almue.

I Meldalens Hovedkirke blev Bispevisitaz afholdt den 11te Juni. Ungdommen befandtes kun maadelig oplyst, endskjønt jeg dog har Grund til at troe, at dens Underviisning ikke forsømmes, men det forekom mig som Sognepræsten ikke havde de bedste Gaver til at katekisere. Jeg talte ogsaa med ham om det sidste, og raadede ham til at nedstemme sig mere til Almuens FatteEvne, og afholde sig fra adskillige philosop(h)iske Konstord, som Almuen ikke forstaaer, og jeg ikke heller. I Liv og Levnet er Præsten aldeles ustraffelig.

[Ørkedalen.] Visit. d. 18. Jul. 1819. Provsten præker og katekiserer elendig og forsømmer al Embedsflid. Ungdommen skulde noget være tyllet i til jeg kom, men den

Ørkedalen. Her blev visiteret af Biskopen den 18de Julii. Jeg har altid ved Visitazer i Ørkedalen befundet Ungdommen meget vankundig, og uagtet jeg veed, at denne

var elendig. At Præsten drikker, er uden Tvivl vist.

Gang før min Ankomst noget i en Hast skal være proppet i den, befandt jeg den dog ingenlunde vel oplyst. Jeg kan ikke rose Præsten for Embedsflid, han mangler Lyst til Embedets Gjerning. Imidlertid kan man intet gjøre ved denne Sag, uden at formane til Forbedring. Ønskelig Forandring kan kun ventes ved hans Dødsfald. Han mangler ogsaa Gaver til at prædike og katekisere. Iøvrigt kan hans Svaghed tildeels tale til Undskyldning.

[Inderøen.] 2den Gang visiteret d. 9. Jun. 1820. Prækenen for det meste høittravende og derfor dumt Vaas. Deklamationen snart skrigende, snart hviskende. Ungdommen var kun middelmaadig, og syntes lidet at forstaae af hvad der var lært. Den bedste Skoleholder var syg, af de 3, som katekiserede, vare de 2 endda, som det syntes, nogenlunde.

Inderøen. I Saxhoug Hovedkirke blev Visitaz holdt den 9de Juni. Sognepræsten prædikede meget længe. Ungdommen var kun middelmaadig, og syntes ikke at forstaae synderlig, af hvad den havde lært.

[Surendalen.] Visit. 10. Aug. 1824. Pr. Fink. prækede over Ps. 119, 175 over det menneskelige Livs Værd. Vi kan deri a) lære meget, b) nyde meget got, c) giøre meget godt, d) forberede os til høiere Lærdomme og Nydelser og Handlinger i Evigheden. Denne Præken var i sit Slags god, men umuelig af ham selv. Hans Katek. lidede jeg bedre, thi deri spurgtes om de simple Evangelii Grundsandheder og actus gratiæ, hvorom sielden noget høres. Ungdommen var ikke ueffen. Min Tale var over 1. Thess. 5, 9. 10. Ingen Soldater mødte, hvilket maae anmeldes. Fink. syntes den Gang ret venskabelig og godgiørende.

I Surendals Hovedkirke visiterede jeg den 10 Aug. Provst Finchenhagen prædikede over Ps. 119, 175. Prædikenen handlede om det Menneskelige Livs Værd, og var i sit Slags vel og ordentlig sammensat. Mig forekom den at være taget ud af en Bog. Hans Katekisation behagede mig meget godt, thi han spurgte om reelle Christendoms Grundsandheder, især af den 3die Artikel. Hans Levnet er, hvad man kalder ustraffeligt. For megen Selvfølelse og Herskesyge samt Pengebegjerlighed have maaskee været hans Skjødesynder, men deels Modgang, deels Aarene synes at have svækket disse Feil. Iøvrigt holder han sig i sit Foredrag i Almindelighed strængt til Bibelen. Ved min Overhøring befandt jeg at Ungdommen ikke var ueffen.

[Børsen.] Visit. d. 10. Sept. 1827. Prækenen var elendig, men Ungdommen forekom mig denne Gang bedre, end sidst.

I Børsen er en gammel Præst ved Navn Wessel, som er en skikkelig Mand, og har været bekjendt af sine uhyre Legems Kræfter, men hans SiæleEvner have altid været svage. Hans Prædiken var elendig, dog langt fra ikke uchristelig, men til hans Roes maa jeg anføre, at Ungdommen, som ved min 'forrige Visitaz var over al Beskrivelse vankundig og hvorover jeg da troede i Kirken at burde yttre Misnøielse, nu var langt bedre oplyst, saa at jeg endog forundrede mig derover.

[Størdalen.] Vis. 16. Aug. 1829. Kap. prækede særdeles godt, deklamerer rigtig, men har for liden Action. Af Ungdommen svarede nogle taalelig, men de fleste ere vankundige.

Størdalen. Sognepræsten forekom mig, og har altid forekommet mig temmelig kold [rettet fra: ligegyldig] for sit Embede, hvorfor heller intet Synderligt til Oplysningens Fremme og Sædernes Forbedring der er udrettet [rettet fra: kan ventes]. Den residerende Kapellan prædikede. Da han er min Søn, tør jeg Intet videre derom sige, end at hans Prædiken forekom mig meget god. De fleste af Ungdommen vare vankundige.

[Ytterøen.] Vis. 8. Jun. 1837. Præsten er hypokonder, men en velmenende Mand. Hans Præken var ikke slet, men Ungdommen synes ikke anbragt til Tenksomhed, ej heller har Præsten Gaver dertil.

I Ytterøens Kirke prækede Hr. Bernhoft, som er elsket af sin Menighed for sin Retskaffenhed. Begavet Prædikant kan man ikke kalde ham, ei heller syntes Ungdommen at yttre synderlig Tænksomhed, som den hypokondre og svagelige Mand maaskee ikke har Gaver til at vække. Paa redelig Flid og god Villie mangler det ham vist ikke.

En gjennemgaaende sammenligning mellem Bugges paralleile beretninger vilde være ønskelig; men de er saa forskjellige i formen, at det ikke er mulig aa paapeke forskjellen bare ved aa anmerke variasjoner i de enkelte uttrykk; de to beretninger maa leses hver for sig i sammenheng og jevnføres i sin helhet. — Og til aa avbalansere Bugges ofte saa personlige og ensidige dommer vil det være rett og nød-

vendig aa ta i betraktning provstenes uttalelser i beretningene fra provstevisitasene. — Alt dette jevnførings-stoff er det imidlertid ikke plass til aa fremlegge i Norvegia Sacra. Her maa vi nøie oss med aa gjengi Bugges optegnelser i visitasboken, med de kritiske reservasjoner om deres kildeverdi som er antydet. Og visitasboken fortjener aa utgis for sig[1], — den er et særpreget menneskeligt dokument, som like meget tjener til aa karakterisere sin forfatter som til aa gi et billede av forholdene i hans stift, slik de tegnet sig for hans skarpe blikk.

Ved utgivelsen er det allikevel ansett ønskelig aa supplere visitasboken i et par henseender fra innberetningene. For det første er visitasene i 1805, som helt mangler i visitasboken, tatt med efter innberetningen til Danske Cancellie, dat. 23. september 1805. Og for det annet er nogen visitaser fra senere aar, som Bugge ikke har gjort optegnelser om i visitasboken, anført efter innberetningene til Kirkedepartementet, nemlig Lexvigen 1821, Stangvigen og Surendalen 1823, Skognen 1840, Bynæsset, Børsen, Holtaalen 1841. De visitaser som saaledes er skutt inn i utgaven av visitasboken, er merket med en stjerne ved begynnelsen og slutten av stykket. Referater fra visitasmøter i innberetningene er ikke tatt med i disse innskudd i utgaven.

I visitasboken kommer prestegjeldene i den rekkefølge, hvori Bugge efterhvert besøkte dem første gang fra 1807 av, da han tok visitasboken i bruk. Det var ingen grunn til aa bibeholde denne ordning i utgaven, naar visitasinnberetningen fra 1805 skulde tas med. For oversiktens skyld er prestegjeldene i utgaven ordnet provstivis, og innenfor provstiene alfabetisk. Innberetningene fra 1805 er fordelt paa de enkelte prestegjeld, som i visitasboken. Navnene paa provstiene er tatt fra visitasinnberetningene. — Med petit er tilføiet: 1) fortegnelse over de prestegjeld som hørte til hvert provsti, 2) fortegnelser over provstene i hvert provsti, 3) fortegnelser over sogneprestene og kapellanene i hvert prestegjeld; embedsmannsfortegnelsene omfatter Bugges bispetid; de er vesentlig hentet fra de velkjente personalhistoriske skrifter av A. Erlandsen, M. Bie o. a. — Oplysninger til enkeltheter i teksten er meddelt i anmerkninger. Nogen uvisse detaljer er, efter forespørsel, godhetsfullt undersøkt av Statsarkivet i Trondheim. — I teksten er stedsnavn og personnavn gjengitt slik som Bugge har skrevet dem. Lett forstaaelige forkortelser er bibeholdt; andre er utfylt uten nærmere betegnelse. Utgiver-tilføielser i teksten er satt i [ ]. — Bibliotekar *Solveig Tunold* har medvirket i utgivelsen for visitasbokens vedkommende. — For innledningen og for redaksjonen av hele utgaven er undertegnede ansvarlig.

Oluf Kolsrud.

[1] Visitasboken er tidligere benyttet av dr. Torstein Høverstad, Norsk skulesoga 1739-1827, Kra. 1918, s. 234-246, hvor der er meddelt utdrag for aarene 1807-1827.

DALERNES PROVSTIE

Bynæsset. Børsen (oprettet 1814). Holtaalen. Klæboe. Lade (Strinden). Meldalen. Melhuus. Opdal. Røraas. Støren. Sælboe (overført fra Indherred til Dalerne 1824). Ørkedalen.

Provster:
1801-1814. Jacob von der Lippe Parelius (Meldalen).
1814-1816. Cornelius Thomas Rønnau (Opdal), konstituert.
1817-1826. Peder Schjelderup Nissen (Melhuus).
1826. Matthias Heltberg (Bynæsset).
1828. Lorentz Angell (Melhuus).
1829-1832. Christian Martin Eckhoff (Bynæsset).
1832-1841. Jacob von der Lippe Parelius (Meldalen).
1841-1843. Christian Petersen (Bynæsset).

Bynæsset.

Sogneprester:
1788-1813. Amund Barhow, f. 1742, † 1813.
1814-1815. Johan Garmann, f. 1780, † 1815. Se Ørkedalen.
1815. Andreas Fuglsang Dircks, f. 1762, † 1828, tiltraadte ikke.
1816-1826. Matthias Heltberg, f. 1777, † 1851. Provst 1826. Se Støren.
1827-1832. Christian Martin Eckhoff, f. 1792, † 1846. Provst 1829-1832. Se Nærøe.
1832-1843. Christian Petersen, f. 1801, † 1875. Provst 1841-1843.

Residerende kapellan:
1798-1814. Svend Tostrup Wessel, f. 1758, † 1834. Se Børsen.

Samme Dags Aften [17. juli 1805] reiste jeg [fra Frosten] til Trondhiem, hvorfra jeg igien afreiste den 27de Julii til Byenæsset. Samme Dag holdtes Bøigde-Commission, hvorved det meeste fandtes i Orden, dog blev adskilligt erindret til bedre Orden i Fremtiden. Ministerialbøgerne fandtes rigtig holdte. Præstegieldet har 3 Skoleholdere, blant hvilke en ikke er ueffen. Kirkerne ere kun maadelig i Stand og Ornamenterne slette. Den 28de Visitaz. Kapellanen Hr. Wessel, der er en alvorlig og brav Embedsmand, prækede got, og havde et ordentligt Foredrag. Ungdommen var ikke den bedste, dog svarede nogle taalelig.

Visiteret d. 21. Aug. 1810. Hr. Wessel prækede. Alt var her som i Aaret 1805, elendigt. En større Vankundighed er neppe muelig. Dertil brugte Ungdommen at svare saa sagte, at det var plat umueligt at høre det. I denne Menighed forsømmes alt; ingen af Præsterne har Lyst eller Kundskab til at indrette Skolevæsenet.

Visit. 3die Gang d. 21. Jul. 1819. Præsten Hr. Heltberg er unus e paucis. Præker bibelsk, er utrættelig i Embede, drager uafbrudt Omsorg for Skolevæsenet, og hans Ungdom er maaskee den bedste i Stiftet. Det har en Mand udrettet i 4 Aar i en Mhed, hvor alt var i Forfald.

Visit. d. 5. Aug. 1823 i Hovedkirken, og den 6te indviet Budvigens Kirke. Hr. Heltbergs Prædiken var meget god. Hans Katekisation ogsaa, men han vil flyve for høit. Ungdommen fandt jeg denne Gang langt fra saa god, som den forrige, hvilket jeg dog troer kom deels af Undselighed, deels deraf, at Præsten maaskee ikke nok paaseer, at de første og enfoldigste Sandheder vel fattes, inden videre derpaa bygges.

Visit. d. 9. Sept. 1827. Prædikenen var god, og Ungdommen meget bedre, end forrige Gang.

Visit. d. 5. Jun. 1831. Pr. Ekhoff prækede over Dagens Ev. om den rige Mand, saa taalelig, men ikke reen Xstendom. Ungdommen gik nok an, især nogle af Drengene. Præstens Gaver til at katekisere ere ikke de bedste, da ret Tydelighedsgave og Klarhed i Begreberne mangler. Er ellers en velmenende Mand. Min Tale var over 1 Petr. 2, 11.

Aar 1841 den 8de Juli, efterat H. H. Hr. Biskop Bugge havde holdt Visitats i Bynæssets Kirke, holdtes i Præstegaarden det befalede Kirkemøde — — —

Børsen.

Oprettet 1814 av Børsen anneks til Bynæsset og Skogns anneks til Ørkedalen.

Sogneprester:
1814-1834. Svend Tostrup Wessel, f. 1758, † 1834. Se Bynæsset.
1835-1839. Rasmus Parelius, f. 1787, † 1839. Se Aafiord og Hevne.
1839-1866. Henning Junghans Kaurin, f. 1802, † 1866. (Provst i Nordre Søndmøre 1836-1839.)

Er nu et Sognekald og separeret fra Bynæsset. Her visiterede jeg første Gang den 20. Jul. 1819. Ungdommen gandske vankundig; Præst og Skoleholdere ligesaa. Ingen Interesse for offentlig Gudstjeneste sporedes hos Almuen. Deus det lumen ecclesiae suae! —

Visit. 13. Aug. 1824. Præsten er en skikkelig Mand, men purus putus idiota sensu eminentissimo. Han prækede over ψ 119, 9, lutter nugae, uden Plan, Grundighed og Sammenhæng. Ungdommen var ynkelig vankundig og derhos uagtsom. Min Tale var over ψ 73: Det er mig got, at holde mig nær til Gud.

Visit. d. 10. Sept. 1827. Prækenen var elendig, men Ungdommen forekom mig denne Gang bedre, end sidst.

Visit. 7. Jun. 1831. Prædiken over Jacobs Ord: Vorder Ordets Giørere etc. var endda ikke saa gal, og langt over min Forventning. Nogle af Ungdommen svarede dog taalelig.

Visit. 15. Jun. 1837. Hr. Parelius er en begavet Prædikant. Ungdommen var ikke anbragt til Tænksomhed, hvilket dog ej kan tilskrives den nuværende Præst, som man tør haabe bedre vil være istand til at fremme Oplysning, end den Afdøde.

Aar 1841 den 6te Juli, efterat H. H. Hr. Biskop Bugge havde holdt Visitats i Børsen Hovedkirke, holdtes paa Præstegaarden Rosvold det befalede Kirkemøde — — —

Holtaalen.

Sogneprester:
1787-1807. Peder Tønder Feldtmann, f. 1743, † 1818.
1808-1823. Jacob Thode Krog, f. 1768, † 1823.
1824-1846. Holger Halling Schjødt, f. 1776 (i Helsingør, Dmk.), † 1856. Se Lexvigen.

*Den 9de [august 1805] reiste jeg [fra Støren] til Holtaalen, 7 Mile. Den 10de Bøigde-Commission, hvorved alt fandtes i Orden, undtagen at ingen Bøigdevægter til fremmede Betleres Bortførelse var antaget, hvilket dog, som aldeles nødvendigt, blev mig lovet, strax at skulle legges Haand

paa. Embedsbøgerne fandtes og i Orden. Den 11te visiterede jeg, og hørte den gamle Sognepræst Hr. Feldtman prædike med megen Fornøielse. Hans Ungdom var gandske upaaklagelig.

Den 13de reiste jeg til Røraas og besaae paa Veien Aalens Annex-kirke under Holtaalen, som tilhører Participanterne i Røraas, saavelsom de øvrige tvende Kirker i Holtaalens Præstegield. Dog er Kirketienden af Holtaalens og Aalens Sogne henlagt til Præsten for Kaldets Ringheds Skyld. Saavel denne Aalens Kirke som Holtaalens Hovedkirke er heel maadelig vedligeholdt.*

Visiterede jeg anden Gang d. 15. Aug. 1817. Præsten Hr. Krog prækede over 1. Cor. 1, 4-6[1], ganske godt, men deklamerer slet. Da det var en Søgnedag og midt i Høeaanden, vare saare faae Folk af Mheden tilstede. Ungdommen mødte ogsaa langt fra ikke i Mængde, skiønt det var tillyst, hvilket jeg sagde Almuen, at jeg denne Gang vilde oversee, men at de Udeblivende maatte vente at blive straffede, hvis det oftere skeede. Den mødende Ungdom var jammerlig vankundig, og langt værre end 1805, hvormed jeg offentlig yttrede Misnøie. Embedsbøgerne vare i Orden. Besigtelser bleve leverede.

Visit. d. 1. Aug. 1824, som var Dom. 7. p. Trin. Da Præsten var død, prækede jeg selv og forrettede Ministerialia. En stor Mængde Folk var samlet og Ungdommen svarede temmelig vel.

Visit. 16. Jun. 1831. Præstens Prædiken var quoad materiam et formam reent elendig. Et Makværk af Naturalismus[2] og Socinianismus[3], fuld af Modsigelser. Ungdommen var kun maadelig.

Klæboe.

Sogneprester:
1797-1833. Jacob Hersleb Darre, f. 1757, † 1841.
1833-1849. Hans Jørgen Darre, f. 1803, † 1874, foreg.'s sønn. 1828-1833 personell kapellan hos faren; 1843-1848 provst; 1849-1860 biskop over Trondhjems stift.

Den 24de [august 1805] reiste jeg fra Meelhuus til Klæboe, hvor jeg visiterede om Søndagen d. 25de. Jeg hørte Sognepræsten Hr. Darre prædike ypperligt, ligesom og denne Mand, der nu har siddet mange Aar i dette lille Kald, er en af vore agtværdigste Mænd. Ungdommen for hvis Dannelse han troelig sørger, var vel oplyst. Den 26de undersøgte jeg Skoleholdernes Duelighed, som jeg fandt god; samt holdte Bøigde-Commission, hvor alt fandtes i meget god Orden.

Visiterede jeg d. 17. Aug. 1810. Hr. Darre prækede got over de Ord: Tænk paa din Skaber etc. Ungdommen var, som i Aaret 1805, nogenlunde oplyst. Maaskee Darre er noget efterladen i Opsigten med Skolerne, eller ved at cathechisere. Han roeste Skoleholder Sjølset meget.

Visiteret 3de Gang d. 24. Sept. 1820. Hr. Darre prækede sammen-

---

[1] Sogneprest Krogs præken ved denne visitas ligger i visitasboken.

[2] Naturalismus: en yderliggaaende retning innenfor den rasjonalistiske teologi, som bare fastholdt den „naturlige" religion og forkastet aapenbaringen.

[3] Socinianismus: en sekterisk retning, som opstod i det 16de aarh. og førte unitarisk (antitrinitarisk) lære.

hængende over Sabbatens Helligholdelse. Ungdommen var saa nogenlunde. Ovenstaaende Formodning er uden Tvivl rigtig.

Vis. 28. Jun. 1831. Den unge Hr. Darre prækede særdeles smukt og katekiserede ogsaa ret godt. Ungd. var kun maadelig med enkelte Undtagelser.

Aar 1841 den 2den Juli, efterat H. H. Hr. Biskop Bugge havde holdt Visitats i Klæboe Hovedkirke, holdtes Kirkemøde i Præstegaarden — — —

Lade [Strinden].

Vice-pastores:
1778-1814. Peder Schjelderup, f. 1744, † 1824.
1814-1840. Henrik August Angell, f. 1788, † 1861.
1841-1851. Niels Arnoldus Carlsen, f. 1805, † 1866, konstituert.

Visiterede jeg første Gang i mit Embedstid d. 5 Aug. 1810, som var Dom. 7. p. Trin. Præsten Hr. Schielderup prækede elendig. Ungdommen gandske forsømt, dog har enkelte nogen Tænksomhed, som hjemme havde nydt nogen Undervisning.

Visiteret d. 5. Aug. 1821 i Lade Kirke. Hr. Angell prækede ikke ueffent, men har en uhældig Deklamatjon. Han katekiserede og gandske upaaklagelig og er en skikkelig Mand. Skoleholderne ere ikke uefne; Ungdommen, skjønt ikke vel oplyst, er dog meget forbedret i nærværende Præsts Tid.

Visit. d. 16. Jul. 1824. Hr. Angell prækede over Joh. 10, 14. Hans Præken var meget christelig og handlede meget om Hjertets Forening med Jesu. Men han syntes ikke at vide ret Besked. Maaskee søger han Sandheden. Ungdommen var jeg gandske vel fornøiet med, og Præsten giør sig vist Flid. Jeg talte over Ps. 119, 165.

Vis. 30. Jun. 1831. Hr. Angell prækede ret vakkert og opbyggeligt. Ungd. var og gandske veloplært.

Meldalen.

Sogneprester:
1793-1818. Jacob von der Lippe Parelius, f. 1744, † 1827. Provst 1801-1814.
1819-1861. Jacob von der Lippe Parelius, f. 1782, † 1861, foreg.'s sønn. Personell kapellan hos faren 1808-1812, residerende kapellan 1812-1819 sammesteds; provst 1832-1841.

Residerende kapellaner:
1804-1812. Frederik Nannestad, f. 1770, † 1813. Se Qværnæs.
1812-1819. Jacob von der Lippe Parelius, f. 1782, † 1861, senere sogneprest sammesteds.
1819-1822. Jørgen Bernhoft, f. 1794, † 1855. Se Sundalen og Ytterøen.
1823-1827. Ledig.
1827-1831. Thomas Stang, f. 1804, † 1874.
1832-1862. Nicolai Christian Rambech, f. 1805, † 1890. (Sogneprest sammesteds 1862-1880.)

*Den 31. Julii [1805] reiste jeg [fra Ørkedalen] til Meldalen [se s. 20]. Den 1ste Augusti visiterede jeg i Meldalen, hvor Kapellanen Hr. Nannestad prækede meget got. Ungdommen var her vel oplyst. Ministerialbøger og alt andet fandtes i behørig Orden, men heller ikke her mødte

Soldaterne, ligesom de og unddrage sig for at møde ved Præsternes Katekisationer.

Den 3die reiste jeg til Opdal, og besaae paa Veien Renneboe Annexkirke under Meldalen. Den er i slet Stand. Almuen eier den, men Renneboe Kirketiende er tillagt Sognepræsten for at holde Brød og Viin til begge Kirker, saa at baade Renneboe og Meldals Kirke maae holdes vedlige af Meldals Kirkes Tiende. Jeg troer det var bedst, at ved forefaldende Vacance Renneboe Kirketiende blev solgt til Almuen, og Kjøbesummen sat paa Rente til Præstens Løn.*

Visit. d. 11. Jun. 1819. Hr. Parelius præker kun maadelig og katekiserer heller ikke godt. Ungdommen befandtes kun gandske maadelig oplyst. Dog troer jeg vel, at der arbeides med den. Men jeg frygter for, at Præsten, som nyekommen Mand, er for bange for at støde denne i sig selv sture og trodsige Almue.

Visit. 8. Aug. 1824, som var Dom. 8. Trin. Hr. Parelius prækede over de første Ord af Evangeliet: Vogter Eder; om hvor nødvendigt det var at bevare sit Hjerte reent. I Prækenen var ingen Grundighed, og den forventede Hjertets Reenhed kom til at bestaae i udvortes Retskaffenhed. Evangelii Grundsandhed er ham ubekjendt. Jeg talte i Chordøren over Ebr. 4, 9 især for at vise, hvem der kunde henregnes til Guds Folk, hvorved ogsaa Dagens Epistel toges til Hielp: Saa mange som drives af Guds Aand, de ere Guds Børn, og gik min Tale især ud paa, at den udvortes Retskaffenhed, som vel kunde bestaae med et stolt og mod Jes. følesløst ♡, ikke var nok. Præsten katekiserer nogenlunde, og Ungdommen var saa nogenlunde, dog ikke at rose af. Almuen synes at være uden religiøs Sands, gjerrig, stiv og raae. NB: Af det ørkedalske Compagnie mødte Soldaterne, men ikke af det meldalske. Det første havde faaet Ordre til at møde, det sidste derimod ikke, hvilket maae meldes. I Kirken var en stor Mængde Folk, men ingen Uorden og Uagtsomhed.

Visit. 10. Jun. 1831. Hr. Stang prækede, men formedelst sit stammende Mæle veed jeg ikke, hvad han sagde. Han katekiserer bedre. Men Ungdommens Vankundighed og Dumhed var meget stor. Min Tale var over Joh. 8, 31.

Her var Visitaz bestemt til d. 9. Aug. 1835. Men det blev umueligt at komme did fra Surendalen, saasom ved en uhørt Vandflom hele Dalen stod under Vand vist 2 Al. høit og oversvømmede Agre og Enge, samt gjorde stor Skade baade paa Veie og Jorder der og andensteds. Jeg kunde ikke komme til Meldalen før d. 10de om Aftenen, og altsaa kun eftersee Embedsbøgerne, som befandtes i Orden.

Melhuus.

Sogneprester:
1757-1800. Hans Steenbuch, f. 1722, † 1800.
1800-1813. Ove Christian Krog, f. 1741, † 1813.
1813-1826. Peder Schjelderup Nissen, f. 1775, † 1826. Provst 1817-1826.
1827-1828. Lorentz Angell, f. 1778, † 1860. Provst 1828. Se Qværnæs.
1829-1839. Carl Frederik Musæus, f. 1778, † 1839.
1841-1859. Jens Andreas Krogh, f. 1788, † 1859.

Residerende kapellaner:
1798-1813. Peder Schjelderup Nissen, f. 1775, † 1826, senere sogneprest sammesteds.
1814-1826. Christian Nicolai Nissen, foreg.'s halvbror, f. 1786, † 1826.
1826-1833. Niels Christian Nissen, sønn av P. S. N., f. 1803, † 1869. Se Stod.
1834-1838. Jan Theodor Kielland, f. 1803, † 1844.
1838-1851. Niels Nielsen Dahl, f. 1806, † 1854.

Den 19de, 20de og 21de [august 1805] reiste jeg fra Røraas til Meelhuus, hvor jeg d. 22de holdt Bøigde-Commission og fandt Regnskaberne i god Orden. Skoleholderne var heller ikke slette, hvilket Alt fornemmelig skyldes den saare agtværdige residerende Kapellan, Hr. Nissens Flid; da Sognepræsten vel er en hiertegod og ustraffelig Mand, men er kun sparsomt udrustet med Talenter. Den 23de visiterede jeg i Kirken. Jeg sporede Hr. Nissens Flid kiendelig, dog er her endnu meget at udrette, da Menigheden efter den gamle Provst Steenbuchs Død fandtes meget forsømt.

Visiteret d. 19. Aug. 1810. Hr. Nissen prækede, ligesom da jeg var der i Aaret 1805, got. Ved hans Flid syntes og Ungdommen noget forbedret.

Visiteret 3. Gang d. 27. Aug. 1817, som var en Søgnedag. Den residerende Kapellan Hr. Nissen prækede vel over de Ord: Salige ere de som høre Guds Ord og bevare det. Min Tales Text var Joh. 12, 35. Kirken var gandske fuld af Folk og Ungdommen mødte talrig, der nu ogsaa befandtes mærkelig forbedret i Kundskab. Pr. Nissen er en særdeles duelig Mand, agtet og yndet af Mheden. Embedsbøger og alt andet var i god Orden.

Visit. 8. Aug. 1821, en Søgnedag. Provsten prækede godt. Kapell. katekiserede, som gik vel an. Ungdommen arbeides meget paa, som ogsaa gaaer fremad. Alt befandtes i ypperlig Orden.

Visit. d. 15. Aug. (Dom. 9 p. Trin) 1824. Kapellan Nissen prækede over Dagens Ev. og i Anledning af Husfogdens Spørgsmaal: Hvad skal jeg giøre? valgte han til Thema: At Guds Ord allene med Vished kan besvare os det vigtige Spørgsmaal: Hvad skal jeg giøre? Prækenen var grundig, vel ordnet og vel udført i et simpelt, dog smukt Sprog. Han er en særdeles god Prædikant og har gode Gaver, katekiserer ogsaa godt. Ungdommen, der mødte saa talrig, at den ikke engang al kunde opstilles, skjønt den stod i 3 Rader paa hver Side, var overmaade vel oplyst. Dens nøie Opmærksomhed paa hvad der spurgtes om, og dens Eftertanke inden den svarede, røbede noksom, at Katekisatjonen her flittig drives. Alt var i uforbederlig Orden. Provsten [P. S. Nissen] var tilstede, men formedelst Svagelighed forrettede intet. Han er et sandt Bispe-Emne. Embedsduelighed, forenet med Værdighed og Blidhed viser sig i hans heele Væsen.

Visit. 12. Sept. 1827. Den unge Kapell. Nissen prækede, og hans Prædiken var ret godt sammensat og udført med gandske gode Gaver og rigtig Deklamatjon. Han katekiserer ogsaa ret godt. Men Ungdommen var denne Gang langt fra ikke saa oplyst som 1824. Siden den Tid vare begge dalevende Præster døde, og i Provst Nissens Sygdom blev meget

forsømt. Den nuværende Kap. Nissen har endnu kun været der et Aar. Han bliver nok en gandske duelig Mand, saavidt saadant kan tænkes uden ἡ σοφία ανωθεν.

Visit. 23. Jun. 1831. Sognepræsten prækede med gandske godt Taleorgan og Deklamatjon. Indholden var deels christelig, deels ratjonalistisk. Den var uden Tvivl taget af en Bog. Iøvrigt er Manden med sit hele Huus uden Tvivl meget letsindig, uden Alvorssands. Kapellanen katekiserede godt, og er en sat og alvorlig Mand, som synes at have Agtelse for sit Kald og for Christendommen, saaledes som den læres i Skriften.

Opdal.

Sogneprester:

1802-1822. Cornelius Thomas Rønnau, f. 1752, † 1828. Provst i Vestre Indherred 1801-1802, konstituert provst i Dalerne 1814-1816. Se Bedstaden.
1822-1827. Hans Bull Motzfeldt, f. 1773, † 1827. Se Boe.
1828-1853. Jørgen Andreas Hagerup, f. 1772, † 1854. Se Aafiord.

*Den 3die [august 1805] reiste jeg [fra Meldalen] til Opdal — — — [se s. 14-15].

Den 4de visiterede jeg i Opdal. Provst Rønnau, der for et par Aar siden er kommen der, arbeider ivrig paa at danne denne aldeles raae og vankundige Almue, men har endnu ikke bragt det ret vidt, som ikke heller kunde ventes. Ellers forefandtes alt i god Orden.*

Her visiterede jeg anden Gang d. 12. Aug. 1821. Provsten prækede godt, men bad sig forskaanet for at katekisere paa Grund af Tunghørsel. Almuen var i stor Mængde tilstæde, og Ungdommen ligesaa, der fandtes vel oplyst. I Kirken megen Orden og Smuk Sang.

Visit. 12. Jun. 1831. Pr. Hagerup prækede gandske opbyggeligt og katekiserede ikke ilde. Med Ungdommen var jeg tilfreds.

Røraas.

Sogneprester:

1797-1805. Peter Schnitler Krag, f. 1759, † 1818. (18. oktober 1805 utnevnt til residerende kapellan ved Domkirken i Trondhjem.)
1806-1845. Svend Aschenberg, f. 1769, † 1845. (Provst i Øvre Telemarken til 1806.)

*Den 13de [august 1805] reiste jeg [fra Holtaalen] til Røraas — — — [se s. 13].

Paa Røraas var jeg i 5 Dage for at eftersee de Indretninger ved Skolevæsenet, som skylde den fortreffelige Sognepræst, Hr. Krag, sin Tilværelse. Denne Mand, hvis Lige i utrættelig Embedsflid og Orden jeg aldrig har kiendt, har bragt Ungdommens Oplysning til en saadan Grad, at man maae beundre det. Da han selv næsten fra Morgen til Aften er i Skolen og giver Undervisning, da han kiender hvert Barn og hvert ungt Menneske og har et vaagent Øie med enhvers Vandel, som denne blide Mand ved de kierligste Formaninger veed at rette, saa maatte der ret gives faa Præster i Verden, der saa ganske lever for sit Kald, og i saa udmærket Grad er en Fader for sin Meenighed, som Hr. Krag. Ved Visitazen i Kirken d. 18de fandtes alt, som man kunde vente. Aldrig har jeg seet nogen Ungdom, hvor Agtelse og inderlig Kierlighed til deres

Lærer saa umiskiendelig fremlyste, som her. At i øvrigt Embedsbøger og Alt, hvormed Hr. Krag har at bestille, fandtes i uforbederlig Orden, behøver jeg ikke at anføre.*

Visiterede jeg anden Gang d. 17. Aug. 1817. Provst Aschenberg prækede særdeles godt. Ungdommen befandtes meget vel oplyst og Skolevæsenet i særdeles god Gang. Den paafølgende Mandag var jeg i de faste Skoler, hvor den mindre Ungdom vel undervises. Embedsbøgerne i god Orden.

Visit. 3. Aug. 1824. Da det var en Søgnedag og Bergalmuen arbeidede i Gruberne, kunde ingen Kirketjeneste holdes, men den tilstedeværende Ungdom, som ikke var i Sætrene, blev overhørt i Skolerne. Den sidst confirmerede Ungdom var tillige beordret at møde allesammen. Den befandtes meget overfyldt med Kundskab, ogsaa om Mahomed, Socrates etc., som ikke altsammen syntes rigtig. Pr. Asch. katekiserede over en Time, altsammen naturl. Religion og Religionshistorie; om Ungdommen virkelig forstod alle de Svar, den havde lært, veed jeg ikke. Jeg overhørte den i den aabenbarede Rel., hvori den svarede gandske godt. Mig forekom det Heele noget tørt, desto mere forundret blev jeg, da jeg til Slutning talte et par Formanings Ord, og al Ungdommen brast i Graad. Provsten som vel ikke syntes at mit var nok, begyndte derpaa at tale om sin egen Flid og Fortieneste, hvorved Graaden endnu blev heftigere. I Skolerne havde Pr. begyndt med at læse N. T. med Ungdommen, og for at lade dette see, skulde nu nogle interpretere Joh. 3. Cap. Men deri var ikke stor Fremgang giort, ogsaa forekom mig adskilligt urigtigt. Saaledes havde de lært at Nic. Svar v. 4 var et Beviis paa, at Nic. vilde giøre Nar af Jesu. Og de Tegn, som omtales v. 2 var især Lazari Opvækkelse, som dog skeede længe efter. Provsten er en Mand uden Sands for Hiertets Rel., og derhos indtagen i sig selv og fuld af egen Roes; i øvrigt en ikke slet begavet Mand, gandske i Bisk. Hansens[1] Aand.

Visit. d. 19. Jun. 1831. Den 18de var jeg i Skolerne. Ungdommens Lærdom gik meest ud paa Pral. Liden eller ingen Xstendom. Aschenb. har store Indbildninger om egne Kundskaber, som dog ere heel maadelige. Jeg troer ikke han kan tale uden at lyve, og er nok i det Heele en slet Mand. Prækenen var kunstig og vel sammensat, men ikke christelig samt fuld af Selvroes. Ungdommen havde god Kundskab.

Støren.

Sogneprest:
1802-1842. Niels Rosing Bull, f. 1767, † 1842.

Residerende kapellaner:
1795-1804. Jonas Frost, f. 1760, † 1845. Se Næsset og Ørkedalen.
1805-1816. Matthias Heltberg, f. 1777, † 1851. Se Bynæsset.
1816-1823. Peter Christian Boye, f. 1790, † 1880. Se Overhalden.
1824-1837. Andreas Christian Bull, f. 1798, † 1837. Blev 2. mars 1837 utnevnt til professor i teologi ved Universitetet i Christiania, men døde allerede 20. april samme aar.
1837-1843. Anders Dahle, f. 1805, † 1889.

[1] Dr. Peder Hansen, f. i Kjøbenhavn 1746, † 1810, biskop i Christianssands stift 1798-1803, utpreget rasjonalist.

Den 5te [august 1805] reiste jeg [fra Opdal] til Støren, og besaae paa Veien den under Støren hørende Haavs Annexkirke, som er i god Stand. Den 6te fandtes ved Bøigde-Commissionen Alt i Orden. Den 7de visiterede jeg, og hørte Sognepræsten Hr. Bull præke gandske taalelig. Ungdommen var vankundig; dog troer jeg nærværende Præster gjøre sig Umage for at adsprede Mørket. Her mødte heller ingen Soldatre.

Den 24. Aug. 1817 indviede jeg Størens Hovedkirke, af hvilken Aarsag ingen Kirkevisitaz kunde afholdes, men Embedsbøgerne fandtes i god Orden.

Den 10. Aug. 1821 visit. Hr. Boye prækede gandske sammenhængende, men uden mindste Liv; han katekiserer nogenlunde, men sagte og koldt, saa at det intet kan virke paa Almuen. Hr. Bull holdt en Tale i Chordøren med Liv og Skraal nok, men uden Sammenhæng og blot Deklamation. Han katekiserer erbarmelig. Ungdommen er meget vankundig, fordi den under saadanne Veiledere neppe kan lære noget. Begge Præster ere uden Tvivl uden Følelse for Religion, og deres Huusfolk ligesaa.

30te Jul. 1824 visit. Sognepræst Bull prækede over Phil. 1, 8-11. Deri taltes meget om hvilke Frugter fremkomme af Kjerlighed til Jesum, tildeels rigtig, tildeels urigtig; men hvorledes denne Kjerlighed skulde faaes, derom taltes ikke et Ord, da den forudsattes at findes hos alle Tilhørerne. Min Tale var over 1. Thess. 2, 11. 12. Den unge Kapellan Bull katekiserede allene (Sognepræsten skaanedes fordi han havde ont i sit Knæ) vist nok maadelig, da han er gandske uøvet, men jeg haaber han med Tiden kan blive bedre. Ungdommen var meget vankundig, og kun et par af Skoleholderne nogenledes taalelige. Bibelhistorie og især Lidelsens Hist. var gandske ubekjendt, kun et Par vidste lidt deraf.

Visit. 14. Jun. 1831. Den res. Kapellan prædikede meget smukt. Sognepræsten katekiserede under al Kritik. Ungdommen var dog noget bedre, end forrige Gang, skjønt ikke at rose af.

Sælboe.

Sogneprester:
1791-1813. Jacob Andreas Hersleb, f. 1753, † 1829.
1813-1826. Falch Andreas Widerøe, f. 1783, † 1847. Se Frosten og Størdalen.
1827-1834. Gerhard (Gert) Busch Suhrland, f. 1770, † 1834.
1834-1845. Hans Emaus Tønder Sandborg, f. 1798, † 1863. Se Sundalen.

Den 27de [august 1805] reiste jeg [fra Klæboe] til Sælboe, hvor jeg forefandt Sognepræsten Hr. Hersleb svagelig og nedtrykt af mange huslige Sorger. Han holder alt i Orden saa got han kan, men har med en raae og umoralsk Almue at giøre, og mangler Talent og Styrke til at kunde virke paa den med Kraft. — Fattig- og Skole-Regnskaberne fandtes i Orden. Ved Visitazen d. 29de fandtes Ungdommen kun maadelig. Jeg fik antaget nok en Skoleholder der, da de, der vare, ikke kunde overtage Alt. Men uden Skolelærer-Seminarie og anstændig Løn for oplærte Skolelærere, vil Skolernes Forbedring aldrig komme til ønskelig Fremvæxt.

Visit. 2den Gang d. 26. Sept. 1820. Hr. Viderøe prækede vakkert over Læreres store Ansvar. Han giør megen Nytte paa dette mørke Sted og er

utrættelig. Ungdommen og det Heele befandtes utrolig forbedret fra forrige Gang.

Visit. 26. Jun. 1831. Sognepræsten er en saare enfoldig Mand uden Aand og Kraft. Hans Prædiken var vel udarbeidet, men ikke et Guds Ord i den; gandske vist taget af en Bog. Katekisatjonen var maadelig. Ungdommen var jeg vel fornøjet med, og man sporede endnu Virkningen af Pr. Viderøes Flid med Skoleholdernes Dannelse, hvori Ungdommens Kundskab havde sin Grund.

Ørkedalen.

Sogneprester:
1799-1825. Just Wiide Coldevin, f. 1759, † 1829.
1825-1845. Jonas Frost, f. 1760, † 1845. Se Næsset.

Residerende kapellaner:
1797-1805. Hans Holst Lund, f. 1761, † 1817. Se Ørlandet.
1805-1806. Jacob Krogh Borch, f. 1770, † 1808.
1806-1814. Johan Garmann, f. 1780, † 1815. Se Bynæsset.

*Den 29de [juli 1805] reiste jeg [fra Byenæsset] til Ørkedalen, hvor jeg visiterede d. 30te. Ungdommen var vankundig, ei heller sporede jeg i den Meenighed nogen Varme for den gode Sag. Saare faa Folk vare i Kirken, og kun 3 Soldatere til Katekisation. Ministerialbøgerne holdtes rigtig.

Den 31. Julii reiste jeg til Meldalen og besaae paa Veien Svarkmoe Annexkirke under Ørkedalens Præstegield. Da der er en Smeltehytte, boer endeel Folk ved Kirken, som er i god Stand, og er tillige en fast Skole med to Lærere. Ved denne udrettes dog kun lidet, da Opsigten har været efterladen, saavidt jeg kunde mærke. Jeg giorde hvad jeg kunde til at faae Sagen i Drift, og lovede den paa Stedet boende Bergskriver[1] mig at have nøie Opsigt med at Skolen ikke blev forsømt.*

Visiteret d. 23. Aug. 1810. Hr. Garmann prækede got. Provsten [Jacob v. d. Lippe Parelius] er en opblæst Stakkel, der harmer sig over at Garmann vil giøre Nytte og søger at fortrædige ham. Han havde og, som mig blev sagt, tillyst Visitazen saaledes: at hvem som havde Lyst, kunde møde. Denne Mand forsømmer sit Embede, og lever for Spil. Jeg fandt her saare faae af Ungdommen, hvorom jeg talede i Kirken og advarede Almuen til næste Gang at lade deres Børn møde. Garmanns confirmerede Ungdom var særdeles vel oplyst, Sognepræstens elendige. I BøigdeCom. blev gjennemgaaet en nye forfattet Plan til Skolevæsenets Forbedring i Ørkedalens Præstegield, som var udkastet af Garmann.

Visit. d. 18. Jul. 1819. Provsten præker og katekiserer elendig og forsømmer al Embedsflid. Ungdommen skulde noget være tyllet i til jeg kom, men den var elendig. At Præsten drikker, er uden Tvivl vist.

Visit. d. 12. Aug. 1824. Pr. Cold., som var syg, kunde ej være i Kirken. Kapellan Nissen [i Melhuus] prækede tildeels ret bibelsk og med smukke Gaver over Joh. 14, 23. Ungdommen, som jeg allene overhørte, var ligesaa uvidende, som det umælende Fæ. Min Tale var over 1. Petr. 1, 18-19. Her

[1] Lorentz Angell Fyhn, oberstiger og grubeskriver ved Løkkens kobberverk (Folketellingen 1801).

er et totalt Hedenskab. Intet Møde kunde holdes, men jeg noterede i Provstens Visitaz-Protok. hvad jeg bemærkede selv og ved Samtale med Medhielperen Ole Klinge fra Annexet.

Visit. 9. Jun. 1831. Hr. Frosts Prædiken var ikke slet; men blant de bedste. Med Ungdommen har han gjort sig Flid, da den var til min Fornøielse gandske vel oplyst.

Visit. d. 22. Jul. 1835. Alt ligesom 1831.

INDHERREDS PROVSTIE

1766-1815 delt i Vestre og Østre Indherreds Provstier, forenet 1815. Bedstaden (V.). Frosten (V.). Inderøen (V.). Lexvigen (Ø.). Skognen (Ø.). Sneaasen (Ø.) (1836 overført til Nummedalen, se der). Sparboen (Ø.). Stod (Ø.). Størdalen (Ø.). Sælboe (Ø.) (1824 overført til Dalerne, se der). Værdalen (Ø). Ytterøen (V).

Provster:
Østre Indherred:
1793-1807. Lorents Wittrup (Størdalen).
1807-1815. Peter Johan Brandt (Værdalen), konstituert.

Vestre Indherred:
1803-1806. Peder Christopher Krog (Frosten).
1806-1815. Hans Christian Ulrich Midelfart (Bedstaden).

Indherred:
1817-1822. Svend Busch Brun (Sneaasen, Frosten).
1823-1828. Lars Nannestad (Ytterøen).
1828-1834. Falch Andreas Widerøe (Frosten).
1834-1853. Hans Severin Arentz (Skognen).

Bedstaden.

Sogneprester:
1794-1802. Cornelius Thomas Rønnau, f. 1752, † 1828. Provst 1801-1802. Se Opdal.
1802-1815. Hans Christian Ulrich Midelfart, f. 1772, † 1823. Provst 1806-1815. Se Skognen.
1815-1821. Hans Holmboe, f. 1769, † 1821. Se Tingvold.
1822-1833. Matthias Frederik Fyhn, f. 1785, † 1856. Se Størdalen og Surendalen.
1833-1847. Even Meldahl Schjelderup Cormontan, f. 1798, † 1893.

Residerende kapellan:
1794-1807. Johan Adolph Weisser, f. 1765, † 1846.

*Den 22de [juni 1805] reiste jeg [fra Stod] til Bedstaden, og forefandt der d. 23de en Sang, en Orden i Kirken, en Andagt, og en saa glædelig Oplysning i Meenigheden, at jeg regner denne Dag blant de gladeste, jeg har oplevet. Dens værdige Præster, Hr. Provst Midelfart og Hr. Weisser, have saaledes dannet deres Meenighed, som endog i ældre Tider skal have været bekiendt for sin Raahed, at det overgik alt, hvad jeg hidtil paa Landet har seet.

— — — Den 6te og 7de [juli 1805] maatte jeg igien reise tilbage [fra Overhalden] den samme Vei, ad hvilken jeg var kommen til Bedstaden, hvor jeg d. 8de og 9de undersøgte de ypperlige Skole-Indretninger i denne Menighed, og fandt der talende Beviis paa, hvor utrolig meget got dette Præstegields Præster have stiftet.*

Visiteret d. 9. Aug. 1809. Ungdommen var ypperlig og alt der i den bedste Stand. Dette Præstegield udmærker sig fremfor alle.

Visit. 3die Gang d. 24. Jul. 1817. Den nye Præst, Hr. Holmboe, er en gudfrygtig og retskaffen Mand, men svag af Helbred og indskrænket af Evner. Alt, hvad han skal tale, maae han skrive og lære; Alt falder ham tungt. Katekisere erklærede han, var ham umueligt, da han blev aldeles udmattet af andre Kirkeforretninger. Ei heller forstaaer han at katekisere, ligesaalidet som de fleste Andre. Hans Forfatning er yderst fattig. Han prækede gandske got, men raaber forskrækkelig og deklamerer falsk. Menigheden var ved Visitazen talrig tilstæde, skiønt en Søgnedag og midt i Høeaanden. Sangen var gandske ypperlig, og hos Ungdommen fandtes megen Tænksomhed, som en Frugt af de forrige Præsters Bestræbelser. Ellers alt i Orden. Min Text var Rom. 15, 5. 6.

Visit. 4de Gang d. 18. Jun. 1820. En stor Mængde var tilstæde, saa at mange maatte staae udenfor Kirken. Hr. Holmboe er en veltænkende, christeligsindet og grundredelig Mand, men enfoldig. Prækenen var neppe af egen Fabrik, ej heller stræng bibelsk, hvilket Taleren neppe selv skjønnede; ellers gik den nok an. Ungdommen begyndte nu at lære Xstendom, isteden for den forrige qvasi-Philosophie, som endnu hang ved Skoleholderne, og var saa conseqvent, som man kunde vente det af slige Mennesker. Ellers er Ungdommen vakt til Tænksomhed, som dog endnu er en god Levning fra forrige Tider, kun at den da havde været forenet med Xstendom!

Vis. 24. Jul. 1825. Dom. 8. p. Tr. Hr. Fyhn prækede gandske opbyggeligt over Dagens Ev., men Ungdommen var kun maadelig. Ingen Sold. mødte.

Vis. 2. Aug. 1829. Hr. Fyhn prækede meget smukt og katekiserer ogsaa taalelig [rettet fra: temmelig]. Men Ungdommen var kun maadelig. Kulde baade hos Lærer og Tilhørere.

Frosten.

Sogneprester:

1793-1808. Peder Christopher Krog, f. 1748, † 1808. Provst 1803-1806.
1808-1817. Anton Erasmus Schnabel, f. 1751, † 1818.
1817-1826. Svend Busch Brun, f. 1775, † 1826. Provst 1817-1822. Se Sneaasen.
1826-1836. Falch Andreas Widerøe, f. 1783, † 1847. Provst 1828-1834. Se Sælboe og Størdalen.
1837-1840. Johan Wedege, f. 1793, † 1840. (Provst i Romsdal 1831-1837). Se Tingvold og Næsset.
1840. Konstituert: Mathias Calmeyer Rode, f. 1806, † 1885, personell kapellan i Sparboen 1832-1840. Se Vedøe.
1840-1870. Ole Berg, f. 1793, † 1875.

Den 16de [juli 1805] reiste jeg [fra Lexvigen] til Frosten, hvor jeg visiterede d. 17de. Ungdommen svarede ikke ilde. I Bøigde-Commissionen d. 18de, hvorved ellers alt fandtes i god Orden, lovede Almuen at give forhøiet aarligt Bidrag til Skole-Cassen, at en nye Skoleholder til kunde antages i Annexet, og lovede Sognepræsten, Provst Krog, selv at undervise gratis et dertil beqvemt Subjekt. Samme Dags Aften reiste jeg til Trondhiem, — — — [se s. 11].

Visiterede jeg anden Gang d. 7. Jul. 1811. Hr. Schnabel prækede saa nogenlunde. Ved Visitazen mødte især den Ungdom, han havde confirmeret, som var gandske vel oplyst, og beviste tydelig den Flid, han giør sig i sit Embede. Alt iøvrigt i Stand.

Vis. d. 29. Jul. 1821. Alt i ypperlig Stand. Provst Bruns Præd. og Katek. var fortreffelig, og Ungdommen tilgavns oplyst.

Vis. Dom. 10. p. Trin. 1825 som var d. 7. Aug. Pr. Brun prækede opbyggeligt over Dg. Ev. Ungdommen var vel underviist. Soldaterne af de forskiellige Vaabenarter mødte.

Vis. d. 14. Aug. 1829. Ungdommen var gandske brav, og Pr. Viderøe prækede christeligt over Col. 1, 18, men dog saa, at egen Erfaring vistes at være liden eller ingen. Deklamatjonen var falsk og affekteret, og han skreg for høit. Min Tale var over Joh. 12, 35.

Visit. 28. Maji 1833. I Henseende til Provstens Prædiken etc. vid. supra. Ungdommen var vel underviist. Min Tale var over 1. Joh. 4, 1.

Visit. 4. Jun. 1837. Provstens Prædiken var middelmaadig; Ungdommen særdeles vel underviist. Min Tale var over Joh. 14, 18.

Vis. 12. Jun. 1840. Den const. Præst, pers. Kapellan Rohde prækede over de Ord: Jeg formaaer Alt ved Xstum, som giør mig stærk, hvoraf han udledede det Thema: At Xsti Religion giver Kraft i Modgang og Medgang. Dette Thema udførte han ret godt, og med god Deklamatjon og Aktjon. Men til at katekisere havde han ikke saa gode Gaver, og det var heller ingen let Sag, da Ungdommen denne Gang var for største Deel meget vankundig, og som den sædvanlige Følge deraf, hviskede Svarene, som for det meste bestode i et gjettet Ja eller Nei, saa at man ikke kunde høre det. Luften i disse Dage saa kold, at man maatte lægge i Kakkelovnen.

Inderøen.

Sognepræster:
1801-1829. Job Dischington Bødtker, f. 1759, † 1829.
1829-1842. Peder Borch Tønder, f. 1771 (ikke 1772), † 1842. Se Sundalen.

Visiteret første Gang d. 30. Jul. 1809. Hvem Præsten er, er bekiendt. Hans Præken et deklamatorisk Væv uden Sands. Men Ungdommen var ikke ringe. Jeg troer dog han giør noget ved den. I øvrigt en slet Mand.

2den Gang visiteret d. 9. Jun. 1820. Prækenen for det meste høittravende og derfor dumt Vaas. Deklamationen snart skrigende, snart hviskende. Ungdommen var kun middelmaadig, og syntes lidet at forstaae af hvad der var lært. Den bedste Skoleholder var syg, af de 3, som katekiserede, vare de 2 endda, som det syntes, nogenlunde.

Visit. 31. Jul. 1825 som var 9. Sønd. efter Trin. Hr. Bødtker prækede om en Sammenligning mellem Verdens og Lysets Børn. Noget deri var godt, uden Tvivl taget af Zollikofer[1]. Faa af Ungdommen mødte og denne var heel maadelig. Af Soldaterne fremstillede sig 5.

[1] Georg Joachim Zollikofer, 1730-1788, kjent tysk predikant; hans samtlige prekener i 7 bind blev utgitt av Blankenburg 1788-1789 og optrykt i 13 bind 1798 og oftere; de er mest kristelige moralprekener. To bind „Prædikener over Menneskets Værdighed" blev oversatt til dansk av lægen J. Fr. Bergsøe, Kbh. 1794-1800. Nogen prekener er ogsaa oversatt i Fallesens Magazin (s. 38 note 1).

Visit. 19. Jun. 1840. Den gamle Hr. Tønder prækede over Jesu Ord: Fred lader jeg eder, min Fred o. s. v. særdeles godt og det var den bedste Prædiken jeg hørte paa min hele Reise. Har ogsaa gode og passende Gaver, saa at han langt overgik min Forventning. Ungdommen var for største Deel temmelig vel oplært, især i Bibelhistorie.

Lexvigen.

Sogneprester:
1792-1811. Hans Christopher Lund, f. 1758, † 1820. Se Overhalden.
1812-1819. Carl Reinholdt Schønheyder, f. 1776, † 1820.
1819-1824. Holger Halling Schjødt, f. 1776 (i Helsingør, Dmk.), † 1856. Se Holtaalen.
1824-1833. Christian Bernstorff Bødtker, f. 1794, † 1874.
1833-1839. Johan Albrecht Carl Dons, f. 1805, † 1871. Se Stod og Ytterøen.
1840-1849. Christopher Winther Scheen, f. 1809, † 1850. Se Vedøe.

Den 13de [juli 1805] reiste jeg fra Ytterøen til Lexvigen. Kirken er i taalelig Stand, men trænger dog til Forbedring. Præsten Hr. Lund, der er en Mand af megen Erudition og god moralsk Vandel, har det Uheld at han stammer meget paa Prækestolen, som man dog ikke mærker i daglig Tale, hvorved hans Foredrag bliver saare ubehageligt. Den 14de visiterede jeg i Kirken, hvor jeg fandt den vankundigste Ungdom, der endnu er forekommet mig, og elendige Skoleholdere. Baade ved offentlig Advarsel i Kirken og ved privat Samtale med vedkommende søgte jeg at minde enhver om sine Pligter. Om det vil hielpe, vil Tiden lære. Embeds-Bøger og øvrige Regnskaber for Skole- og Fattigvæsen, som jeg eftersaae d. 15de, fandtes i god Orden.

Visit. 2den Gang Dom. 6. p. Trin. d. 21. Jul. 1811. Præsten en lærd og ustraffelig Mand, men stivsindet og tilbøielig til at troe det værste om enhver, hvori sluttelig hans trange Kaar, der nok have bidraget til hans Harme, have giort sit. Han prædiker got qvoad materiam, men hans stammende Udtale giør hans Foredrag høist ubehageligt. Ungdommen er elendig; dog giør han sig virkelig Flid med den, men kan intet bibringe den, da han mangler den nødvendige Blidhed. Tænksomhed fandtes det ikke hos den, og det syntes hartad umueligt, at vække den til mindste Eftertanke.

[1821.] *Her visiteredes den 22. Julii. Sognepræsten prædikede i et simpelt og populairt Foredrag, og har især gode Gaver til at katekisere. Af Skoleholderne var den ene syg, men de 2 som mødte, temmelig vel dannede. Af Militaire saaes Ingen paa Kirkegulvet. I Mødet eftersaaes de befalede Protokoller, — — —*

Vis. 19. Jul. 1825 (NB: 1821 kom jeg ikke til Tide formedelst stormende Vær[1]). Hr. Bødtker, nyelig kommen til Kaldet, prækede over Math. [11, 28]: Kommer til mig alle etc. Prækenen var grundig, bibelsk og vel udført. Ungdommen var vel underviist. Ingen Sold. mødte.

Vis. 29. Jul. 1829. Hr. Bødtker prækede over de Ord: Vort Borgerskab

[1] Visitasboken inneholder intet om Lexvigen 1821, men i visitasinnberetningen for 1821 skriver Bugge, at han det aar visiterte i Lexvigen, Ytterøen og Frosten. Ovenanførte bemerkninger fra Lexvigen 1821 er hentet fra visitasinnberetningen. Bugge har da i 1825 glemt, at han var i Lexvigen i 1821.

er i Him., særdeles deiligt og evangelisk. Men Deklamatjonen og Varmen syntes mig affekteret af ham. En saa vel oplyst Ungdom har jeg i min hele Embedstid ingensteds fundet. Hvert Barn var meer bekjendt med Bibelen, end mangen Præst. Duelige Skoleholdere har han selv dannet. Hans Fortjenester ere umiskjendelige.

Vis. d. 2. Jun. 1833, som var Trin. Søndag. Hr. Bødtker besvarede i sin Præken de 2 Spørgsmaale: Hvorfor skulle vi komme til Xstum? og: Hvorledes skulle vi komme til Ham? Prædikenen var særdeles smuk. Han endte med at recitere 3 Vers af den Psalme: Jesu din søde Forening at smage etc. Ungdommen var særdeles oplyst, ligesom forrige Gang.

Vis. 11. Jun. 1837. Hr. Dons er en duelig Mand og holder god Kirkeskik. Han er en god Prædikant og Kateket. Ungdommen var særdeles vel oplyst.

Vis. 25.[1] Jun. 1840. Hr. Dons[2] prækede ret godt. Ungdommen var denne Gang kun maadelig.

Skognen.

Sogneprester:
1784-1803. Hans Dahl, f. 1729, † 1803.
1803-1804. Frederik Julius Bech, f. 1758, † 1822. Se Ørlandet.
1804-1814. Andreas Heide, f. 1748, † 1814. Se Grytten.
1815-1823. Hans Christian Ulrich Midelfart, f. 1772, † 1823. (Provst i Vestre Indherred 1806-15.) Se Bedstaden.
1824-1827. Michael Nissen Luytkis, f. 1766, † 1827.
1827-1853. Hans Severin Arentz, f. 1789, † 1853. Provst 1834-1853.

Den 9de Junii [1805] holdt jeg Visitaz i Alstahoug Kirke i Skognen, og saae paa min Vei den eene Annexkirke Levanger. Begge tilligemed deres Tilbehør i meget god Stand. Hos enkelte blandt Ungdommen fandt jeg særdeles megen Tænksomhed, og i Almindelighed gandske god Kundskab. Jeg lod og Skoleholderne katechisere, blant hvilke et par syntes mig gandske duelige. Ellers kunde jeg ikke indhente nogen nøiagtig Kundskab om denne Menigheds Fattig- og Skolevæsen, da den nye Sognepræst, Hr. Heide, var kommen 8 Dage før mig, og vi altsaa begge vare lige fremmede.

Ligeledes visiterede jeg anden Gang i Skognen d. 25. Julii [1809]. Den faste Skole ved Præstegaarden var opbygget og Jord dertil udlagt. Skoleholderen Grejsen er forfalden, og med det hele Skolevæsen var det slet bestilt. Hr. Hejde prækede over Joh. 17, 3 gandske uden al Mskeforstand. Ungdommen var elendig, undtagen nogle enkelte fra de ældre Tider. Uagtet jeg saae den hele bedrøvelige Forfatning, talte jeg dog intet eller lidet derom, da det slet intet vilde nyttet, saasom Sognepræsten er aldeles blottet for sund Sands og, endog med den bedste Villie, aldeles intet kunde udrettet. Man maae altsaa henstille alt til bedre Tider, da

[1] I visitasboken staar 23, men baade kirkeboken for Lexvigen (i TStA) og utskrift av visitasprotokollen for provstiet (i NRA) har 25. juni, som er det rette. Den 23. juni var det visitas paa Ytterøen.

[2] Dons blev utnevnt til Ytterøen 17 okt. 1839, og Scheen til Lexvigen 22. febr. 1840. Ifølge dagregistret til kirkeboken for Lexvigen holdt Scheen sin inntredelsesprediken i Lexvigen hovedkirke 5. søndag efter Trinitatis (19 juli) 1840. Dons var tilstede ved begge visitaser, i Lexvigen 23 juni og paa Ytterøen 25. juni, og prekte begge steder.

Præsten end ikke har saa megen Kundskab, som med Rette kunde fordres af et Barn til Confirmation. Menigheden er neppe fornøiet med ham, i det mindste de tænkende blant Almuen. En skriftlig Klage indløb fra endeel Almuesmænd, fordi Præsten ikke efter sin Pligt prædikede i 2 Kirker hver Søndag om Sommeren. Hr. Hejde lovede, indtil videre, at afhielpe denne Klage; imidlertid maae den ved min Hiemkomst sendes til Provstens [P. J. Brandt i Værdalen] Erklæring, da den tillige indeholdt flere, skiønt mindre betydelige, Poster. Jeg efterspurgte, hvormeget af den nye Skoleplan var udført, hvilket Hr. Heide sagde, at jeg vilde erfare af nogle Skole Regnskaber, han gav mig med, samt Aarsagen, hvorfor endnu ikke meer deraf kunde iværksættes, end der var giort. Derom maa da nærmere corresponderes ved Hiemkomsten. Ligesaa leverede han mig 148 rd. til Forsendelse til E[nke]Cassen, hvorom jeg faaer nøiere skrive ved Hiemkomsten. Paa Gaarden avles nok 300 Td. Korn. Præstegaarden er Levebrød.

Tredie Gang visit. i Skognen d. 16. Jul. 1817. En stor Mængde var forsamlet, skiønt det var en Søgnedag. Pr. Midelfart som for et Aar var kommen til Kaldet, prækede over Gal. 6, 1. Min Tale handlede især om den Varsomhed, man burde iagttage i Børns Nærværelse, for ikke at give dem slette Indtryk. Provstens egne Børn stode frem paa Kirkegulvet. Ungdommen var just ikke roesværdig, dog meget bedre, end forrige Gang. Den faste Skole ved Præstegaarden er nu i god Gang, ogsaa en nye oprettet i Ekne Sogn ifølge Skoleplanen. Midelfart er vel nu forsigtigere i Lære, end før. Af Prædiken kunde jeg lidet høre, formedelst Bispestolens Ubeqvemhed i Kirken; men hvad jeg hørte, var ikke slet. Embedsbøger og Alt i god Orden. Besigtigelsesforretninger leveredes.

Visit. d. 5. Jul. 1820. En stor Mængde Folk i Kirken, og Ungdommen meget forbedret. Præsten prædikede gandske got over de Ord: See til at I ikke foragte en af disse Smaae etc. om den Agtelse man er Børn skyldig. Jeg talte over Eph. 6, 4. Skoleholderne ere ikke uefne; de 3 ved de faste Skoler katekiserede.

Vis. 5. Aug. 1825. Pr. Luytkis prækede over Eph. [5, 8 ff.]: I vare fordum Mørkhed etc. Gandske godt sammensat var Prækenen og vel udført, men af Xstendom hørte jeg intet. Ungdommen var ret brav. Ingen Soldater.

Vis. 12. Aug. 1829. Hr. Arentz prækede over Joh. 17, 3 gandske orthodox og rigtig, men med affekteret Varme à la Schulz[1], som og efterabedes i Sprog og Deklamatjon. Han er en meget virksom Mand, men neppe fri for Selvbehag. Ungdommen fandt jeg mig vel fornøiet med. Jeg besøgte og den faste Skole paa Alstadhoug, hvor jeg fandt det saa nogenlunde.

Vis. 6. Jun. 1837. Pr. Arentz prækede omtrent som ovenfor anført, Ungdommen kunde lidet, især af Bibelhistorie. De 3 Lærere ved de faste Skoler katekiserede. Han paa Levanger, Finne, er en god Kateket og Christen. See pag. 105[2].

[1] Niels Stockfleth Schultz, f. 1780, † 1832. Residerende kapellan til Vor Frue i Trondhjem 1809-1832, kjent for sin veltalenhet som predikant. Han utgav sine prekener i 1823.

[2] „Pag. 105", d. v. s. blad 105, mangler i protokollen (se s. 6). Da ovenstaaende

Aar 1840 den 14de Juni blev efter afholdet Bispevisitats [i Skogn] holdet det i Rescript af 26de October 1818 befalede Kirkemøde paa Alstadhoug Præstegaard, der bivaanedes af Biskoppen, — — —

Sparboen.

Sogneprester:
1797-1818. Hans Diderichsen Kjeldahl, f. 1756 (i Ribe, Dmk.), † 1818.
1819-1835. Andreas Wright, f. 1761, † 1835. Se Nærøe.
1837-1860. Andreas Erlandsen, f. 1802, † 1860. Se Stod og Aafiord.

Residerende kapellan:
1797-1805. Claus Fredrichsen, f. 1757, † 1805.

Den 13de [juni 1805] reiste jeg [fra Værdalen] til Sparboen, og eftersaae samme Dag Kirken, som er i god Stand, men Ornamenterne gamle og forslidte. Ligeledes eftersaae jeg Embedsbøgerne, som fandtes i god Orden. Den 14de var Visitaz i Kirken, hvor Sognepræsten Hr. Kildal prækede gandske godt. Ungdommen kunde noget udenad, men forstod saare lidet. Skoleholderne havde intet Begreb om Katechetik. Ved Samtale med Præsten lovede han mig at anvende alvorligere Flid for Eftertiden paa Skolevæsenets Fremme, samt at giennemgaae med Skoleholderne Bøisens Katechetik[1].

Visiteret anden Gang d. 1. Aug. 1809. Hr. Kildal prækede meget maadelig. Paa mine Reiser erfarede jeg, at han er forfalden til Drukkenskab, og iøvrigt en forsømmelig Mand. Ungdommen var ussel, dog synes mig noget bedre, end sidste Gang. Embedsbøgerne i Orden.

Visit. 3de Gang d. 7. S. efter Trin. eller 20. Jul. 1817. Ungdommen indtil Forbauselse vankundig. Hr. Kildal uden Tvivl en Mand, for hvem Dyd og Last er ligegyldig. Embedsbøgerne i Orden, saavidt jeg kunde spore. Besigtelser over Prgrden, Kirkerne etc. bleve leverede. Kirken var proppet af Folk, men ingen Andagt syntes at herske.

Visit. 4de Gang d. 11. Jun. 1820. Kirken saa fuld af Folk, at en stor Mængde ikke kunde komme ind. Hr. Wright prækede meget christelig og bibelsk. Orden herskede i Kirken; Ungdommen var uoplyst og meget vankundig; men man bør haabe, at det nu bliver noget bedre under den nye Sognepræst. De saa kaldte Honoratiores raae Mennesker; i Selskabet om Aften var hver Mand fuld, og Foged Barth[2] især vilde vælte sig ind paa hver Mand.

Vis. 28. Jul. 1825. Hr. Wright prækede over de Ord: Har Gud givet

---

side om Skognen (blad 93 recto) er fullskreven og den følgende side (blad 93 verso) er optatt av Værdalen, har Bugge altsaa fortsatt optegnelsene om Skognen paa det tapte blad 105, formodentlig om visitasen i 1840. I visitas-innberetningen til Kirkedepartementet 25. november 1837 sier Bugge om Skognen ikke mere enn ovenfor:

„I Skognen prædikede Provst Arentz gandske godt. Ungdommen svarede ikke synderlig, især syntes mig, at den havde lært lidet af Bibelhistorien. De 3 Lærere ved de faste Skoler katekiserede, hvoriblandt Finne, som er ansat paa Levanger, især havde gode Gaver."

[1] Peder Outzen Boisen, 1762-1831, førstelærer og bestyrer av det Vesterborgske skolelærer-seminarium paa Laaland (Dmk.), 1805 kalt til biskop over Akershus stift, samme aar til biskop over Laaland-Falsters stift. Utgav i 1803: Kateketik. B. var en dyktig skolemann, og utpreget rasjonalist av den følelsesmessige type.

[2] Caspar Henrik Barth, f. 1771, † 1824. Foged i Inderøen 1803-1824.

os sin Søn, skulde han etc. Prækenen var meget maadelig baade i Materie, Form og Udførelse. Katekisatjonen var bedre, og Ungdommen var vel oplyst. Ingen Soldatere mødte.

Vis. 6. Aug. 1829. Prækenen var ubibelsk og ret erbarmelig i alle Henseender. Ungdommen var saa nogenlunde.

Stod.

Sogneprester:
1787-1808. Ove Christian Broch, f. 1736, † 1809. (Provst i Romsdal 1786-1787.)
1808-1833. Peter Wessel, f. 1760, † 1842.
1833-1836. Nils Christian Nissen, f. 1803, † 1869. Se Melhuus.
1837-1867. Thomas von Westen Angell Balchen, f. 1804, † 1867.

Residerende kapellaner:
1800-1808. Peter Wessel, f. 1760, † 1842, senere sogneprest sammesteds.
1809-1817. Hans Hansen, f. 1777 (i Kjøbenhavn), † 1821. Se Hevne og Aafiord.
1819-1821. Hans Peter Schnitler Krag, f. 1794, † 1855. Se Grogn.
1821-1823. Hans Diderichsen Kjeldahl, f. 1796, † 1842. Se Boe, Fosnæs, Overhalden.
1826-1829. Andreas Erlandsen, f. 1802, † 1860. Se Aafiord og Sparboen.
1830-1833. Johan Albrecht Carl Dons, f. 1805, † 1871. Se Leirvigen og Ytterøen.
1834-1840. Peter Marstrander, f. 1808, † 1873.
1841-1846. Martin Hannestad, f. 1810, † 1891.

*Den 15de [juni 1805] reiste jeg [fra Sparboen] til Forr Præstegaard i Stoed, hvor jeg samme Dag saae Kirken, der er liden, mørk og hæslig. Ornamenter og Alterklæder vare, som sædvanlig, forslidte og gamle. Den 16de visiterede jeg. Capellanen Hr. Wessel prækede, som deklamerer meget rigtig. Ungdommen var taalelig oplært ved Capellanens Flid, da Sognepræsten er meget gammel og svagelig. Blandt Skoleholderne fandt jeg een, som syntes at have læst noget med Nytte. Bøigde-Commissions Regnskaber og Embedsbøger fandtes i god Orden. Den 17de reiste jeg til Sneaasen — — — [se s. 38].

Den 20de [juni 1805] reiste jeg fra Sneaasen tilbage igien over Stod, hvor jeg d. 21. atter lod Skoleholderne møde for nøiere at erkyndige mig om Skolevæsenets Tilstand, til hvis Forbedring jeg og gav Raad og Opmuntring, som jeg haaber ikke vil blive uden Frugt.*

Visit. d. 3. Aug. 1809 hvor jeg tillige indsatte Hr. Wessel som Sognepræst, der prækede nogenlunde taalelig. Ungdommen fandt jeg fra sidste Gang mærkelig forbedret. Ei heller var noget andet at klage over; men Menigheden er meget fordrukken.

Visit. 3die Gang d. 22. Jul. 1817. Uagtet i Høeaanden og en Søgnedag, var dog Kirken fuld. Hr. Vessel prækede simpelt men gandske opbyggeligt. Min Tale var over 1. Cor. 14, 20. Ungdommen svarede for det meeste særdeles vel, hvortil Kapellanen Hr. Hansen uden Tvivl har dannet den.

Visit. 4de Gang d. 13. Jun. 1820. Den res. Kapellan Hr. Krag prækede christelig, men iøvrigt saare maadeligt o: Meningen var god, men Udførelsen elendig. Begge Præster katekiserede, men usselt, især Krag. Skoleholderne, især 2 af dem, vare, som det lod, moderne oplyste af Hansen, og vidste dog intet. De bleve advarede at holde sig til Katek. og Forkla-

ring. En stor Mængde Folk i Kirken. Ungdommen forekom mig temmelig brav, især svarede Nogle til Fornøielse, meest Drenge.

Vis. 26. Jul. 1825. Den gamle Hr. Wessel prækede ret opbyggeligt over 1. Tim. 2: Gud vil, at alle Msker etc. Ungdommen fandt jeg meget vankundig, og ikke anført til mindste Tænksomhed. Ingen Sold. mødte.

Vis. 4. Aug. 1829. Hr. Erlandsen prækede særdeles smukt og med gode Gaver. Ungdommen var vankundig, skjønt Erl. vist arbeider med den og katekiserer godt. Men han klagede over, at saa faa mødte ved Katekisatjonerne.

Vis. 21. Jun. 1840. Sognepræst Balchen er en beklagelig fattig Mand, og ellers en Stymper. Jeg logerede paa Stenkiær paa egen Bekostning, da Visitazen holdtes i Egge Kirke. Ingen af Præsterne katekisere godt, og dette kan næsten siges om Alle. Ungdommen var kun maadelig og hviskede sagte. Kapellan Marstrander prækede over 1 Time. Deklamerer meget langsomt, og noget affekteret, ellers var Prækenen god og evangeliskchristelig, ligesom uden Tvivl denne Mand engang har haft og maaskee tildeels endnu har megen Rørelse. Han er og meget fattig. I Kirken var en saa stor Mængde Folk, at de ikke kom ind. Orden og Stilhed herskede, men forøvrigt er Folket nok aandelig dødt.

Størdalen.

Sogneprester:
1792-1811. Lorents Wittrup, f. 1742, † 1811. Provst 1793-1807.
1812-1835. Hieronymus Heyerdahl, f. 1773, † 1847.
1836-1847. Falch Andreas Widerøe, f. 1783, † 1847. (Provst i Indherred 1828-1834.) Se Sælboe og Frosten.

Residerende kapellaner:
1797-1807. Ole Smith, f. 1770, † 1807.
1808-1813. Sigvard Irgens Koefoed, f. 1775, † 1813.
1813-1822. Matthias Frederik Fyhn, f. 1785, † 1856. Se Bedstaden og Surendalen.
1822-1823. Henrik Christopher Sommerschield, f. 1790, † 1823. Tiltraadte p. g. a. sykdom ikke embetet. Se Christiansund.
1824-1833. Joachim Lund Bugge, f. 1800 (i Fredericia, Dmk.), † 1872, sønn av biskop P. O. Bugge. Se Tingvold.
1834-1848. Tobias Brodtkorb Bernhoft, f. 1803, † 1877.

Den 5te Junii [1805] visiterede jeg i Wærnes Hovedkirke i Størdalen, hvor den residerende Capellan Hr. Smith, der er en meget duelig og indsigtsfuld Mand, prækede med meget gode Talegaver. Ungdommen, saavel den ældre, som yngre, mødte talrig og yttrede især Agtsomhed paa de fremsatte Spørgsmaale og Eftertanke inden de besvarede dem. Ogsaa sporedes hos mange god Kundskab. Jeg lod den følgende Dag Skoleholderne møde med Skolebørnene for at erfare deres Gaver til at katechisere, som jeg hos de fleeste maatte rose. Skole- og Fattigvæsenet er i dette Præstegield i ypperlig Orden ved Sognepræstens, den værdige Provst Wittrups, utrættelige Omsorg og Flid, hvori han og i den residerende Capellan har en god Medhielper. Bøigde-Commissions Regnskaber og Protokoller samt Ministerialbøger forefandt jeg, efter min Forventning i bedste Orden. Kirkerne, hvoraf jeg saae 2de Annexer foruden Hovedkirken, med deres Ornamenter vare for det meeste upaaklagelige.

Den 23. Jul. 1809, 8. S. eft. Trin., visiterede jeg anden Gang Størdals Menighed. (Første Gang var 6. [ɔ: 5.] Jun. 1805, som her ikke er indført.) Provst Wittrup prædikede over Evangeliet. De falske Propheter forklarede han om Øienslyst, Kiødslyst og et overdaadigt Levnet. Prædikenen var maadelig forfattet, men velmeent. Dens Tendenz skulde være, at vise, hvorledes ovenanførte Feil mislede Mennesket, hvilket han fornemmelig beviiste med sin egen Erfaring p. Stedet, da han havde forsøgt saa mange nyttige Indretninger, hvilke han opregnede, men deels ingen Understøttelse fundet, deels langsom. Min Tale var over 3. Joh. 4, hvori jeg viiste, hvor magtpaaliggende det maatte være en trofast Lærer, at see den gode Sag fremmet i sin Mhed, opmuntrede derf. ogsaa Almuen til at lønne dens Lærers Flid med villig at række Haanden til hver nyttig Indretnings Fremme. 2 unge Mennesker, særdeles haabefulde, havde Provsten dannet til Skolelærere, og vedblev sin utrættelige Iver for Oplysning, hvortil han har utrolig Lyst, men maaskee ikke de bedste Gaver. Ungdommen svarede gandske got og til Fornøielse. Søndagsskoler holder han selv og Skoleholderne ligeledes, der flittig besøges. Almuen skiønner og agter dens Lærers Flid. Hr. Kofod hørte jeg ikke. Provsten lovede mig at sende mig en skriftlig Beretning om Skole- og Fattigvæsenets Indretning i Størdalen, og bad jeg ham, at han vilde beskrive mig disse Indretningers Historie i hs Tid i Størdalen ɔ: hvorledes han forefandt dem, da han kom, og hvorledes de efterhaanden vare blevne, hvad de nu ere.

Den 13de Jul. 1817, 6. S. eft. Trin., visiterede jeg 3die Gang i Værnæs Hovedkirke, hvor en overmaade stor Mængde Mennesker var forsamlet, saa at mange fik Ont i Kirken, uagtet dog Været var kjøligt. Hr. Hejerdal prækede gandske got; temmelig bibelsk, men uden synderlige Gaver. Ungdommen befandt jeg vel oplyst, saa at mange svarede til min fulde Fornøielse. Embedsbøgerne og Alt var i Orden. De forlangte Besigtelser bleve mig leverede. Hr. Fyhn hørte jeg ikke, undtagen messe, hvilket han giør meget godt.

Visit. d. 7. Jul. 1820. Hr. Fyhn prækede meget godt og opbyggeligt, katekiserede og temmelig godt, men Sognepræsten heel maadelig. Ungdommen fandt jeg denne Gang for største Deelen vankundig, samt uefterttænksom og adspredt, saa at den slet ikke hørte efter.

Vis. 9. Aug. 1825. Hr. Hej. prækede over Joh. 17: Det er det evige Liv. Prækenen var kun maadelig. I Chordøren holdt den res. Kapellan en smuk Bøn og katekiserede nogenledes. Ungdommen var for det meeste slet oplyst. Ingen Soldatere mødte.

Vis. 16. Aug. 1829. Kap. prækede særdeles godt, deklamerer rigtig, men har for liden Action. Af Ungdommen svarede nogle taalelig, men de fleste ere vankundige.

Vis. 9. Jun. 1840. Kapell. Bernhoft prækede godt og med god Action. Begge Præster katekiserede godt. Ungdommen var særdeles oplyst og agtsom, saa at jeg forundrede mig, hvorledes i saa faa Aar en saa stor Forandring kunde være tilvejebragt ved nuværende Præsters Flid. Sangen, som før var reent forargelig, var denne Gang smuk. Viderøe har gjort store Ting.

Værdalen.

Sogneprester:
1799-1836. Peter Johan Brandt, f. 1754, † 1836. Konstituert provst 1807-1815. Personell kapellan 1827-1829: Carl Vilhelm Blücher Ingier, f. 1803, † 1838.
1837-1855. Lars Steen, f. 1784, † 1855.

Residerende kapellaner:
1793-1808. Eiler Hagerup, f. 1766, † 1826. Se Oure.
1808-1812. Rasmus Parelius Dreyer, f. 1779, † 1819. Se Ytterøen.

Den 11te og 12te [juni 1805] visiterede jeg Værdalens Meenigheder. Sognepræsten Hr. Brandt er en særdeles værdig Mand, der virker utrættelig i sin Embedskreds. Skoleholderne mødte hos mig den 11te, hvis Kundskab jeg undersøgte og var tilfreds med. Samme Dag holdtes Bøigde-Commission og befandtes Alt i bedste Orden. Den 12te da jeg egentlig holdt Visitaz i Kirken, fandt jeg almindelig udbredt Kundskab, saa at slet ingen blev mig Svar skyldig, og havde jeg Aarsag til at være overmaade vel fornøiet. Værdalens Kirke er nyelig kiøbt af Almuen, der endnu ikke har betalt den, og derfor heller ikke har været i Stand til at skaffe den fornødne Reparation, hvortil dog Folket er meget villigt, og lovede mig at være alvorlig betænkt paa, saasnart disse Trængselsaar ved bedre Tider formildes. Ornamenter og Alterklæder vare gamle og usle.

Visiteret d. 27. Jul. 1809. Ungdommen befandtes god, som sidste Gang, dog syntes mig ikke den var gaaet fremad, hvilket maaskee kunde have sin Grund enten i min mindre Tydeligheds-Gave, eller Ungdommens Undselighed; thi Erfarenhed lærer, at Ungdommens Svar ofte hænge af Spørgernes eller de Unges Stemning den Dag. Dog maae jeg tilstaae, at jeg i det heele syntes at spore hos Pr. Brandt mindre Varme for den gode Sag, end forrige Gang; maaskee han forrige Gang har spillet meer Maske. Dog dette blot Gisning. Prædiken var god, men jeg veed ikke rettere, end at have læst den før hos Marezoll[1], uden Tvivl hans Prædiken: Grundsäze zur Prüfung der Zeit. Imidlertid er Br. altid en dygtig og virksom Mand, og har Anseelse i Mheden. Kirkens Tilstand var slet. Jeg aftalte med Maj. Klüwer[2], Foged Lind[3] og Brandt at ville tilskrive dem at kalde Almuen sammen og faae den til at overdrage dem Kirkens Reparation. I Hovedsognet ere 4 Skoleholdere, sc. Jacob Balgaard, nu Kirkesanger ved Stikkelstad og Halle Kirker, en ypperlig Mand. Af KirkesangerEmbedet svarer han aarl. 15 Rd. til SkoleCassen, men nyder som Skolelærer 30 Rd. Løn af SkoleCassen. Elias Balgaard har gode Anlæg, ugift, 26 Rd. Løn. Ole Lefring, en aldrende gudfrygtig Mand,

[1] Johann Gottlob Marezoll, 1761-1828, tysk rasjonalistisk teolog og predikant, 1794-1803 annenprest ved St. Petri tyske kirke i Kjøbenhavn; utgav tallrike skrifter; hans prekener utkom i 9 bind. En typisk samling er „Predigten in Rücksicht auf den Geist und die Bedürfnisse des Zeitalters", Göttingen 1790-1792. Flere av M.s prekener utkom i dansk oversettelse. Den preken som Bugge nevner, er oversatt i Minerva 1797, I, s. 1-19: Grundsætninger til Tidens Prøvelse. Tale holden paa Nytaarsdag 1797.

[2] Major Lorentz Diderik Klüwer, f. 1750, † 1820; ivrig landmann, og interessert i aa hjelpe op bondenæringen; drev sin gaard Bjertnes som mønsterbruk, og utgav bl. a. en „Bonde-Practica" 1815. Fikk Landhusholdningsselskabets gullmedalje 1791; medlem av det Kgl. Norske Videnskabers Selskab 1811.

[3] Samuel Andreas Lind, foged i Stør- og Værdalen, f. 1752, † 1815.

har lidet Anlæg, har aarlig 20 Rd. Løn. Vil fratræde mod Pension, som skal skee, naar et bedre Subjekt kan faaes igien. Jacob Erichsen, antaget for et Par Aar, viser Flid og Lyst, men mangler Hoved. Har aarlig 20 Rd. I Vukhoug Annex ere 3 Lærere sc. Ole Qvelstad, Kirkesanger ved Vukhoug Kirke. Forretter Embedet veedbørligen. Har Korntolden af KlokkerEmbedet, der er anslaaet for 18 Rd. og af SkoleCassen 20 Rd. Hans Efskind, en dygtig Mand, har 27 Rd. Johannes Andersen ansat siden 1807. Om ham haves got Haab. Har 20 Rd. Løn. Skolelærernes Antal er i Hr. Brandts Tid forøget med 2de. SkoleCassen har nu en Beholdning af circa 70 Rd.

Visit. 3de Gang (1ste Gang var 1805) d. 27. Jul. 1817. Provsten prækede meget got. Da jeg ikke var vel, overhørte han og Ungdommen i mit Sted, som befandtes vel oplyst. Embedsbøger etc. i ypperlig Stand. Besigtelser over Præstegaard &c. leveredes. Den 29de Julii indviede jeg Hallem (nu Vinnje) Annexkirke. Min Text var Ez. 37, 27.

Visit. 2. Jul. 1820. Alt i saare god Stand.

Vis. 2. Aug. 1825. Brandt præd. over 1. Joh. 5, 4 ret godt og vel ordnet, men liden Christendom. Ungdommen meget maadelig. Ingen Soldatere af de forskl. Vaabenarter mødte.

Vis. 9. Aug. 1829. Ingier prækede erbarmelig. I Katekisatjonen, hvortil han havde maadelige Gaver, erklærede han sig gandske bestemt for Sabellianismus[1], ikke af Neologie[2], men af Uvidenhed. Ungdommen var denne Gang meget bedre end sidst, ja endog ret brav. Ministerialbogen var af Brandt ført forvirret, og intet DagRegister deri. I Mødet lovede han at complettere den, og enten anskaffe en nye, eller lade meere Papir indbinde i den Gamle. I Registeret over Ind- og Udflyttede var intet indført. Aarsagen maae tildeels søges i Alderdoms Svækkelse og svage Øine, der giøre ham Skrivning besværlig. Jeg besøgte og den faste Skole paa Værdalsøren, hvor jeg fandt Alt vel og en Mængde Børn. VexelUndervisning anvendes tildeels.

Vis. 16. Jun. 1840. Den nye Præst Steen er en brav Mand og yndet af Menigheden. Jeg tvivler paa, at han har det rette Greb paa at katekisere, men arbeider vist flittig. Den i Brandts Tid forsømte Ungdom kunde ikke ventes bedre, men var dog meget forbedret.

Ytterøen.

Sogneprester:

1786-1812. Jacob Christian Rosenvinge, f. 1737, † 1812. Provst 1786-1801.
1812-1819. Rasmus Parelius Dreyer, f. 1779, † 1819. Se Værdalen.
1819-1828. Lars Nannestad, f. 1774, † 1830. Provst i Vest-Finmarken 1811-1819, i Indherred 1823-1828.
1828-1839. Jørgen Bernhoft, f. 1794, † 1855. Se Meldalen og Sundalen.
1839-1855. Johan Albrecht Carl Dons, f. 1805, † 1871. Se Stod og Lexvigen.

[1] Sabellius, romersk teolog, omkr. aar 200, en av dem som opponerte mot treenighetsdogmet som holdt paa aa danne sig i kirken. Han og hans tilhengere kaltes gjerne modalistene; de vilde holde paa énheten i guddommen ved aa anta at de tre personer bare er suksessivt fremtredende aapenbaringsformer *(modi)* av det upersonlig opfattede guddomsvesen. Fellesbetegnelse paa alle som opponerte mot treenighetslæren var monarchianere *(monarchiam tenemus)*.

[2] Neologi, datidens moderne teologi, paa overgangen til rasjonalisme.

Den 10de [juli 1805] reiste jeg [fra Bedstaden] til Ytterøen, hvor jeg d. 11te holdte Bøigde-Commission, og befandtes alt i god Orden, undtagen at, hvad Fattigvæsenet angaaer, Hovedsognet ikke endnu var inddeelt i Lægder, endskiønt denne Indretning var giort i Annexerne, og paalagde jeg derfor Bøigde-Commissionens Medlemmer, uopholdelig at see dette bragt i Rigtighed ogsaa i Hovedsognet. Den 12te visiterede jeg, og fandt dog Ungdommen bedre, end jeg havde ventet af Sognepræstens høie Alder og maadelige Foredrag. Jeg troer denne gamle Olding har udrettet det meeste ved sin exemplariske Vandel. Skoleholderne vare heller ikke af de sletteste.

Visit. jeg anden Gang d. 18. Jul. 1811. Organisten klagede, at han havde for liden Løn; Klokkeren, at han kun af Hovedsognet havde Korn, men af Annexerne ikkun 12 s. af hver Mand, og Sognepræsten bad, at hans Skoleholdere maatte erholde et Tillæg af en Skp. Korn af hver Mand, da de ikkun havde 24 Rd. i Løn. Dette androg han VisitazDagen før Prædiken. Da jeg spurgte ham, hvorvidt da disse Skoleholdere fortjente meere, samt hvorvidt deres Kundskab og Dannelse strakte sig, roste han dem meget, endskiønt de dog hverken kunde skrive eller regne. Han erklærede sig især vel fornøiet med dem, fordi de betoge ham Umagen med at læse for ConfirmationsUngdommen, hvilken han aldrig saae, førend den Dag den blev udtagen. Herover giorde jeg mine Anmærkninger, som dog ikke ville frugte hos denne gamle vankundige Mand, der uden Tvivl blot lever for at berige sig, men har ingen Sands for sit Embedes Vigtighed; næsten skulde jeg troe, at han har ingen Sands for noget. I Kirken prædikede han gandske erbarmelig, og syntes det mig, som hans Prædiken var taget af en gammel reformert Postil, i det mindste beviiste han absolutam prædestinationem saa got, han kunde. Ungdommen var endda bedre, end jeg havde ventet efter disse Omstændigheder, dog langt fra ikke god. Om ovennævnte Poster i Henseende til Løns Forbedring talte jeg med Almuen i Kirken, og det lod som den var villig dertil, hvilket og Medhielperne, med hvem jeg talede efter Tienesten, troede.

Visit. 3die Gang d. 25. Jul. 1821. Provst Nannestad prækede godt, maaskee for høitravende for Bønder; synes ellers at have nogen Læsning og har uden Tvivl dannet sig efter Schleiermacher[1]. I øvrigt en ustraffelig Mand og gandske duelig, ogsaa som Kateket. Dog forekom det mig, som han var stræng oeconom; maaskee er hans Forfatning ikke god. De 2 af Skoleholderne vare ikke uefne; den 3die mindre dannet. Ungdommen var ikke slet, nogle endog meget gode: Konfirmationsbørnene havde lært mange SøndagsEvangelier udenad.

Vis. 21. Jul. 1825. Pr. Nan. prækede over Ps. 1, 1-3 godt og vel sammensat, synes og at troe paa Bibelen. Det er en Feil at han mod Slutningen af hver Periode lader Stemmen synke saa, at de sidste Ord ikke høres. Ungdommen var fern. Soldaterne mødte.

Vis. 31. Jul. 1829. Da Hr. Bernhoft ikke var kommen, prækede Pr. Viderøe meget smukt. Ungdommen var nogenlunde, men Skoleholderne duede ikke stort.

[1] Friedrich Schleiermacher, f. 1768, † 1834, prest ved Dreifaltigkeitskirche i Berlin og professor i teologi ved universitetet der, berømt predikant og dogmatiker.

Vis. 31. Maji 1833. Hr. Bernhoft oplæste hele Es. 53 Kap. til Text, men prækede egentlig ikke derover, men over den Trøst, som Xsti Kjerlighed skjænker os under alle Livets Omstændigheder, ret vakkert og christeligt. Han er nok ogsaa en alvorligsindet Mand. Af Ungdommen vare nogle ret ferme, men andre heel maadelige. Mærkeligt var det, at de øverste baade Drenge og Piger vare de sletteste, altsaa Noblessen her som overalt.

Vis. 8. Jun. 1837. Præsten er hypokonder, men en velmenende Mand. Hans Præken var ikke slet, men Ungdommen synes ikke anbragt til Tenksomhed, ej heller har Præsten Gaver dertil.

Vis. 23. Jun. 1840. Hr. Dons prækede ret godt. Ungdommen var særdeles vel undervist.

NUMMEDALENS PROVSTIE

Fosnæs. Grogn. Kolvereid. Nærøe. Overhalden. Sneaasen (overført fra Indherred 1836).

Provster:

1799-1824. Michael Nissen Luytkis (Kolvereid), konstituert 1799-1817, virkelig 1817-1824.
1826-1827. Christian Martin Eckhoff (Nærøe).
1828-1830. Hans Peter Schnitler Krag (Grogn).
1831-1835. Peter Christian Boye (Overhalden).
1837-1841. Peter Hersleb Graah Birkeland (Fosnæs).
1841-1848. Henrich Eilert Støren (Kolvereid).

Fosnæs.

Sogneprester:

1799-1817. Bendix Heide, f. 1750, † 1822. Var blind i sine siste aar.
1818-1825. Otto Michael Platou, f. 1783 (i Slagelse, Dmk.), † 1830.
1825-1828. Hans Diderichsen Kjeldahl, f. 1796, † 1842. Se Stod, Boe, Overhalden.
1828-1833. Alexander Nicolai Bech, f. 1804, † 1842.
1833-1841. Peder Hersleb Graah Birkeland, f. 1807, † 1896. Provst 1837-1841. (Biskop i Bergens stift 1864-1880.)
1842-1848. Johan Peter Berg, f. 1809, † 1884.

Den 1ste Julii [1805] reiste jeg fra Nærøe til Fosnæs, hvor jeg visiterede den anden. Bøigde-Commissions Regnskaberne vare nogenledes ordentlige, men Ministerialbøgerne vare nok ikke førte med den ønskeligste Nøiagtighed, hvilket jeg herefter paalagde vedkommende med Alvorlighed, og som blev lovet. Skoleholderne ere saa nogenledes, men Ungdommen kun maadelig, dog vare nogle iblant, som endda røbede et Slags Tænksomhed. Almuen er vankundig og uden Tvivl er der nogle Kabalmagere blant den, som forlede den til Modvillighed mod hver god Indretning. Jeg bad Præsterne meget indstændig idelig at katechisere og sørge for Skolevæsenet, hvilket de og lovede, og for at give deres Bestræbelser nogen meere Authoritet, talede jeg til Menigheden offentligen om den Straf, enhver maatte vente, der directe eller indirecte satte sig mod Skolevæsenet.

Den 21. Junii 1820 visit. i Fosnæs. Sognepræsten Hr. Platou prækede og katekiserede elendigt; jeg troer end ikke, at han har den fornødne Kundskab om Xstendommens første Sandheder. Prækenen var over de Ord: Gud er K[ierlig]hed, blot beviist af Naturens Betragtning; Christus

anførtes blot som Lærer. Prækenen var sluttelig stiaalet af en tydsk Bog, og fremsat med en slet Deklamation og koldt Hierte. I Katekisationen debiterede han, at Msket kan fortjene Salighed ved sin Dyd; og uagtet jeg udtrykkelig modsagde denne Lære baade i min Overhørelse og Tale, troer jeg dog ikke han mærkede det. En fuldkommen ignorant er han; men desto gjerrigere skal han være, selv pløie, fiske etc. Konen er en Bondetøs fra Hedemarken[1]. Mheden er at beklage, der havde og nu har en ussel Lærer. Ungdommen var bedre, end man kunde vente; nogle vidste dog noget; men p. Mheden saae man, at den ikke var stemt til Andagt, og at Gdstjenesten var et blot opus operatum. Af de 4 Skoleholdere hørte jeg de 3, som lod til at være passable; den 4de i Sævig var gaaet fra Forstanden, da jeg var der.

Visit. d. 6. Jul. 1825. Hr. Platou prækede over Joh. 14, 23 temmelig sammenhængende, men neppe af egen Fabrik. Det kan dog ikke nægtes, at Ungdommen var meget bedre, end forrige Gang, og den bedste i hele Provstiet. Ingen Sold. mødte.

Visit. 21. Jul. 1829. Præsten prækede gandske neologisk og messede afskyeligt. Sangen var jammerlig og Ungdommen ussel, hvilket dog ikke ligefrem Hr. Bech kan gives Skylden for, da han endnu ingen har konfirmeret. Fattigdom var synlig i Huset.

Grogn.

Kallet oprettet ved deling av Overhalden 1820.

Sogneprester:

1821-1830. Hans Peter Schnitler Krag, f. 1794, † 1855. Provst 1828-1830. Se Stod.
1831-1835. Nicolai Benjamin Flood, f. 1798, † 1867. Se Stadsbøigden.
1836. Jacob von der Lippe Parelius Frost, f. 1798, † 1865. Tiltraadte ikke.
1836-1852. Søren Rasmusen Eugenius Sørenssen, f. 1803, † 1852.

Visit. 5. S. e. Trin. d. 3. Jul. 1825. Prækenen, hvis Thema var: Bekymrede Sjæles Tilflugt til Jesum, var ret vakker og hjertelig, men Materien ikke udtømt. Hr. Krag har oplært Skoleholdere og nogle Skolebørn i Choralsang, saa at de i Choret synge firestemmig, og derved heele Kirkesangen ledes. Hver Fredag holder han selv Skole for den Ungdom, som boer i Nærheden. Ungdommen var nogenlunde, nogle ret gode. Ingen Soldater.

Visit. 4. S. e. Trin. d. 12. Jul. 1829. I Kirken var en deilig Orden og Kirkesang. Ungdommen sang allene fiirstemmig Verset før Katekisatjonen og et Vers efter, som tog sig meget godt ud. Prædikenen var hjertelig og ret vakker. Af Ungdommen svarede Nogle overmaade godt, de øvrige vare ikke særdeles at rose. Især stode de tilbage i Bibelhistorie. Provst Krag er en virksom Mand med redelig Villje, og uden Tvivl meget yndet.

Kolvereid.

Sogneprester:

1797-1824. Michael Nissen Luytkis, f. 1766, † 1827. Konstituert provst 1799-1817, virkelig 1817-1824.
1825-1837. Michael Schwartzkopf Bull, f. 1790, † 1837.
1837-1848. Henrich Eilert Støren, f. 1808, † 1867. Provst 1841-1848.

[1] Anna Johannesdtr. Harstad, f. i Romedal 1791, † paa Hamar 1864.

Den 24de [juni 1805] reiste jeg fra Bedstaden til Kolvereid, hvor jeg ankom d. 25de om Aftenen. Den 26de eftersaae jeg Embedsbøger og Bøigde-Commissions Regnskaber, som alt fandtes i ypperste Orden. Den 27de Visitaz, ved hvilken Ungdommen befandtes særdeles oplyst ved Sognepræstens, Hr. Provst Luytkis, utrættelige Flid og Virksomhed. Kirkerne og Ornamenter vare saa skammeligen hæslige, at det aldeles ikke burde taales, og nedsendes derfor tilligemed denne min allerunderdanigste Indberetning, et Forslag til Deres Majestæts Cancellie om en meere bestemt Lovgivning baade i Henseende til Kirkernes Vedligeholdelse og andre det geistlige Fag vedrørende Sager, af hvilket dette Collegium da vil udvælge, hvad der kunde synes værd at tage i Overveielse, og ved allerunderdanigst Forestilling underkaste samme Deres Majestæts allerhøjeste Bedømmelse.

Visit. d. 23. Jun. 1820. Prækenen var vel sammensat og udført, men ingenlunde christelig. Forsoningslæren blev *omhyggelig* undgaaet. I øvrigt var Ungdommen heel maadelig, ja vankundig. Skolelærerne slet ikke at rose af, men Sangen smuk.

Visit. d. 16. Jul. 1829. Hr. Bull prækede christelig og vel, men Katekisatjonen var ikke synderlig. Han har uden Tvivl ringe Kundskaber, men er nok ellers en gandske redelig og velsindet Mand, skal og være yndet af Almuen. Han har nogle medicinske Kundskaber og hjelper ofte Folk med Lægemidler. Har ogsaa indført i Præstegjeldet Kaalrabbi, som Bønderne nu lægge sig efter, og maae ansees især gavnligt for en Bøigd, som næsten bestaaer af Fiskere og trænger til vegetabilia. Ungdommen var saa nogenlunde, dog ikke ret ferm, men bedre end i Luytkis's Tid.

Nærøe.

Sogneprester:
1797-1819. Andreas Wright, f. 1761, † 1835. Se Sparboen.
1819-1827. Christian Martin Eckhoff, f. 1792, † 1846. Provst 1826-1827. Se Bynæsset.
1827-1834. Nils Ellefsen, f. 1802, † 1834.
1834-1850. Gerhard Willemsen Iversen, f. 1806, † 1889. Se Vedøe.

*Den 28de [juni 1805] reiste jeg [fra Kolvereid] til Nærøe, hvor jeg d. 29de deels besaae Kirken, som er smuk; deels eftersaae Embedsbøger og Bøigde-Regnskaber, som alt fandtes i god Orden. Ligeledes examinerede jeg Skoleholderne, som ikke vare af de bedste, samt erkyndigede mig om Skolevæsenets Forfatning, til hvis Fremme man lovede mig herefter at arbeide med større Iver. Ved Visitazen d. 30te befandtes vel Ungdommen at have lært uden ad, men lidet forstode de af hvad de havde lært. Jeg opmuntrede ogsaa Menigheden til at bidrage alt til deres Børns bedre Oplysning og tog Anledning af Præstens Prædiken, der handlede om: at Christi Exempel var det bedste vi kunde følge, til i min Tale at vise, hvor aldeles umueligt det var at følge dette Exempel, naar man ikke ved Underviisning var bragt til at kiende det, og ved fornuftig Eftertanke ledet til at anvende det paa det daglige Liv. — I Kirken syntes heller ikke at herske den største Stilhed, og jeg saae der endnu Levninger af

den gamle katholske Skik, at mange af dem, der kom i Kirken, gik strax op og knælede paa Alterfoden og forrettede et Slags Bøn.*

Visit. d. 25. Jun. 1820. Hr. Ekhof, der nyelig begyndte at sidde oppe efter en svær Sygdom, kunde ej være i Kirken, men mødte dog i Mødet. Provsten [Luytkis] prækede. Ungdommen var temmelig brav, og meget bedre, end forrige Gang da jeg var der. Den kunde næsten sættes ved Siden af de bedste; Katekism. var lært, og forstodes af Mange. Ogsaa i Bibelhistorien var Ungdommen ikke ubevandret.

Visit. Dom. 4. p. Tr. d. 26. Jun. 1825. Prædiken var god og bibelsk, og Ungdommen vel oplyst. Hr. Ekh. søger Sandheden og har Ærefrygt for Xstendommen, men dens Grundvold er neppe blevet ham ret indlysende. En Skoleholder Vibstad der er meget duelig; en anden dannet af Ekhoff har og gode Anlæg. Ingen Soldatere mødte.

Visit. Dom. 5. p. Trin. d. 19. Jul. 1829. Prædiken var god og christelig, ogsaa Katekisatjonen, men ikke saa udviklet som Prækenen. Ungdommen var god. Skoleholderne, især Vibstad, særdeles duelige.

Overhalden.

Sognepræster:
1791-1811. Isak Severin Frimann, f. 1750, † 1811.
Personell kapellan 1802-1806: Andreas Dass Lund (senere residerende kapellan sammesteds, og derefter sogneprest sammesteds).
1811-1820. Hans Christopher Lund, f. 1758, † 21. april 1820. Se Lexvigen.
1820-1829. Andreas Dass Lund, f. 1774, † 29. juni 1829.
1829-1835. Peter Christian Boye, f. 1790, † 1880. Provst 1831-1835. Se Støren.
1835-1841. Hans Diderichsen Kjeldahl, f. 1796, † 1842. Se Stod, Boe, Fosnæs.
1841-1864. Bernt Anker Leigh, f. 1800, † 1872.

Residerende kapellaner:
1803-1809. Frederik Christian Wolff, f. 1767, † 1816.
1810-1818. Joachim Hagerup Angell, f. 1780, † 1824. Se Sneaasen.
1818-1820. Andreas Dass Lund, f. 1774, † 1829. Utnevnt til sogneprest sammesteds 27. desember 1820.

Den 3die [juli 1805] reiste jeg [fra Fosnæs] til Overhalden, hvor Sognepræsten, Provst Frimann, er invalid, men har personel Kapellan, Hr. Lund, der tegner sig got, ligesom og den residerende Kapellan Hr. Wolff er en meget brav Embedsmand. Imidlertid havde disses Bestræbelser ikke udrettet ret meget, da Mængden af Ungdommen var vankundig og Almuen i Almindelighed umoralsk. En Aarsag var vel og at Skoleholderne havde været for faa, hvorfor jeg fik Almuen overtalt til at give noget meere herefter til Skolerne aarlig, saa at en Skoleholder til blev antaget. [Visitas 4. juli 1805.[1]] Ved Bøigde-Commissionen fandtes Regnskaberne ordentlige, men Kirkerne med deres Ornamenter ere heel maadelige. Dog stode 2 af de første i Aar under Reparation.

Visit. d. 27. Jun. 1820. Præsten Lund prækede i Vacancen saa nogenlunde; man kan høre, at han mangler Kundskaber. Ungdommen var i høi Grad vankundig og ueftertænksom. Skoleholderne vare nogenlunde, undtagen Klykken, som spurgte ligefrem Spørgsmaalene efter Bogen med Bogen i Haanden, og endog dette giorde han slet.

Vis. d. 30. Jun. 1825. Hr. Lund prækede over 5. M. B. 6, 6 ff. Præke-

[1] Ifølge kirkeboken for Overhalla 1799-1816 i TStA.

nen om den rette Omgang med Guds Ord var neppe af ham selv, men sluttelig tagen af Fallesens Magazin[1] eller en anden Trøster. I Chordøren talte han over Joh. 3, 16. En heel Deel sagt, men ikke et Ord af hvad Texten omtaler. Ungdommen var elendig. Ingen Sold.

Vis. 14. Jul. 1829, da Hr. Lund samme Dag blev begravet. Pr. Krag prækede gandske vakkert. Ungdommen fik jeg aflokket nogle Svar, meest Ja og Nei! Men Vankundigheten er stor.

Sneaasen.

Sogneprester:
1779-1805. Sten Meldal, f. 1738, † 1817.
1806-1817. Svend Busch Brun, f. 1775, † 1826. Provst 1817-1822. Se Frosten.
1818-1824. Joachim Hagerup Angell, f. 1780, † 1824. Se Overhalden.
1824-1857. Jens Rynning, f. 1778, † 1857.

*Den 17de [juni 1805] reiste jeg [fra Stod] til Sneaasen, og eftersaae d. 18de Bøigde-Commissions Protokollen, hvor Regnskaberne fandtes ordentlige. Sneaasen har kun 2 Skoleholdere, som begge ere maadelige. Ogsaa yttrer Almuen megen Uvillie mod Skolevæsenet; dog kan man haabe, at saadant efterhaanden vil forsvinde, hvis Sneaasen faaer en Præst, der er skikket til Stedet. Den Gamles Svaghed og Alderdom giorde ham det umueligt at være ret virksom. Kirketienden er lagt til Præstens Løn, fordi Sneaasens Kald i ældre Tider skal, efter Almuens Forlangende, have afstaaet Annexet Qvam til Stoed og nok et andet Annex, som skal være nedbrudt; hvorimod Almuen forbandt sig til at holde Kirken vedlige paa egen Bekostning, men Præsten at maatte hæve dens Tiende. Dog har Almuen intet Skiøde paa Kirken, hvoraf i Tiden kan komme Forvirring. Den 19de visiterede jeg, og fandt Ungdommen maadelig, naar man undtager udenads Opramsen.

Den 20de reiste jeg fra Sneaasen tilbage igien over Stod, — — — [se s. 28].*

Visiteret d. 6. Aug. 1809. Almuen er overmaade vankundig, hvilket den nærværende Sognepræst Hr. Brun stræber at afhielpe. Han er en lærd og veltalende Mand, men hans Foredrag er for høit. Paa Klokkergaarden Forberg blev nu aftalt en fast Skoles samt Søndagsskoles Oprettelse, til hvilken Ende i BøigdeCommissionen Klokkertolden, som før har været 8 s. pr. Mand blev ansat til 1 b℔ Byg af hver Gaard der var et Spand og derover, samt 1 b℔ Havre af mindre Gaarde; hvilket Korn Skoleholderne skulde modtage og sælge til Fattige, samt derfor aflægge SkoleCassen Regnskab.

Visit. 3die Gang 15. Jun. 1820. Hr. Angell prækede og katekiserede erbarmelig. Ungdommen yderst vankundig. Hele Almuen syntes at være pecora campi. Min Text var Ps. 119, 165.

---

[1] Lorentz Nicolai Fallesen, dansk prest, f. 1757, † 1824, en moderat rasjonalist, i hvis „Magazin for Religionslærere, med Hensyn til vore Tider", 12 bind, Kbh. 1793-1803, der blev utgitt en hel del prekener, baade originale danske og norske, og oversatte fra tysk.

FOSENS PROVSTIE

Aafiord. Biørnør. Hevne. Hitteren. Stadsbøigden. Ørlandet.

Provster:
1790-1816. Johan Schjelderup Borch (Hevne).
1817-1823. Bernhard Henrik Wilhelm Reinertsen (Biørnør).
1824-1829. Hans Nicolai Rønne (Stadsbøigden).
1829-1838. Augustinus Meldal Gaarder (Ørlandet).
1838-1847. Hans Günther Magelssén (Aafiord).

Aafiord.

Sogneprester:
1779-1808. Hans Morten Hammer, f. 1726, † 1808.
1808-1820. Jørgen Andreas Hagerup, f. 1772, † 1854. Se Opdal.
1821. Rasmus Parelius, f. 1787, † 1839. Tiltraadte ikke embedet, som han byttet med næstfølgende mot Hevne. Se Hevne og Børsen.
1821. Hans Hansen, f. 1777 (i Kjøbenhavn), † 1821. Se Stod og Hevne.
1822-1829. Johan Christian Vibe, f. 1799, † 1854. Forflyttet til Gausdal 11. august 1829.
1829-1837. Andreas Erlandsen, f. 1802, † 1860. Se Stod og Sparboen.
1837-1847. Hans Günther Magelssen, f. 1806, † 1886. Provst 1838-1847.

Visiteret d. 7. Jun. 1807. Præsten en god Mand og flittig i sit Kald, men yderst vankundig. Ungdommen var ligesaa, men i dens og Præstens Tanker vel oplyst, thi den kunde opramse Katekismus, uden at forstaae et Ord deraf. Prækenen var elendig. Skole- og Fattig Regnskaberne var vel redelig, men uordentlig affattede, da jeg neppe troer Præsten er i Stand til at føre et Regnskab ordentlig. Jeg anmærkede Admonition derom i Protokollen.

Visiteret d. 15. Jun. [2. S. e. Tr.] 1817. Præsten prædikede over Dagens Evangelium [Luk. 14, v. 16-24] om [den store Nadverd], netop 8 Minuter, meget maadeligt. Ungdommen var, som forrige Gang, og advarede jeg saavel i Kirken som ved indtegnet Erindring i Ministerialbogen mod den Uskik at lade det beroe ved Udenadsramsen uden at udvikle Meningen for Ungdommen. I det heele synes Pastor Hagerup at være lidet studeret, men meget forsømmelig eller rettere ligegyldig for sit egentlige Kald, dog blev lovet Forbedring. Besigtelse over Præstegaard [og] Kirker blev indleveret. De nye Ministerialbøger[1] vare ikke anskaffede, som Provsten [B. Reinertsen] blev anmodet om at sørge for. En SkoleComision blev holdet under Provstens Præsidium, hvorved Skolevæsenet, som hidtil var forsømt, blev ordnet. Iøvrigt fandt jeg intet at bemærke, uden dette: at jeg ved min forrige Visitaz havde annoteret i SkoleProtocollen, at Skoleholderne der burde qvittere for deres Løn; men dette var dog ikke skeet, hvorfor jeg nu atter i Protokollen gjorde Erindring derom.

Vis. d. 4. Jul. 1821. Hr. Hagerup, som om faa Dage skulde flytte, prækede maadelig, endog ubibelsk. Han katekiserede bedre, og Ungdommen var denne Gang meget bedre, end sidst. Skoleholderne ere taalelige.

---

[1] Ved reskript av 1. desember 1812 blev paabudt, at ministerialbøkene skulde føres paa trykte schemata, og in duplo av sognepresten og av degnen eller kirkesangeren.

Vis. 12. Jul. 1825. Hr. Wibe prækede over Joh. 3, 3 aldeles bibelsk. Han katekiserer godt, og Ungdommen var vel oplyst.

Vis. 5. Jul. 1829, som var Dom. 3. p. Trin. Prækenen var vel sammensat og udført, handlende om den rette Omgang med Lastefulde, men ægte christelig forekom den mig ikke. Han katekis. meget godt, og Ungdommen var brav.

Biørnør.

Sogneprester:
1765-1772. Jørgen Carlsen, f. 1709, † 1772.
1772-1784. Richard Hagerup, f. 1730, † 1784.
1785-1799. Ernst Frederik Røring, f. 1749, † 1799.
1800-1809. Elias Heltberg, f. 1769, † 1840.
1810-1823. Bernhard (Bernt) Henrik Wilhelm Reinertsen, f. 1781, † 1830. Konstituert provst 27. febr. 1817, virkelig 3. juli 1817-1823.
1824-1827. Peder Nordahl Vibe, f. 1795, † 1827.
1828-1832. Frederik Christian Krabbe, f. 1798, † 1875.
1833-1838. Just Moss, f. 1807, † 1852.
1838-1845. Christian Severin Flinthoug Houge, f. 1812, † 1874.

Visiteret d. 11. Jun. 1807. Uagtet de ualmindelig store Hindringer, dette Kalds Lokalitet og Armod lægger i Veien for Undervisningsvæsenet, uagtet Præstegieldet har nok af Almueophidsere og Forførere sc. Udliggerborgere og Consorter, uagtet den græsselige Uorden og Vankundighed her maae have hersket under de forrige elendige Præster, fandt jeg her en Ungdom, der ved Hr. Heltbergs Flid var bragt til en særdeles glædelig Oplysning, som overgik alt hvad jeg torde haabe. Refsnæs forfaldne Kirke saae jeg paa Veien. I dette Kald fandtes Embedsbøger og alt, hvad der hænger af Præstens Flid, i ypperlig Orden. Hr. Heltberg har indrettet Almuebibliothek, og hielper mange med sine medicinske Kundskaber.

Visiteret d. 18. Jun. 1817. Alting befandtes i ypperlig Orden og Ungdommen særdeles vel oplyst, saa at jeg aldeles intet fandt at giøre Erindring om, uden allene om at anskaffe de nye Ministerialbøger. Besigtelser over Kirker etc. bleve mig leverede.

Vis. d. 8. Jul. 1821. Præsten er en i Liv og Vandel ustraffelig og roesværdig Mand og præker Christendom puurt og reent. Iøvrigt ubegavet. Han vil uheldig efterligne Nordal Brun[1], bruger derfor, som han, Billeder, som Almuen ikke forstaaer, f. E. Giv os aandeligt Siloams Vand til at toe vore Øine etc. Heller ikke duede Prækenen i logisk Henseende. Evang. var over det fortabte Faar. Intet Thema. Derimod 3 Deele: 1) Menneskets Væsen. 2) Dets Nødtørft. 3) Dets Prydelse. Ungdommen svarede godt, saalænge Skoleholdere og Præsten katekiserede, men mig kun maadelig, hvortil aabenbarlig Undseelse var Aarsagen. Skoleholderne vare flinke, dannede af Reinertsen, men deres, især den eenes, Efterlignelse af ham faldt i det latterlige. Saaledes f. E. aldrig til noget Barn, som svarede ret, „Rigtig!" eller deslige, men: Jeg meener saa! aldeles som Provsten.

Vis. 9. Jul. 1825, som var en Løverdag, da Annexkirken Dagen efter skulde indvies. Hr. Wibe prækede over den paafølgende Søndags Evang.,

[1] Johan Nordal Brun, f. 1745, † 1816; biskop i Bergens stift 1804-1816.

og den Prædiken var en af de maadeligste, jeg har hørt. Han katekiserer og slet, og Ungdommen var vankundig. Ingen Sold. mødte.

Vis. 7. Jul. 1829. Hr. Krabbe var syg, derfor blev intet Møde og ingen Prædiken holdt. Jeg forrettede allene i Kirken og talte over ψ 39, 8. Ungdommen var ret god og forsvarlig underviist.

Her var Bispevisitaz tillyst til 6. Jun. 1841, men efterat jeg havde reist Nat og Dag i 3 Dage kom jeg dog ikke frem formedelst Modvind før om Aftenen, efterat Alt var forbi. Jeg forblev da i Bjørnør i 3 Dage i Haab om at den Storm fra Norden skulde lægge sig, men da den vedblev og alle enstemmig erklærede, at den vilde vedvare endnu lang Tid (hvilket og stadfæstede sig), maatte jeg vende hjem igjen med uforrettet Sag, uagtet jeg havde foresat mig at visitere i Numedals Provstie.

Hevne.

Sogneprester:
1775-1817. Johan Schjelderup Borch, f. 1737, † 1817. Provst 1790-1816.
1817-1821. Hans Hansen, f. 1777 (i Kjøbenhavn), † 1821. Se Stod og Aafiord.
1821-1835. Rasmus Parelius, f. 1787, † 1839. Se Aafiord og Børsen.
1835-1842. Anton Christian Brodtkorb, f. 1803, † 1842.

Visiteret d. 5. Aug. [1807]. Provst Borch prædikede elendig og læste op af Papiret sin Prædiken, som han holdt i Haanden, om den H. Aands Besegling. Jeg har ikke tilforn hørt et saa elendigt Væv uden sund Sands. Ungdommen var over al Forestilling vankundig og manglede al Mskeforstand, hvortil der ikke fandtes fiærneste Spor. Sangen var og bedrøvelig. Jeg lod Skoleholderne cathechisere, der strax suo more spurgte om Diævelen, om Judas kunde blive salig, om Mariæ immaculata conceptio og saadant meere. Baade Lærere og Tilhørere mangle sensus communis.

Den 29de Junii 1817 blev Hevne Hovedkirke indviet. Ingen egentlig Visitaz blev holdet, men Ministerialbogen foreviist, der var af de gamle, hvorfor jeg giorde Erindring om at de nye maatte anskaffes. Under Provstens Forsæde blev en Skole Commission afholdt til Skolevæsenets bedre Indretning. Copiebog fandtes ei ved Kaldet. Provste-Arkivet blev modtaget af den nye valgte Provst Reinertsen fra den Afdødes Stervboe.

Den 15de Jul. 1821 vis. i Hevne Kirke. Hansen var nyelig fraflyttet, der havde arbeidet vel med Ungdommen, hvorfor denne og fandtes over Forventning god. Nuværende Præst Parelius prækede elendelig; skulde vel være høilærd, men var uden Tvivl stiaalet af en Bog. Katekiserede ogsaa daarlig. Denne Mand har maadelige Gaver, ringe Kundskaber og dertil *aufgeklärte,* og ni fallor slet ingen Kristendom. Skal og i Lag være temmelig frisk. Almuen er maaskee den gudfrygtigste i Stiftet. Dagen efter Vis. blev Vinje Annexkirke indviet. Min Text var Math. 18, 20, og, da jeg vidste, at Huusandagt her i Mheden var almindelig, formanede jeg ved den Leilighed Folket til for alting at vedblive med denne gode Skik.

Den 1. Jun. 1828 vis. i Hevne Kirke. Hr. Par. prækede over Dagens Epistel (Trin. Søndag) istedenfor Evangeliet[1]. Om det skeede fordi han troede bedre at kunne anvende Materien om det Underfulde i Xstendom-

[1] Epistelen: Rom. 11, v. 33-36; Evangeliet: Joh. 3, 1-15.

mens Udbredelse paa Dagens Forretning (hvilken Anvendelse jeg dog intet hørte til) eller fordi Prækenen var taget af en Bog, veed jeg ikke. Det sidste er vel rimeligst. Prækenen var vel sammensat og i det Heele ikke ueffen, samt udført med gandske gode Gaver. Hans Tale i Kordøren var ogsaa gandske god, og Katekisatjonen langt bedre end sidst. Overalt synes han at have meget forbedret sig i alle Henseender, og jeg troer virkelig at have mærket hos ham en alvorligere og meere christelig Stemning. Med Ungdommen havde jeg Grund til at være tilfreds. (Om Præstens Tænkemaades Forandring blev jeg end meere overbeviist ved privat Samtale med ham i Oure.)

Hitteren.

Sogneprester:
1797-1837. Tobias Brodtkorb, f. 1757, † 1846.
1837-1866. Christian Johannes Brodtkorb, f. 1804, † 1887, foreg.'s sønn; personell kapellan hos faren 1831-1837.

Residerende kapellaner:
1802-1808. Christopher Qvale, f. 1764, † 1808.
1809-1819. Albrecht Crantz Stabell, f. 1772, † 1819.
1830-1837. Ole Frost, f. 1805, † 1877. Se Boe.
1837-1843. Isach Lange Kobro, f. 1810, † 1902.

Visiteret d. 14. Junii 1807. Hr. Brodtkorb har en ubehagelig Deklamation, hvilken man dog snart vænnes til uden at den støder, formedelst den strænge philosophiske Orden og dybsindige Tænksomhed, Prædikantens Foredrag røber, hvorved det tillige henriver den opmærksomme og tænkende Tilhører. Ungdommen var heel vankundig, og Skolevæsenet formedelst Præstens Ligegyldighed og maaskee andre Sysler aldeles forsømt. Almuens Ligegyldighed og Mangel paa Agtsomhed under Prædiken var saare kiendelig; under Visitazen var alt Øre, formodentlig fordi det var noget Nyt. Elsket er Præsten ingenlunde, fortjener det og neppe; thi naar man fraregner hans Talent og Smag paa spekulativ Philosophie, vil der vel være lidet meere at sige til hans Roes. Kirken er saavidt vedligeholdt, men styg. Ornamenterne i Hovedkirken smukke; i de øvrige saae jeg dem ikke. Hr. Qvale kom sidste Dag til mig, siges og seer ud til at være saare magelig og blottet for alle Studeringer. I Dolmøe Kirke var Almuen i stor Mængde forsamlet. Skole- og Fattig-Regnskaber vare altfor summarisk forfattede.

Den 22. Jun. 1817 visiteret i Dolmøe Kirke. Hr. Brodtkorb prækede temmelig vel, men meget vidløftig. Ungdommen mødte talrig, og syntes noget bedre, end sidste Gang. Jeg har erkyndiget mig om og erfaret, at Hr. Brodtkorb anvender temmelig Umage paa sine Confirmander; men deels kan han ikke giøre sig tydelig for Ungdommen, deels lægger Lokaliteten mange Hindringer i Veien. Hr. Stabel er opfarende, en slet Husholder og uden religiøs Følelse. Ministerialbøgerne vare i Orden, saavelsom de øvrige Embedsbøger, men de nye Ministerialbøger ikke anskaffede, hvorom jeg giorde Erindring. En SkoleCommission blev holdt i Provstens Overværelse, og en forbedret Plan lagt til Skolevæsenets bedre Indretning.

Den 12. Jul. 1821 vis. i Dolm. Kirke. Hr. Br. pr., som sidst. Ung-

dommen, sc. den sidste Aar confirmerede, var ikke gandske vankundig. Skoleholderne forekom mig heel maadelige.

1829. Var Visitaz berammet paa Hitteren, men jeg kunde ikke komme did for Uveir.

1833. 7. Jun. vis. Den pers. Kap. Brodtkorb prækede ikke slet, endog christelig. Hans Katekisatjon gik og an. Frost holdt Intimationen i Chordøren, med en meget ubehagelig Deklamatjon, katekiserede nogenlunde taalelig. Ungdommen var endda over min Forventning og stod vel ved Siden af de bedre.

1838. 20. Jul. visit. i Dolmøe Kirke. Kapell. Kobroe holdt en vel udarbeidet og vel udført Præken, som dog nok tildeels var for pyntet for Almuen. Messer meget smukt. Sognepr. Br. holdt en temmelig lang Tale i Chordøren. Begge Præsters Taler vare af christeligt Indhold. Ungdommen, især Drengene, vare temmelig vel oplyste, Pigerne ogsaa, saa mange som vare at formaae til at give Agt paa Spørgsmaalene uden at gloe omkring sig, hvortil de vare særdeles tilbøielige.

Stadsbøigden.

Sogneprester:

1800-1808. Hans Henrik Thaulow, f. 1754, † 1823. Blev i 1806 utnevnt til Sandsvær ved Kongsberg, men fraba sig dette, og blev i Stadsbøigden, til han 1. april 1808 blev sogneprest til Gausdal i Gudbrandsdalen.

1808-1829. Hans Nicolai Rønne, f. 1769 (i Fredericia, Dmk.), † 1829. Provst 1824-1829.

1829-1835. Lars Jessen, f. 1772 (Fyn, Dmk.), † 1835.

1835-1851. Nicolai Benjamin Flood, f. 1798, † 1867; avskjed m. pensjon 1851. Gift 1828 med en datter av biskop Bugge. Se Grogn.

1ste S. efter Trin. [31. mai] 1807 visiterede jeg i Stadsbøigdens Kirke, hvor Hr. Thaulow prækede gandske got, kun er hans Deklamation slet og hans Foredrag synes at være haardt og bebreidende. Ungdommen mødte talrig; den havde endda nogenlunde Kundskab, dog synes denne Feil at herske i Underviisningen, at Ungdommen bibringes høiere moralske Ideer, inden de fatte de simpleste Elementar Kundskaber. Præsten erklærede ved Samtale, at han var en stor Uven af Seminarister, og syntes ikke engang at giøre ret meget af Skoler i Almindelighed, undtagen blot til at lære Ungdommen at læse; Resten kunde Præsten giøre allene. Overalt synes denne Præst at ville heller være Politiemester end Præst. Christendommens Aand forstaar han neppe. Faa af Mheden elske ham, hvilket han dog i visse Henseender fortjente. Om Skoledistricternes Inddeeling lovede han at sende mig skriftlig Efterretning.

Anden Gang visiteret i Stadsbygden den 8. Jun. 1817, hvor Sognepræsten Hr. Rønne i Anledning af Evangeliet om den rige Mand tog Anledning til at prædike over en forsømt Opdragelses skadelige Følger. Prækenen var ikke gandske ueffen, dog røbede en affekteret Religiøsitet, som man veed ikke er denne Mands Karakter. Han er nu sat under Justizaction for hans i Klokkerens Ministerialbog[1] giorte uforskammede Anmærkninger. Jeg havde paalagt Præsten at levere mig Besigtelses-

[1] Denne klokkerens ministerialbok finnes ikke i TSt.A.

forretninger over Præstegaarden og Kirker, men ingen af Delene havde Hr. Rønne besørget, hvortil han angav den Aarsag, at Præstegaarden nu stod under Bygning, og Kirkerne, som nu tilhørende Gr. Trampe[1], bleve besigtede i Fior, og skal til Sommeren repareres. Kirkeplankerne vare yderlig forfaldne, men jeg hørte selv, at Stiftamtmanden, som var nærværende, alvorlig paalagde Lensmanden at skaffe dem istandsatte. Min Tale var over Text 1. Cor. 9, 24. Ungdommen fandt jeg bedre, end forrige Gang, og nogle endog med temmelig Kundskab, saa at jeg har Grund til at troe, at han katekiserer flittig, hvilket og siges. Præsten er ellers yderlig forhadt for sit slette Gemyt. Embedsbøgerne fandtes i Orden. Videre intet at anmærke. NB: Efter at dette var skrevet, leverede Rønne mig dog under sin Haand Attest for Kirkernes etc. Tilstand.

3die Gang visit. d. 20. Jul. 1821. Præsten Hr. R. prækede meget godt og bibelsk, katekiserer ogsaa godt. Ungdommen svarede ham saare godt, mig kun nogenlunde, hvilket formodentlig har havt sin Grund i at jeg var dem fremmed. Thi her katekiseres flittig og spares ikke Embedsflid; var saa sandt Hiertet, som Evnen! Skoleholderne vare saa nogenlunde og lønnes vel, men ere endda utilfredse.

Vis. 17. Jul. 1825 Dom. 7 p. Tr. Provst Rønne prækede ret godt over Evang. og hans Tale i Chordøren var meget smuk. Ungdommen var ferm. Ingen Sold.

Vis. 28. Maji 1828. P. Rønne præd. over Rom. 3, de Ord: De Ugudelige kiende ikke Fredens Vei. Hans Præken var saa taalelig, men viste, at han ikke selv forstod, hvad han talte om. Formedelst Svaghed kunde han ikke katekisere. Min Tale var over 2. Cor. 5, 15. Ungdommen mødte talrig, og var temmelig brav.

Vis. 4. Jun. 1833. Meget faa Voxne i Kirken, men en talrig Ungdom, som for det meeste intet forstod af hvad de opramsede. Hr. Jessen katekis. jammerlig, blot Spørgsmaal efter Bogen, som han holdt i Haanden. Prækenen var høitravende, uden Tvivl en af Gutfelds[2] ordlydende udskreven, men ikke et christeligt Ord deri.

Vis. 13. Jun. 1837. Hr. Flod prædiker bibelsk Christendom, men udvikler ikke nok Sandhederne, maaske af Mangel paa grundigt Studium. Det samme er Tilfældet med hans Katekisatjon. Forøvrigt en omhyggelig Folkelærer og elsket. Ungdommen kunde jeg ved Hjelp af en særdeles tydelig og veiledende Overhøring faae lokket til nogle Svar; enkelte svarede ret godt.

Ørlandet.

Sogneprester:

1794-1798. Frederik Julius Bech, f. 1758 (Fyn, Dmk.), † 1822; 1803-1804 sogneprest i Skogn; dr. theol. (i Kiel) 1804; 1805-1822 biskop i Akershus stift.

1798-1804. Matthias Bonsach Krogh, f. 1754, † 1828; 1804-1828 første biskop over Nordlandenes og Finmarkens Amter (Haalogaland bispedømme).

---

[1] Frederik Christoffer Trampe, greve, 1779-1832, stiftamtmann i Trondhjems stift 1810-1832.

[2] Frederik Carl Gutfeld, Prædikener, holdne i Holmens Kirke, I-II, Kbh. 1818.

1805-1817. Hans Holst Lund, f. 1761, † 1817.
1817-1826. Thomas Bodom, f. 1785, † 1832.
1826-1848. Augustinus Meldal Gaarder, f. 1784, † 1848. Provst 1829-1838. Se Edøen.

Den 3die Junii 1807 visiterede jeg i Ørlandets Kirke. Kun faae Almuesmænd vare samlede, da de vare paa Søen, men Ungdom i temmelig Mængde. Kirken er i nogenledes Stand, dog er Spiret af Stormen nedblæst. Kirkeplanken var i slet Stand. Hr. Lund prædikede saa nogenledes, men Navn af Taler kan han ikke fortjene. Blant Ungdommen fandtes de, som efter Alderen at skiønne, kunde være konfirmerede af Hr. Bech, nogenlunde oplyste, men de yngre, som vare confirmerede i Kroghs Tid, yderst vankundige. Denne Krogh har og der antaget en til Underklokker i Biognen og Skolemester som ikke engang kan skrive et Bogstav, og synes i det heele letsindigen at have behandlet sit Embede. Skoledistrikterne ere ikke inddeelte i Roder, og det Heele synes ikke at ligge vedkommende ret paa Hiertet. Jeg brugte hver given Leilighed til at formane Sognepræsten paa en Maade, som ikke skulde støde, til Virksomhed i sit Kald og Omsorg for Skolerne, hvilket han og lovede at tage sig med Alvor af. Ornamenterne vare kun maadelige, dog saa, at de ikke kunde paastaaes casserede. Embedsbøger fandtes i nogenlunde Orden; dog var Ministerialbogen ikke authoriseret, men alt deri indført med Klokkerens Haand og det med een Pen og gandske nye Skrift for et heelt Aar og derover, hvoraf jeg formoder, at Klokkeren staaer for det heele. I Copiebogen var saare lidt indført. Alt syntes at være Tegn paa den mindst besværlige Maneer o: med Magelighed og Ligegyldighed. Forbedring blev lovet. Iøvrigt er Præsten elsket og uden Tvivl moralsk ustraffelig i sit Levnet.

Den 12. Jun. 1817 visiteret i Ørlandets Kirke. Nys før min Ankomst, nemlig den 6te, var Præsten Hr. Lund død; hvorfor ingen Prædiken blev holdt. En temmelig talrig Almue og Ungdom var tilstede. Min Tale var over Joh. 15, 22 hvoraf jeg tog Anledning til at giøre Mheden opmærksom paa det Ansvar de havde for hvorledes de havde fulgt den afdøde Præsts Formaninger. Ungdommen var bedre end forrige Gang, og taalelig vel oplyst. Den gamle Ministerialbog brugtes endnu, og giorde jeg Erindring derom i Bogen, hvorved den nye valgte Provst Hr. Reinertsen blev paalagt at drage Omsorg for, at den nye Ministerialbog blev anskaffet. Kopiebogen blev foreviist. Iøvrigt kunde jeg ingen synderlig Oplysning faae om noget, da Præsten var død, og desuden, som bekjendt, havde været forsømmelig i sin Livstid. De Besigtelser, jeg havde anmodet Præsten om at tage over Kirker, Præstegaarde etc., vare der, formedelst Præstens Sygdom, ikke foranstaltede; dog sagdes Alt at være i forsvarlig Stand. Bøigde-Com. Protokoll blev mig ikke foreviist, men havde været forelagt den Commission, som under Provstens Forsæde samme Tid blev holdt for at reglere Skolelærernes Lønning.

Den 1. Jul. 1821 vis. i Ørlands Hovedkirke. Sognepræsten Hr. Bodom prækede temmelig vel, dog ikke evangelisk. Han er uden Tvivl en vel tænkende Mand og synes at være yndet. Han katekiserede godt, og Ung-

dommen var temmelig brav, saa at hans Flid sporedes. Skoleholderne vare kun maadelige, dog gik det an.

Vis. 14. Jul. 1825. Hr. Bodom prækede over Præd. 12, Tænk paa din Skaber. Han har gode Gaver, men prædiker ikke Christum. Ungdommen var vankundig.

Vis. 23. Jun. 1828. Jeg ankom samme Dags Morgen Kl. 6½ og havde reist hele Natten. Hr. Gaarder er, tror jeg, en alvorlig Mand, ikke uden Følelse for sit Kalds Vigtighed, og derfor bedrøvet over sin Almues Følesløshed for religiøse Ting og dermed følgende Kaadhed og Frækhed. Han prækede over Luc. 1, 45 meget ordentlig og godt om Troens lyksaliggiørende Følger. Han katekis. ogsaa ret godt. Ungdommen var dog noget forbedret, men endnu meget vankundig, som man ikke maae undre over, naar man tænker paa de foregaaende Præster, neml. Bech, Krogh, Lund og Bodom.

Den 16. Jun. 1833 skulde jeg vis. i Ørlands Kirke, men kunde ikke komme formedelst Uvæir. Provsten havde holdt Mødet.

Den 18. Jul. 1838 visit. i Ørlands Kirke. Pr. Gaarder prækede smukt og christeligt, katekis. ogsaa ret godt. Ungdommen mødte talrig, og svarede meget godt.

NORDMØRS PROVSTIE

Christiansund. Edøen. Oure. Qværnæs. Stangvigen. Sundalen. Surendalen. Tingvold.

Provster:
1800-1805. Lorentz Holst Sodeman (Oure).
1805-1817. Lars Lund Finckenhagen (Surendalen).
1817-1827. Lorentz Angell (Qværnæs).
1828-1831. Hans Grøn Bull (Tingvold).
1831-1846. Peter Christian Thyrholm Holtermann (Qværnæs).

Christiansund.

Eget prestegjeld 1827 ved forening av 1) Christiansund residerende kapellani av Qværnæs, 2) Grib sognekall, 3) Fredø anneks av Tingvold.

Residerende kapellaner i Qværnæs og sogneprester i Grib:
1799-1818. Hans Grøn Bull, f. 1758, † 1833. Se Tingvold.
1819-1822. Henrik Christopher Sommerschield, f. 1790, † 1823. Se Størdalen.

Sogneprest i Christiansund:
1828-1874. Jens Christian Folkmann Schaanning, f. 1804, † 1886.

Visiteret d. 21. Jun. 1807. Dagen forud besøgte jeg de 3 Almueskoler. Blant Lærerne er Røbech den ringeste og Elden den bedste, hvilken og har anført Ungdommen smukt til Choralsang. Skolevæsenet er i Xstiansund ved brave Mænds Bestræbelser bragt til god Begyndelse, og Ungdommen fandtes i Kirken ikke ueffen. Bremsnæs Sogns Ungdom mødte ogsaa, men den var heel maadelig. Præsten Bull prædikede, hvortil han har saare ringe Gaver, da hans Deklamation er overmaade slet; for Resten en brav Mand, der skal have megen Læsning, men nok ikke synderlig Hoved. For Resten fandtes alt i god Orden. Jeg roeste Skolerne der meere, end de virkelig fortjente, med Hensyn til de redelige Bestræbelser, SkoleCom-

missionen virkelig har viist for at fremme den gode Sag, da jeg derved vilde opmuntre den til vedvarende Omsorg derfor, hvilken Hensigt jeg paa denne Maade troede bedst at kunne opnaae og virkelig at have opnaaet.

Visit. anden Gang 11. Jul. 1819. Dagen forud d. 10de visiteret Skolerne. Paa Kirkelandet er den ganske god, og forestaaes af Vaxvig. Den anden Skole under Grøntved er slet. Manden er flittig, men gammel og uvidende. Røbechs Skole var i høi Grad ussel, og blev han truet med Afsættelse. Børnene kunde ikke i de 2 sidste Skoler læse ret inden i, hvorom jeg giorde fornøden Erindring. Forsømmelsen var stor, og foraarsages dette ved Byfogdens Skjødesløshed, der ikke mulcterer de Skyldige, hvorom jeg erindrede det Fornødne. Vaxvig bør beskikkes til Klokker. Den 11te var Kirkevisitaz. Ungdommen gik an, Nogle svarede til Fornøielse. Præsten læser isteden for at messe, men uden at sige Amen til Bønnerne, hvilket Klokkeren heller ikke giør. Han troer han er Taler, Mheden troer ligesaa. Hiertet er koldt. Kateket er han ikke.

Visit. 8. Jul. 1823. Provst Angell prædikede og har et gandske godt Foredrag, men man hører, at Mandens Hjerte ikke er rørt af Christendommens Ypperlighed. Kundskaberne ere ogsaa smaae, men maaskee ikke hans egne Tanker derom. I Kirken svarede Ungdommen just ikke saa vel, som jeg havde ventet. Men Skolerne vare bedre, da nye og bedre Skoleholdere vare ansatte.

Her var Vis. berammet til 9. Jun. 1833, men Storm og Modvind forhindrede min Reise, saa at jeg maatte blive paa Edøen.

Visit. 24. Juli 1838. Hr. Schaanings Tale var vel sammensat, men heldige Gaver har han ikke. Ungdommen var for det meeste vel oplyst. Den 25de besøgte jeg den bernstorfske Stiftelse[1] og de 3 Almueskoler, hvor jeg havde Aarsag til at være tilfreds, især med Børnenes Fremgang i Skrivning og Regning i Almueskolerne. Skade er det, at Thonboes Bibelhistorie[2] endnu bruges af Nogle, hvilket jeg misbilligede.

Edøen.

Sogneprester:
1786-1812. Søren Hagerup Holck, f. 1744, † 1823.
1813-1826. Augustinus Meldal Gaarder, f. 1784, † 1848. Se Ørlandet.
1829-1842. Halvor Christian Heyerdahl, f. 1801, † 1878.

Visiteret d. 17. Jun. 1807. Kirkeplanken forfalden, hvorom jeg advarede Almuen. Præsten, der er stærk hypochonder og særdeles svagelig, prækede over Act. 6, 7 reen Christendom efter som den blev forstaaet i ældre Tider. Hans Moral syntes at være meget streng. Ungdommens Kundskab gav umiskiendeligt Beviis for hans Flid med den, da den var temmelig vel oplært.

---

[1] Oprettet 28. juli 1795 til erindring om statsminister grev Andreas Peter Bernstorff (1735-1797), ved frivillig sammenskudd av innbyggere i Christiansund; innviet 28. sept. 1795. I 1836 gikk den over til offentlig borgerskole.

[2] Peder Thonboe, Bibelske Historier som Indledning til Religionsundervisningen i de danske Skoler, Kbh. 1804. og senere utgaver. Forf. var prest paa Laaland; hans bibelhistorie er et typisk produkt av oplysningsteologien.

Visit. 13. Jul. 1819. Hr. Gaarders Præken heel maadelig fra Indholdens Side, fuld af ufordøiet Khavnsk Oplysning. Xstus var al pari med Socrates. I Talen i Chordøren sagde han det modsatte, dog uden at heller dette var bibelsk rigtigt. Res angusta domi fra Hovedets Side, og det sædvanlige kolde Hierte for Xstendommens Sag fandtes ogsaa her. Katekisere forstod Manden slet ikke, alt efter sædvanlig Brug og Skik. Præsterne have selv kun sielden bestemte og lyse Begreber om hvad de skal forklare. Ungdommen var nogenlunde; Nogle svarede endog vel, men Alle viste en stor Opmærksomhed, naar jeg forklarede dem noget, og syntes med Begiærlighed at modtage bedre Kundskab.

Visit. 6. Jul. 1823. Jeg fandt denne Gang Hr. Gaarders Prædiken og Katekis. langt bedre, og forekom det mig af privat Samtale med Manden, som om han tænkte langt alvorligere om sit Embedes Vigtighed. Ungdommen befandtes forfremmet i Kundskab, saa at jeg var vel tilfreds.

Vis. 9. Jun. 1833. En talrig Ungdom mødte, som ikke var ueffen. Præstens Præken var god og christl. og Sognepræst Hejerdal en af Hjertet gudfrygtig Mand, som fortjener at elskes.

Vis. 22. Julii 1838. En stor Mængde var i Kirken; og Ungdommen var vel oplært. Præstens Prædiken var ogsaa nu ægte christelig. Ubegavet er han, men forøvrigt en meget agtværdig Mand, og hans Huus et christeligt Huus. Almuen synes og at have Agtelse for Guds Ord.

Oure.

Sogneprester:

1774-1807. Lorentz Holst Sodeman, f. 1735, † 7. okt. 1807. Konstituert provst 1799-1800, virkelig 1800-1805.

1808-1821. Eiler Hagerup, f. 1766, † 1826. Suspendert 1817, fradømt sitt embede 1821. Se Værdalen.

1818-1822 forrettet Rasmus Parelius i embedet (se Hevne).

1822-1845. Peder Thams Buschmann, f. 1762, † 1845. (Provst i Søndre Søndmøre 1818-1822.)

[1807.] Formedelst Præstens Svagelighed maatte jeg her spørge Klokkeren om et og andet, og erfarede, at Gieldet har 3 Skoleholdere, hvoraf den bedste nyder 20 rd. SkoleCassen skal have Penger paa Rente, og FattigCassen endog Gods. Klokkerens Søn blev lovet at adjungeres Faderen i Embedet og efter hans Død at faae det, mod en billig Afgift til SkoleCassen. Oure Kirke eies af nogle Bønder. Ornamentene gode. Visitazen blev forrettet uden Prædiken d. 2. Aug. [1807] og fandtes Ungdommen endda ikke ueffen, men var blant de beste, om ikke den bedste, paa Nordmør.

Vis. d. 3. Jun. 1828. Pr. Buschmann prækede over Joh. 1, 26. 27. Qvoad formam var hans Præken god, men Indholden var rationalistisk. Xstus var en Dydens Lærer, og intet meere. Han er uden al Følelse for Xstendom, saavidt man kan spore. Til at katekisere syntes han ikke at have synderlige Gaver. Min Tale var over ψ. 119, 4. 5. Ungdommen fandt jeg saa nogenlunde, og nogle endog ret gode.

Qværnæs.

Sognepresterː
1799-1811. Christopher de Besche, f. 1750 (i Helsingør, Dmk.), † 1829.
1812-1813. Frederik Nannestad, f. 1770, † 1813. Se Meldalen.
1813-1827. Lorentz Angell, f. 1778, † 1860. Provst 1817-1827. Se Melhuus.
1828-1846. Peter Christian Thyrholm Holtermann, f. 1802, † 1887. Provst 1831-1846.

Visiteret d. 23. Jun. 1807. Hr. de Besche præker gandske taalelig. Ungdommen fandtes ret vel anbragt til Tænksomhed og Forstand paa hvad de læste. Alt øvrigt i Orden. Messehagelen i Qværnæs Kirke var gandske cassable og i Stykker. NB: Til Qværnæs Præstegiæld ligge omtrent 20 Gaarde i Batnefiorden, som betjenes af Qværnæs Præster 4 Gange om Aaret i Øre Annexkirke under Tingvold. Iøvrigt søge de Øre Kirke, men give al præstelig Rettighed til Qværnæs. Tingvold Præster give de en Offerdag om Aaret pro labore. Til Qværnæs Præstegiæld er en rigtig SkoleCasse, der eier Jordegods. Bønderne bidrage intet til Cassen i Medhold af Skolefundazen, som for dette Præstegield er Kgl. approberet, og formodentlig haves i Arkivet hjemme.

Visit. d. 8. Jul. 1819. Provst Angell har gode Gaver, men Prækenen tør og Manden føler vel, som de fleste Andre, kun lidet for Xstendommens Sag. I hans Huus er Alt stadseligt og fornemt. Ungdommen var ret brav. Balles Lærebog[1] bruges her. En ny Messehagel i Qværnæs var anskaffet.

Visit. 25. Jul. 1823. Prædiken etc. som sidste Gang. Ungdommen var temmelig brav, dog forekom det mig, at den forrige Gang var bedre.

Vis. 12. Jun. 1833. Pr. Holt[ermann] præker overmaade godt og messer deilig. Katekisatjonen var middelmaadig. Ungdommen vel undervist.

Vis. 26. Jul. 1838. Provsten prækede over ψ. 103 over Guds Godhed i Naturen. Talen var vel sammensat og udført, men neppe forstaaelig for Almuen, og Guds Godhed i Xsto lagdes ikke nogen Vægt paa. Kateket synes mig ikke han er. Han fik ingen Svar, jeg nogle. Dog forekom Ungdommen mig bedre underviist forrige Gang 1833.

Stangvigen.

Sognepresterː
1797-1827. Nicolai Olaus Tønder, f. 1760, † 1827.
1828-1864. Frederik Heyerdahl, f. 1799 (i Kjøbenhavn), † 1881.

Visit. d. 26. Julii 1807. Prædiken gik an at læse, men udførtes med en ubehagelig affekteret Deklamation. Præstegaarden gandske nye og meget smuk. Ungdommen meget vankundig. Folkene ere Velstandsfolk og lade til at være medlidende mod Trængende. Embedsbøgerne vare i Orden.

Visit. d. 18. Jun. 1819. Ovenanførte Dom havde jeg Grund til nu at gientage. Præsten katekiserer elendig og præker ligesaa. Ungdommen kunde slet intet.

---

[1] Nicolai Edinger Balle, Lærebog i den evangelisk-christelige Religion, indrettet til Brug i de danske Skoler, Kbh. 1791. Autorisert til bruk i alle danske stater som undervisningsbok for ungdommen, fra 1794 av.

[1823.] *Visitazen skulde være holdet den 7 Septbr., men Veiret var saa overhændigt, at faa eller ingen af Voxne eller Unge kunde komme frem, hvorfor ingen Kirketjeneste kunde holdes; men Mødet blev afholdt ved de tilstedeværende Medhjælpere af Hovedsognet, da de af Annexet ikke kunde komme frem. I dette Møde befandtes Embedsbøgerne i Orden, men man klagede over Uorden med Drik og Nattesværmen af Ungdommen, som ingen Øvrighed kunde standse efter vor nuværende Lovgivning. Ritualet efterleves. Ved Skolevæsenet var ingen Forandring foregaaet. Alle offentlige Bygninger ere i forsvarlig Stand, og Vaccinationen er i Gang.*

Visit. d. 26.[1] Jul. 1835. Ungdommen var vel oplyst, Pr. ogsaa god, men tør. Har en bedrøvelig Deklamatjon.

Sundalen.

Sogneprester:
1764-1808. Peder Tønder, f. 1721, † 1813.
1808-1821. Peder Borch Tønder, f. 1772, † 1842, foreg.'s sønn; personell kapellan hos faren 1798-1806, residerende kapellan sammesteds 1806-1808. Se Inderøen.
1822-1828. Jørgen Bernhoft, f. 1794, † 1855. Se Meldalen og Ytterøen.
1829-1834. Hans Emaus Tønder Sandborg, f. 1798, † 1863. Se Sælboe.
1834-1842. Ole Christian Berner, f. 1807, † 1865.

Residerende kapellaner:
1789-1805. Nicolai Støren, f. 1753, † 1829.
1806-1808. Peder Borch Tønder, f. 1772, † 1842. Senere sogneprest sammesteds.

Visit. d. 19. Julii 1807. Den unge Hr. Tønder prækede saa godt han kunde ɔ: elendig. Baade Fader og Søn mangle Mskeforstand, ellers gode Msker. Ungdommen var meget vankundig og slet ikke anbragt til Tænksomhed. Kirkeforstanderne talte med mig om Collect til Romfoe Kirkes Opbyggelse, som jeg lovede at understøtte. Til Romfoe er 2 Mile Landevei og til Øxendal en kort Miil til Søes. I Kaldet bør ingen Kapellan være.

Visit. d. 22. Jun. 1819. Præsten en god Mand, men fra Kundskabernes Side et pecus campi. Prækenen og Katekisatjonen jammerlig. Ungdommen elendig. Alt udenadsplapren.

Vis. 29. Jul. 1823. Præsten Bernhoft meener det nok godt, og prædiker taalelig, men synes at være noget kold og blottet for al Levemaade. Ungdommen var kun tynd. Jeg haaber dog, at B. vil forbedre den, da han ikke er ueffen Kateket.

Vis. 31. Jul. 1838. Præsten Berner er uden Tvil en tør Mand, ellers ustraffelig. Prædiker Christendom, saaledes, som den uden Erfaring af Papiret læres. Han taler meget hurtig og i et saa kunstigt Sprog, at den vankundige Almue neppe forstaaer det; ligesom det og paa deres Ansigter saaes, at de ikke bryde sig derom. Han katekiserer ikke slet, og Ungdommen befandt jeg brav oplært. Drukkenskab og Løsagtighed herske indtil en forbausende Grad. Af 14 i Romfoe døbte Børn vare de 10 uægte.

---

[1] I visitasboken angis visitasdagen baade i Stangvigen og i Tingvold til: „28. Jul. 1835". Men ifølge dagregistret i kirkebøkene (i TStA) blev visitasen i Stangvigen holdt 26. juli 1835 og i Tingvold 28. juli 1835.

Surendalen.

Sogneprester:
1792-1832. Lars Lund Finckenhagen, f. 1757, † 1851. Provst 1805-1817.
1833-1856. Matthias Frederik Fyhn, f. 1785, † 1856. Se Størdalen og Bedstaden.

Visiteret i Ranæs Kirke d. 29. Jul. 1807. Prækenen gik nogenlunde an, men Ungdommen fandtes saare vankundig. Auri sacra fames, forbunden med Stolthed og Selvraadighed er uden Tvivl Hr. F.s Karakter. Mig blev fortalt, at der ikke holdes Confirmation uden hvert 2det Aar. Embedet forsømmes. Ministerialbøgerne vare ellers i Orden. Jeg spurgte Almuen i Kirken, om de havde noget at klage, men der svaredes Nei. I Ranæs Kirke er Messehagelen af rødt uldent Stof og uanstændig.

Anden Gang visiteret d. 16. Jun. 1819. Prækenen meget god, neppe af egen Fabrik. Præsten katekiserede, hvilket han giør temmelig got, og bedre end de fleste. Ungdommen, som denne Gang kun mødte for saavidt den var confirmeret i de 2 sidste Aar, var denne Gang meget bedre, end jeg havde troet. Præsten skal dog være temmelig flittig. Jeg hørte ham tillyse Tjeneste og Altergang, med Katekisation og Skriftemaal for de Unge Løverdagen forud, altsaa bruges det dog her. Jeg var i det Heele temmelig vel fornøiet med Surendalen denne Gang.

[1823]. "Det stormende Veir og de store Elve gjorde det ogsaa her umueligt at holde Kirketjeneste, da faa eller ingen Unge kunde komme frem. Mødet blev holdet [9. September[1]] med de Medhjelpere af Hovedsognet som kunde indfinde sig. I Henseende til Embedsbøgernes Førelse og Ritualets Efterlevelse fandtes intet at anmærke. Men Løsagtighed og Nattesværmen herskede ogsaa der. Skolevæsenet er i samme Forfatning som før. Hvad Kirkerne og de øvrige Bygninger angaaer, da vare de i Stand paa ubetydelige Mangler nær, om hvis Afhjelpning Vedkommende bleve erindrede. Vaccinationen vilde til Høsten atter blive paabegyndt."

Visit. 10. Aug. 1824. Pr. Fink. prækede over Ps. 119, 175 over det menneskelige Livs Værd. Vi kan deri a) lære meget, b) nyde meget got, c) giøre meget godt, d) forberede os til høiere Lærdomme og Nydelser og Handlinger i Evigheden. Denne Præken var i sit Slags god, men umuelig af ham selv. Hans Katek. lidede jeg bedre, thi deri spurgtes om de simple Evangelii Grundsandheder og actus gratiæ, hvorom sielden noget høres. Ungdommen var ikke ueffen. Min Tale var over 1. Thess. 5, 9. 10. Ingen Soldater mødte, hvilket maae anmeldes. Fink. syntes den Gang ret venskabelig og godgiørende.

Den 24. Jul. 1835 visiteret i Surendalen. Hr. Fyhns Prædiken gik for saavidt an, men jeg begriber ikke, at den kunde nytte. Ungdommen var vankundig og slet ikke anbragt til Tænksomhed.

Tingvold.

Sogneprester:
1795-1818. Garlow Grip, f. 1751, † 1818.
1818-1833. Hans Grøn Bull, f. 1758, † 1833. Provst 20. sept. 1828 - 1831. Se Christiansund.
1833-1851. Joachim Lund Bugge, f. 1800 (i Fredericia, Dmk.), † 1872; sønn av biskop P. O. Bugge. Se Størdalen.

[1] Ifølge Nordmøre provstis visitasprotokoll i TStA.

Residerende kapellaner:
1804-1815. Hans Holmboe, f. 1769, † 1821. Se Bedstaden.
1818-1825. Johan Wedege, f. 1793, † 1840. Se Næsset og Frosten.

Visit. d. 22. Jul. 1807. Hr. Holmboe — en meget svagelig Mand — prækede med temmelig god Anstand og tydeligt høit Mæle; men — Prædikenen selv var ikke meget grundig, meest Deklamation. Ungdommen var kun maadelig; nogle enkelte kunde kun svare paa de eenfoldigste Spørgsmaale. Sognepræsten G. er nok en duelig Mand, men maaskee efterladen og der synes desuden at være et Groll mellem ham og Mheden, som giør Lærerens gavnlige Indflydelse umuelig. I det heele er han en vanskelig og capricieux Mand. NB: Tingvold Kald er ikke, abstractis abstrahendis, over 650 Rd. Embedsbøger og offentl. Regnskaber vare i god Orden.

Visit. 2. p. Trin. [20. juni] 1819. Begge de nye Præster Bull og Wedege havde næsten giort Mirakler i den korte Tid, de havde været her, saa langt overgik Ungdommen min Forventning. Bull er meget bibelfast, og katekiserer brav. Wedege prækede, er en agtværdig og christeligsindet Mand.

Vis. 27. Jul. 1823. Hr. B. prækede gandske godt, men koldt. Baade han og W. katekiserede, den første ret godt, den sidste taalelig. Ungdommen var brav. Hr. W. er efter min Mening en Christen.

Vis. 6. Jun. 1828. Hr. Bull, nu const. Provst, var saa svag af Hævelse i Beenene, at han vanskelig kunde gaae. Han prækede over Joh. 8, 12. Jeg er Verdens Lys o. s. v. Han er slet begavet, og i Prækenen var heller ikke meget opbyggeligt. Han katekiserer ikke ilde. Ungdommen var særdeles ferm.

Vis. 28. Jul. 1835. Baade Præd. og Ungdommen var ypperlig oplyst.

Vis. 29. Jul. 1838. Alt i ypperlig Forfatng., ligesom 1835.

ROMSDALS PROVSTIE

Agerøe. Boe. Grytten. Molde (Bolsøe). Næsset. Vedøe.

Provster:
1801-1819. Jens Stub (Vedøe), konstituert 1801-1817, virkelig 1817-1819.
1820-1831. Frederik Christian Steenbuch (Molde).
1831-1837. Johan Wedege (Næsset).
1838-1843. Iver von Hadeln Bull (Grytten).

Agerøe.

Sogneprester:
1798-1823. Andreas Høyem, f. 1761, † 1823. Entlediget $^{28}/_{3}$ 1823, † $^{1}/_{4}$ 1823, „efter 2½ Aars vedvarende Sygdom, rørt af Slag og berøvet Fornuftens Brug."
1823-1856. Niels Juell Dreyer, f. 1775 (Fyn, Dmk.), † 1862.

Visiteret d. 5. Jul. 1807. Hr. H.s Prædiken var god, men Deklamationen slet og Actionen ingen. Ungdommen var ikke ueffen, men sporedes tydelig Præstens Flid med den. Ellers alt i Orden. Præstegaarden paa Agerøe er i Henseende til Jordvei ypperlig. Jeg lagde Mærke til, at Præsten omgikkes Almuen meget studsig og svarede den kun kort.

Visit. d. 1. Jul. 1819. Om Prædiken samme Dom, som ovenfor. Ungdommen var jeg vel fornøiet med, og Præstens Flid med den er roesværdig. Skoleholderne syntes at være temmelig gode, nogle endog meere end almindelig. Paa Præstegaarden saaes omtr. 14 Tønder. Præsten er rig og streng Oeconom. Konen[1] er uden Tvivl falsk. Klokkeren synger elendig; men hans Sang kan ikke beskrives, da han neppe har sin Lige i Europa.

Visit. 13. Jul. 1823. Provst Stenbuch prækede i Vacancen saa godt, han kunde, hvilket han selv troede var saare godt, men neppe Andre. En nye Klokker var beskikket, noget bedre end den forrige. Ungdommen var saare god, endskiønt den afdøde Præst næsten intet havde kunnet forrette i 2 Aar før sin Død.

Vis. 15. Jun. 1828. Hr. Dreyer synes at være en velsindet Mand, og paa sin Vis gudfrygtig, o: streng i Theorien. Konen[2] er uden Tvivl arrig. Hans Kundskaber vare meget indskrænkede. Prædikenen kunde være hjertelig velmeent, men var dog heel maadelig. Han skriger høit og slaaer i Prædikestolen, saa det har god Skik. Ved Katekisatjonen taler og harangerer han meest selv og er derved en sand Peripateticus, da han idelig marcherer op og ned ad Kirkegulvet med stærke Skridt og megen pathos. Ungdommen var særdeles vel oplyst, og torde vel være den bedste i hele Stiftet.

Boe.

Sogneprester:
1783-1804. Ole Lie, f. 1729, † 1804.
1805-1808. Johan Christopher Lohmann, f. 1763 (i Odense, Dmk.), † 1846 som sogneprest til Kyndby og Krogstrup (Sjælland, Dmk.).
1808-1809. Frederik Christian Wolff, f. 1767, † 1816. Tiltraadte ikke. Se Overhalden.
1809-1822. Hans Bull Motzfeldt, f. 1773, † 1827. Se Opdal.
1823-1825. Hans Diderichsen Kjeldahl, f. 1796, † 1842. (Utnevnt 19. juli 1823.) Se Stod, Fosnæs, Overhalden.
1827-1836. Ole Østvold, f. 1795, † 1863.
1837-1845. Ole Frost, f. 1805, † 1877. Se Hitteren.

Visiteret d. 1. Jul. 1807. Præstegieldet har 2 Skoleholdere foruden Klokkeren, som ikke holder Skole. I Boe Sogn Hans Male, gandske brav; i Hustad Søren Rejersen, som skriver en god Haand, og giør sig megen Umage med Underviisningen, samt har anbragt endeel til Skrivning og Regning, saa at endog nogle af hans Disciple siden ere antagne hos Kiøbmænd i Xstiansund og Molde som Handelsdrenge, derhos ustraffelig i sit Levnet. Hver Skoleholder har 16 Rd. Løn, da Cassen endnu ikke formaaer mere. Præstens Prædiken var saa taalelig og især meget orthodox. Hans Deklamation er ikke den bedste, da han udtaler de sidste Ord i Perioderne gandske sagte, og desuden ikke prononcerer nogen Sætning uden at bryde af hist og her, hvilket syntes at have sin Grund i et svagt Bryst. For Resten syntes han at være en velmenende Mand, men blottet for al Erudition. Han er en Bondesøn fra Fyhn. Uden Tvivl drager

[1] Knerke Dorothea Schive, f. 1775, † 1830, prestedatter fra Orkdal.
[2] Christine Christelsine Outzen, kjøpmannsdatter fra Hammerfest, f. 1800, død paa Molde 1859.

han Omsorg for Ungdommens Underviisning, men har neppe Gave til at udrette noget Klækkeligt, da hans egne Begreber mangle den Klarhed, de trængte til for kateketisk at udvikles. Mod fattige er han meget medlidende og en formuende Mand. Ungdommen var kun maadelig, som heller ikke andet kunde ventes, da Formanden var en bekiendt Drukkenbolt. Dog vare der nogle, som syntes at have lært endeel; men disse vare, efter Alderen at skiønne, ikke confirmerede af nærværende Præst; altsaa havde de Skoleholderne deres Kundskab at takke. Embedsbøgerne vare i Orden. Præstegaarden slet, saaes 7 td. Havre og fødes 7 Kiør. Den bestaaer blot af Myhrer.

Visit. d. 4. Jul. 1819. Præsten en Mand af Hoved, men uden nogen Eruditjon. For sit Embede føler han neppe varmt; i Hiertet troer jeg han er god. Beskyldes for Drikfældighed, men jeg veed intet vist, uden at han i Samqvem undertiden slaar sig løs. Prækenen uden Varme og christelig Følelse. Ungdommen var kun maadelig, dog noget bedre, end forrige Gang. Katekisere kan Præsten ikke.

Visit. d. 11. Jul. 1823. Formedelst Storm kom jeg for silde, just da Folk gik af Kirken, hvor Pr. Stenb[uch] havde præket og katekiseret, thi den fordrukne Præst Mozfeldt var reist til Opdal. I Mødet var jeg. Alting syntes der at være i stort Forfald.

Vis. 12. Jun. 1828. Præsten Hr. Østvold prædikede, og hvor underlig han end ellers synes, var hans Prædiken dog meget god over Rom. V, 1 og den bedste jeg har hørt paa denne Reise. Men katekisere kan han kun maadelig, og Ungdommen var elendig vankundig med faa Undtagelser.

Grytten.

Sogneprester:
1793-1804. Andreas Heide, f. 1748, † 1814. Se Skogn.
1805-1827. Hans Rasmus Astrup, f. 1754, † 1827.
1828-1843. Iver von Hadeln Bull, f. 1799, † 1885. Provst 1838-1843.

Visiteret d. 12. Julii [1807]. I Præstegieldet, som bestaaer af 5 Kirkesogne, ere kun 3 Skoleholdere. Jeg aftalte med Præsten og anmærkede i SkoleProtokollen at en 4de maatte antages, hvilket og allerede i min Formands Tid ved hans Visitaz var anordnet[1], men endnu ikke iværksat. Lønnen maatte ved BøigdeCommisionens Overlæg lignes paa Almuen. FattigCassen var endnu hos Formanden Hr. Heide, og anmærkede jeg i FattigProtokollen, at Sognepræsten maatte henvende sig til Amtet[2] og Provsten [Jens Stub] med Anmodning, at disse vilde føie alvorlig Anstalt til at Pengene kunde vorde betalt af Hr. Heide. Nærværende Præst er en saare eenfoldig og af Fattigdom nedtrykt og modløs Mand, i øvrigt ustraffelig, velmeenende og villig til at stifte det Gavn han formaaer. Prædiken var meget maadelig. Præstegaarden trues med hastig Ruin. Husene ere saa forfaldne, at de endog forekom mig farlige at beboe, og Sognepræstens Fattigdom giør næsten Reparation umuelig, ligesom han heller ikke har faaet Aaboden fuldt udbetalt af Hr. Heide.

[1] Ved biskop M. F. Bangs visitas i 1777 var der 4 skoleholdere.
[2] Ole Hannibal Sommerfeldt, f. 1753, † 1821; amtmann i Romsdals amt 1800-1811.

Jeg talte med Almuen om at reparere Herrestuen og forsyne den med Kakkelovn, saa meget, at Præsten deri kunde have Tilhold til Vinteren, som og alvorlig blev lovet. Præstegaardens Jorder ere tildeels ødelagte af Sandflugt, og denne vil efter min Mening inden faa Aar oversvømme alle Marker |:hvilke jeg nøie besaae:| da disse, som endnu bære noget Græs, dog overalt ere i Bunden bedækkede med Sand omtrent 2 Tommer høit, hvilket aarlig tiltager og vil quæle al Vext; ligesom og Sanden alt var kommen ind paa Kirkegaarden. Tomten, hvorpaa Præstegaarden staaer, er heel farlig, da den løse Grund paa begge Sider af Bygningen er udfalden og et Sted alt har naaet Hiørnet af Bygningen, saa at den, om den end var stærk, dog ikke kunde staae. Det bedste var, at denne Gaard blev mageskiftet med Gaarden Setnæs, som beqvemmere for Præsten, hvorom jeg bad Hr. Astrup indsende Ansøgning.

Visit. 3. p. Trin. [27. juni] 1819. Præsten en retsindig Mand, men svag af Evner. Deklamation og Gestus næsten latterlige, men Prækenen evangelisk. Ungdommen er ikke anført til Tænksomhed, men vankundig. Skolemesterne (: nu 5) syntes ikke uefne.

Visit. 17. Jul. 1823. Præstens Prædiken som før. Ungdommen forekom mig bedre, end sidste Gang.

Molde [Bolsøe].

Sogneprester:
1798-1831. Frederik Christian Steenbuch, f. 1763, † 1831. Provst 1820-1831.
1832-1857. Peter Vogelius Deinboll, f. 1783, † 1874. Provst 1844-1850.

Visiteret d. 28. Jun. 1807. Præsten har et ubehageligt Foredrag, og Prækenen var hverken grundig eller planmæssig. Ungdommen var meget vankundig og det synes, som om Præsten hverken anvender Tid eller Flid til at danne den. I sit Væsen er han fremfusende og opfarende, samt uden Tvivl indbildsk. Molde Bye har en fast Skole med 2 Lærere, begge usle. I Skolen vare kun faa Børn, og disse kunde intet. I Skole-Journalen havde Skolelærerne intet indført siden 1805, hvilket beviser den elendige Opsigt, Præsten har. Neppe er Mheden fornøiet med ham, da jeg troede at mærke, at den endog glædede sig ved at erfare, at jeg kom under Vær med Skolevæsenets Tilstand. SkoleCommissionens Protokoll var ikke authoriseret. De sidste 3 Møder som deri fandtes indført vare af 30te Apr. 1800; 19. Nov. (uden Aarstal og Underskrift) samt 13. Sept. 1806. Altsaa har Commissionen havt 3 Møder i 6½ Aar.

Visit. 6. Jul. 1819. Prækenen skulde være philosophisk-christelig, men uden Aand og Sammenhæng. Ungdommen var særdeles forbedret, og jeg havde Grund til at være vel fornøiet med den. Jeg var i Skolen, som var i god Gang efter Omstændighederne. Norgaard bør constit. til Klokker indtil videre, under Betingelse, at han lader sig bedre undervise i Choralsang.

Visit. 22. Jul. 1823. Prækenen af Pr. Stenbuch var bedre, end sidst, men uden Liv og Aand. Ungdommen gik an. Skolen visiteredes om Eftermiddagen, og den befandtes i god Stand.

Vis. 10. Jun. 1828. Provst Stenbuch var syg, hvorfor ingen Præd. blev holdet, men jeg forrettede Visitazen. Ungdommen var meget vel underviist, og svarede godt. I Molde bruges Guldbergs Psalmebog[1].

1835 var Visitaz der bestemt d. 2. Aug. 1835, men formedelst stærk Storm var det umueligt at komme did fra Næsset.

Næsset.

Sogneprester:
1775-1804. Jeremias Tønder, f. 1728, † 1820.
1804-1825. Jonas Frost, f. 1760, † 1845. Se Ørkedalen.
1825-1837. Johan Wedege, f. 1793, † 1840. Provst 1831-1837. Se Tingvold og Frosten.
1837-1852. Peder Bjørnson, f. 1797, † 1871.

Visiteret d. 15. Jul. 1807. Om Præstegaardens Beskaffenhed vid. pag. præc. 18[2]. Hr. Frost er en maadelig Prædikant og uden Erudition; dog troer jeg han giør sig Flid med Ungdommen, som og fandtes nogenlunde, naar man betænker den græsselige Vankundighed under Formanden. Gieldet har 3 Skolemestere hver med 20 Rd. Løn, gandske gode, men den bedste (Amund) fordrukken. Embedsbøgerne vare ellers i Orden, og holder Præsten god Skik i Mheden. I Røe Kirke var en blaa Taftes Messehagel saa slet, at jeg paalagde KirkeEierne at anskaffe en bedre, saasnart deres Leilighed blev dertil — NB Hvad P.gaarden angaaer cfr. p. 18 da kan derpaa kun fødes 24 i det høieste. Saaes kun 9 td. Korn, men avles 90, da den drives meget godt.

Visit. d. 24. Jun. 1819. Om Præsten henholdes til ovenstaaende Dom. Han prækede med megen Hadskhed mod Haugianerne. Vankundigheden er nok temmelig stor.

Vis. 20. Jul. 1823. Præsten er en dygtig Landmand, ogsaa ustraffelig i Liv og forsømmer Intet. Prædiken er tør og kold, dog temmelig bibelsk. Ungdommen var noget bedre, end forrige Gang.

Vis. 9. Jun. 1828, som var 1. S. efter Trin. Hr. Wedege er en samvittighedsfuld Mand som af sit Hjerte troer Bibelen og lærer derefter saa godt, som han forstaaer. Denne Gang erfarede jeg, at Formanden havde lidet giort ved Katekisatjon, hvorfor Ungdommen endnu var kun maadelig, skjønt Hr. W. stræber med den. Men han har ikke synderlige Gaver til at katekisere. Prædikenen var temmelig god.

Vis. 30te Jul. [1835]. Prædiken var god, og Ungdommen vel oplyst.

---

[1] Utkom i Kbh. 1778 og var foranstaltet av den kgl. kabinettssekretær Ove Høegh-Guldberg (1731-1808) sammen med Sjællands biskop Ludvig Harboe.

[2] „Præstegaardens Huse ere ikkun skrøbelige Det meeste deraf maae Præst selv holde, og selges fra Mand til Mand, hvilket kommer deraf, at dette Gield har fordum været residerende under Wedøe. Desaarsag Præsten ogsaa maae svare Landskyld for en Deel af Jorden. Her falder ellers got Høe og Korn, og kan fødes over 40 Klov-bundne." Biskop M. F. Bangs bemerkninger ved visitasen 27. juni 1777.

Vedøe.

Sogneprester:
1789-1800. Ove Christian Krog, f. 1741, † 1813. Provst 1793-1801. Se Melhuus.
1801-1819. Jens Stub, f. 1764, † 1819. Konstituert provst 1801-1817, virkelig 1817-1819.
1820-1827. Johan Christopher Haar Daae, f. 1759, † 1827.
1828-1835. Jens Krogh Stub, f. 1797, † 1882, sønn av ovennevnte Jens Stub.
1835-1845. Hans Henrik Emil Tybring, f. 1805, † 1887.

Residerende kapellaner:
1829-1834. Gerhard Willemsen Iversen, f. 1806, † 1889. Se Nærøe.
1835-1840. Christopher Winther Scheen, f. 1809, † 1850. Se Lexvigen.
1840-1846. Matthias Calmeyer Rode, f. 1806, † 1885. Se Frosten.

Visiteret d. 8. Jul. 1807. Prædiken var meget god og skiøn. Ungdommen overmaade vankundig; men jeg veed ikke med Vished om dette bør tilskrives Formandens Uduelighed. For Resten alt i Orden.

Visit. d. 29. Jun. 1819. Præsten en duelig Mand, men hypokonder og dorsk. Ungdommen var vankundig, maaskee dog noget bedre, end forrige Gang, men fra Præstens Side giøres nok intet til deres Dannelse. Skoleholderne syntes ikke ganske uefne. I øvrigt troer jeg Præsten ikke gandske fri for auri sacra fames, men som dog ikke drives til Yderlighed.

Visit. 15. Jul. 1823. Provst Stub, som var druknet paa sin Annex-Reise om Høsten 1819 havde faaet til Eftermand Hr. Daae fra Søndmør, som baade i Lyst og Evne er erbarmelig. Ungdommen var som han. Virtus post numos.

STIFTSDIREKSJON OG DOMKAPITEL.

AV

OLUF KOLSRUD.

[1]Statens Forenklings- og Sparekomité av 1922 reiste i sin innstilling I av 14. juli 1923 side 32-34 spørsmaalet om ophevelse av stiftsdireksjonene. Saken blev av Kirkedepartementet forelagt rikets biskoper med skrivelse av 27. mars 1924, hvori man bl. a. anmodet biskopene om aa uttale sig, efter konferanse med fylkesmennene, om det foreliggende forslag, og da navnlig om hvorvidt biskopene, som er fraværende en stor del av aaret paa visitasreiser, kunde overta ogsaa de stiftsdireksjonene paahvilende kirkelige gjøremaal. Departementet tilføiet at man var uenig med Justisdepartementet, som tidligere hadde uttalt, og med Sparekomitéen, som nu fremholdt, at stiftsdireksjonene maatte ansees som en foreldet civil-geistlig overinstans, som uten betenkelighet kunde opheves. Man uttalte at man tvertimot var av den mening, at stiftsdireksjonen er en meget gavnlig og en meget billig institusjon, som ikke uten store ulemper kan opheves. Kirkedepartementet var av den mening at stiftsdireksjonen burde bibeholdes, men omordnes saaledes at fattigvesenet, legatvesenet og utarbeidelse av kapiteltakstene henlegges, de to førstnevnte saker til fylkesmannen og den siste til det Statistiske Centralbyraa. Beskikkelse av medhjelpere burde henlegges fra stiftsdireksjonen til biskopen. Samtlige biskoper uttalte sig bestemt for bibehold av stiftsdireksjonen, men anbefalte at stillingene forandres saaledes, at behandlingen av saker vedk. fattigvesenet og legatvesenet samt utarbeidelse av kapiteltakster henlegges, de to første saker til fylkesmannen og den siste til det Statistiske Centralbyraa, likesom beskikkelse av medhjelpere efter biskopenes mening burde overføres fra stiftsdireksjonen til biskopen.

I skrivelse til Justisdepartementet av 21. juli 1924 uttalte Kirkedepartementet bl. a. at man ikke kunne tilraade stiftsdireksjonene ophevet, da det hverken vilde medføre noen besparelse av utgifter eller noen forenkling eller forbedring av administrasjonen. Derimot anbefalte man at stiftsdireksjonene blev omordnet overensstemmende med biskopenes forslag. Hvis Justisdepartementet var enig i denne ordning, utbad man sig nevnte departements uttalelse, om det hadde noget aa innvende mot, at der efter foranstaltning av Kirkedepartementet søktes utarbeidet forslag til lov om stiftsdireksjonene, som foreslos benevnt domkapitler. Lovforslaget anførtes aa skulle være av omtrent følgende innhold:

---

[1] Historikken vesentlig efter en i Kirkedepartementet utarbeidet oversikt.

„I hvert av rikets bispedømmer skal der som hittil være en stiftsdireksjon, som herefter benevnes domkapitel. Dette bestaar av vedkommende biskop og fylkesmann, hvorav den første som formann. Domkapitlet er kirkens overtilsyn og forbereder alle saker vedkommende prestenes økonomiske vilkaar og deres embedsgaarder m. v. Vedkommende departement bemyndiges til aa treffe nærmere bestemmelse om, hvilke saker der skal behandles av domkapitlet, og hvorledes arbeidet skal fordeles mellem dets to medlemmer.

Saker vedkommende det offentlige fattigvesen samt legater og offentlige stiftelser blir herefter aa forberede av fylkesmannen, og utarbeidelsen av kapiteltakster skal herefter utføres av det Statistiske Centralbyraa efter nærmere bestemmelser som avgis av Kongen.

Det skal herefter tilligge biskopene aa beskikke til medhjelpere for sognepresten en eller flere gode menn av menigheten i hvert sogn.

Denne lov trer i kraft fra . . . ."

Justisdepartementet anførte i skrivelse av 31. juli 1929 bl. a. at det hadde innhentet uttalelse fra de fylkesmenn som er medlemmer av stiftsdireksjonene i de 7 bispedømmer. Disse 7 fylkesmenn var alle av den opfatning, at stiftsdireksjonene ikke bør opheves. Derimot var der uenighet, om Kirkedepartementets forslag til en omordning bør gjennemføres. Fylkesmennene i Oslo, Rogaland, Bergen og Troms gav forslaget sin tilslutning, mens fylkesmannen i Sør-Trøndelag bare for en del kunde tiltrede det. Fylkesmannen i Hedmark uttalte sig avgjort mot den foreslaatte ordning, og i samme retning gikk ogsaa uttalelsen fra fylkesmannen i Vest-Agder.

Justisdepartementet uttalte, at det fremdeles ikke følte sig overbevist om nødvendigheten av aa opretholde stiftsdireksjonene. Da imidlertid forslaget om aa opheve dem hadde møtt saa sterk motstand saavel hos biskopene og fylkesmennene som hos Kirkedepartementet, fant Justisdepartementet for tiden aa burde slutte sig til den omordning som var bragt i forslag. Man vilde derfor ikke ha noget aa bemerke ved at Kirkedepartementet som antydet foranlediget utarbeidet utkast til lov om stiftsdireksjoner. Justisdepartementet vilde dog anbefale, at fylkesmannen og ikke biskopen blir formann i stiftsdireksjonen. Enn videre vilde Justisdepartementet anbefale, at reglene om, hvilke saker skal behandles av stiftsdireksjonene, og hvorledes arbeidet skal fordeles mellem dets to medlemmer, fastsettes ved kongelig resolusjon. Justisdepartementet hadde intet aa innvende mot, at navnet stiftsdireksjon blev forandret til domkapitel.

Saken blev derefter av Kirkedepartementet ved skrivelse av 9. oktober 1929 forelagt for bispemøtet 1929, hvor den blev behandlet som sak nr. 48, efter at referenten, biskop Hognestad, hadde innhentet en historisk utredning om spørsmaalet fra professor dr. *Oluf Kolsrud*, datert 22. oktober 1929. Utredningen avtrykkes her (med nogen mindre forandringer og tillegg i de historiske avsnitt).

I.

Stiftsdireksjonane er skipa ved Kong Christian V.'s Forordning av 23. august 1672.

Forordning om Kirckernis Forsvar, oc des Korns Taxt; Item anlangende Kircker(s) oc Skolers Regenskabers Clarering i Kiøbstederne, etc. Hafn. 23. Aug. Anno 1672.[1]

Vi Christian den Femte (osv.) Giøre alle vitterligt, at paa det Vi iblant de omhyggelige forsorge, som Vi for alt, hvis sig til vore Rjgers oc kiere Vndersatters gemeene beste kand henstrecke, u-afladelige drager, End oc i særdeelisshed kand lade kiende den Vi aff Christelig nidkierhed bærer for Kirckerne oc alt hvis dennem til beste kand anordnis: Da haffve Vi allernaadigst for got eragted, denne Forordning derom at lade udgaa.

1. Skal hereffter oc indtil Vi anderledis tilsigendis vorder, Voris Stiffts Befalingsmænd oc Superintendenterne hver i sit Stift, alleene være Kirckernis her udi Vort Rjge Danmarck deris beskickede forsvar, saaviit Lehnsmændene efter Recessen tilforne pleyede at vedkomme, Oc tillige med Prousterne hver i sit Herrit haffve saadan tilbørlig Indseende, at med Kirckernis Indkomster, forsiunligen omgaaes, Kirckerne forsvarligen ved lige holdes, oc at alting dermed tilgaar efter den Anordning udi Recessen allerede derom giort er (saa viit den icke her udi findes forandret) eller herefter giort vorder.

2. Oc som Erfarenhed udviiser, at den Taxt, som kaldes Capitels Kiøb, fast altid er høyere end Landekiøb, som Lands Lowen helles setter til dends Fundament, Da saadant føyeligst at forekomme, Skal kiøbet paa Kirckernis Korn hereffter aff bemelte Kirckernis forsvar hver Aar settis paa det første Proustemode,[2] som aarlig holdes, saaledis, At det hvercken bliffver høyere eller laffvere end Landkiøbet; Hvilcket hvad det da er, Skal Ambtmændene oc Prousterne i et hvert Stifft med deris skriftlig til bemelte Mode indgiffne Information, Attest oc Erklering, rigtigen verificere.

3. — — — — — [um kyrkje- og skule-rekneskapar i kjøpstadene].

Hvoreffter alle oc enhver Vedkommende sig allerunderdanigst haffver at rette oc forholde. Giffvet paa vort Slot Kiøbenhaffn, den 23. Augusti, Anno 1672. Vnder Vort Zignet.

Christian.

II.

Namnet „Stiftsdireksjon" finst ikkje i Forordningi. Institusjonen vert kalla „Kirkernes Forsvar". Same namn vert nytta i Christian V.'s Danske Lov 1683 2—22 og Norske Lov 1687 2—21, som gjev fyreskrifter um pliktene aat Kyrkjeforsvaret.

I den administrative praksis var der lenge ikkje noko serlegt namn paa det tvomanns-kollegium som er Kyrkjeforsvar, men det vert nytta

[1] A) Rigsarkivet, Kjøbenhavn, Sjællandske Registre for 1672, Nr. 249-250. B) Serskilt trykt, Kbh. hos Jørgen Gøede, K. M. Bogtr. Her avtrykt efter B, Riksarkivet, Oslo. Der er ingi serleg utgaava av forordningi for Noreg.

[2] Proustemode i Danmark svarar til Domkapitel i Noreg. *O. K.*

embetstitlane: „Stiftsbefalingsmanden (eller Stiftamtmanden) og Superintendenten (eller Biskopen) i N. Stift."

Etter Danske og Norske Lov 2—19—4 er Stiftsbefalingsmannen og Biskopen ogso overtilsyn for Hospitali. Lovboki umtalar ikkje serleg overtilsyni med Skular og Fattige og milde Stiftelser. Det er likt til, at dette gjeng inn under forsvaret for Kyrkjor og Hospital. I seinare anordningar vert dei ymse greiner av Kyrkjeforsvaret nemnt, soleis Anordn. av 6. februar 1694: „Kirker, Skoler, Hospitaler," og Anordn. av 23. februar 1748: „Hospitaler, Kirker, Skoler, Klostre, Fattige." Utgjenom 1700-talet kom ordet „Direction" mykje i bruk som namn paa administrative organ. I slutten av dansketidi fekk me Overskattedirectionen, Quarantainedirectionen, Canaldirectionen, Directionen for Universitetet og de lærde Skoler o. s. fr. Ved Reskript av 3. juli 1739 vart Stiftamtmann og Biskop utnemnt til „Over-Inspection og Direction ved det publiqve Væsen" i Bergen, d. v. s. for Kyrkjor, Manufakturhus og Fattighus. Med tidi vart det skikk aa titulera Stiftamtmann og Biskop „Directionen for de offentlige Stiftelser i N. Stift". Det vart i aari 1776-1792 tilsett ein „Stiftsrevisor" i kvart Stift for aa revidera rekneskapane for dei milde Stiftelser. Og daa var steget ikkje langt til aa laga namnet „Stiftsdirection" som me møter her i Noreg fyrst paa 1800-talet. I Danmark kom ordet „Stiftsøvrighed" i bruk, soleis i forordning av 7. november 1809, og det er ogso av og til bruka i Noreg etter 1814, men det vanlege vart hjaa oss „Stiftsdirection".

III.

Den funksjon som Stiftsdireksjonen hev, er noko eldre enn 1672. Dette framgaar av den citerte forordning, som upplyser, at Kyrkjeforsvaret fyre den tid var tillagt Kongens Lensmenner kvar i sitt Len, etter „Recessen", d. e. Christian IV.s store Recess av 1643, 1—4. Dei utførlege fyreskriftene um Kyrkjeforsvaret i Recessen er daa òg kjelda for dei tilsvarande paragrafane i Danske Lov 2—22 og Norske Lov 2—21, og samstavar i hovudsak med deim.

Kyrkjeforsvaret er ogso eldre enn 1643. I den form det hev i Recessen, er det skipa alt ved Reformasjonen i Danmark og Noreg, og er ein grunnleggjande led i den evangeliske kyrkjeforfatning i desse land. Ved Kong Christian III.s Kyrkjeordinans av 1537/1539 vart det paalagt Kongens Lensmenner aa „forsvara" Ordinansen og Presteskapet. Den latinske tekst nyttar her just ordet „tueantur". I den danske tekst er det umskrive med eit dubbelt uttrykk: „holde ved magt" og „være (dem) til det beste" (bl. LXXXVIII).

Ved Recessen i Kjøpenhamn 22. oktober 1540 (artikel 26) vart den kongelege Tilsyn med den kyrkjelege økonomi tillagt Stiftsbefalingsmennene, kvar i sitt Stift. Men den fyrste skipnaden vart atter innført ved Forordning av 19. juni 1582, som fordelte Kyrkjeforsvaret millom Lensmennene kvar i sitt Len, og denne tilstand er det Recessen i 1643 regulerar.

Prinsippet for den ordning som vart lovfesta i Reformasjonshundradaaret, var, at Kyrkjeforsvaret tilligg innehavaren av den kyrkjelege Kallsretten. Ordet „forsvar" tyder, etter 1500-1600-tals danske maalbruk, ikkje berre det som no er den vanlege meining i ordet (tysk: verteidigen), men det hev ei fast rettsleg tyding (etter Kalkars Ordbog): 1) værge, raadighed, herskabsret, 2) beskytter, herre, patron. — Ved sida av Lensmannen (Stiftsbefalingsmannen) som representerte den kongelege Kallsretten og utøvde det kongelege Kyrkjeforsvar, var visse einskildpersonar og institusjonar fraa gamal tid innhavarar av Kallsrett og vart dermed forplikta til Kyrkjeforsvar. Dette framgaar klaart av Recessen av 1643, som jamsides med Kongens Lensmann uppreknar fleire andre slag Kyrkjeforsvar.

Etter innføringi av Einvaldskongedømet i 1661 vart etter hand den kyrkjelege Kallsretten samla hos Kongen — og dette medførte den konsekvens, at Kyrkjeforsvaret ogso trengte umskipast. Den viktige reform, som vert gjort i dette stykke i 1672, gaar ut paa 1. at Kyrkjeforsvaret igjen vert samla hos ein autoritet for heile Stiftet, 2. at Superintendenten (Biskopen) fekk del i Kyrkjeforsvaret jamsides med Kongens representant.

Forsvaret for Prestane vart ved Danske Lov 2—12—6 og Norske Lov 2—12—14 tillagt „Kirkens Patroner eller Kongens Befalingsmænd". Denne regel skriv seg fraa Kyrkjeordinansen og samsvarar ikkje med nyordningi fraa 1672 daa Kyrkjeforsvaret vart overført til Stiftsbefalingsmannen og Biskopen. Det synest som det i dette fall fyreligg ein lapsus i lovteksti. Praksis viser, at Forsvaret for Prestane vart utøvt av Stiftsdireksjonen, soleis som tilfelle òg enno er.

Ved forordning av 7. november 1809 vart Stiftamtmann og Biskop utnemnt til „Ephorat" for dei lærde Skulane. Denne funksjon er aa uppfata som eit serlegt umbod, som ikkje fell saman med deira uppgaava som „Stiftsøvrighed".

IV.

Stiftsdireksjonen og Domkapitlet er tvo forskjellige institusjonar. Domkapitlet hev vakse fram av det gamalkyrkjelege „Presbyte-

rium" ved Bispesætet, og tok del i stiftsstyringi saman med Biskopen som eit kyrkjelegt Senat. I Noreg vart Domkapitli innført i 1152, og vart uppehaldne etter Reformasjonen, likesom i Danmark, paa Luthers forbøn. Dei stod ogso ved lag etter 1672, jamsides med Stiftsdireksjonane.

Klaart vert tilhøvet millom Domkapitel og Stiftsdireksjon, naar ein hugsar korleis stiftsstyringi vart skipa i Danmark-Noreg av Reformasjonskongen Christian III.

Fyre Reformasjonen var baade den indre og den ytre styringi av Bispedømet samla hjaa Biskopen og Domkapitlet som var hans raad og medhjelp. Reformasjonskongen overtok ikkje berre den verdslege makt Biskopane hadde havt i Staten, men ogso den ytre makt i Kyrkja. Den indre og den ytre kyrkjestyringi vart skilt, og delt millom kyrkjeleg og verdsleg mynja. Greide grensor hev det aldri vore, men stort set kann ein draga skilet slik, at pastoraltenesta, undervisning, læretukt og kyrkjedisiplin var overlate i kyrkjelege hender, økonomien og administrasjonen overtok Kongen andsvaret for. Dei indre kyrkjelege uppgaavone tilfall Superintendentane og Domkapitli, dei ytre utøvde Kongen gjenom Lensherrane.

Domkapitli skulde, etter Reformasjonen som fyre, 1. halda gudstenesta i Domkyrkja, 2. dyrka lærde studier, 3. vera domstol i visse kyrkjelege saker. Den evangeliske uppfatningi av uppgaava aat Domkapitlet er uttala av superintendenten mester Jørgen Erikssøn i Stavanger i Kapitelsboki 1571 soleis (i umsetjing):

„Kvifor Kanikekollegier er skipa og knytt til Biskopane ved Domkyrkjone.

I. Forat dei umhugsamt og grundig skal granska den kanoniske Skrift eller læra um Gud som er overlevert i dei heilage bøkene, og forklaara ho for andre, og verna og utbreida den einaste sanne Christi religion rein og ublanda, og kjempa kraftig for sanningi mot villfaring og ovtru.

II. Forat dei, saman med Biskopane, skal segja dei kyrkjelege domar, som kann vera naudsynlege, til aa skilja trættor um dogmi, til aa verna den reine læra og den kristne tukt, og til aa halda semja millom Prestane og aa forsvara deim, og elles andre kyrkjelege saker."

Det kanoniske samlivet i bispestaden som sermerkte Domkapitli i millomalderen, vart ikkje vedlikehalde hjaa oss etter Reformasjonen. Fleire av kapitelsembeti vart ogso etterhand gjevne til menn i Kongens tenesta og soleis sækularisert. Men kjernen i Domkapitli var

alltid kyrkjeleg, og sjølv um talet paa Capitulares minka til det halve mot fyrr, som fylgja av denne reduksjonen, so var Domkapitli ned gjenom 1600-1700- og 1800-tali uforandra samansett av dei høgaste tenestemenn i Kyrkja og Skulen i Stiftsstaden: 1. Superintendenten, 2. Soknepresten ved Domkyrkja, som ogso var Provst (seinare Stiftsprovst, Domprovst), 3. Soknepresta ne ved andre Soknekyrkjor i Stiftsstaden: Vaar Frue Kyrkja i Trondheim, Korskyrkja og Nykyrkja i Bergen, 4. Lector theologiæ ved Domkyrkja og andre lærde menn som Professorane ved Gymnasiet i Christiania (fraa 1636) og 1ste Lector ved Seminarium Fridericianum i Bergen (fraa 1750), 5. Rektor ved Katedralskulen (ikkje i Trondheim), 6. Konrektor ved Katedralskulen i Christiania (fraa 1792), 7. Residerande Kapellan ved Domkyrkja, i Trondheim ogso Residerande Kapellan ved Vaar Frue Kyrkja. Den eldre skikken, at Sokneprestar i større kall i Bispedømet var medlemer av Domkapitlet, heldt seg enno ei tid ut i 1600-aari.

V.

Domkapitlet samverka ikkje berre med Superintendenten, som var 1ste medlem av Kapitlet, men ogso med Lensherren eller Stiftsbefalingsmannen. Men der finst aldri noko tilfelle, daa ein Lensherre eller Stiftsbefalingsmann er uppteken som medlem av Kapitlet. Det samarbeidet det her er tale um, er samverknad millom ein kyrkjeleg og ein verdsleg autoritet. Samverknaden kjem fram paa 3 punkt og var ordna ved lov.

1. Tilsyni med dei „almindelige Hospitaler" vart ved Ribeartiklane av 1542 artikel 21 overdregi til Stiftsbefalingsmannen og Superintendenten og Soknepresta ne i kvar Kjøpstad og Kapitlet der slikt fanst. Denne regel er uppteken i den norske Kyrkjeordinansen av 1607, med det tillegg, at Borgarmeisteren ogso skal vera med.

I denne form stod Tilsyni med dei offentlege Stiftelser i Stiftsstaden ved lag i Noreg ogso etter at Stiftsdireksjonar var skipa som Kyrkjeforsvar, — i allefall i Trondheim. Dette gaar fram av Reskript av 17. august 1731 og 13. mars 1761. Ved Reskript av 3. april 1789 paragraf 2 og av 13. august 1790 D vart skipnaden der uttrykkeleg organisert paa denne maaten. Inspectionen for de Offentlige Stiftelser i Trondheim var etter desse Reskript samansett av 1. Stiftamtmannen, 2. Biskopen, 3. Præsidenten, 4. Stiftsprovsten, 5. Soknepresten ved Vaar Frue Kyrkja, 6. Borgarmeisteren, 7. Diaconus (Residerande Kapellan) ved Domkyrkja, 8. Diaconus (Residerande Kapellan) ved Vaar Frue Kyrkja. Reskripti kallar alle 8 medlemer av Inspectionen „Ca-

pitulares". Eigentlege Capitulares er likevel berre dei geistlege medlemene, nr. 2, 4, 5, 7, 8, daa det berre er desse som innehev gamle kapitelsembete. (Jfr. Reskript av 25. mai 1818.)

2. Den kyrkjelege Jurisdiksjonen vart ved Reformasjonen umskipa soleis at der vart tri kyrkjelege Domstolar: I saker mot tenestemenn i Kyrkja og Skulen og i saker millom Prest eller Dekn og Soknefolket um Kyrkjetukt, i fyrste instans Provsteretten (Provsten og Kongens Lensmann), i andre instans Stiftsbefalingsmannen og Superintendenten. Desse tvo rettar stod ved lag ogso etter Christian V.s Lovbøker (Norske Lov 1—2—12, 13). Den tredje domstolen var Kapitlet, som ved Ribeartiklane 1542 vart innsett til aa døma i ekteskaps- og hor-saker saman med Stiftsbefalingsmannen og under hans fyresæte. Efter Christian V.s Norske Lov 1—2—14 skulde Stiftsbefalingsmannen døma i ekteskapssaker saman med „de lærde Mænd eller Sogne-Præster, som næst ved dennem boendes ere"; i praksis vart hermed, som fyrr, forstaatt Kapitlet. — Men det vart snart sedvane, at ogso saker mot geistlege tenestemenner vart fyrehavde av denne Domstolen, ikkje av Stiftsbefalingsmannen og Superintendenten aaleine (jfr. Reskript av 1. september 1741). — I staden for Stiftsbefalingsmennene fekk i 1582 Lensmennene sæte i Kapiteldomstolen, til 1672, daa Stiftsbefalingsmennene atter inntok plassen. Superintendenten sat i Kapiteldomstolen som Capitularis, ikkje som medlem av Stiftsdireksjonen. Difor er Kapitelretten etter 1672 ikkje samansett av Stiftsdireksjonen og Kapitlet, men av Stiftsbefalingsmannen og Kapitlet.

Dei tvo høgare kyrkjelege Domstolane skulde etter Christian V.s Norske Lov 1—3—11 halda sine sessjonar ved same tid paa aaret; dei vart baae haldne i Kapitelhuset ved Domkyrkja, og dei avsagde domane er visstnok som regel innført i Kapitelsboki. Paa 1700-talet smelta difor dei tvo Domstolane saman til éin Domstol, under namn av Consistorium eller Consistorialretten; soleis i Christiania, Bergen og Christianssand (um Christianssand jfr. Reskript av 5. august 1713). I desse Stift fekk alle Capitulares sæte i Retten i alle saker, og Kapitlet aaleine kunde ogso døma naar Stiftamtmannen var fraaverande. I Trondheim derimot vart skilnaden millom tvo domstolar uppehalden i samsvar med lovi: i geistlege saker Stiftsbefalingsmannen og Biskopen, i ekteskapssaker Stiftsbefalingsmannen og Kapitlet. (Jfr. Reskript av 13. desember 1704.) — Dei kyrkjelege ekteskapsdomstolane vart avskaffa ved Forordning av 1. desember 1797, men Consistorialrettane i geistlege saker fungerte vidare.

Consistorialretten i Bergen dømte siste gong i 1832 i saki mot

sokneprest Erik Olsen paa Stord. Retten var daa ihopsett av Stiftamtmann G. J. Bull, Biskop Dr. Jacob Neumann, Soknepresten ved Nykyrkja H. J. Grøgaard, Rektor Hans Holmboe, Residerande Kapellan ved Nykyrkja J. B. Flottmann, og Residerande Kapellan ved Domkyrkja A. W. Greve; dei tvo sistnemnde var konstituert i staden for Stiftsprovsten og Soknepresten ved Korskyrkja, som baae var inhabile.

Consistorialretten i Christiania var samla siste gong i 1852 i saki mot Sokneprest Ole Østvold i Sør-Aurdal. Domen er avsagd av Stiftamtmann N. A. Sem, Biskop J. L. Arup, Stiftsprovst J. J. Lieungh, Rektor F. L. Vibe, Residerande Kapellan W. A. Wexels.

Consistorialretten i Christianssand avsa dom siste gong i 1856 i saki mot Rektor Johannes Musæus i Christianssand. Retten var samansett av Stiftamtmann M. B. Kjørboe, Provst J. Saxe, Sokneprest J. J. Broch, Personell Kapellan O. M. Salvesen, og Rektor i Arendal A. C. Smith; dei 4 sistnemnde var konstituert i staden for Capitulares: Biskopen, Stiftsprovsten, den Residerande Kapellan ved Domkyrkja, og Rektor ved Katedralskulen, daa desse alle var inhabile (sjaa Norsk Retstidende 1858, s. 120).

I Trondheim dømde Consistorialretten siste gong i 1871 i saki mot Sokneprest Johan Ernst Gunnerus i Hemne, og var daa samansett av Stiftamtmann C. F. Motzfeldt og Biskop A. Grimelund (sjaa Luthersk Kirketidende 2 R. VI, 1872 I, s. 145).

Dei kyrkjelege Domstolane er avskaffa ved domstolsreformen i straffesaker 1887, daa Folkedomstolane vart innført fraa 1. juli 1889 (Lov nr. 5 av 1. juli 1887, jfr. Lov nr. 11 av 22. mai 1902 og Lov nr. 5 av 13. august 1915). Likevel kann ein ikkje av dette draga den slutning, at naar Consistorialrettane er avskaffa, so eksisterar heller ikkje Domkapitli lenger. Den dømande funksjon, Domkapitli utøvde, var berre éi sida av deira verksemd. Like so lite som Stiftsdireksjonane vart avskaffa ved at Stiftamtmann og Biskop slutta aa vera kyrkjeleg Domstol i 2dre instans, like so lite er Domkapitli avskaffa ved at Consistorialrettane er avløyst av Folkedomstolane.

3. Ein normal-takst paa landskylds-naturalia til utrekning av beneficie-inntektene vart sett av Domkapitli, soleis i Oslo i 1611 til utlikning av krigsskatten som var paalagt Kapitlet. Ved Forordning av 29. juli 1631 vart det fyreskrive at „Kapitelskjøb" skal setjast av Stiftslensmannen saman med Biskopen og Kapitlet, forat inntektene aat Kyrkjone deretter kunde utreknast (Hans Paus, Forordninger, s. 740). Kapiteltaksten vart innført i Kapitelsboki. Ogso etter at Stiftsdireksjonen var skipa i 1672 og det var overdrege til den aa

setja Kapiteltaksten, var Kapitlet framleides med i denne forretning ei tid. Etter Christian V.s Norske Lov 3—14—15 vart Kapiteltaksten heilt overteken av Stiftsdireksjonen (jfr. Lover av 1. juli 1816, 20. juli 1824, 17. august 1848, Resol. 17. august 1850)[1], men taksten vart framleides lenge utarbeidd av Notarius Capituli, soleis like til vaar tid i Trondheim, og vart innskriven i Kapitelsboki, soleis til det siste i Oslo og Trondheim.

VI.

Domkapitli i Noreg er aldri uppløyst. Dei eksisterar enno, og hev framleides visse funksjonar. Aa lata namnet „Domkapitel" gaa over paa eit anna administrativt organ som Kyrkjeforsvaret, vilde vera historisk uriktig. Dei tvo institusjonane hev staatt jamsides like sidan Reformasjonen, og av det tilhøve, at dei hev verka saman paa sume umkverve, eller at Kapiteltaksten er overteken av Stiftsdireksjonen, kann ein ikkje draga den slutning, at Stiftsdireksjonen kann erva namnet Domkapitel. I den internasjonale kyrkjelege terminologi hev ordet Domkapitel ei fast tyding, og ein kann ikkje sjaa burt fraa den. Ein vilde heller ikkje kunna kalla Stiftsdireksjonen t. d. Consistorium eller Synode, for han er ingen av delane.

Det rette namnet er „Kyrkjeforsvaret", som er den gamle faste terminus i lovmaalet. Set i samanheng med vaar Statskyrkje-skipnad er dette namn fullkomen adækvat. Kyrkjeforsvaret er nemleg ein kongeleg regjerings-funksjon, som hev sitt utspring i den stilling Reformasjonskongen tok til den evangeliske Kyrkjeorden i sine Rike. Denne er ikkje Summepiskopatet, som berre høyrer heime i seinare tyske retts-teoriar og er ukjent paa dansk og norsk grunn i eldre tid, men kann best uttrykkjast med „Kongens (eller Statens) Verjemaal".

Dette tilhøvet er ikkje fyrst og fremst eit uttrykk for ei makt eller ein rett, men for ei plikt, og det ei plikt av religiøs og moralsk art. Det kongelege Verjemaalet for Kyrkja kjem tydeleg til orde i alle vaare Grunnlover sidan Reformasjonen: Kong Christian III.s Handfestning av 30. oktober 1536, 1ste artikel: „Først ville vi og skulle over alltingest elske og dyrke den allmektige Gud, og hans hellige Ord og Lære at styrke, formere, framdrage, *handheve, beskydde og beskjerme,* til Guds ære og til den hellige christelige Troes forøgelse".

Kongelovi av 14. november 1665, 1ste artikel: „Den beste begyndelse til allting er at begynde med Gud. Det første derfore, som vi

[1] Ved lov nr. 9 av 25. juni 1937 er Kapiteltaksten overført fraa Stiftsdireksjonane til Statens Kornforretning.]

for allting ville udi denne Kongelov alvorligen have befalet, er at vores efterkommere, børn og børnebørn i tusinde led paa fedrene og mødrene, Enevoldsarvekonger over Danmark og Norge, ære, tjene og dyrke den ene, rette og sande Gud, paa den maade og manér, som han sig i sitt hellige og sande Ord aabenbaret haver, og vores christelige Tro og Bekjendelse klarligen derom formelder efter den form og maade som den ren og uforfalsket er bleven foresatt og fremstillet udi den Augsburgiske Confession aar ett tusind femhundrede og tredive, og ved samme rene og uforfalskede christelige Tro holde Landsens indbyggere, og den veldeligen *haandheve og beskjerme* i disse Lande og Riger imod alle kjettere, svermere og Guds bespottere."

Eidsvolls-grunnlovi av 17. mai 1814, paragraf 4: „Kongen skal stedse bekjende sig til den evangelisk-lutherske Religion, *haandheve og beskytte* denne."

Som ein ser, hev vaar no-gjeldande Grunnlov uforandra halde fast ved prinsippet um det kongelege Verjemaal for den evangeliske Kristendom i Landet; det karakteristiske ordlaget „haandheve og beskytte" staar framleides ubrigda, og det uttrykker den same grunntanken som fyrr, nemleg Statens Forsvar for Kyrkja. Daa Kyrkja er eit aandelegt samfund, er det ikkje hennar sak aa halda uppe sine ordningar og sitt økonomiske grunnlag ved ytre midlar. Dette Forsvar er overteke av den kristne Statsmakt, ikkje til aa rikja over Kyrkja, men til aa hjelpa og stydja henne, so ho kann gjera si gjerning.

Stiftsdireksjonane er det organet som Kongen eller Staten utøver Kyrkjeforsvaret med. Dette Forsvar gjeld Kyrkja sine Eigedomar og Inntekter, Kyrkjehusi, Prestegardane og Embeti, m. a. o. dei materielle vilkaar for det aandelege arbeidet Kyrkja skal gjera. Det er verdt aa leggja merke til at Forordningi av 23. august 1672 ikkje talar um Kirk*ens*, men um Kirk*ernes* Forsvar. Til grunn for dette ligg den forstaaing, at Kyrkjorne er offentlege Stiftelser, likeins dei kyrkjelege Beneficier eller Embets-kapitalar. Kyrkjor og Beneficier er med andre ord ukrenkeleg eigedom, likesom milde Stiftelser, og baae tilhøyrer det formaal som dei er grunnlagt til aa tena.

Uppfatningi av dette rettstilhøve kjem tydeleg fram i Reformasjonsordinansen. Den nye Kyrkjeordning vert delt i 2 stykke, eit uforanderlegt, og eit foranderlegt. Det foranderlege stykke gjeld „personer, tid, sted, tal, maade, prestetider, sang og ceremonier, visitats, en erlig samkvem etc.", alt dette er Kongens sak. Det uforanderlege stykke „horer Gud alleneste til, som er: at vi ville have (1) Guds Ord, som

er Loven og Evangelium, rettsindelige predikede, (2) Sacramenterne rett uddelte, (3) børn vel oplærte, at de maa blive i Christo, som inn i Christum ere døbte, (4) at Kirketjenerne, Skolerne og Fattige folk maa forsørges sin føde". Kirketjenerne er det evangeliske Presteskap, Ministerium Verbi. — Og i samband med umtalen av det Forsvar, som Kongen vil utøva for Kyrkjor og Sokneprestar (bl. LXIX) held Ordinansen fram, at like so lite som Evangelium vil taka noko fraa nokon, men snarare hjelper kvar aa „beskytte" alt det honom tilhøyrer, like so lite, ja „saa meget mindre, skulde man ville tage fra Evangelio hvad godt der er tillagt". Her som elles i reformasjonstidi er „Evangelium" einstydig med det vi no kallar den evangeliske Kyrkja. Eidsvollsgrunnlovi talar heller ikkje um nokor Kyrkja, men berre um „den evangelisk-lutherske Religion".

Soleis lyt ein sjaa Kyrkjeforsvaret, sovidt Stiftsdireksjonane representerar det, som ein grunnleggjande og uforanderleg led i den evangeliske Stats- eller Folkekyrkjeskipnaden. I Stiftsdireksjonane maa difor alltid Staten vera representert. Um representanten for Staten eller for Kyrkja skal vera den leidande i den daglege administrasjon, vert nærmast eit praktisk og faglegt spursmaal.

Aa skilja ut Forsvaret for offentlege Stiftelser fraa Kyrkjeforsvaret kann det vera mykje som talar for, m. a. det at stormengdi av Legat og Stiftelser no tener reint humanitære eller kulturelle fyremaal og berre ein mindre del kjem Kyrkja til gode. Paa den andre sida er det so store samfundsinteressor sambundne med dei store pengemidlar som gode menneske hev gjeve til gode samfundsfyremaal, at ein her bør akta seg for aa spreida og veikja dette andsvar. Det vilde verta tilfelle, um ein delte det upp millom fleire autoritetar og la det i hendene paa einskilde personar, istadenfor som no det er samla hjaa nokre faa tvomannskollegier. Det er ei stor trygd for alle, at Forsvaret for offentlege Stiftelser er skipa som det no er, under felles tilsyn av dei høgaste lokale representantar for Stat og Kyrkja. Og Kyrkja kann her, berre i kraft av sin moralske posisjon, gjera Samfundet ei stor tenesta ved framleides aa staa som med-forsvar for desse gaavor til det aalmenne beste. Kyrkja vil mindre enn nokon annan verta freista eller mistrudd i denne stilling. Praktisk kunde ein skipa Legatforsvaret soleis, at her var Statens representant den leidande, som hadde det faglege arbeidet med sakene.

Eg vil difor konkludera med, at Stiftsdireksjonane ikkje bør umskipast paa den maaten, at Forsvaret for offentlege Stiftelser vert ut-

skilt og overført til dei einskilde Fylkesmenn. Denne skipnaden hadde me ein gong (i 1582-1672), men han vart umbytt med den noverande, som hev stade si prøva i over halvtridje hundrad aar. Stiftsdireksjonane bør framleides ha det forretningsumkverve dei hev.

Derimot kann der ikkje vera nokó til hinder for at forretningane vert delt i tvo avdelingar, Kyrkjeforsvaret med Biskopen som chef, og Legatforsvaret med (Stifts-) Fylkesmannen som chef. Men i baae avdelingar maatte som hittil baade Biskopen og (Stifts-) Fylkesmannen vera med.

Eit spursmaal for seg er det, um Domkapitli bør fornyast.[1] Skal det skje, maatte det vera paa det grunnlag som Domkapitel-skipnaden fyrr hev havt, at Kapitlet er ein reint kyrkjeleg institusjon, samansett av leidande menn som hev kyrkjetenesta til livsgjerning. Kapitlet vilde daa igjen verta eit Presbyterium ved sida av Biskopen, til raad og medhjelp i den pastorale styringi av Bispedømet. Det var naturlegt, at Kapitlet med umsyn paa medlemskap slutta seg til dei kyrkjelege tradisjonar i vaare Bispedøme — Kapitli eksisterar jo i røyndi enno, Biskopen som fyrste medlem kann kalla sine Capitulares saman naar som helst. Men uppgaavone for verksemdi aat Kapitli maatte veljast og leggjast til rette etter vaar tids krav og tilhøve.

Oluf Kolsrud.

Bispemøtet i 1929 uttalte følgende:

Me er alle samde um, at stiftsdireksjonane ikkje maa avskipast. Dei er sers nyttige millomleder i administrasjonen som utan deim heller vart dyrare enn billegare. Biskopane laut allvisst hava større kontortilskot, og kanskje ogso dei fylkesmennene, som fekk nytt arbeid. Etter professor Kolsruds utgreiding skulde mangt tala for, at stiftsdireksjonane vert verande som dei er, berre med nokre smaa brigde, og det er det no mest stemning for i bispemøtet. Det eine brigde er, at medhjelparane heretter bør tilsetjast av biskopane. Det andre, at kapiteltaksten bør utreknast av det Statistiske Centralbyraa.[2] Dei tvo brigde er me alle samstelte um. Naar spursmaalet er um fattigsakene, som hev samanheng med kyrkja dermed, at prestane er sjølvskrevne lemer av fattigstyret, meiner Berggrav og Petersen og Hognestad, at dei framleides bør høyra inn under stiftsdireksjonane, dei andre biskopar meiner, at desse sakene kan gaa til fylkesmennene. Um legatsakene er me alle samde, at dei bør høyra inn under stiftsdireksjonane. Me

[1 Um domkapitli skal eg gjeva ei serleg utgreiding seinare.]

[2 Sjaa s. 67, note 1.]

meiner, at det er større trygd for einsarta handsaming av deim gjenom desse 7 styre, enn um dei skulde koma paa endaa fleire hender. Elles er me samde um, at dei same kyrkjelege saker som fyrr skulde liggja under stiftsdireksjonane, soleis at Kyrkjedepartementet faar fullmakt til aa gjera dei brigde, som maatte turvast, etter nøgjare fastsetjing.

Med umsyn til namnet paa institusjonen meiner Lunde, Støylen, Bjønness-Jacobsen, Petersen og Berggrav, at han bør heita „Stiftsdireksjonen" som fyrr. Støren held fast paa sit upphavelege framlegg, „Domkapitel". Hognestad meiner, at ein bør taka uppatt det namnet, som institusjonen upphaveleg hev havt etter professor Kolsruds utgreiding, det vil segja „Kyrkjeforsvaret (Kirkeforsvaret) i N. N. bispedøme", og me viser her til professor Kolsruds grunngjeving. Støren gjeng subsidært med paa dette siste namnet.

Skulde stiftsdireksjonane verta verande nokolunde som dei er, hev me ikkje noko imot, at fylkesmennene framleides er formenn der, men daa bør kontoret i Nidaros stiftsdireksjon gaa over til fylkesmannen, soleis som det er skipa i dei andre bispedøme. Det er oss kjent at korkje biskopen i Nidaros eller fylkesmannen i Sør-Trøndelag hev noko imot det. Skulde umskipingsframlegget fraa Kyrkjedepartementet verta fremda, soleis at biskopane vert formenn i dei mindre stiftsdireksjonane (kyrkjeforsvari), vert det naudsynt, at biskopane faar offentleg tilsette kontoristar av 1ste klassa og dessutan auka tilskot til kontorhald. Aa yvertaka det store arbeid paa annan maate vil altfor sterkt hindra vaart andelege arbeid i tilsynsembete. Det er alt no vanskeleg nok som det er.

Spare- og forenklingskommisjonen av 1932 („Øksekomitéen") gjentok i sin Innstilling [I] om løsning av bundne utgifter, dat. 22. desember 1932, side 5, uten nærmere begrunnelse, den forrige sparekomités forslag om sløifning av stiftsdireksjonene.

Bispemøtet i 1933 vedtok i den anledning enstemmig følgende uttalelse:

Efter den utgreiding som professor Kolsrud har gitt om stiftsdireksjonene, og efter de erfaringer man har, maa biskopene protestere mot at man uten videre ophever stiftsdireksjonene.

Det vil ikke bety nogen besparelse — tvertimot —, og forenklingen vinnes ved ophopning av sakene annetsteds. Enkelte forandringer som kan gjøres, er paapekt av bispemøtet 1929, sak 48, hvortil henvises. Yderligere saklig begrunnet forenkling bør hver stiftsdireksjon faa anledning til aa uttale sig om.

BERETNINGER OM DEN NORSKE KIRKE I 1935.

AVGITT TIL DET KGL. KIRKE- OG UNDERVISNINGS-DEPARTEMENT AV DEN NORSKE KIRKES BISKOPER.

I. OSLO BISPEDØMME 1935.

Kirkeinnvielser. Jeg har hatt den glede aa kunne innvie 2 nye kirker i bispedømmet. Søndag 25. august innviedes Slemmestad kapellkirke i Røyken. I lengere tid hadde en kvinneforening arbeidet for kirke i denne tettbefolkede del av Røyken, og arbeidet var blitt omfattet med stor interesse av den tallrike arbeiderbefolkning. Likesaa hadde direksjonen i den derværende fabrikk paa mange maater støttet arbeidet og ydet et større pengebeløp. Det var da ogsaa en stor festdag, da innvielsen fant sted med glad tilslutning fra alle kretser. — I Lillestrøm, Skedsmo, hadde menigheten i over 40 aar maattet nøie sig med aa bo til leie i stedets bedehus som interimskirke. Men stadig hadde ønsket om egen kirke ligget i sinnene. Efterhvert som stedets befolkning vokste, vokste ogsaa trangen til egen kirke, mer rummelig og verdig enn det gamle bedehus. Omsider blev trykket saa sterkt, at herredsstyret fant aa maatte bevilge det nødvendige til ny kirke. Innvielsen fant sted søndag 22. september. Det er en monumental, sjelden vakker og tidsmessig kirkebygning med central beliggenhet ved en stor aapen plass. Gleden over det vakre resultat efter den lange, taalmodige ventetid var umiskjennelig. Maleren Henrik Sørensen, som var vokset op i Lillestrøm, hadde skjenket et herlig alterbillede til kirken.

Onsdag 16. januar nedla jeg grunnstenen til ny kirke i Nesodden. Kirken bygges for private midler og innsamlingen var møtt med saa almindelig tilslutning, at kirken vil være gjeldfri, naar den blir ferdig.

Kirkefester. Nordstrand kirke gjennemgikk i 1935 en betydelig restaurering med hel ombygning av kirkens interiør og nytt taarn. Kristi himmelfartsdag holdtes festgudstjeneste ved biskopen. — Nedre Eiker feiret sin kirkes 75-aars-jubileum med festgudstjeneste søndag 24. november, hvor biskopen forrettet. — Nes paa Romerike feiret sin kirkes 75-aarsjubileum søndag 1. desember. Biskopen forrettet. — Skoger feiret sin kirkes 50-aars-jubileum søndag 8. desember. Biskopen forrettet.

Større kirkestevner holdtes i Drøbak søndag 11. august, i Eidsvoll søndag 18. august og i Sarpsborg 1. september. Stevnene var arrangert av prostisammenslutninger og hadde faatt særdeles god tilslutning. Biskopen

forrettet gudstjenesten ved stevnene. — Festgudstjeneste i Grefsen kapellkirke, tilhørende Tøyen menighet, Oslo, forrettedes av biskopen den 5. september.

Ordinasjoner. I aaret 1935 har 4 presteordinasjoner funnet sted, 3 i Vaar Frelsers kirke ved biskopen, 1 i Sandefjord kirke ved domprost Hygen. Tilsammen 11 ordinander. — Onsdag 23. januar innviedes i Vaar Frelsers kirke: 1. Cand. theol. Arne Berge, hjelpeprest hos den residerende kapellan i Modum. 2. Cand. theol. Einar Rudolf Wilhelmsen, hjelpeprest i Pipervikens kirke. 3. Cand. theol. Sven Wisløff Nilssen, i det Norske Misjonsselskaps tjeneste. 4. Cand. theol. Herlof Andersen, i det Norske Misjonsselskaps tjeneste. 5. Cand. theol. Aksel Solbu som norsk prest i Kjøbenhavn. 6. Cand. theol. Vilhelm Neumann, hjelpeprest i Tøien kirke, Oslo. — Onsdag 8. mai innviedes i Vaar Frelsers kirke: 1. Cand. theol. Ragnvald Bolstad, hjelpeprest hos sognepresten i Namsos. 2. Cand. theol. Einar Molland, universitetsstipendiat i teologi. 3. Cand. theol. Alexander L. Johnson, sekretær i Norges Kristelige Studenterbevegelse. — Onsdag 28. august i Vaar Frelsers kirke: 1. Cand. theol. Just Filip Kruse som prest paa Svalbard. — Onsdag 2. oktober i Sandefjord kirke: 1. Cand. theol. Kristian Juul Johannesen som sjømannsprest.

Presteskapet: I aarets løp er 3 prester avgaatt ved døden: sogneprest i Gamle Akers menighet, Oslo, P. M. T. Johannessen, sogneprest i Torshov menighet, Oslo, A. H. F. Hauer, og sogneprest i Vestby, Øvre Borgesyssel prosti, R. K. Tolnæs.

5 prester har faatt avskjed i naade: sogneprest N. O. Bull, Nordstrand, sogneprest G. W. Wulfsberg, Ullern, sogneprest V. J. Koren, Lier, sogneprest H. O. Evje, Tønsberg, og kallskapellan K. E. Schreiner, Vestre Aker.

Innen bispedømmet har følgende forflyttelser funnet sted: Residerende kapellan H. Ording, Frogner, sogneprest sammesteds. Residerende kapellan J. M. Urbye, Gamle Aker, sogneprest sammesteds. Smaakirkeprest L. C. I. Schübeler, residerende kapellan i Frogner, Oslo. Generalsekretær I. B. Carlsen, residerende kapellan i Gamle Aker, Oslo. Sogneprest von der Fehr, Rødenes, sogneprest i Trøgstad. Residerende kapellan J. K. Einarsen, Sigdal, sogneprest i Aas. Hjelpeprest B. Thoresen, Nedre Eiker, residerende kapellan i Sigdal. Sogneprest A. E. M. Johannesen, Lardal, kallskapellan i Sandar. Ordinert prest Fr. Bjanes, sogneprest i Lardal. Bibelskolelærer G. Dehli, sogneprest i Eidsberg. Residerende kapellan O. Eeg Svendsen, Tønsberg, sogneprest sammesteds.

Fra andre bispedømmer er ansatt: Sogneprest S. Frøland, Tromsøysund, sogneprest i Østre Fredrikstad. Sogneprest K. M. Rokstad, Ofoten, sogneprest i Rødenes. Sogneprest J. S. Norderhaug, Gransherad, sogneprest i Vaaler. Sogneprest H. Finstad, Trysil, kallskapellan i Østre Aker. Sogneprest K. J. Øye, Bø, sogneprest i Aal. Stiftskapellan H. R. S. Frivold, Agder, sogneprest i Ramnes. Sogneprest A. V. A. Grimsø, Tinn, sogneprest i Sandefjord. Misjonsprest A. Thu, sogneprest i Vestby.

Fraflyttede fra bispedømmet: Sogneprest S. I. Hougsnæs, Nesodden, sogneprest i Haugesund. Sogneprest G. B. Scheie, Nittedal, residerende kapellan i Nykirken, Bergen.

Som hjelpeprester er ansatt: W. G. Møller, Vaar Frelsers menighet,

Oslo. E. J. Ludwigsen, Sandar. — Som assisterende prest hos sognepresten i Hole: T. Nordgaren.

Salmebokskifte: Den reviderte salmebok er innført i følgende 5 sogn: Glemmen, Torsnes, Askim, Degernes og Os.

Statistikk:

	1934.	1935.
Døpte	10 663	10 572
Konfirmerte	15 809	16 653
Underviste, men ikke konfirmerte	137	105
Kirkelig viede ekteskaper	6 215	6 613
Borgerlig stiftede ekteskaper	1 052	1 219
Nattverdgjester	114 818	124 846
Jordfestelser	8 567	9 445
Innmeldte i Statskirken	217	230
Utmeldte av Statskirken	1 292	1 057
Døpte med voksendaap		43

Særlig bemerkelsesverdig og gledelig er den ogsaa iaar betydelige økning av *nattverdgjestenes antall.* Økningen i 1935 utgjør 10 028. Denne fordeler sig saaledes paa de forskjellige prostier: Oslo domprosti 4 185, Nedre Borgesyssel prosti 451, Mellem Borgesyssel prosti 895, Vestre Borgesyssel prosti 447, Nedre Romerike prosti 436, Asker prosti 2 461, Ringerike prosti 160, Hallingdal prosti 397, Kongsberg prosti 58, Larvik prosti 1 892. — I følgende prostier har der været nogen synkning: Øvre Borgesyssel prosti 327, Øvre Romerike prosti 127, Drammens prosti 826, Nord-Jarlsberg prosti 27, Sør-Jarlsberg prosti 47.

Antallet av døpte viser en ubetydelig nedgang, ialt 91, mens antallet av konfirmanter er steget med 844. Antallet av underviste, som ikke har latt sig konfirmere, er sunket med 32. Antallet av ekteskaper er steget med 565, hvorav de borgerlig stiftede ekteskaper er steget med 167, de kirkelige vigsler med 398. De borgerlig stiftede ekteskaper utgjør 15 %, en stigning fra 1934 paa ½ %.

Antallet av innmeldelser i kirken er steget med 13, utmeldelsene er sunket med 235. Sammenlignet med tidligere aar ser det ut som utmeldelsene har kulminert. De fleste av utmeldelsene er ogsaa dette aar gaatt til Pinsevennene eller andre baptistsamfund. Til den Romersk-Katolske Kirke er utmeldt 17, derav 13 i Oslo, 1 i hvert av følgende prestegjeld: Lier, Ullern, Nannestad og Halden.

De ordinære gudstjenesters antall: 14 361 (1 182 flere enn i 1934). Frie tekster er kun benyttet 65 ganger. Av messefall er kun forekommet 221, alle med lovlig forfall.

Opbyggelsesmøter ved prestene: 28 567 (2 818 flere enn i 1934). Dessuten har der været avlagt 45 303 sykebesøk (6 773 flere enn i 1934), 4 137 besøk i gamlehjem og andre anstalter, og 723 skolebesøk.

Preken ved legmenn ved ordinære gudstjenester 433 ganger, i 1934 281.

De ved offer og kollekter i kirkene innkomne beløp utgjør kr. 278 397, kr. 5 977 mindre enn i 1934, som var et rekordaar.

For de forskjellige prostier stiller forholdet sig saaledes:

			Stigning.	Synkning.
Oslo domprosti	kr.	96 020,62	kr. 2 189	
Nedre Borgesyssel prosti..	»	22 311 44		kr. 1 954
Mellem Borgesyssel prosti	»	7 262,23	» 59	
Vestre Borgesyssel prosti..	»	17 170,44	» 220	
Øvre Borgesyssel prosti ..	»	9 307,51		» 1 569
Nedre Romerike prosti ..	»	9 027,88	» 686	
Øvre Romerike prosti	»	8 948,35	» 1 777	
Asker prosti	»	34 616,18		» 252
Drammen prosti	»	15 717,97		» 1 346
Ringerike prosti	»	4 747,35	» 393	
Hallingdal prosti.....	»	4 201,87	» 524	
Kongsberg prosti	»	4 611,71		» 955
Nord-Jarlsberg prosti....	»	11 400,83		» 1 977
Sør-Jarlsberg prosti.....	»	15 617,16		» 2 125
Larvik prosti.....	»	17 435,85		» 1 648

Sykehuser og asyler er blitt tilsett som vanlig, uten at noget særlig er aa bemerke. Det samme er tilfelle med fengslene. — Sammenslutning av Rikshospitalet, Kvinneklinikken og Oslo kretsfengsel under én prest har vist sig mindre tilfredsstillende. Stillingen er saa krevende, at det overstiger hvad det er mulig for én prest aa overkomme.

Visitaser: I aarets løp har jeg visitert følgende 23 prestegjeld: Oslo domprosti: De døves menighet, Torshov, Trefoldighet, Jakob, Kroghstøtten menighet, Kampen og Markus. — Nedre Borgesyssel prosti: Hvaler og Østre Fredrikstad. — Vestre Borgesyssel prosti: Rygge. — Asker prosti: Vestre Bærum, Østre Bærum. — Drammen prosti: Fiskum, Nedre Eiker. — Nedre Romerike prosti: Skedsmo, Høland. — Øvre Romerike prosti: Nannestad. — Nord-Jarlsberg prosti: Sande, Botne. — Larvik prosti: Larvik, Sandar. — Sør-Jarlsberg prosti: Andebu, Tjøme.

Visitasene har forløpet efter reglementet, alle kirker er besøkt. Alle møter har været omfattet med levende interesse, og tilslutningen har alltid været meget god. En visitas betraktes overalt som en stor festlighet i bygden, og bygdens myndigheter viser all ønskelig imøtekommenhet. Særlig gledelig har det været aa se hvor vennlig skolens myndigheter har stillet sig overfor visitasenes barnegudstjenester. — Forholdet mellem prest og menighet har overalt været broderlig og godt. Nogen klage paa nogen av kirkens funksjonærer er ikke fremkommet. Menighetsraadene arbeider godt. Beundringsverdig er menighetenes vilje til aa støtte økonomisk all kristelig virksomhet i bygdene. I alle menigheter er der en rik foreningsvirksomhet, søndagsskoler finnes nu praktisk talt i alle sogn og tilslutningen er god. Forøvrig henvises til vedlagte visitasinnberetninger.

Bispedømmeraadet har hatt 2 møter paa Oslo bispegaard under ledelse av biskopen som er formann. Flere saker er behandlet. Særlig betydningsfullt er at raadets henstilling til menighetsraadene om prostivis sammenslutning i mange tilfeller er blitt fulgt. Der er saaledes nu prostiraad i: Ringerike, Nedre Borgesyssel, Øvre Borgesyssel, Vestre Borgesyssel og Mellem Borgesyssel prostier. I Vestfold har prostiene sluttet sig sammen

i et felles menighetsraad for hele fylket. Dessuten er der sammenslutninger i flere andre prostier uten at der ennu er oprettet særlige prostiraad. — Efter konferanse med prostiene besluttet bispedømmeraadet aa ansette 2 reiseprester i bispedømmet. Ansatt blev Ingebrigt Dahle og G. Ousland. Det har vist sig saa stor interesse for disses virksomhet, at vi har kunnet legge ruter for hver av dem for hele 1936.

Det aarlige bispemøte holdtes paa Oslo bispegaard 16.-29. oktober under ledelse av Oslo biskop.

Efter innbydelse av Sveriges erkebiskop tok jeg i pinsen del i den festlige ordinasjon av 2 svenske biskoper i Upsala domkirke. — Ved Menighetsfakultetets praktisk-teologiske eksamen i desember fungerte jeg som censor. — Forøvrig har min tid været sterkt optatt av gudstjenester, stevner og møter av forskjellig art rundt omkring i bispedømmet. Jeg nevner særlig Landsvennestevnet i Larvik 20.-23. august, hvor jeg optraadte som taler.

Hvad den aandelige tilstand i bispedømmet angaar, er det mig en glede aa kunne notere, at den aandelige bevegelse man har været vidne til saa godt som over det hele land, ogsaa har gjort sig gjeldende i dette bispedømme. Hertil har i nogen grad ogsaa Gruppebevegelsen bidratt, særlig i Oslo og bispedømmets øvrige byer, men delvis ogsaa i landdistriktene. Det ser ut til, at det mere fremmedartede ved denne bevegelse mer og mer tilpasses efter vaare norske forhold. Størst betydning vil jeg tro bevegelsen har hatt ved den fornyende innflytelse denne har hatt paa ikke faa av prestene.

Som det av det foregaaende vil fremgaa, har 1935 paa mange maater været et rikt arbeidsaar, som gir gode voner for fremtiden.

24. mars 1936. *Johan Lunde.*

II. HAMAR BISPEDØMME 1935.

Bispedømmets presteskap. Sogneprest i Furnes Gabriel Kielland avgikk ved døden i 1935. Han hadde faatt avskjed paa grunn av sykdom, men var ennu ikke fratraadt.

Dessuten har følgende 4 prester faatt avskjed i naade: Prost i Toten prosti og sogneprest i Østre Toten Martin Olsen, paa grunn av svekket helbred. Prost i Hedmark prosti og sogneprest i Løten P. I. Paulsen efter ansøkning. Sogneprest i Vang Hannibal Stabell, ved naadd aldersgrense. Residerende kapellan i Stange Nils Kiær, ved naadd aldersgrense.

1 prest er forflyttet innen bispedømmet: prost i Nord-Gudbrandsdal og sogneprest i Lom P. L. de F. Smith, utnevnt til sogneprest i Vang.

1 prest er utnevnt til embede utenfor bispedømmet, nemlig sogneprest i Trysil Hans Finstad, utnevnt til kallskapellan i Østre Aker.

2 prester fra andre bispedømmer er utnevnt til kall i bispedømmet: sogneprest i Steigen Sigurd Austvoll til residerende kapellan i Vardal, og sogneprest i Børsa Alf Hauge til residerende kapellan i Stange.

1 prest uten fast stilling, pastor Lars Røken, er utnevnt til residerende kapellan i Biri.

Vardal residerende kapellani, som i flere aar har været midlertidig bestyrt, er i slutten av aaret besatt.

Sollia sogneprestembede og Kongsvinger kateketembede staar fremdeles ubesatt med midlertidig bestyrelse i paavente av mulig omordning.

Følgende kall er ved aarsskiftet kunngjort ledige: Østre Toten, Løten, Trysil, Furnes, Lom.

Nye prestestillinger. Som hjelpeprest hos sogneprest i Eidskog, Rongved, er ansatt cand. theol. Halvor Norgaard.

Som prostikapellaner, lønnet av menighetsraadene, er ansatt cand. theol. Arne Anmarkrud i Valdres prosti, cand. theol. Bjarne Norheim i Sør-Gudbrandsdal prosti. Som reiseprest for ungdommen, lønnet av bispedømmeraadet, er ansatt cand. theol. Arthur Aas.

Ordinasjoner. 7. april ordinertes følgende teologiske kandidater: Einar Hansen og Rasmus Aurdal for aa virke i Hamar krets av det Norske Lutherske Indremisjonsselskap, Erik Svenke Solum for aa bistaa sognepresten i Strinda prestegjeld i Nidaros bispedømme. — 25. september ordinertes følgende teologiske kandidater: Halvor Norgaard som hjelpeprest hos sognepresten i Eidskog, Arne Anmarkrud som prostikapellan i Valdres prosti, Olaf Wilhelm Büch-Holm for aa virke i Østerdals krets av Norges Kristelige Ungdomsforbund og bistaa sognepresten i Elverum. — 29. desember ordinertes i Lillehammer kirke følgende teologiske kandidater: Bjarne Oddmund Norheim som prostikapellan i Sør-Gudbrandsdal, Arthur Wilhelm Aas som reiseprest for ungdommen i Hamar bispedømme, og lærer ved Hundorp folkehøgskule Ingvald Skaare for aa virke som prest blandt ungdommen, særlig den frilynde ungdom i Gudbrandsdal. — Ialt er 9 ordinert i 1935.

Kirkeinnvielser fant sted 2 ganger. Søndag 2. juni blev Dalen kapell i Folldal sogn av Alvdal prestegjeld innviet. Dalen kapelldistrikt med sine 400 menighetslemmer har reist dette vakre kapell helt ved innsamlede midler. Der er tillagt kapellet 6 gudstjenester aarlig. — Fredag 4. oktober blev Hernes kapell i Elverum prestegjeld innviet. Det er en meget vakker kirke, ogsaa reist for en stor del ved frivillige gaver. Den er tillagt 12 gudstjenester aarlig.

Interessen og offerviljen for aa faa reist nye kirker er fremdeles levende i de forskjellige deler av bispedømmet. Ved aarsskiftet er under opførelse: Dombaas kapell i Dovre prestegjeld, Nord-Gudbrandsdal; Sømaadal kapell i Engerdal prestegjeld, Sør-Østerdal. Heidal kirke i Sel prestegjeld, Midtre Gudbrandsdal, som brente i 1933, gjenopføres. Dessuten skal der bygges paa Raufoss i Vestre Toten prestegjeld, og der planlegges et kapell paa Landaasen i Søndre Land.

Interiøret i Nes kirke i Brandbu, Hadeland, er i aarets løp vakkert restaurert. Den gamle kirke i Nordre Osen i Aamot prestegjeld i Sør-Østerdal er restaurert. Restaureringen av „Slidredomen" i Vestre Slidre, Valdres, og av Østre Gausdal kirke paagaar. Større kirkerestaureringer re besluttet utført i Elverum kirke i Sør-Østerdal, i Sollia kirke i Nord-Østerdal, og i Tyldal kirke i Tynset prestegjeld, Nord-Østerdal.

Visitaser. I det forløpne aar er holdt 12 visitaser. Hedmark prosti: Brøttum, Veldre, Romedal. Vinger og Odal prosti: Sør-Odal og Nord-

Odal. Nord-Østerdal prosti: Rendal og Tynset. Nord-Gudbrandsdal prosti: Dovre. Sør-Gudbrandsdal prosti: Faaberg. Hadeland og Land prosti: Gran. Valdres prosti: Vang og Etnedal.

Visitasene blev over alt holdt efter reglementet. I alle visitaser har prostene deltatt. I samtlige kirker og kapeller blev der holdt gudstjeneste, leilighetsvis ogsaa opbyggelig møte i lokale som brukes som prekensted. Tildels har skole og gamlehjem været besøkt. Visitasene har været omfattet med stor interesse av menighetene, og deltagelsen ved gudstjenestene har gjennemgaaende været meget god, om enn ofte noget mindre paa hverdager, især i travle arbeidstider. Ved visitasmøtene har deltagelsen været mer ujevn, dog tildels meget god. Foruten ved barnegudstjenestene har der ved omtrent alle gudstjenester været samtale med konfirmanter og skolebarn paa kirkegulvet, og der har været meget godt fremmøte av barn, tildels særdeles godt. — Til lærermøtene har der over alt været meget god tilslutning. Oftest har en av lærerne holdt foredrag, og der har hertil knyttet sig samtale.

Idet jeg henviser til vedlagte visitasinnberetninger, skal jeg gjøre følgende almindelige bemerkninger om de ved visitasene gjorte erfaringer:

Jeg har gjennemgaaende funnet at de av prestene førte kirkebøker og protokoller er ført med nøiaktighet og orden. Likesaa menighetsraadets, klokkerens og kirkegaardens bøker. Mange av prestene er utmerkede kontormenn.

Kirkenes tilstand er i det hele bra. I de fleste menigheter er sansen for aa holde kirkehusene vel vedlike levende, og interessen for aa gjøre dem vakrere ved restaurering og utsmykning er over alt i sterk vekst, og jeg har sett det som en betydningsfull opgave aa opmuntre og veilede denne interesse. Men ennu er det flere kirker som baade er daarlig holdt og uskjønne. Det henger vesentlig sammen med kommunenes elendige økonomiske stilling. Mange steder ser det dog ut til at nettop dette har kalt frivilligheten tillive.

Kirkegaardenes tilstand viser nesten over alt fremgang. Over hele bispedømmet er der tatt op arbeider for aa gjøre kirkegaardene vakrere og mer ordentlige, men der staar ennu meget igjen aa gjøre.

Kirkesøkningen er — som ellers paa Østlandet — i det hele mindre god. Dog er der ikke faa steder hvor den maa betegnes som meget god. Der er mange steder igangsatt kirkebilruter. Mange steder holdes der ogsaa særlige gudstjenester som samler mange, f. eks. barnegudstjenester, ungdomsgudstjenester, aftengudstjenester. Likesaa er der mer og mer spørsmaal om aa henlegge søndagsgudstjenestene som prekentjenester til lokaler i mer avsides grender.

Den frivillige kristelige virksomhet spiller ikke saa stor rolle i dette bispedømme. Det kristelige liv har sitt centrum i kirken og i prestens arbeide. Der er dog stor forskjell. I enkelte av de menigheter jeg visiterte, er der meget lite av foreninger og legmannsvirksomhet. I andre er der et rikt foreningsliv og megen frivillig virksomhet.

Søndagsskoler finnes i de fleste prestegjeld, ungdomsforeninger finnes ikke i alle menigheter, og der er meget aa innhente for det kristelige ungdomsarbeides vedkommende.

Av foreninger av sosial og humanitær art arbeider særlig sykepleieforeningene med stor tilslutning og gjør et særdeles godt arbeide. Mindre tilslutning har avholdsarbeidet.

Hvad de sedelige forhold angaar, er der enkelte steder sørgelig mange barn født utenfor ekteskap, men gjennemgaaende synes dette forhold aa bedre sig noget. Edrueligheten viste sig mange steder aa være meget god. Det blev omtrent overalt sagt at hjemmebrenningen er avtatt, tildels forsvunnet.

Foruten ved visitasene hadde jeg i aarets løp anledning til aa besøke flere menigheter. Dels har jeg holdt gudstjenester eller foredrag, i Løten, Trysil, Vang, Gjøvik, foruten flere ganger i Hamar, — dels har jeg deltatt i prestemøter, i Lillehammer og Brandbu — eller i fellesmøter av menighetsraadene, Sør-Gudbrandsdal, Midtre Gudbrandsdal, Toten.

De kirkelige forhold i bispedømmet som helhet belyses av medfølgende *statistikk,* hvorav jeg skal gi følgende *sammendrag.* (Til sammenligning anføres tallene for 1934.)

	I 1935.	I 1934.
Gudstjenester	4 616	4 599
Messefall	167	160
Religiøse og kirkelige møter ved prestene	6 945	6 378
Legmenn talt ved ordinær gudstjeneste	89	81
Sjelesørgeriske besøk	9 866	9 835
Anstaltbesøk (andakter)	1 452	1 481
Skolebesøk	340	372
Fri tekst brukt	50	55
Fødte	4 647	4 820
Derav utenfor ekteskap	398	409
Døpte	4 421	4 631
Konfirmanter	6 886	6 514
Undervist uten aa bli konfirmert	19	14
Konfirmanter til alters	5 684	5 135
Ekteskap kirkelig	1 792	1 654
Ekteskap borgerlig	47	54
Nattverdgjester i alt	24 828	24 264
Derav i kirken	21 438	20 965
Nattverdgjester ved møter utenfor kirken	1 493	1 394
Nattverdgjester ved sognebud	1 897	1 905
Nattverdgjester ved godkjente legmenn	0	0
Jordfestede	2 886	2 795
Innmeldt i kirken	37	33
Utmeldt av kirken	267	331
Offer og kollekt i kirkene	52 717,80	50 000,21

En sammenligning av tallene for 1934 og 1935 gir for de viktigere punkters vedkommende følgende resultat:

Hvad prestenes arbeide angaar, har der i 1935 været 17 gudstjenester mer enn i 1934, 567 flere religiøse og kirkelige møter ved prestene, 31 flere sjelesørgeriske besøk.

Antallet av døpte er gaatt tilbake med 210, konfirmantenes tall med 372. Praktisk talt alle barn blir fremdeles døpt og konfirmert, saa tilbakegangen skyldes det overalt avtagende fødselstall.

Ekteskapenes tall er steget for de kirkelig stiftede ekteskapers vedkommende med 138, mens tallet av de borgerlig stiftede er gaatt tilbake med 7.

Nattverdgjestenes antall som forrige aar viste en betydelig stigning, nemlig med 2 495, har i 1935 ikke øket saa meget, nemlig med 564.

Det ved offer og kollekt i kirkene innkomne beløp er øket med kr. 2 717, en gledelig fremgang, men dog ikke saa stor som forrige aar.

Uttredelsene av Statskirken er ikke mange i dette bispedømme, de er i 1935 gaatt ytterligere ned med 64. Innmeldelsene er gaatt litt frem, med 4. De fleste utmeldelser skjer fremdeles til Pinsevennene.

Antallet av barn født utenfor ekteskap er gaatt litt tilbake, med 11.

Alt i alt viser statistikken at den i forrige aarsoversikt paapekte fremgang fortsetter. Tallmessig, statistisk, er den visstnok ikke fullt saa stor som forrige aar. Særlig legger man merke til at nattverdgjestenes tall ikke er øket saa meget. Men det kirkelige liv og arbeide staar dog utvilsomt fremdeles i opgangens tegn.

Dette stemmer ogsaa med det inntrykk man faar av *hele den kristelige situasjon i bispedømmet.* Ogsaa i dette bispedømme har der i det forløpne aar været mange tegn paa nytt aandelig liv. Nærsagt overalt merkes en sterkere interesse for de religiøse livsspørsmaal. Der er økende trang til aa høre Guds ord, og hjertene synes aa være mer aapne for Kristi evangelium enn paa lange tider. Rundt om i bispedømmet har der i det forløpne aar været vekkelsesbevegelser, og det ogsaa i strøk hvor vekkelser saa aa si aldri har forekommet. Disse vekkelsesbevegelser har for det meste været knyttet til Oxford-bevegelsen, tildels til indremisjonen. Det har været en meget gledelig kjennsgjerning at indremisjonen og Oxfordbevegelsen i dette bispedømme har arbeidet sammen i god forstaaelse.

Hvor stor virkningen av disse vekkelsesbevegelser har været, og hvor langt og dypt de vil naa, er det ennu ikke godt aa si. Men sikkert er det at de i det hele har bragt forandring i den aandelige situasjon i menighetene og skapt større lydhørhet og aapenhet. Der er ogsaa gledelige tegn paa at de har bidratt til aa fornye det gamle kristenliv og til aa styrke det kirkelige liv. De har stort sett været kirkelig innstillet og har gaatt inn i menighetenes liv og arbeide.

I en saadan tid er det av den største viktighet at kirken kan komme den vaaknende religiøse trang imøte og nytte mulighetene.

Av stor betydning anser jeg derfor det arbeide som *bispedømmeraadet* i dette sitt første egentlige virkeaar har faatt utføre nettop med sikte paa aa gjøre det kirkelige liv mer aktivt og effektivt.

Her maa først nevnes den *sammenslutning av menighetsraadene* som efter bispedømmeraadets initiativ har funnet sted i de fleste av bispedømmets prostier. Der har været holdt fellesmøter prostivis, og der er valgt *prostinevnder* til aa vareta de felles opgaver. Der er allerede tegn til at menighetene derigjennem har faatt et større syn for sine opgaver, en sterkere menighetsbevissthet og kirkelig ansvarsfølelse.

For aa imøtekomme trangen til mer geistlig betjening i de ofte altfor

uoverkommelige prestegjeld, har bispedømmeraadet arbeidet for ansettelse av *prostikapellaner*. Allerede i det forløpne aar er to prostikapellaner ansatt, i Valdres og i Sør-Gudbrandsdal, og flere prostier har tatt spørsmaalet op.

Endelig har bispedømmeraadet i det forløpne aar ansatt *en reiseprest for ungdommen* i bispedømmet. Han begynte sitt arbeide ved aarsskiftet.

Der er i dette bispedømme ikke meget av aapenbar motstand mot kirkens arbeide. Men der er meget av aandelig sløvhet og likegyldighet. Der er paa den annen side en gammel og rotfestet respekt for og kjærlighet til kirken, og ogsaa meget av solid og ekte kirkelig kristendom. Det som trenges, er fremfor alt en mer personlig, bekjennende, aktiv og samfundsbevisst kristendom. Den siste tids aandelige bevegelser gir haap om en vekst mot dette maal.

25. februar 1936. *H. Hille.*

III. AGDER BISPEDØMME 1935.

I bispedømmets geistlige betjening er inntraadt følgende forandringer:

Avskjed i naade er meddelt: Sogneprest til Kragerø S. Bulien (for aa bli hjelpeprest ved Domkirkens menighet i Bergen). Prost i Skien prosti og sogneprest i Gjerpen E. O. Erlandsen (fratrær sine embeder 6. mars 1936). Sogneprest i Lunde E. Kindingstad er utnevnt til stiftskapellan i Nidaros bispedømme. Sogneprest i Bø i Telemark K. J. Øye er utnevnt til sogneprest i Aal i Hallingdal. Prost i Aust-Telemark prosti og sogneprest i Tinn A. K. A. Grimsø er utnevnt til sogneprest i Sandefjord. Sogneprest i Gransherad G. S. Norderhaug er utnevnt til sogneprest i Vaaler i Østfold. Prost i Arendal prosti og sogneprest i Trefoldighets menighet i Arendal R. Høyland er meddelt avskjed i naade. Sogneprest i Nord-Audnedal T. B. Ekeland er utnevnt til sogneprest i Oddernes. Pastor O. M. Halvorsen er utnevnt til sogneprest i Eidanger. Stiftskapellan Frivold er utnevnt til sogneprest i Ramnes i Vestfold. Stiftskapellan O. M. Haugann er utnevnt til sogneprest i Bø i Telemark. Pastor C. K. Kobro er utnevnt til sogneprest i Hjartdal. Pastor D. Sundtoft er utnevnt til sogneprest i Aamli. Pastor S. Dahlen er utnevnt til sogneprest i Seljord. Sogneprest i Skaatøy L. B. Asbjørnsen er utnevnt til prost i Bamble prosti. Sogneprest til Mo Astrup er utnevnt til prost i Vest-Telemark prosti.

Ved aarets utgang stod følgende embeder ledige: Kragerø, Gjerpen, Lunde, Tinn, Gransherad, Nord-Audnedal, Mandal kallskapellani, Lista kallskapellani, Herad, begge stiftskapellanier, samt 5 prosteembeder: Skien, Aust-Telemark, Arendal, Otredal og Lista.

Der er i aarets løp foretatt 2 ordinasjoner, nemlig 24. april i Farsund kirke for cand. theol. Leif Frøyland, ansatt som sjømannsprest i Durban, og 14. mai i Kviteseid kirke for cand. theol. O. Graver, tillatt ordinert for aa hjelpe sognepresten i Kviteseid med betjeningen av dette sognekall.

En kirkevigsel har funnet sted, nemlig Sandnes kirke, der er flyttet til Aaraksbø i samme sogn under Bygland prestegjeld i Setesdal, — viet 11. oktober.

KIRKELIG STATISTIKK FOR

Sognekall	Gudstjenester	Messefall	Møter ved presten	Antall ganger legmenn prekt ved ordinære gudstjenester	Sykebesøk (inklusive sognebud)	Anstaltbesøk	Skolebesøk	Antall ganger brukt fri tekst	Fødte	Derav utenfor ekteskap	Døpte
Domkirken	152	0	458	5	1190	325	0	0	354	11	268
Bamble	65	2	147	3	47	4	0	2	84	1	67
Langesund	62	3	41	7	80	4	0	1	16	1	18
Skaatøy	58	6	105	1	106	14	6	0	39	2	30
Kragerø	68	2	124	8	59	6	7	0	43	2	38
Sannidal	63	3	82	3	29	4	3	0	36	1	38
Drangedal	74	4	112	2	113	6	2	1	65	3	66
Eidanger	66	0	113	1	49	3	4	2	32	2	60
Brevik	66	3	186	9	207	29	0	0	27	1	21
Porsgrunn	128	11	164	7	695	120	0	0	162	1	89
Gjerpen	128	6	225	1	419	23	14	0	106	1	92
Skien	191	0	434	5	1218	81	8	4	212	5	137
Siljan	55	7	93	3	98	0	8	0	17	0	18
Solum	130	10	185	3	332	129	3	2	121	7	77
Holla	68	1	100	1	226	7	0	0	45	1	55
Lunde	67	2	92	5	70	0	0	0	39	1	38
Bø	59	4	99	2	77	0	0	0	61	2	57
Sauherad	61	0	59	5	53	6	20	0	45	5	34
Heddal	66	2	38	5	187	5	10	0	57	7	61
Notodden	75	1	139	3	252	81	0	0	62	3	66
Tinn	137	2	134	3	159	48	3	1	89	6	78
Gransherad	65	3	59	2	113	0	3	2	20	2	23
Hjartdal	73	1	120	0	210	0	3	1	31	1	30
Seljord	67	3	118	0	108	6	3	1	41	2	26
Kviteseid	82	1	94	3	97	25	10	0	49	0	41
Laardal	57	6	50	3	124	11	6	0	28	2	17
Vinje	59	6	57	6	77	0	3	5	33	2	35
Rauland	62	1	52	2	88	0	2	0	20	2	21
Mo	55	7	21	2	21	1	6	0	29	1	22
Fyresdal	61	1	69	8	36	8	1	1	20	1	19
Nissedal	64	4	51	6	45	0	5	5	12	2	14
Dyvaag	62	3	101	2	101	11	9	0	39	2	41
Gjerstad	61	3	106	5	30	6	11	0	55	3	52
Søndeled	63	2	114	4	133	12	32	1	43	4	42
Risør	84	1	184	2	208	103	3	1	41	2	33
Aamli	65	1	97	2	86	3	8	0	27	1	30
Tvedestrand	64	2	94	3	82	62	6	1	9	0	13
Holt	62	1	109	4	130	12	10	0	54	3	39
Østre Moland	67	4	96	3	104	7	3	0	48	3	40
Tromøy	75	0	94	0	85	0	10	0	23	0	29
Trefoldighet, Arendal	74	1	262	4	510	191	0	0	154	9	69
Barbu, Arendal	71	0	164	6	159	34	0	0	45	2	42
Hisøy	62	3	112	4	98	12	4	0	26	1	23
Øyestad	70	1	50	2	35	7	13	0	59	1	62
Froland	62	2	95	3	136	12	11	1	47	0	47
Herefoss	62	4	68	5	75	1	7	6	32	4	35
Fjære	66	1	123	0	60	20	2	0	51	0	54

AGDER BISPEDØMME FOR 1935.

Konfirmerte	Underviste, men ikke konfirmerte	Konfirmanter til alters (ɔ: ikke spesiell konfirmantaltergang)	Ekteskap ved kirkelig vigsel	Ekteskap ved borgerlig ekteskapsstiftelse	Nattverdgjester i kirken	Nattverdgjester ved møter utenfor kirken	Nattverdgjester ved sognebud	Nattverdgjester ved godkjente legmenn	Nattverdgjester ialt	Jordfestede	Innmeldte i Statskirken	Utmeldte av Statskirken	Innkommet ved offer og kollekter i kirkene
335	1	0	148	34	5221	0	243	0	5464	180	6	22	9169,17
93	1	0	42	2	318	302	26	0	646	54	12	12	1400,00
41	0	0	10	0	319	0	18	0	337	18	5	2	561,85
79	0	0	18	0	198	135	7	0	340	35	0	7	370,00
62	1	0	21	1	525	0	17	0	542	35	9	5	1722,84
54	1	4	11	0	52	133	15	0	200	23	0	0	708,38
104	0	18	23	0	569	105	19	0	693	42	0	4	1027,54
82	0	27	31	2	345	35	27	0	407	46	2	25	610,13
57	0	5	15	0	361	0	22	0	383	13	1	16	686,95
219	1	0	58	7	1046	0	66	0	1112	90	5	9	4406,70
171	0	0	61	2	1079	8	42	0	1129	79	4	19	1821,19
289	0	15	103	9	1417	0	72	0	1489	126	8	30	5273,75
26	0	2	6	0	131	0	0	0	131	6	0	4	316,33
128	0	0	58	3	446	63	17	0	526	55	3	23	1005,83
87	0	32	26	0	459	0	24	0	483	46	5	2	1222,47
54	0	12	9	0	828	0	15	0	843	27	0	24	760,46
73	3	40	11	2	428	0	18	0	446	35	3	11	1443,67
54	3	42	22	2	267	26	26	0	319	43	1	4	779,08
65	0	54	20	1	365	25	52	0	442	35	2	4	479,41
138	0	75	38	1	1035	0	29	0	1064	32	7	6	2300,00
213	0	0	47	10	178	0	14	0	192	59	0	4	1021,00
34	0	32	16	0	207	12	51	0	270	18	0	0	191,20
20	0	16	11	0	268	0	29	0	297	26	1	0	496,87
54	3	42	5	1	661	45	45	0	751	31	1	13	521,85
69	0	12	10	1	484	0	32	0	516	32	1	2	770,28
14	0	3	3	1	30	22	16	0	68	15	1	8	190,61
27	0	25	6	0	132	0	24	0	156	20	0	3	83 00
27	1	21	7	0	134	9	25	0	168	16	0	2	216,59
17	0	0	8	0	16	0	5	0	21	26	0	4	61 55
45	0	1	7	0	135	104	37	0	276	16	0	8	322,50
47	2	7	4	0	336	11	9	0	359	15	2	3	235,00
62	0	3	12	2	854	108	54	0	1016	61	3	2	1725,66
78	0	0	23	1	461	149	38	0	648	32	5	13	897 63
61	0	0	19	0	205	313	51	0	569	27	0	0	502 80
71	0	0	13	1	1091	0	18	0	1109	34	1	4	1236,60
45	0	0	11	1	292	20	20	0	332	26	0	2	1028,56
23	0	2	8	3	224	0	19	0	243	22	0	1	787,73
48	0	0	20	1	449	95	33	0	577	49	1	10	700,00
55	0	0	13	1	320	12	31	0	363	27	1	5	1385,64
56	2	0	21	0	292	0	30	0	322	21	0	7	1597,00
89	0	10	44	9	1811	0	51	0	1862	66	4	10	4387,82
85	0	3	20	2	1371	0	12	0	1383	32	9	8	3313,28
38	0	2	9	0	148	21	27	0	196	32	0	3	1393,60
98	0	0	21	0	305	63	6	0	374	37	0	9	1701,93
62	0	25	25	0	441	0	20	0	461	27	1	2	962,20
47	0	0	14	0	614	142	27	0	783	22	1	1	825,47
97	0	0	30	2	346	0	62	0	408	72	1	3	879,48

KIRKELIG STATISTIKK FOR

Sognekall	Gudstjenester	Messefall	Møter ved presten	Antall ganger legmenn prekt ved ordinære gudstjenester	Sykebesøk (inklusive sognebud)	Anstaltbesøk	Skolebesøk	Antall ganger brukt fri tekst	Fødte	Derav utenfor ekteskap	Døpte
Grimstad	72	3	72	1	301	59	4	0	31	0	29
Hommedal	68	3	75	3	145	10	7	0	42	0	48
Vestre Moland	71	3	107	3	106	14	4	0	36	1	41
Birkenes	65	2	81	1	132	5	4	1	31	0	34
Høvaag	56	8	161	6	72	0	2	1	18	0	17
Oddernes	70	0	83	3	192	34	2	3	81	1	67
Tveit	60	4	83	6	129	0	6	0	14	0	14
Vennesla	58	4	20	0	121	0	5	1	67	2	65
Evje	60	1	48	1	55	0	4	0	60	1	67
Bygland	76	5	121	4	86	142	16	0	24	2	21
Valle	65	2	81	5	69	0	4	0	36	0	33
Aaseral	59	2	98	4	30	0	1	0	18	0	15
Bjelland	60	2	79	0	55	0	3	3	32	0	32
Holum	85	1	47	7	13	0	8	3	62	1	56
Søgne	65	1	87	12	44	1	12	0	64	1	76
Mandal	106	0	148	2	481	69	1	0	80	0	76
Nord-Audnedal	65	4	103	4	96	0	4	1	17	0	21
Sør-Audnedal	71	2	132	5	135	0	12	0	51	0	47
Lista	102	0	128	7	100	16	2	0	103	1	94
Herad	61	1	138	4	31	0	16	0	25	0	19
Lyngdal	94	2	293	1	183	8	14	0	48	2	46
Hægebostad	61	5	93	1	61	0	9	1	27	2	29
Fjotland	60	4	75	6	20	0	6	0	29	0	26
Kvinesdal	70	4	100	5	120	32	9	0	71	2	66
Flekkefjord	136	0	239	11	300	45	4	0	83	1	74
Bakke	63	0	136	5	36	0	2	0	31	0	35
Sirdal	63	1	59	6	39	0	8	0	18	0	20
Tilsammen	5496	195	8577	276	11769	1874	428	52	3947	130	3476

Bispevisitas er foretatt i følgende 20 sognekall: Bamble, Skaatøy, Sannidal, Drangedal, Fyresdal, Nissedal, Risør, Østre Moland, Barbu, Høvaag, Nord-Audnedal, Sør-Audnedal, Sirdal, Heddal, Tvedestrand, Hommedal, Birkenes, Evje, Valle, Lyngdal.

Biskopen har deltatt i en rekke større møter og stevner, som misjonsmøter, pinsemøter, prestemøter, prostimøter, og preket ved flere kirkejubileer. Han deltok i oktober i bispemøte i Oslo. Fra 22. oktober til 20. desember var han paa en lengere reise til Amerika for aa besøke den Norske Kirke der. — I det offisielle bispedømmeraad har været holdt 2 møter.

De aandelige forhold i bispedømmet er fremdeles i fremgang, hvad der ogsaa kommer til syne ved aarsstatistikken. Den aandelige vekkelse vedblir og gaar sin stille gang. Der er stor aandelig hunger efter aa høre

AGDER BISPEDØMME FOR 1935.

Konfirmerte	Underviste, men ikke konfirmerte	Konfirmanter til alters (ɔ: ikke spesiell konfirmantaltergang)	Ekteskap ved kirkelig vigsel	Ekteskap ved borgerlig ekteskapsstiftelse	Nattverdgjester i kirken	Nattverdgjester ved møter utenfor kirken	Nattverdgjester ved sognebud	Nattverdgjester ved godkjente legmenn	Nattverdgjester ialt	Jordfestede	Innmeldte i Statskirken	Utmeldte av Statskirken	Innkommet ved offer og kollekter i kirkene
54	0	28	18	0	784	0	41	0	825	34	3	5	2208,18
37	0	24	16	0	390	46	28	0	464	37	0	0	1159,58
62	0	0	23	1	824	0	100	0	924	48	2	8	3250,96
44	0	0	13	0	906	213	81	0	1200	22	1	1	1477,29
36	0	0	6	0	519	135	32	0	686	29	0	1	1810,26
100	0	20	52	3	1073	541	52	0	1666	51	2	4	2256,53
34	0	0	7	0	60	42	9	0	111	14	0	1	1223,52
102	0	0	25	2	380	0	2	0	382	51	1	5	1734,06
89	0	1	19	1	517	0	35	0	552	45	0	2	2412,15
50	0	0	4	0	522	27	57	2	606	21	0	0	728,00
48	0	39	11	0	946	12	55	0	1013	25	0	7	438,81
22	5	0	6	0	92	59	15	0	166	7	0	0	475,04
47	0	8	14	0	529	103	21	0	653	28	0	0	614,01
61	1	9	11	0	302	0	6	0	308	33	0	0	1005 01
73	0	33	28	0	770	48	29	0	847	45	0	4	1974,21
114	0	0	30	1	1576	0	114	0	1690	92	0	7	7591,26
41	0	3	7	0	552	0	17	0	569	20	1	3	1025,85
74	0	0	13	2	525	122	24	0	671	45	1	3	927,35
123	3	30	24	2	1026	197	49	0	1272	89	4	7	3796,32
47	0	11	5	0	289	102	17	0	408	23	0	1	640,89
86	0	8	17	1	797	167	65	0	1029	54	0	0	1702,84
39	0	18	8	0	273	74	9	0	356	20	0	0	495,34
22	0	6	18	0	334	20	23	0	377	12	0	0	568,19
81	0	0	29	0	365	32	34	0	431	50	0	1	1517,32
117	0	0	25	0	272	0	14	0	286	57	2	11	4186,77
57	0	0	15	0	347	0	18	0	365	19	5	1	661,99
35	0	0	5	0	93	13	5	0	111	23	0	1	329,58
5488	28	768	1657	115	42277	3911	2493	2	48729	2875	128	429	109712,91

Guds ord. Kravene til den kirkelige betjening er overmaate store, saa prestene arbeider med fare for sprengning av helsen.

Forholdet mellem kirken og dissenterne er gjennemgaaende broderlig og godt, og der er ikke megen splid aa merke mellem retningene innen kirken. Det menighetsmessige arbeide har fremgang og dermed ogsaa menighetsbevissthet og menighetsansvar. De frivillige kirkelige organisasjoner arbeider trofast og utholdende som før baade for evangeliets forkynnelse herhjemme og ute paa misjonsmarkene, og for det kristelig-sosiale arbeide for dem som har det ondt.

Edruelighetstilstanden er meget god. Likesaa de sedelige forhold, forsaavidt de kan kontrolleres. Der er et stadig synkende tall av fødsler utenfor ekteskap.

Men der er ogsaa megen sløvhet, likegyldighet og verdslighet blandt

folket, og stadige angrep i foredrag og i slett litteratur fra vantro hold bringer mange i fall. Kampen mellem kristent og hedensk livssyn blir stadig skarpere og krever aarvaakenhet og intenst arbeide.

Man kan ikke være takknemmelig nok for den velsignelse vaart folk har ved kristendomsundervisningen i skolene, som gjennemgaaende drives paa en meget god maate. Naar man blir kjent med forholdene i land hvor saadan undervisning ikke gives, blir man først rett opmerksom paa betydningen av en fast og klar konfesjonell undervisning i barneskolen saavelsom i de høiere skoler.

Aaret 1935 har i det hele været et godt arbeidsaar.

18. februar 1936. *J. Maroni.*

IV. STAVANGER BISPEDØMME 1935.

1. *Prestene og deres virke.* — I aaret 1935 blev 2 kandidater innviet til det geistlige embede. 1. Søndag den 7. april innviedes til prestetjenesten ved høimessegudstjenesten i Avaldsnes kirke Sigvald Johan Vaage, der ved kgl. resol. av 8. mars 1935 hadde faatt tillatelse til aa motta kirkens ordinasjon for aa virke for Karmsund-Sunnhordland søndagsskolekrets. — 2. Søndag den 5. mai innviedes til prestetjenesten ved høimessegudstjenesten i Stavanger Domkirke Ingebrigt Stangeland, der ved kgl. resol. av 5. april hadde faatt tillatelse til aa motta kirkens ordinasjon for aa utføre prestetjeneste efter vedkommende biskops nærmere bestemmelse.

Innen bispedømmets geistlighet fant følgende forandringer sted: Ved kgl. resol. av 24. mai 1935 blev sogneprest til Høgsfjord Tønnes Svanes forflyttet til Sokndal i Dalane. Han fratraadte sitt embede i Høgsfjord 30. september 1935 og tiltraadte sitt nye embede i Sokndal 1. oktober s. a. — Ved kgl. resol. av 29. mars blev prost i Hetland prosti, sogneprest til Hetland Anders Olsen Kløvstad meddelt avskjed i naade fra sine embeder. Han fortsatte betjeningen av sine embeder til 7. juli 1935. — Ved kgl. resol. av 5. desember 1935 blev residerende kapellan i Haugesund Oscar Adolf Lyngstad meddelt avskjed i naade fra sitt embede.

Fra andre bispedømmer forflyttedes i aarets løp: sogneprest til Nesodden Sverre Immanuel Hougsnæs blev ved kgl. resol. av 25. januar 1935 utnevnt til sogneprest i Haugesund. Han tiltraadte sitt embede den 24. april s. a.

Fra bispedømmet forflyttedes: hjelpeprest i St. Johannes, Stavanger, Christopher Kobro, der ved kgl. resol. 7. juni 1935 var blitt utnevnt til sogneprest i Hjartdal, fratraadte sin stilling ved juli maaneds utgang. (Tiltraadte Hjartdal 1. august.)

Hjelpeprest i St. Petri, Chr. Svanholm, blev konstituert som lektor ved Stavanger off. høiere almenskole fra 1. august. Han blev løst fra sin stilling som hjelpeprest fra 1. august.

Som nye hjelpeprester blev ansatt: I St. Petri: ordinert prest Johan Karsten Aakesson. Han tiltraadte sin stilling den 9. november 1935. —

I St. Johannes: ordinert prest Arne Varden. Han var en tid i forveien blitt konstituert i stillingen.

Ogsaa i 1935 har ordinert prest Leif Kloster bestyrt ledige embeder i bispedømmet, nemlig: Sokndal og tredjepreststillingen i Hetland. — Ordinert prest Ingebrigt Stangeland har vikariert som tredjeprest i St. Petri fra 15. mai til 9. november. — Bispedømmets stiftskapellan Ola Sande har ogsaa i det forløpne aar hatt sitt virke i industricentret Sauda.

Ved aarsskiftet stod 3 embeder ubesatt: Haugesund residerende kapellani, Hetland residerende kapellani og Høgsfjord sognekall.

De særskilte prestestillinger ved Stavanger sykehus og Hillevaag aldershjem som i aarsberetningen for 1931 blev omtalt som henlagt under de tre hjelpeprester i Stavanger by, betjenes fremdeles av disse.

Hvad prestenes arbeide innen bispedømmet i det hele angaar, henvises til medfølgende skjematiske fremstilling.

Denne viser bl. a. at i aaret 1935 er der ved prestene avholdt 2 689 ordinære gudstjenester og 4 809 religiøse og kirkelige møter. Av messefall var der 55. Ved gudstjenestene har legmenn preket 76 ganger. Forøvrig har prestene avlagt 7 763 sykebesøk, 1 158 anstaltbesøk og 217 skolebesøk. Fri tekst har været benyttet ved 23 gudstjenester.

Sammenlignet med statistikken for 1934 viser aaret 1935 stigning for gudstjenestenes og især for de religiøse og kirkelige møters vedkommende, de siste med i alt 119. Dette skyldes dels vekkelser innen menighetene, dels en mer aktiv virksomhet fra prestenes side, og dels at den av bispedømmeraadet iverksatte evangeliske virksomhet ved prester har været mer jevn, især i aarets siste maaneder. Ogsaa prestenes syke- og anstaltbesøk samt skolebesøk viser stigning, ikke bare fra foregaaende aar, men ogsaa fra 1933 som betegnet en rekord.

Nattverdgjestenes antall, som i 1934 var sunket en del fra aaret i forveien, er igjen sunket noget mere, med ialt 1 733 nattverdgjester til 26 091.

Av ekteskaper med kirkelig vielse er der i 1935 inngaatt 60 flere enn i 1934, nemlig ialt 1 224. Men samtidig er antallet av borgerlig stiftede ekteskaper sunket ganske betydelig, mens det foregaaende aar viste adskillig stigning. Utmeldelser av Statskirken er ogsaa færre i 1935, bare 171 mot 260 i 1934 og 191 i 1933. Samtidig er der flere innmeldelser i Statskirken enn de 2 foregaaende aar.

Derimot har ydelsene i offer og kollekt til kristelige og kirkelige gjøremaal sunket betydelig, med vel kr. 3 600, og utgjør i alt kr. 66 680,87. Enda aaret 1935 i det hele er betegnet som et økonomisk foregangsaar. De største ydelser — ogsaa til menighetenes gjøremaal — finner dog sted utenfor kirkehuset.

Antallet av fødte i aarets løp viser nogen stigning: 3 022 mot 2 951 i 1934. Derav er fødte utenfor ekteskap forholdsvis det samme antall i de 3 siste aar, nemlig ca. 3 %. Regnet efter de av prestene utførte jordfestelser skulde fødselsoverskuddet innen bispedømmet i 1935 utgjøre 1 277.

2. *Biskopens tilsyn.* — I 1935 holdtes følgende visitaser: Skjold prestegjeld 21.-25. mai, Avaldsnes 7.-10. april, Høgsfjord 10.-15. mai, Gjestal 18.-22. mai, Torvastad 5.-10. juni, Klepp 14.-18. september, Haaland 25.-29. september.

KIRKELIG STATISTIKK FOR

	Fødte	Derav utenfor ekteskap	Døpte	Konfirmerte	Underviste, men ikke konfirmerte	Konfirmanter til alters	Ekteskap med kirkelig vigsel
Sokndal	50	2	42	60	0	1	35
Lund	48	0	40	43	2	2	9
Helleland	49	1	46	45	0	0	12
Egersund	125	3	100	156	0	0	64
Haa	109	2	118	100	0	0	35
Klepp	89	4	92	72	0	0	31
Time	79	3	74	89	21	5	16
Gjestal	37	2	44	56	3	0	11
Høyland	142	1	141	189	0	20	60
Sandnes	51	4	51	66	0	3	28
Haaland	90	1	77	96	1	14	31
Stavanger, Domkirken	329	18	202	317	0	17	152
— , St. Petri	191	21	152	287	0	12	94
— , St. Johannes	197	11	216	320	0	11	132
Hetland	165	2	149	200	0	20	50
Høgsfjord	52	0	45	46	0	0	18
Strand	60	1	63	85	1	8	16
Finnøy	25	0	18	33	0	0	7
Rennesøy	57	1	47	69	0	3	13
Skutenes	76	0	72	88	2	23	24
Koparvik	137	2	137	177	2	0	49
Avaldsnes	59	1	53	83	0	16	23
Torvastad	41	0	36	54	0	22	16
Haugesund	309	16	271	482	2	30	169
Tysvær	67	0	67	44	1	17	23
Skjold	66	1	73	91	0	48	14
Vikadal	38	0	35	56	0	30	13
Nedstrand	35	0	40	54	0	7	9
Jelsa	37	0	33	41	0	0	10
Hjelmeland	69	0	74	72	0	0	21
Sand	117	8	99	102	2	34	30
Suldal	26	0	25	29	0	29	9
I alt	3022	105	2732	3702	37	372	1224

Ved disse visitaser holdtes 25 gudstjenester, barnegudstjenester iberegnet. Som vanlig holdtes gudstjenester i hver av prestegjeldets kirker. Barnegudstjenestene holdtes i hovedkirkene undtagen i ett prestegjeld, hvor den denne gang blev holdt i annekskirken, der ligger mest centralt. Ved visitasene preker jeg ved 2 gudstjenester — alltid ved barnegudstjenesten —, sognepresten ved en, og prosten ved en hvis der er saa mange kirker. Der faller i regelen 2 gudstjenester paa hovedkirken. Prostene deltok ogsaa i fjoraarets visitaser uten særskilt godtgjørelse.

Der holdtes 10 menighetsmøter, samtlige innledet med foredrag av

STAVANGER BISPEDØMME FOR 1935.

Ekteskap borgerlig stiftet	Nattverdgjester i kirken	Nattverdgjester ved møter utenfor kirken	Nattverdgjester ved sognebud	Nattverdgjester ved godkjente legmenn	Nattverdgjester i alt	Jordfestede	Innmeldte i kirken	Utmeldte av kirken	Innkommet ved offer og kollekt
1	264	36	21	0	321	46	0	2	1203,95
0	174	0	11	0	185	28	0	2	809,72
0	274	0	27	0	301	32	3	2	1256,38
0	763	0	33	0	796	83	1	15	3606,78
0	684	31	35	0	750	35	0	0	4176,96
3	532	10	22	0	564	39	0	4	1233,59
3	789	0	30	0	819	27	1	1	1524,74
0	411	0	37	0	448	8	2	3	956,86
3	1193	121	107	0	1421	81	7	13	3105,35
1	1372	0	16	0	1388	25	0	8	5400,00
0	378	31	127	0	536	48	1	4	1000,00
16	1608	0	100	0	1708	159	1	20	5363,69
8	1137	0	50	0	1187	148	7	19	3777,21
15	3477	123	85	0	3685	161	1	25	4516,20
6	1082	28	52	0	1162	91	0	6	2608,08
0	199	21	3	0	223	29	0	0	1192,06
0	260	28	21	0	309	26	0	0	1107,32
0	155	0	7	0	162	7	0	1	445,00
0	263	0	61	0	324	22	0	0	1536,17
1	595	16	63	0	674	52	2	6	1809,01
3	421	129	289	1	840	97	0	3	1995,58
1	453	92	30	0	575	32	1	0	1419,64
0	774	59	58	0	891	30	4	0	1079,00
15	3180	36	95	6	3317	202	0	22	6959,87
0	411	28	67	0	506	25	0	0	496,17
0	681	30	64	0	775	38	0	1	1334,28
0	266	2	33	0	301	27	0	0	1100,00
0	33	62	24	0	119	30	0	0	545,61
1	478	0	21	0	499	11	0	0	627,43
0	151	0	12	0	163	45	0	3	1175,00
1	906	14	14	0	934	43	1	11	1778,27
0	196	0	12	0	208	18	0	0	950,95
78	23560	897	1627	7	26091	1745	32	171	66680,87

biskopen. Forhandlingene blev ført i en god aand og la for dagen interesse for og kjærlighet til det kristelige og kirkelige arbeide i menigheten. Dog er det et spørsmaal om man ikke kunde opnaa mer nøiaktige oplysninger og en frimodigere samtale ved aa holde selve visitasmøtet i en engere krets efter menighetsmøtet.

Forøvrig var alle gudstjenester og møter under aarets visitaser meget godt besøkt, enkelte ganger til trengsel. Især kunde det være tilfelle med barnegudstjenestene, som ogsaa overværes av stadig flere voksne. I ett sogn var dog gudstjeneste og menighetsmøte daarlig besøkt, men ikke

barnegudstjenesten. Aarsaken var dels travelt vaaronnarbeide, dels agitasjon mot kirken fra derboende ledere for en ukirkelig retning.

I sammenheng med barnegudstjenesten holdes alltid lærermøte. Ved ett av lærermøtene holdt prosten foredrag, ved ett en av lærerne, forøvrig biskopen. Som oftest blir der en ganske livlig samtale, undertiden innskrenker den sig til et par bemerkninger av prost og sogneprest.

Kristendomsundervisningen blev paahørt i 13 skoler, de fleste med flere klasser. Som vanlig blev besøket i hver klasse avsluttet med en tale til barnene.

Dessuten holdt jeg under aarets visitaser flere opbyggelige taler og andakter, dels i bedehus, dels i gamlehjem, som alltid besøkes naar saadanne finnes.

Forøvrig henvises til vedlagte utskrifter av visitasprotokollene.

Utenfor visitasene har jeg ogsaa i det forløpne aar deltatt i forskjellige kristelige stevner og møter innen bispedømmet, dels med prekener, dels med foredrag.

Likeledes har jeg fungert som formann for det Norske Misjonsselskaps hovedstyre, som i regelen har et møte om uken. I juni var jeg censor ved Misjonsskolens avgangseksamen, 1. avdeling. I november deltok jeg i N. M. S.s raadslagsningsmøte. Ennvidere er jeg fremdeles formann for Betaniastiftelsene og for Stavanger krets av den Norske Sjømannsmisjon og nestformann i kretsstyret for Israelsmisjonen. Dessuten formann for Rogaland presteforening.

Utenfor bispedømmet deltok jeg bl. a. i juni som hovedstyrets utsending i Farsund misjonsforenings 100-aars-jubileum, i august i landsmøtet for Israelsmisjonen i Kristiansand, og sammen med de øvrige biskoper i det i oktober avholdte bispemøte.

3. *Kirker og kirkegaarder.* — Heller ikke i aaret 1935 blev der innen bispedømmet innviet nogen ny kirke. Derimot feiredes endel menighets- og kirkejubileer. Saaledes feiret St. Johannes menighet i Stavanger nyaarsdag sin 50-aarige bestaaen med festgudstjeneste med preken av biskopen og om eftermiddagen menighetsfest. I Bjerkreim holdtes søndag 8. september i anledning av kirkens 100-aars-jubileum festgudstjeneste ved biskopen og om eftermiddagen menighetsfest. Den 3. november deltok jeg i festgudstjeneste i Høle kirke i anledning av dens 75-aars-jubileum med preken m. m. Begge kirker var for anledningen oppusset og delvis restaurert. I Bjerkreim kirke var bl. a. opført korbue, prekestolen var flyttet op til kortrappen og samtidig senket, kirken forøvrig malt. Høle kirke var delvis forandret og oppusset efter tegning av arkitekt Hansteen. Ogsaa der var korbue opført og daapssakristiet nede ved inngangsdøren flyttet op i koret vis a vis prestesakristiet. Den gamle verdifulle altertavle var tidligere restaurert av maleren Ulrik Hendriksen, og nu gjaldt det aa stemme kirkens interiør i samklang med den. Begge kirkeinteriører hadde vunnet betydelig, nu varme og stemningsfulle mot før kolde og trivielle.

Ved visitasene blev forøvrig som vanlig fremlagt erklæringer om kirkenes og kirkegaardenes tilstand.

I det store og hele var kirkene vel vedlikeholdt. Men der paapektes ogsaa adskillige mangler som var til skade for kirkens benyttelse. Saaledes klagedes der i et prestegjeld over at kirkene var gulv-kolde fordi grunnmurene er daarlig beslaatt, og derfor vanskelige aa faa varmet op om vinteren. I en av dem klagedes der ogsaa over at benkene var vonde aa sitte paa. Skjold hovedkirke hadde gjennemgaatt en større reparasjon i 1934, men det stod igjen aa avstemme interiøret efter den vakre altertavle som var restaurert for nogen aar siden. Avaldsnes gamle ærverdige kirke er en av bispedømmets vakreste efter den store restaurering som blev ferdig i 1929. Førresfjordens annekskirke presenterte sig i fin nyoppusset stand efter den sommeren 1934 foretatte reparasjon og maling. I Torvastad kirke var der siden siste visitas anskaffet nye ovner, og orglet hadde gjennemgaatt en større reparasjon. Barnesakristiet var ogsaa satt i stand av bygdens bondekvinnelag. I Klepp prestegjeld var samtlige kirker i meget god stand. Sognepresten har vist stor interesse for aa faa kirkene oppusset og restaurert. Jeg henviser til referatet fra menighetsmøtet i vedlagte utskrift av visitasprotokollen, hvor der utførlig er omtalt hvad der er utført i kirkene siden siste visitas. I Gjestal hovedkirke var elektrisk opvarmning innlagt. Visitator henstillet aa restaurere kirkens gamle altertavle. I Haaland var elektrisk lys innlagt i prestegjeldets 3 kirker. Sola hovedkirke hadde faatt 2 nye vakre kirkeklokker, og i Revheim anneks var innsatt nytt orgel. Enkeltkalker til bruk ved nattverden var innført i Gjestal og Utsira kirker. Forøvrig henvises til hvad der er anført i vedlagte utskrifter av visitasprotokollene.

For kirkegaardenes vedlikehold og utsmykning vises paa faa undtagelser nær ikke den samme interesse som for kirkene. I et par prestegjeld var kirkegaardene holdt i meget god stand. Men i ett prestegjeld fantes der ikke engang veier paa kirkegaarden, for ikke aa tale om at der de fleste steder mangler oparbeidet vei rundt kirken i overensstemmelse med kravet i lov av 1897. Kart over kirkegaarden fantes overalt undtagen i ett sogn. To steder maatte nytt kart utarbeides, da der ikke kunde graves efter de gamle. Et sted klagedes der over at gravingen var uregelmessig og grøftingen utilstrekkelig. Alle mangler skulde dog bli rettet. Ytterligere paaminnelse er sendt gjennem Stiftsdireksjonen.

4. *De kirkelige og sosiale forhold i bispedømmet.* — Stort sett maa det sies at det kristelige og kirkelige liv innen bispedømmet er i fremgang. Iallfall kan aaret 1935 betegnes som et fremgangens aar for kristendom og kirke. Over flere av menighetene har der gaatt vekkelser. Ikke minst har de grepet de unge. For en stor del har de hatt et kirkelig preg. De evangeliske møter ved prester efter bispedømmeraadets foranstaltning har hatt ikke liten betydning i saa henseende. Men den sterkeste aandelige paavirkning skyldes Oxford-bevegelsen. Ikke saa faa fra bispedømmet var deltagere i de større møter denne bevegelse arrangerte flere steder i landet. Især var der en del prester som mottok varige inntrykk og en aandelig fornyelse. Det house-party som holdtes i Sauda i Ryfylke i slutten av oktober og første dager i november under ledelse av et internasjonalt team, har satt dype spor, ikke minst i Sauda selv. Men ogsaa ellers rundt om

er der dannet grupper, baade i byene og i landsbygdene, især der hvor prestene er kommet med i bevegelsen. Men her som andre steder er der dem som staar paa avstand fra og kritisk overfor bevegelsen.

Hvad det kirkelige liv angaar, saa har kirkesøkningen øket. I de visiterte menigheter blev den gjennemgaaende betegnet som meget god, tildels stigende. Et sted at den visstnok var god, men at den ved siste visitas noterte stigning var ophørt. Et annet at den var uforandret siden siste visitas, d. v. s. i virkeligheten tilbakegang. Selv om der gaar vekkelser over en menighet, øker ikke den kirkesøkningen, hvis ikke menigheten har tillit til sin prest og hans forkynnelse samler og gir den rette tone i basunen. I de fleste menigheter jeg besøkte, har vekkelsene imidlertid ført til nærmere tilslutning til kirke og prest. Som det ogsaa fremgaar av den foran meddelte statistikk, maa det sies om aaret 1935 at det vidner om en voksende kirkelig sans. Statistikken vidner ogsaa om en intens og interessert virksomhet fra prestenes side.

Her er forresten menigheter hvor kirke og prest anses for det eneste naturlige midtpunkt for all kristelig virksomhet. Især er det tilfelle i de prestegjeld innen Karmsund prosti som jeg besøkte under aarets visitas. Her finnes saaledes ikke fri nattverdnytelse undtagen i en snever krets i et sogn. I Vats sogn f. eks. møter vi fremdeles den gamle kirkekristendom. Kirkens gudstjeneste søkes av størsteparten av befolkningen, selv fra de lengst bortliggende gaarder. Nattverdgjestenes antall er ogsaa meget stort i forhold til folketallet. Betegnende er ogsaa at den gamle konfirmasjonsordning utelukkende benyttes, og at de aller fleste nykonfirmerte gaar til alters. Samtidig er der et vidt forgrenet frivillig arbeide for de forskjellige misjoner. I hovedsognet Skjold, hvor ogsaa kirkesøkningen i det store og hele er god, er der et par grender som har saa lang kirkevei at det er sjelden nogen derfra søker kirkens gudstjeneste uten paa de store høitider. For aa lære forholdene aa kjenne, tillyste jeg bibellesning i et bedehus som ligger nogenlunde centralt. Det har ofte været paa tale aa søke aa faa opført et kapell. Men det har hittil ikke været mulig aa reise de nødvendige midler.

Forøvrig maa jeg hvad kirkesøkningen angaar, henvise til mine bemerkninger dessangaaende i aarsberetningen for 1934.

Nattverdsøkningen blev i det hele tatt betegnet som god, tildels stigende siden siste visitas. I et par prestegjeld — Gjestal og Klepp — var nattverdgjestenes antall øket betydelig i den siste femaarsperiode. I ett sogn kunde man ha ventet den bedre i forhold til den gode kirkesøkning. Kirkesøkning og nattverdsøkning pleier jo i regelen saa nogenlunde aa svare til hverandre. Forøvrig fant fri nattverdnytelse sted i alle prestegjeld utenfor Karmsund prosti.

I Skjold prestegjeld oplystes det at den gamle konfirmasjonsordning utelukkende blev benyttet. I Avaldsnes er den gamle innført ved beslutning i menighetsmøte, men den nye trenger sig inn. Overalt ellers blev den nye benyttet. Der er imidlertid et forhold ved innførelsen av den nye konfirmasjonsordning som ikke kan undlate aa vekke opmerksomhet, det nemlig at med den faller ogsaa konfirmantenes altergang mer eller mindre bort. I flere sogn har visstnok menighetsmøtene bestemt at der ikke

skal tillyses nogen særskilt konfirmantaltergang. De unge skal efter fritt valg delta i de almindelige menighetsalterganger. Men det viser sig at meget faa gjør det. Og selv om særskilt konfirmasjonsaltergang tillyses, møter faa av de nykonfirmerte frem. Av 3 702 konfirmanter i bispedømmet i 1935, gikk i alt 372 til alters. I mange sogn er ifølge den kirkelige aarsstatistikk ingen gaatt til alters. Jeg er ikke viss paa at dette er et tegn paa sund kristelig utvikling. Det er nok bra at skikken avløses av frivillighet. Men helt ophør synes dog meget mer aa vidne om en mangel ved den kristelige paavirkning av de unge i hjem og skole og konfirmantforberedelse. Det betegner iallfall et radikalt brudd med det gamle lutherske syn paa konfirmasjonen som en forberedelse for den første altergang.

Imidlertid har samtalen med konfirmantene paa kirkegulvet under visitasene gjennemgaaende vidnet om god kristendomskunnskap. Mange var flinke til aa svare. Samtalen kunde bli ganske livlig og de unge fulgte godt med. Ogsaa barnegudstjenestene var overalt meget godt besøkt, og barnene fulgte interessert med i prekenen, og som oftest svarte de kvikt paa spørsmaal som blev rettet til dem fra prekestolen.

I de kirkelig konservative menigheter i Karmsund prosti benyttes fremdeles Landstads gamle salmebok, undtagen i Avaldsnes hovedsogn hvor den reviderte er innført. Ellers benyttes den reviderte. I Sola sogn var den nettop innført og skulde tas i bruk forestaaende konfirmasjonssøndag. I prestegjeldets annet sogn, Madla, var den allerede benyttet en tid.

I de kirkelig konservative menigheter i Karmsund prosti benyttes foreninger og især kvinneforeninger arbeidet i samtlige prestegjeld for de forskjellige misjonsgrener. Offerviljen er gjennemgaaende meget god. De fremlagte visitasopgaver for de siste 5 aar viser at særlig i enkelte prestegjeld var der ydet mange penger til kristelige gjøremaal. Hertil kommer alt det som ydes ved møter, fester og basarer.

Hvad de sosiale forhold angaar maa de sies aa være jevnt gode. I landdistriktene er der liten klasseforskjell, hverken stor rikdom eller stor fattigdom. I de utpregede fiskeridistrikter er livsvilkaarene mer variable enn i jordbruksdistriktene. I et par av de visiterte prestegjeld hadde der været adskillig arbeidsløshet med trange økonomiske kaar og vanskeligheter for kommunene, men der var i det siste inntraadt avgjort bedring. Nogen hindring for det kirkelige arbeide hadde det dog ikke været. Jeg hørte heller ingen klage over at presten hadde vanskelig for aa faa sitt tilgodehavende. Paa den annen side stilles der ganske store krav til deres offervilje. Men i det store og hele er arbeidsvilkaarene for kirken gode. Befolkningen maa sies aa staa høit i moralsk henseende. Baade sedelighets- og edruelighetstilstanden er god, ikke minst blandt de unge, som for en stor del er blitt med i de stedfunne vekkelser. Arbeidet blandt ungdommen var i fremgang, ikke minst det kristelige ungdomsarbeide. For den opvoksende slekt gjøres der ogsaa adskillig, især gjennem søndagsskolen, som holdes i de fleste skolekretser rundt om i menighetene.

Se forøvrig de vedlagte utskrifter av visitasprotokollene.

Mai 1936. *J. C. Petersen.*

V. BJØRGVIN BISPEDØME 1935.

I det framfarne aaret hev det vore færre visitasar enn i dei fyrre tri aari eg hev havt bispeyrket i Bjørgvin bispedøme. Biskop Hognestad vart i 1930 sjuk av den hjartesjukdomen som førde til hans avferd den 1. september 1931. Difor er visitasruta mindre for 1935. Det vart daa halde visitas i berre 13 soknekall med 40 sokner, og dessutan vitja 7 sokner med tilføre av kyrkjevigslor, kyrkjejubileum og stemnor og presteordinasjon (i Førde i Sunnfjord). Det meste av oktober maanad gjekk med til bispemøtet i Oslo. Det hev vore ei gleda og ein hugnad aa faa arbeida for aa fremja Guds rike i vaart folk og i vaar kyrkja dette aaret, som dei fyrre aari. Ein hev kunna kjenna eit rikare og varmare kristenliv i dei fleste sokner. Dei ymse *vekkjingstildriv,* fraa kyrkja og indremisjon, fraa Oxfordgrupperørsla og fraa fri-misjonen, hev havt sin verknad, baade paa kyrkjesamlingane og samlingi kring nattverdbordet og paa offerhugen for dei mange misjonstiltak ute og heime. Arbeidsvilkaari hev òg vore noko betre, avdi den økonomiske stoda hev besna noko. Ein lyt høgvyrda vaart folks evna og vilje til aa halda uppe alt det storlagde friviljuge arbeidet for indre og ytre misjon, for sjukerøkt og redningssak, for sundagsskular og ungdomssak og mykje meir, — Gud gjeve oss naade og miskunn til aa faa halda fram med alt dette gode og signingsrike arbeidet for Guds rike, i *fred* og i *fridom.*

Kyrkjevigslor: Det hev vore berre ei kyrkjevigsla i 1935. Herdla kyrkja brann ned natti til den 30. august 1934. Ho var trygda i brandkassa for kr. 166 000. Ho vart førd upp med dei same murane som stod att etter branden, men elles etter plan og teikning av arkitekt Ole Halvorsen. Byggjesumen vart umlag kr. 153 000. Interiøret er sers fint og vyrdelegt og kunstferdigt. Kyrkja er mektig og stilfull som ein katedral, pryda med glasmaaleri i koren, av Ansgar Larsen, — uppstoda og jolenatti og krossfestingi —, og ei altartavla av maalaren Ole B. Eyde. Kyrkja vart vigsla den 25. september 1935 av biskopen, assistera av prost Nils Røed, sokneprest O. Thorseth, sokneprest Knut Geelmuyden, sokneprest O. Langhelle, sokneprest Lars Bergo, residerende kapellan Jakob Brekke og hjelpeprest Einar Tesdal. Vigsletalen vart halden yver Esai. 11, v. 10: „Herrens bustad skal vera herlegdom." Kyrkja hev 700 sitjeplassar. Men der var møtt fram umlag 3 000 menneskje. Umlag helvti av desse var ute paa kyrkjegarden, men høyrde talen og vigsla i høgtalar. Um ettermiddagen var det nattverdgudstenesta i kyrkja ved prost Nils Røed, med preika yver Hebr. 10, v. 35.

Prestevigslor. I 1935 er 9 prestar ordinera her ved 4 ordinasjonstenestor. Personleg hev eg i desse fire aar her ordinera 38 prestar ved 14 ordinasjonstenestor. Den 27. januar prestevigde eg i Domkyrkja her Olaf Nikolai Totland til hjelpeprest ved St. Olavs kyrkjelyd i Bergen, Olav Arthur Lunde til reiseprest og ferdatalar for Indre Sjømannsmisjonen, og Halvard Jendem til reiseprest for det Norske Misjonsselskap i Romsdal og Møre. — Den 31. mars prestevigde eg Olav Harald Areklett til ferdatalar og reiseprest for Noregs Kristelege Ungdomsforbund. — Den 3. juni prestevigde eg i Førde kyrkja i Sunnfjord: Jørgen Pedersen Huse-

klepp til reiseprest og ferdatalar i Sunnfjord Santal-samskipnad; han er iaar tilsett som prostihjelpeprest i Hardanger og Voss prostedøme. — Den 1. juli prestevigde eg i Domkyrkja i Bergen Anders Lønset Malme og Sigfred Johannes Johansen til misjonsprestar i Santalistan, Ottar Bondevik til misjonsprest i Finnmark for Noregs Finnemisjonsselskap, og Kaare Eide som hjelpeprest for dei dauvhøyrde og som ungdomsprest.

Her er soleis millom 40 og 50 prestar i arbeid her i bispedømet forutan prestane i fast embete. Ein hev arbeidt med aa faa tilsett prostihjelpeprestar, og her kunde vera bruk for 10 slike prestar i bispedømet. Bispedømeraadet for Bjørgvin bispedøme sette fram planen, — liksom Hamar bispedømeraad òg hev gjort. Men her er berre tilsett ein prostihjelpeprest, i Hardanger og Voss prostedøme. Men rett nok brukar dei ymse kristelege organisasjonar 40-50 teologar til kristeleg arbeid og tenesta, og me er takksame for denne tenesta i Guds rikes arbeid. Vonleg vert det likevel etterkvart òg tilsett fleire prostihjelpeprestar.

Presteskifte. I det framfarne aaret er ingen prest avliden her i bispedømet.

Ved aarsskiftet stod ledigt: Strandebarm soknekall. Til dette vart tilsett som sokneprest den 31. mai 1935 pastor Olaus Barkve. — Stord soknekall. Til dette vart den 15. februar 1935 utnemnd sokneprest Aksel Mjøs i Austevoll. Han tok ved Stord soknekall den 1. juni. — Hospitalsprestembetet i Bergen. Her tilsette Kyrkjedepartementet den 25. januar 1935 den konstituerte presten Birger Lerche Dahl Brekke, med 3 maanaders ymsesidug uppsegjing. — Fjelberg soknekall. Til sokneprest i Fjelberg vart den 23. august 1935 utnemnd stiftskapellan i Nidaros bispedøme Sverre Adelstein Aarseth. — Aalesund residerande kapellani. Den 11. januar vart sokneprest Leif Dahle i Gaular utnemnd til residerande kapellan i Aalesund og tok ved kallet 1. mai 1935. — Ørsta soknekall. Den 8. februar vart sokneprest Monrad Norderval i Tana utnemnd til sokneprest i Ørsta og tok ved kallet den 1. juli 1935. — Sunnylven soknekall. Den 5. april 1935 vart sokneprest Gunvald Kvarstein utnemnd til sokneprest i Sunnylven og tok ved kallet 23. juni 1935. — Det residerande kapellaniet ved Nykyrkja i Bergen. Den 10. mai 1935 vart sokneprest Georg Birger Scheie utnemnd til residerande kapellan ved Nykyrkja, og tok ved kallet den 10. oktober. — Kvinnherad soknekall. Den 8. november 1935 vart utnemnd til sokneprest i Kvinnherad sokneprest Knut Andreas Sellevold i Røldal. Han hev enno ikkje teke ved kallet. — Hjelpeprestumbodet ved Domkyrkja i Bergen. Som ny hjelpeprest er tilsett sokneprest i Kragerø Sverre Bulien fraa 1. januar 1936. — Bremanger soknekall. Den 16. august 1935 vart pastor Ivar R. Slaattelid utnemnd til sokneprest i Bremanger og tok straks ved kallet, som han daa styrde.

Forutan desse kall vart Gaular soknekall ledigt, daa sokneprest Leif Dahle den 11. januar 1935 vart utnemnd til residerande kapellan i Aalesund. Til ny sokneprest vart utnemnd den 4. septbr. 1935 res. kap. Fredrik Aimar Helland i Gloppen. Han tok ved kallet den 1. november 1935. — Austevoll soknekall, daa sokneprest Mjøs, som fyrr nemnt, vart utnemnd til Stord. Til ny sokneprest vart den 11. oktober 1935 utnemnd

sokneprest Oskar Sigurdur Thorsteinsson i Bjarkøy. Han hev enno ikkje teke ved kallet. — Soknеprestembetet ved Krosskyrkja i Bergen, med di sokneprest Fredrik Klaveness tok avskil fraa 9. juli 1935, ved aldersgrensa. Den 4. oktober 1935 vart residerande kapellan Bernhard Meyer utnemnd til sokneprest, og tok straks ved kallet. — Dimed vart ledigt det residerande kapellaniet ved Krosskyrkja. Dette vert no styrt av pastor Ole B. Jarlund. — Kinn soknеprestembete, med di sokneprest Berg-Rolness den 4. oktober vart utnemnd til sokneprest i Tromøysund. Kallet vert no styrt av pastor Sverre Riisøen. — Røldal soknekall, med di, som fyrr nemnt, sokneprest Knut Andreas Sellevold vart utnemnd til Kvinnherad. Han styrer enno kallet. — Eit hjelpeprestumbod er vidare uppretta i Solheimsviki i Aarstad i Bergen fraa 1. juli 1935. Her er tilsett som ny hjelpeprest pastor Christoffer Henrik Hervig fraa 1. januar 1936.

Dette vert for 1935 ein fraagang for Bjørgvin bispedøme av 2 prestar og ein tilgang av 10 prestar.

Ledige kall. Ved aarsskiftet er det berre 4 kall ledige i Bjørgvin bispedøme: Gloppen residerande kapellani, Krosskyrkja residerande kapellani, Kinn soknеprestembete og Røldal soknekall.

Stiftskapellanar. Stiftskapellan Gudtorm Kallhovd hev heile aaret vore hjelpeprest i Høyanger, der han framleis er umissande for arbeidet og for tilhøvi skuld, — *ein* sokneprest med tri sokner, tvo kapell, og tvo fabrikkstader, Vadheim med 800 menneskje og Høyanger med 3000 menneskje. Her *maa* me halda ein stiftskapellan som hjelpeprest, til dess Kyrkjebø herad vil tilsetja fast hjelpeprest i Høyanger-Kyrkjebø. — Stiftskapellan Strøm Nilsen hev vore sjukevikar januar-mars for sokneprest Freihow, Nykyrkja, i april i Os soknekall; for residerande kapellan Weibust fraa mai til august. Seinare hev han hjelpt sjukehusprest Munch her i Bergen. — Stiftskapellan Nils Trengereid hev styrt Sunnylven soknekall fraa januar til april maanad; hev vore sjukevikar i mai-juni for sokneprest Gilje i Etne; fraa 20. juli til 15. august for sjukehusprest Munch; fraa 15. til 31. august for sokneprest Zachariassen i Etne; og fraa 1. september ut aaret for residerande kapellan O. Steinsland i Kinn.

Kyrkjor, kapell, prestar. Her skal no vera 110 prestar i fast embete, medrekna dei 3 stiftskapellanar; faste hjelpeprestar: 8; i alt 118 prestar ved aarsskiftet. Naar det vert ein nedgang fraa aaret fyrr, kjem dette av at ein hev havt fleire hjelpeprestar utan fast umbod, og nokre av desse hev vore rekna med. Forutan desse fyrr nemnde prestar, hev ein i 1935 òg fenge tilsett den fyrste *prostihjelpepresten,* i Hardanger og Voss prostedøme. Men etter framlegget fraa Bjørgvin bispedømeraad skulde me kunna tilsetja 10 prostihjelpeprestar i Bjørgvin bispedøme.

Her er 202 sokner med 227 kyrkjor, ingi *ny* kyrkja i 1935, kyrkja i Herdla var bygd uppatt. Her er no von um aa faa ny kyrkja for St. Markus sokn i Bergen og for Frøyset sokn i Masfjorden, liksom kyrkjesaki i Vikebygd i Sveio og paa Reksteren i Tysnes no tykkjest vera greid.

Liturgi og salmebok. Nynorsk liturgi vart i 1935 innført i Moster i Finnaas: 6 nynorske gudstenestor aarleg; i Bremnes i Finnaas: 3 nynorske messor aarleg; i Løkling kapell: 3 nynorske messor aarleg; i

Joranger i Hafslo, til alle messor; i Bygstad i Gaular like eins; i Holsen i Førde — prestane fær nytta den liturgien dei vil; i Haukedal kapellsokn i Førde, likeins; i Herøy paa Sunnmøre og i Herøy kapell.

Nynorsk salmebok er i 1935 innført i Jostedal sokn, i Joranger i Hafslo, i Vevring sokn i Førde i Sunnfjord, i Herøy paa Sunnmøre og i Herøy kapell. Landstads reviderte salmebok vart i 1935 innført i St. Jørgens hospitalskyrkja og i Sjøfarendes Aldershjem i Bergen.

Nynorsk liturgi vert no brukt i 161 kyrkjor, og bokmaalsliturgi i 66 kyrkjor. Nynorsk salmebok er i bruk i 137 kyrkjor, Landstads reviderte salmebok i 15 kyrkjor, og Landstads gamle salmebok i 74 kyrkjor, og Hauges salmebok i ei kyrkja (Aakra i Skaanevik).

Visitasar. I aaret 1935 hev eg halde visitas i St. Markus og St. Olavs sokner i Bergen og i Aalesund, og i bygdene: Skaanevik, Fjelberg, Fitjar, Strandebarm, Nesheim kapellsokn i Evanger, Hafslo, Aurland, Sogndal, Hyllestad, Bremanger; i alt i 13 soknekall. Dessutan ved St. Jørgens kyrkjelyd i Bergen — um dette nedanfor —. Bergen er framleis ein aandeleg vaken og livleg by. Folk samlast gjerne og tidt til kristelege møte og stemnor, og her er eit sterkt og maalmedvite kristelegt arbeid i gang, baade av Statskyrkja og av dei mange kristelege organisasjonar og samfund. Kyrkjearbeidet er òg godt og effektivt organisera i dei nye kyrkjelydar St. Markus og St. Olav. Men det fær ikkje sin fulle vokster, so lenge desse sokner ikkje hev si eigi kyrkja. Det er difor godt og gledelegt, at det no i minsto skal verta gjort utveg til aa faa bygt kyrkja for St. Markus kyrkjelyd paa Gyldenpris. Der bur umlag 6 000 menneskje utan nokor kyrkja; dei maa til Laksevaag eller yver Puddefjorden til centrumskyrkjone i Bergen. Det er difor no paa høg tid, at dei fær si kyrkja for denne store sokni. Men me vantar enno kyrkja for St. Olavs sokn; men elles hev soknelyden sjølv sytt for aa faa seg eit gildt og unelegt kyrkjelydhus, baade paa Gyldenpris for St. Markus sokn og paa Stølen for St. Olavs sokn, og her samlast jamt yver mange av soknelemene, som ein stor kristen huslyd. Det var òg forvitnelegt aa vitja alle dei gode gamleheimar og „milde stiftelser" som høyrer til St. Jørgens kyrkjelyd.

Aalesund er òg ein aandeleg vaken by, der storparten av folket samlast um Guds ord. Her tykkjest òg det kyrkjelege arbeidet hava vunne i makt og effektivitet i det seinste. Folket gjev 85 000 kronor um aaret til kristelege gjeremaal utanum det faste kyrkjearbeidet.

Sunnhordlandsbygdene Skaanevik, Fjelberg og Fitjar hev vesentleg det same aandelege preg: strevsame og iduge menneskje som arbeider seg upp og fram. Smaanøgde for seg sjølv, men offerviljuge for misjonen og for all Guds riks-sak; god kyrkjesøknad og mykje og rikt aandelegt liv. I Fitjar kann det — no som fyrr — samlast sers mykje folk til Fitjarkyrkja; men i Skaanevik og Fjelberg er dei 3-4000 menneskje i soknekalli skilde paa 4 sokner i kvart, so folkesamlingane til kvar einskild kyrkja vert ikkje so store, jamvel um 30-50 % av folket møter fram.

I Strandebarm i Hardanger er òg folket skilt av fjorden paa baae strender og paa Varaldsøyi. Men her er det meir tettgrendt i dei store soknene Strandebarm og Jondal. Her er òg eit rikt kristenliv og kjær-

leik til kyrkja og gudstenesta. Folket er kannhenda minder lettkveikte og kjenslenæme enn i Sunnhordland, men er baade dugande og aandeleg vakne folk. Dei store kyrkjesamlingane, baade av born og av vaksne, var her sers festlege, — so mykje meir som det vart upplyst at kyrkjesøknaden til vanleg òg var sers god. Derimot var nattverdsøknaden mindre enn i Sunnhordlands-bygdene. Folket øvst uppe i den lange og tronge Eksingedalen — som hev fostra so mange dugande menn for vaart folk og vaar kyrkja, fraa gardane Lavik og Bergo — møtte mangment fram paa den graae regnversdagen, daa me vitja Nesheim kapell, og dei sette pris paa vitjingi, med stort frammøte og med gjestmild fagning.

I Sogn vart ifjor halde visitas i Hyllestad i Ytre Sogn og i Hafslo, Sogndal og Aurland i Midtre og Indre Sogn. I Sunnfjord var det i 1935 visitas berre i Bremanger. I alle desse bygdene møtte folket sers godt fram og synte stor samhug og kjærleik til Guds ord og vaar lutherske kyrkja. Soleis var det i alle desse bygdene heilt fullsette kyrkjor ogso ved dei gudstenestor som fall paa yrkedagar, jamvel i Midtgulen kyrkja i Bremanger, fraa den store fabrikkstaden der, Svælgen Smelteverk. I Sogndal har det vore noko strid um lærespursmaal og um kyrkjemaalet. Men denne striden hev no lagt seg. Nynorsken er i bruk i kyrkjone, liksom i skulane, og folket samlar seg nærepaa utan undantak um vaar kyrkja og um prestens arbeid. Ein kunde soleis i smaa bygder, som Bremanger og Hyllestad, samla 5-600 menneskje til visitasgudstenesta. Likeins var frammøtet umlag 600 i den store, tettgrende Sogndalsbygdi, til Stedje kyrkja. I Aurland og Hafslo bur folket meir spreidt, so der var mindre frammøte, men likevel godt. Der hadde me visitasgudstenesta i Noregs — truleg — minste soknekyrkja, i Underdal, der det like fullt var klemt inn umlag 100 menneskje av eit folketal paa vel 200.

Ein kjenner seg sers takksam for dei gode kristne *skulane* me hev, der alle born vert upplærte i Guds ord. Me hev all god grunn til iaar aa minnast med takk *konfirmasjonsjubileet.* Kristendomsupplæringi og konfirmasjonen hev gjeve vaart folk ei høg aandeleg og moralsk stoda, og hev lagt grunnen til dei vekkjingsrørslor som i dei siste par aari hev gjenge yver snart sagt heile vaart folk. Det hev vore ein stor hugnad aa møtast med alle dei kvikke og veluppseda borni paa kyrkjegolvet, og aa høyra deira gode og vislege svar. Me syng framleides: „No er det i Noreg atter dag". Men heimshimmelen tykkjest no atter verta raud og myrk. Like fullt bed me i tru og von for vaart kjære folk og for deira born: „So signe daa Gud det gode saad, til groren eingong vert mogen".

Misjonsarbeidet hev — som fyrr nemnt — vore halde merkeleg godt uppe gjenom heile denne krisetidi. Dette kann òg med god grunn verta sagt um den Norske Sjømannsmisjon, som Bjørgvin-biskopen skal vera tilsynsmann for. Den har i siste arbeidsaaret framleides kunna halda eit budsjett paa umlag kr. 550 000,— og gjer eit framifraa godt arbeid for vaare sjøfolk, baade sosialt og kristeleg sett. Gjenom sjømannsmisjonsstasjonane vert vaare sjøfolk haldne i samband med heimen og kyrkja, og dei vert stundom gripne av dei vekkjingsrørslor som ovrar seg her heime. Meldingane fraa Sjømannsmisjonen no gjev sjømennene vaare sers godt vitnemaal.

I det heile fær ein ei kjensla av, at vaart folk strid seg gjenom denne varige „krisetidi" med godt og tolugt mod, og at den levande kristentrui som vert fostra og haldi brennande ved aalmenn kristendomsupplæring og ved ei rik forkynning av Guds ord, er livskrafti og livsnerven i vaart folk. Tidarteikni er trugande og tykkjest varsla um nye faarar og trengslor. Men me fær tru at Guds miskunn framleis vil vera veldig yver oss, og at me som Guds folk og kyrkjelyd framleis er liv laga, avdi me trygt og visst kann segja, at Guds naade mot vaart folk ikkje hev vore til faanyttes, korkje for oss sjølv eller for Guds rike i verdi.

Kyrkjeleg aarsstatistikk for Bjørgvin bispedøme 1935.

Gudstenestor		7785
Messefall		187
Møte ved presten		11275
Lekmenn preika ved vanlege gudstenestor		248
Sjuke- og husvitjingar og soknebod		24212
Vitjingar i sjukehus, gamleheimar og fengsel		1994
Skulevitjingar		557
Kor ofte brukt „fri tekst"		53
Fødde		7228
Utanum ekteskap		231
Døypte		6707
Konfirmera		8735
Upplærde, men ikkje konfirmera		13
Konfirmandar til altars		5626
Ekteskap ved kyrkjeleg vigsla		2681
Ekteskap ved borgarleg vigsla		117
Nattverdgjester i kyrkja	76544	
Nattverdgjester ved soknebod	4318	
Nattverdgjester ved møte	1920	
Nattverdgjester ved godkjende lekmenn	3	
	I alt	82785
Jordfesta		4683
Innmelde i kyrkja		39
Utmelde av kyrkja		276

Innkome ved offer og kollekt i kyrkja kr. 157 635,68.

14. februar 1936.

Andreas Fleischer.

ugsburg College Library

VI. NIDAROS BISPEDØMME 1935.

Bispedømmets geistlighet. 4 prester blev i 1935 meddelt avskjed i naade:

Paa grunn av sykdom søkte og fikk sogneprest i Støren og prost i Gauldal Kjerval Anton Bull-Hanssen avskjed 14. juni, men avgikk ved døden før han hadde fratraadt embedet. Han var født i Trondheim 1866, blev student 1885, cand. theol. 1890. 1892 blev han ordinert som hjelpeprest i Loppa, og efter en tid aa ha bestyrt andre ledige embeder, blev han i 1895 utnevnt til sogneprest i Loppa. 1899 blev han residerende kapellan i Skjerstad, og ved prestegjeldets deling i 1902 sogneprest i Fauske. 1907 blev han sogneprest i Hemne, i 1919 sogneprest i Støren og to aar efter prost i Gauldal prosti. Han var en dyktig og meget avholdt prest som efterlater et dypt savn i sine menigheter.

Sogneprest i Malvik Peder Rognerud søkte ogsaa paa grunn av sykdom avskjed fra sitt embede og fratraadte i august efter i henved ¾ aar aa ha hatt sykepermisjon. Han er født 1869, student 1890, cand. theol. 1897. Efter nogen aars lærervirksomhet blev han i 1905 utnevnt til sogneprest i Beiarn og i 1913 til sogneprest i Malvik.

Avskjed i henhold til aldersgrenseloven blev meddelt sogneprest i Grytten og prost i Indre Romsdal prosti Eugenius Hans Britannius Hatlemark, utnevnt til sogneprest i Grytten i 1906 efter i en aarrekke aa ha arbeidet som lærer og som bestyrer av den Norske Lutherstiftelse i Oslo. 1913 blev han prost i Indre Romsdal. Han har faatt tillatelse til aa bli i embedet til 1. mai 1936 og vil da ha betjent Grytten sognekall i 30 aar.

Av samme grunn søkte og meddeltes sogneprest i Stadsbygd og prost i Nord-Fosen prosti Christen Larsen Dahler avskjed og fratraadte 1. januar 1936. Efter lengere tids lærervirksomhet i Oslo og efter i kortere tid aa ha bestyrt ledige embeder, blev han i 1905 utnevnt til sogneprest i Fitjar og betjente tillike herunder Stord sognekall. 1911 blev han sogneprest til Nesna, i 1917 sogneprest i Stadsbygd og fra 1926 tillike prost.

Befordret til nytt embede utenfor bispedømmet blev stiftskapellan S. A. Aarseth, utnevnt til sogneprest i Fjelberg, og sogneprest i Børsa A. Hauge, utnevnt til residerende kapellan i Stange.

Befordret til nytt embede innenfor bispedømmet blev residerende kapellan A. E. Sætevik, Verdal, utnevnt til sogneprest i Ytterøy, og sogneprest i Opdal og prost i Orkdal prosti Rolf Blaker, utnevnt til sogneprest ved Vaar Frue kirke i Trondheim.

Utnevnt til embede i bispedømmet uten før aa ha innehatt saadant blev Einar Kindingstad, der blev utnevnt til stiftskapellan. Dessuten blev av biskopen med Kirkedepartementets samtykke ordinert prest J. B. Rian ansatt som hjelpeprest i Strinda prestegjeld med bolig og hovedsakelig virkefelt i Byaasen sogn, og E. S. Solum antatt som hjelpeprest hos sognepresten i Strinda, vesentlig lønnet av overskytende embedsinntekter. Paa samme maate blev cand. theol. R. Bolstad antatt som hjelpeprest hos sognepresten i Namsos og i den anledning meddelt ordinasjonstillatelse.

Det var saaledes en avgang paa 6 prester og en tilgang paa 4; de 2

mere personlige hjelpepreststillinger medregnet er her saaledes 101 prestestillinger i bispedømmet. Dessverre har økonomiske forhold ikke tillatt oprettelse av en i høi grad paakrevet fast hjelpepreststilling i Stadsbygd.

Prostebestalling er utferdiget for sogneprest K. Eik Næss i Sparbu som prost i Nord-Innherad prosti. Prostevalg for Indre Romsdal, Nord-Fosen, Orkdal og Gauldal vil først finne sted i 1936.

Ved aarets begynnelse var det 3 og ved dets utgang 8 *ubesatte embeder,* nemlig: Grytten sognekall, Børsa sognekall, Opdal sognekall, Støren sogneprestembede, Stadsbygd sognekall, Malvik sognekall og Verdal residerende kapellani samt hjelpepreststillingen i Grong og Lierne. Den siste har som bekjent været ubesatt i lang tid, men siden julen 1934 med enkelte mellemrum betjent av ordinert prest A. Sandvei. Det arbeides nu for aa faa denne stilling kombinert med en stilling som prest ved jernbaneanlegget.

Til aa betjene ledige embeder og som vikarer for permitterte prester har i aarets løp været anvendt de ordinerte prester P. G. Furberg, A. Sandvei, B. Pollan, O. A. Knarlag, J. Hatlebrekke, J. A. Bakke, samt Alf Bull-Hanssen, der bestyrte Støren sogneprestembede under sin fars sykdom og fortsetter bestyrelsen efter hans død, og L. Brevik, som det hele aar har været hjelpeprest hos prost Trædal og bestyrt hans embede under hans fravær som stortingsmann.

Geistlighetens arbeide. Biskopen. Arbeidet har i 1935 for biskopens vedkommende i høi grad været hindret av sykdom, idet jeg 15. mars maatte legge mig inn paa Røde Kors Klinikk for aa underkaste mig en alvorlig operasjon. Først 8. juni kunde jeg forlate klinikken og først 21. august overta bestyrelsen av mitt embede. Som vikar fungerte domprosten, dog saaledes at residerende kapellan Fjellbu under hans sommerferie av Departementet blev overdratt bestyrelsen av bispeembedet. Min helbredstilstand tillot mig dog ikke aa utføre synderlig mere enn det administrative arbeide, og bortsett fra reisen til bispemøtet i Oslo, kunde jeg ingen embedsreiser utføre. 1. juledag kunde jeg for første gang atter forrette i Domkirken. Med undtagelse av de første maaneder i aaret og den siste, har jeg saaledes ikke kunnet delta i det ytre kirkelige arbeide eller i de frivillige kristelige organisasjoners virksomhet i Trondheim og i bispedømmet forøvrig.

Ingen *presteordinasjon* fant sted i 1935.

Av *kirkeinnvielser* blev av vedkommende prost som biskopens stedfortreder utført følgende tre: Forsnes kapell i Kvenvær sogn i Hitra prestegjeld blev innviet 17. oktober. Kapellet er den tidligere Kvenvær sognekirke som i henhold til kgl. res. av 19. juni 1914 er nedtatt og flyttet dit. — Langøy bedehuskapell i Bremsnes sogn av Kvernes prestegjeld, som ved Departementets skrivelse av 6. mai 1933 blev tillatt innviet til gudstjenstlig bruk, innviedes 2. oktober. — Gjøra bedehuskapell i Romfo sogn av Sunndal prestegjeld blev innviet til gudstjenstlig bruk 4. oktober i henhold til Departementets tillatelse i skrivelse av 5. juni 1935.

Visitaser: Paa grunn av biskopens sykdom blev det kun holdt 1 visitas, nemlig i de Døves menighet i Trondheim. Beretning om denne følger vedlagt. Jeg har faatt et bestemt inntrykk av at døvemenighetene føler en dyp tilfredsstillelse ved at de nu i høiere grad enn tidligere sidestilles

med kirkens øvrige menigheter og at dette kommer til syne bl. a. ved biskopens visitas.

Prostene. Som nevnt var det i 1935 ingen visitaser ute i bispedømmet. Jeg fant det ikke fornødent aa søke Departementet om tillatelse til aa la prostene utføre de for aaret planlagte visitaser, da det hadde lykkes mig aa tilendebringe første omgang av visitaser i Nidaros bispedømme paa 5 aar, og jeg haaper at jeg til tross for avbrytelsen skal kunne tilendebringe annen omgang uten aa overskride de derpaa følgende 6 aar, saafremt jeg nu faar min fulle arbeidskraft tilbake. Derimot har som allerede nevnt 3 proster i biskopens sted foretatt innvielse henholdsvis av et kapell og av to bedehuskapeller.

Prestene. I tilslutning til hvad jeg i forrige aarsberetning uttalte, tror jeg aa kunne si at ikke faa av bispedømmets prester i det siste aar er blitt grepet av en sterkere trang enn de tidligere hadde til aa sette all sin kraft inn i arbeidet, under en levende følelse av sitt ansvar overfor de menigheter som er betrodd dem. Enkelte steder er det inntraadt en avgjort forandring, og dette har ledet til at et samarbeide har kunnet komme igang mellem presten og de eldre arbeidende kristne hvor det før ikke var noget saadant. Det er ganske klart at Oxford-gruppebevegelsen her har været av stor betydning, direkte eller indirekte. Jeg er ikke i tvil om at denne bevegelse allerede har været til megen velsignelse, og jeg har det haap at den skal bli det i høiere grad naar den utdypes saaledes som den synes aa bli det her hos oss. Men det gjelder at den ikke blir staaende ved aa danne smaagrupper av en spesialtype av kristne og isolerer sig fra de eldre kristne av en noget annen støpning, at den derimot er villig til aa gjøre sin innsats i og bli et islett i det kristenliv som paa forhaand er der, og at den gaar inn i menigheten og med den samler sig om dens gudstjeneste og sakramentforvaltning. Det burde selvsagt være godt haap herom i Nidaros bispedømme hvor prester staar som de ledende innen gruppebevegelsen. Og allerede nu kan vi glede oss over at øre og hjerte er blitt aapnet for kallet til omvendelse og troende hengivelse til Jesus Kristus i kretser hvor det før var stengt. Ved siden av denne nye bevegelse har ogsaa den vekkelse, som nu har været merkbar i flere aar, fortsatt ogsaa i aaret 1935, dog i mindre utstrekning enn tidligere. Enkelte steder paa Nordmøre og særlig i Ytre Namdal spores det dog paatagelige virkninger. Ellers heter det paa de fleste steder at trangen til aa samles om Guds ord fremdeles er større enn tidligere, og nesten overalt heter det at ikke minst de unge er mottagelige, og at ikke faa av dem trer aapent frem som bekjennende kristne, ikke minst ved aa søke op til Herrens nattverdbord.

Virksomheten fra dissentersamfundenes side har fortsatt omtrent uforandret. Det er særlig Frimisjonen, Pinsevennene og Baptistene som gjør sig gjeldende. Antallet av personer som meldte sig ut av den Norske Kirke var 209, en meget betydelig nedgang fra 1934, da antallet var 339. Over halvparten av de utmeldte gikk til Pinsevennene, knapt en fjerdepart til Baptistene. Antallet av innmeldte i kirken var 47, litt mere enn aaret i forveien, da det var 44.

Statistikken over det kirkelige arbeide viser følgende tall for det hele bispedømme for de tre siste aar:

	1935.	1934.	1933.
Gudstjenester	6 415	6 394	6 335
Religiøse og kirkelige møter ved presten	8 924	7 773	7 335
Sykebesøk m. v.	11 288	10 702	10 806
Anstaltbesøk	2 188	2 308	2 070
Skolebesøk	451	521	530

Det er en liten stigning i gudstjenestenes antall, en betydelig stigning i antallet av religiøse og kirkelige møter som presten har holdt, enten alene eller som hovedtaler. Antallet av messefall var 194, litt mindre enn aaret forut. Det opveies mange ganger ved antallet av de avholdte ekstraordinære gudstjenester. Tallet paa sykebesøk viser ikke liten opgang, derimot er antallet av anstaltbesøk og skolebesøk sunket noget.

Nattverdgjestenes antall steg fra 40 177 til 41 420. Siden 1927, det første aar jeg har utarbeidet statistikk for, er tallet steget fra 29 148, altsaa med over 12 000; ikke minst gledelig er det at som før nevnt betydelig flere unge er med enn tidligere. Nattverdutdelingen utenfor kirkehuset er siden ifjor steget omtrent tilsvarende til altergangen i kirkene. Her er fremdeles ingen legmann beskikket som nattverdforvalter. Med hensyn til fri nattverd uten forbindelse med kirken er forholdet nærmest uforandret; det forekommer flere steder, men ikke i nogen stor utstrekning.

De offentlige bidrag til prestenes arbeide:

Reisebidraget til enkelte prester i vidstrakte og vanskelige distrikter til rikeligere betjening i menighetene med Guds ord og nattverd var for siste budgettaar bevilget uforandret med kr. 800 fordelt paa 11 prester. Det blev utbetalt kr. 799,85, men adskillig mere var opreist.

Til geistlig betjening i fiskevær var som før bevilget kr. 700; det fordeltes paa 12 prester; kr. 640,10 blev utbetalt. Bidraget for Leka blev heller ikke siste vinter anvendt, da fisket slo feil.

Til geistlig betjening av militære øvelsesplasser var kun bevilget kr. 300. Der blev anvendt kr. 352,10, idet det var en liten beholdning fra de aar da bevilgningen var dobbelt saa stor eller endog mere. Denne beholdning er nu omtrent opbrukt, hvorfor en bevilgning paa kr. 300 blir helt utilstrekkelig.

Regnskap for ovennevnte 3 bevilgninger er innsendt til Departementet 21. september 1935.

Salmebokbytte: Landstads reviderte salmebok blev i 1935 innført i Nord-Aukra, Øre, Stangvik, Hitra, Malvik, Stod og Nord-Flatanger sogn. Nynorsk salmebok blev innført i Byneset sogn. Stillingen er saaledes nu følgende: Av de 175 sogn og menigheter har 124 Landstads reviderte, 31 Landstads oprinnelige, og 20 Nynorsk salmebok. — Nynorsk liturgi er i 1935 innført i Egge sogn, og dermed ialt i 23 sogn; dessuten holdes i enkelte sogn et bestemt antall gudstjenester aarlig med nynorsk liturgi.

I denne forbindelse kan ogsaa anføres angaaende *konfirmasjonsordningen* at nu i 200-aaret efter konfirmasjonens innførelse brukes i Nidaros bispedømme den eldre ordning uavkortet i 116 sogn og menigheter, den eldre ordning uten 3dje spørsmaal og haandslag i 22, den nyere ordning i 36. I 6 sogn benyttes ogsaa den nyere ordning ved siden av den eldre.

Som det vil fremgaa av statistikken, kommer saa aa si alle de unge her i bispedømmet til konfirmasjonsforberedelse og blir ogsaa konfirmert.

Menighetsraadene. For siste aar er her intet nytt aa berette. Fellesmøter av menighetsraad har været holdt saavidt vites i et par prostier; men nogen felles tiltak har det neppe ledet til. Ellers har menighetsraadenes virksomhet forløpet efter de samme linjer som tidligere.

Bispedømmeraadet har i 1935 hatt to møter, begge her i Trondheim, 23.-25. januar og 11.-12. september. Paa det første behandledes 10 saker. Paa det møte besluttet man efter henvendelse fra det frivillige kirkemøte i Oslo i oktober 1934 aa overta det frivillige bispedømmeraads arbeide, spesielt ogsaa aa avholde frivillige bispedømmemøter vesentlig i overensstemmelse med de hittil gjeldende regler. Av andre viktigere saker kan nevnes: kristendomsundervisningen i de høiere skoler. Man anbefalte saa sterkt som mulig innførelse av lærebok og eksamen i kristendomskunnskap. Dernest: arbeide for øket geistlig betjening, og: samarbeide mellem de frivillige kristelige organisasjoner. I den første sak er det ønskede resultat opnaadd ved de av forrige Storting vedtatte forandringer i loven om de høiere almenskoler. I den sistnevnte sak har vi til vaar glede sett at iallfall i et par kretser er det gjort alvorlige forsøk paa bedre ordning, saa de forskjellige foreninger ikke konkurrerer med hverandre paa en uheldig maate. Derimot er det ikke lykkes aa løse spørsmaalet om økning av det geistlige arbeide. Her er ennu ikke blitt noget samarbeide innen prostiene om ansettelse av prostiprester, og det har ikke til bispedømmeraadet innkommet slike bidrag fra menighetene at dette har kunnet oprette nogen stilling for en bispedømmeraadsprest. — I det annet møte, som raadet med samtykke fra Departementet fant aa maatte sammenkalle til behandling av Departementets skrivelse av 27. juni 1934 angaaende revisjon av reglene om menighetsraadsvalg, behandlet man foruten denne sak, hvorom innberetning er avsendt 13. september ifjor, flere andre spørsmaal, blandt hvilke særskilt skal nevnes: bortvisning av konfirmanter, idet denne sak ved et inntruffet tilfelle var blitt aktuell her i bispedømmet.

Det frivillige kristelige arbeide. Ved ofring og kollekt til kristelig arbeide innkom i 1935 i kirkene tilsammen kr. 81 256,44; dette er dessverre nogen nedgang fra 1934, da beløpet var kr. 86 309,22. Noget har det vel kanskje hatt aa si at 1935 ikke var et saadant kronaar for jordbruket som aaret forut. For aa bringe paa det rene hvorledes virksomheten gjennem de frivillige kristelige organisasjoner har gaatt i det siste aar, har jeg ogsaa nu rettet forespørsel til kretsstyrene for følgende sammenslutninger: Norsk Søndagsskoleforbund, Norges Kristelige Ungdomsforbund, det Norske Lutherske Indremisjonsselskap, Vestlandske Indremisjonsselskap, Norges Finnemisjonsselskap, den Indre Sjømannsmisjon, den Norske Sjømannsmisjon, den Norske Israelsmisjon, det Norske Misjonsselskap, Kinamisjonsforbundet og Santalmisjonen.

De innkomne beretninger gir et temmelig ensartet inntrykk. Det forløpne aar har været et godt arbeidsaar. Inntektene har for flere organisasjoner øket, holdt sig paa samme høide som før for de fleste, mens kun en enkelt organisasjon har hatt nedgang. Beretningene bekrefter forøvrig hvad jeg før har uttalt at vekkelsen fra de tidligere aar synes aa være gaatt noget tilbake i styrke og omfang i 1935, dog saaledes at det ved

aarets slutning flere steder blev en opblussning, og det har ogsaa i hele det forløpne aar nesten overalt været gledelige tegn paa, at ordets forkynnelse ogsaa har baaret frukt, selv om det er enkelte tørre strøk hvor det ikke synes aa bli nogen vekst. Til gjengjeld har det andre steder været mere omfattende vekkelse, dels av den eldre kirkelige type eller preget av Indremisjonen, dels opstaatt ved Oxford-gruppebevegelsen saaledes som jeg ovenfor har talt om. Ogsaa de frivillige organisasjoners beretninger gaar gjennemgaaende ut paa at det er mere tilslutning fra ungdommen enn tidligere. Dette har ikke minst Norges Kristelige Ungdomsforbund og Indremisjonsselskapet gitt uttrykk for; søkningen til de kristelige ungdomsskoler har været større enn paa mange aar. Ogsaa misjonssansen synes aa være blitt mere levende hos de unge.

Kirkene. Som før nevnt er det i 1935 innvidd et nytt kapell og to nye bedehuskapeller. Antallet av kirkehus i bispedømmet er hermed steget til 220. Under bygning og nær fullendelsen er Flora kapell i Selbu og Kopperaaen kapell i Meraaker. Derimot er man visstnok ikke kommet videre med Hofstad kapell i Bjørnør og Hasselviken kapell i Stadsbygd. Hvor langt det er kommet med ombygningen av Sela kapell i Beistad er mig for tiden ukjent. Av betydeligere utsmykningsarbeider i kirkene i 1935 maa nevnes Børsa og Rindals kirkers. Andre lignende arbeider er under overveielse. Den besluttede flytning av Bakke kirke her i Trondheim er ennu ikke blitt iverksatt, da kommunen ikke har sett sig istand til aa bevilge de fornødne midler. Det vilde være meget ønskelig at flytningen snarest mulig kunde iverksettes, da man, som rimelig er, i mellemtiden har liten lyst paa aa utføre de utbedringer som er paakrevet.

Kirkenes bruk. Kirkesøkningen i sin almindelighet er sannsynligvis nærmest i opgang hvad de almindelige forordnede gudstjenester angaar. Hvad de spesielle festgudstjenester ved større stevner eller særskilte anledninger angaar, er tilstrømningen som regel meget stor. Dette gjelder ikke minst de i musikalsk henseende rikere utstyrte vespergudstjenester. Sansen for kirkesangen og menighetens aktive deltagelse i denne og i liturgien er visstnok i stigende. Her haaper vi at *Kirkesangforbundet*, som blev stiftet i 1934, og i juni 1935 holdt sin første kirkesangfest i Trondheim under meget god tilslutning, vil bli til stor hjelp.

Spørsmaalet om istandbringelse av flere „kirkeruter" med bil eller motorbaat for aa lette kirkesøkningen for de fjernereboende, blev drøftet paa siste møte i bispedømmeraadet, og en henvendelse herom blev rettet til menighetsraadene; det foreligger ennu ingen meddelelse om resultatene.

Efter tillatelse av menighetsraadet har prester utenfor menigheten og legfolk holdt gudstjenester og opbyggelige møter i kirkene i alt ca. 470 ganger, en ikke liten stigning fra 1934, da antallet var 440. Samtidig var dessuten, som ovenfor omtalt, de ekstraordinære gudstjenester og møter ved menighetens prester — med eller uten bistand av andre — øket betydelig. Det er i regelen ingen vanskeligheter herfor, undtagen i Trondheim, hvor kommunens bevilgning til kirkenes opvarming m. v. er knapp.

Legmenn holdt preken i prestens sted ved forordnede gudstjenester ialt 130 ganger, en ubetydelig nedgang fra 1934 da tallet var 134. Men legmenn har jo ikke sjelden optraatt som talere ved siden av presten.

KIRKELIG STATISTIKK FOR

Prestegjeld eller menighet Prosti	Fødte		Døpte	Konfirmanter	
	ialt	utenfor ekteskap		konfirmert	Ikke konfirmert
Domsognet	34	2	45	298	0
Vaar Frue kirke	25	3	39	163	0
Ilen	47	6	27	143	0
Bakklandet	28	3	34	265	0
Lademoen	50	2	58	322	0
Hospitalskirken	–	–	0	–	–
Døvemenigheten	–	–	2	15	0
E. C. Dahls Stiftelse	536	58	461	–	–
Nidaros domprosti	720	74	666	1206	0
Vestnes	66	2	62	82	0
Eid	18	0	17	22	0
Grytten	59	1	60	81	0
Nesset	46	3	45	58	0
Veøy	36	2	33	48	0
Indre Romsdal prosti	225	8	217	291	0
Bolsøy	67	3	70	107	0
Molde	44	4	31	82	0
Aukra	105	3	91	124	0
Fræna	44	2	44	55	0
Bud	59	5	71	92	0
Ytre Romsdal prosti	319	17	307	460	0
Kvernes	154	12	126	166	0
Kristiansund	205	32	229	377	0
Halsa	40	3	46	57	0
Aure	87	4	92	110	0
Edøy	70	6	68	108	0
Ytre Nordmøre prosti	556	57	561	818	0
Øre	41	1	37	63	0
Tingvoll	67	2	68	82	0
Øksendal	13	1	14	16	0
Sunndal	27	3	30	38	0
Stangvik	51	5	39	56	0
Surnadal	50	3	49	49	0
Rindal	46	0	46	65	0
Indre Nordmøre prosti	295	15	283	369	0
Hemne	90	9	86	105	0
Hitra	90	7	87	129	0
Frøya	134	8	125	177	0
Ørland	97	9	106	117	1
Sør-Fosen prosti	411	33	404	528	1
Stadsbygd	82	5	76	143	0
Bjugn	79	9	78	107	2
Aafjord	71	7	65	86	4
Bjørnør	78	4	71	114	1
Nord-Fosen prosti	310	25	290	450	7

NIDAROS BISPEDØMME FOR 1935.

Ekteskap		Nattverdgjester		Jordfestede	Innmeldt i kirken	Utmeldt av kirken	Innkommet ved offer eller kollekt	Antall menighets-lemmer ved folketellingen 1930
kirkelig	borgerlig	ialt	utenfor kirken					
224	11	1878	120	162	6	13	3329,89	11265
104	14	1111	81	125	1	7	3673,76	10251
36	7	479	15	60	2	4	1280,48	7042
102	8	1250	58	144	3	7	3354,48	12717
98	19	1083	51	94	2	12	1487,95	13502
1	—	1381	52	5	0	0	0,00	(efter folketellingen 1/11 1932)
4	—	101	0	1	0	0	214,80	
—	—	—	—	—	—	—	0,00	—
569	59	7283	377	591	14	43	13341,36	*1930* 52842
24	0	722	104	44	0	0	1001,59	4022
10	0	258	12	26	1	0	498,91	1457
26	0	276	8	42	0	0	928,00	3728
23	0	604	16	46	0	0	1164,87	3163
10	0	250	11	33	0	0	695,29	2188
93	0	2110	151	191	1	0	4288,66	14558
35	0	994	40	42	0	0	1860,79	5044
42	2	499	24	24	2	3	2648,78	3132
22	0	983	57	55	0	0	837,13	4665
23	1	153	15	38	0	9	793,86	3032
20	0	361	36	23	0	0	830,87	3573
142	3	2990	172	182	2	12	6971,43	19446
31	0	1038	97	109	0	1	1800 00	8675
91	5	3060	79	187	5	13	6381,79	15777
11	0	462	39	32	0	1	1075,04	2892
27	0	521	37	53	0	0	647,59	4622
16	0	714	75	40	0	0	761,77	3933
176	5	5795	327	421	5	15	10666,19	35899
10	0	1025	187	43	0	0	1212,17	2493
37	0	713	106	38	0	0	1539,37	4221
4	0	75	7	7	0	0	169,04	925
10	0	213	8	18	0	0	579,11	1759
18	0	312	2	30	0	7	260,00	3047
15	0	249	6	47	0	1	302,30	3088
16	0	593	60	25	0	0	760,00	2457
110	0	3180	376	208	0	8	4821,99	17990
24	0	497	11	57	0	2	1184,22	5102
27	0	556	36	61	1	3	658,55	5267
40	1	880	44	71	1	12	597 63	6989
28	1	314	66	65	0	6	764,07	4706
119	2	2247	157	254	2	23	3204,47	22064
33	1	580	16	70	1	0	2046,18	5935
9	4	214	9	51	0	4	492,59	4823
16	0	347	9	34	0	10	1265,48	4329
11	0	448	22	64	1	29	979,49	4991
69	5	1589	56	219	2	43	4783,74	20078

KIRKELIG STATISTIKK FOR

Prestegjeld eller menighet Prosti	Fødte		Døpte	Konfirmanter	
	ialt	utenfor ekteskap		konfir-mert	ikke konfir-mert
Børsa	41	4	38	71	0
Orkdal	140	15	132	167	1
Meldal	79	6	82	121	0
Rennebu	38	6	39	42	0
Opdal	81	2	74	74	0
Orkdal prosti	379	33	365	475	1
Røros	74	6	70	103	0
Holtaalen	56	7	62	105	0
Støren	94	5	94	139	0
Melhus	101	10	89	138	0
Gauldal prosti	325	28	315	485	0
Byneset	46	5	42	61	0
Strinda	204	31	163	229	0
Malvik	44	6	44	80	0
Klæbu	39	8	33	52	0
Selbu	83	9	72	104	0
Strinda prosti	416	59	354	526	0
Øvre Stjørdal	80	5	75	111	0
Nedre Stjørdal	88	3	85	156	1
Frosta	62	6	59	101	0
Leksvik	57	3	54	53	0
Stjørdal prosti	287	17	273	421	1
Skogn	53	2	59	98	0
Levanger	86	5	48	97	0
Verdal	108	5	109	156	0
Ytterøy	52	10	52	70	0
Sør-Innherad prosti	299	22	268	421	0
Inderøy	74	2	79	91	0
Sparbu	92	9	82	81	0
Steinkjer	63	6	64	111	0
Beitstad	71	8	75	106	0
Stod	43	0	46	42	0
Nord-Innherad prosti	343	25	346	431	0
Snaasa	49	4	51	45	0
Lierne	25	0	21	45	0
Grong	93	9	94	121	0
Overhalla	32	1	42	40	0
Namsos	141	12	97	157	0
Indre Namdal prosti	340	26	305	408	0
Flatanger	34	3	40	26	0
Fosnes	30	2	41	45	5
Kolvereid	42	0	46	72	0
Nærøy	26	1	28	48	0
Vikna	76	6	78	80	2
Leka	41	4	46	45	0
Ytre Namdal prosti	249	16	279	316	7
Nidaros bispedømme	5474	455	5233	7605	17

NIDAROS BISPEDØMME FOR 1935.

Ekteskap		Nattverdgjester		Jordfestede	Innmeldt i kirken	Utmeldt av kirken	Innkommet ved offer eller kollekt	Antall menighets-lemmer ved folketellingen 1930
kirkelig	borgerlig	ialt	utenfor kirken					
18	1	456	27	39	0	7	1193,49	3224
43	0	501	83	68	0	4	1208,18	7264
26	0	742	63	49	0	0	2604,87	5013
14	0	447	30	33	0	0	843,62	2398
23	0	485	12	50	4	1	820,00	4224
124	1	2631	215	239	4	12	6670,16	22123
29	0	403	7	59	0	0	619,10	5025
29	2	902	53	50	0	0	1176,50	5052
53	1	509	7	83	0	0	1077,46	7151
26	0	603	37	62	1	5	1444,02	7019
137	3	2417	104	254	1	5	4317,08	24247
9	0	219	44	31	0	0	431,28	2570
73	6	477	45	117	1	11	1737,03	17185
16	0	202	9	34	0	0	689,73	3460
9	2	154	13	19	0	0	542,40	2497
27	0	677	31	59	0	0	844,95	5146
134	8	1729	142	260	1	11	4245,39	30858
32	0	428	18	62	1	0	1049,11	5302
55	2	734	113	84	0	1	1270,18	7109
27	1	342	56	53	1	10	1218,50	4695
17	0	1209	265	43	0	2	629,58	2886
131	3	2713	452	242	2	13	4167,37	19992
21	1	242	41	38	0	0	999,14	3629
36	1	568	43	48	3	3	1367,73	4323
50	0	383	51	54	0	2	482,52	7108
18	0	207	18	33	0	2	625,03	3343
125	2	1400	153	173	3	7	3474,42	18403
16	0	431	95	50	0	0	611,85	4456
21	0	300	22	41	1	0	1115,83	4514
42	3	443	52	53	4	8	1103,79	4679
21	0	292	55	57	0	0	512,12	5068
13	2	140	15	34	0	1	230,00	2388
113	5	1606	239	235	5	9	3573,59	21105
21	0	92	2	23	0	0	30,00	2743
10	0	300	8	22	0	0	428,29	1793
54	3	347	12	63	0	0	840,57	5814
17	0	122	20	29	0	0	432,96	3128
49	1	628	19	65	3	1	2035,54	6514
151	4	1489	61	202	3	1	3767,36	19992
5	0	218	20	22	0	1	333,09	1881
6	0	537	5	22	0	0	760,00	2658
18	0	444	81	35	0	0	717,96	3201
15	1	309	29	37	1	0	408,58	2163
22	1	462	66	42	1	6	548,60	3503
8	0	271	13	26	0	0	195,00	2059
74	2	2241	214	184	2	7	2963,23	15465
2267	102	41420	3196	3855	47	209	81256,44	355062

Fri tekst for prekenen ved forordnet høimesse blev benyttet 54 ganger, i 1934 66 ganger.

Offentlig nattverdforvaltning utenfor kirkehuset er innberettet avholdt av menighetens prester 46 ganger med 1 155 nattverdgjester.

Dissentersamfundene. Ovenfor er meddelt at utmeldelsenes antall avtok sterkt i 1935, mens tallet av innmeldelser er temmelig nøiaktig det samme. De fleste utmeldelser har ogsaa i 1935 funnet sted i Trondheim med Strinda, Kristiansund og i de ytre distrikter i Fosen.

Innmeldelsene i og utmeldelsene av Statskirken fra og til de forskjellige samfund stiller sig slik:

Inn fra	ut til	Hvilket samfund	Inn fra	Ut til	Hvilket samfund
3	1	Den Lutherske Frikirke	1	0	„Bruden"
1	0	Frimisjonen	2	15	Adventistene
9	11	Metodistkirken	1	3	Den Romersk-Katolske Kirke
9	46	Baptistkirken	15	15	Intet bestemt samfund
4	113	Pinsemenigheten	2	0	De Gudløses Forening
0	1	„Filadelfia"	0	4	Ikke opgitt

Tilsammen 47 inn i, 209 ut fra den Norske Kirke.

Den kirkelige statistikk følger som bilag. Til denne skal bemerkes:

Antallet av fødte gikk fremdeles noget ned. Fra 5 517 til 5 474, altsaa en nedgang paa 43. Nedgangen er saaledes dessverre ennu ikke stanset, men det er en gledelig foreteelse at antallet av fødsler utenfor ekteskap er sunket ytterligere, saa det kun utgjorde 455.

Antallet av konfirmerte er ytterligere steget, og det ganske betydelig, fra 7 184 i 1934 til 7 605 i 1935, og kun 17 av dem som deltok i konfirmasjonsforberedelsen blev ikke konfirmert. Derimot synes antallet av dem som ikke kommer til nattverden i forbindelse med konfirmasjonen aa være i stigende; fullstendig statistikk foreligger dog kun over dem som deltok i den spesielle konfirmantaltergang, nemlig 6 216. Forøvrig henvises til hvad ovenfor er uttalt om konfirmasjonens stilling i bispedømmet. Antallet av andragender om fritagelse fra forpliktelsen til før konfirmasjonen aa fremlegge vaksinasjonsattest er atter steget voldsomt, fra ca. 170 til ca. 280, og volder meget bryderi og mange ubehageligheter baade for prestene og ennu mere for biskopen. Skal det ikke her snart bli en forandring, saa opfyllelsen av en hygienisk forpliktelse, hvis berettigelse mange finner mere enn tvilsom, ikke skal staa som betingelse for aa opnaa et aandelig gode?

Antallet av kirkelig stiftede ekteskaper er steget betydelig, fra 2 092 i 1934 til 2 267; man maa — saavidt jeg kan se — tilbake til 1918 for aa finne et høiere tall. Det maa vel tyde paa en økonomisk fremgang. Antallet av borgerlig stiftede ekteskaper steg litt og utgjorde 102.

Antallet av jordfestede steg til 3 855, det høieste tall siden 1931.

Aaret som gikk har utvilsomt gitt økede muligheter for kirkens arbeide. Maatte det ved Guds naade lykkes for oss aa utnytte dem!

28. februar 1936. *J. Støren.*

VII. HAALOGALAND BISPEDØMME 1935.

I. Prestene og deres virke.

1. *Ordinasjoner* har der bare været to av, begge i Narvik og av Narvik-gutter, nemlig for J. Harr som var antatt til assistent hos sognepresten i Lødingen (ordinert den 7. april av domprosten mens biskopen var i Oslo) og Kaare Berg-Hansen som er ansatt som klokker i Hammerfest og skal assistere sognepresten der (ordinert 15. desember).

2. *Presteskifte.* a. Reist fra bispedømmet har i aarets løp sognepresterne Ola Lynum (fra Maalselv til Steinkjer), Monrad Norderval (fra Tana til Ørsta), K. M. Rokstad (fra Ofoten til Rødenes), og prost Sophus Frøland (fra Tromsøysund til Østre Fredrikstad).

b. Byttet stilling innenfor Haalogaland har sognepresterne L. Framhus (fra Lebesby til Karasjok), C. A. Bergersen (fra Ibestad til Bodin) og B. Eggesbø (fra Værøy til Maalselv). — To av vaare stiftskapellaner blev sogneprester: S. Myhra i Folda, H. Ahlstrøm i Bø, Vesteraalen. Fhv. sogneprest i Tysfjord, Haldor Jensen, blev utnevnt til stiftskapellan fra 1. september.

c. Sydfra kom der for første gang paa flere aar prester fra embeder i andre bispedømmer herop: K. V. Gjeitanger (fra Breim til Hemnes) og Berg Rolness (fra Kinn til Tromsøysund).

d. Av nye prester ellers fikk vi hele seks: G. Havig, som hadde været assistent i Hattfjelldal i 4 aar, blev nu sogneprest der. Ordinert prest J. Halten (Nidaros bispedømme) blev sogneprest i Kistrand. B. Tvete, som hadde styrt ledige kall her oppe en tid, blev sogneprest i Lebesby. Til de nye hjelpepreststillinger i Trondenes kom: Reidar Mørch, som tidligere har styrt ledige kall, (bopel i Skaanland); og til Harstad (med Sandtorg) kom J. Henriksen, inntil da ansatt i Omstreifermisjonen.

e. Avskjed efter naadd aldersgrense fikk prost J. Nicolaisen i Bodø, som hele sitt liv har virket her oppe, først i Værøy, saa i Hamarøy og sist i Bodin. — To aar før naadd grense søkte sogneprest T. Melbye avskjed fra Hattfjelldal.

f. Assistenter kom der en ny av, J. Harr (se under ordinasjon). I Loppa byttet K. Mathiesen med Odd Lothe. Disse to er nu de eneste assistenter, idet Notø i Lenvik sluttet efter et halvt aar. To prester har hatt kandidater til hjelp, saavidt dette er mulig naar de ikke er ordinert. — Dessuten er klokkeren i Hammerfest, Berg-Hansen, antatt som assistent hos sognepresten uten nogen ekstra lønn for dette.

3. *Opgaver og stillinger. — Nye stillinger* blev endelig oprettet for to hjelpeprester i Trondenes prestegjeld som med sine 13-14 000 innbyggere (deri medtatt ogsaa Harstad by) hittil bare har hatt sognepresten til betjening. — „Klokkerprest" fikk vi i Tromsø, hvor N. A. Flatøe blev ansatt efter avdøde klokker Essendrop-Ottesen. Nu har vi fire klokkere som er ordinerte prester.

Fiskeværbetjeningen var vanskelig iaar, fordi fisket var saa rent haapløst. Men rapportene viser at det gikk godt med kirkens arbeide. 25 sogneprester var beordret til reiser i værene i sine distrikter. 7 emissærer var ansatt i Lofoten, Vesteraalen og paa Helgeland. En stifts-

KIRKELIG STATISTIKK FOR

Prestegjeld	Fødte ialt	Utenfor ekteskap	Døpte	Konfirmerte	Underviste, men ikke konfirmerte	Konfirmerte til alters	Ekteskap kirkelig	Ekteskap borgerlig
1. Bindal	41	11	35	52	0	52	8	0
2. Vik	49	5	45	65	0	65	18	2
3. Brønnøy	76	6	85	97	0	95	33	0
4. Velfjord	27	3	33	36	0	36	10	0
5. Vega	50	3	43	74	0	74	16	0
6. Tjøtta	62	11	77	70	0	70	21	1
7. Vefsn	147	16	125	156	0	156	60	0
8. Hattfjelldal	27	2	30	34	0	34	6	0
9. Hemnes	80	11	67	136	0	136	34	2
10. Mo	91	13	97	153	0	152	48	1
11. Herøy	83	18	86	125	0	125	21	1
12. Alstahaug	126	19	85	159	1	159	33	3
13. Nesna	77	9	82	113	0	112	27	1
14. Lurøy	49	7	55	90	0	84	26	0
15. Rødøy	56	5	48	66	0	32	11	3
16. Meløy	89	13	74	92	1	87	35	1
17. Gildeskaal	88	7	89	84	0	84	27	1
18. Beiarn	32	8	43	52	0	52	18	0
19. Skjerstad	24	3	25	32	0	32	9	0
20. Saltdal	42	3	53	100	1	100	17	0
21. Fauske	97	7	92	158	0	157	45	1
22. Bodø	125	9	74	108	2	108	65	1
23. Bodin	91	10	82	131	0	131	41	1
24. Kjerringøy	8	1	13	13	0	13	4	0
25. Folda	79	12	79	102	0	102	30	0
26. Steigen	59	4	68	60	0	60	15	0
27. Hamarøy	41	6	38	74	0	73	18	0
28. Tysfjord	75	12	72	56	0	56	19	0
29. Ofoten	180	20	179	221	1	221	51	2
30. Narvik	156	15	153	157	0	150	89	12
31. Lødingen	88	6	68	93	0	93	27	0
32. Vaagan	145	16	138	150	0	150	61	2
33. Gimsøy	29	9	19	38	0	38	14	0
34. Buksnes	159	22	164	130	0	130	55	2
35. Borge	87	9	98	112	1	107	17	1
36. Flakstad	102	13	85	53	0	52	17	1
37. Værøy	38	3	41	39	0	39	13	0
38. Hadsel	180	19	147	174	0	174	57	1
39. Bø	136	17	103	81	11	81	34	1
40. Øksnes	102	6	117	113	0	113	27	0
41. Sortland	63	6	57	110	0	93	28	0
42. Dverberg	91	11	61	85	0	85	27	5
43. Kvæfjord	57	8	51	50	0	48	16	3
44. Trondenes	280	21	192	226	1	226	110	10
45. Salangen	88	8	90	101	0	101	23	0
46. Ibestad	113	7	131	111	0	111	32	0
47. Bjarkøy	31	0	29	30	0	30	6	0

HAALOGALAND BISPEDØMME FOR 1935.

Nattverdgjester i kirken	Nattverdgjester utenfor kirken	Nattverdgjester ved sognebud	Nattverdgjester ved godkjente legmenn	Nattverdgjester ialt	Jordfestede	Innmeldte i kirken	Utmeldte av kirken	Offer og kollekt i kirken
102	0	2	0	104 (4,0%)	32	0	0	118,10
179	0	11	0	190 (7,6 »)	24	0	0	207,70
316	52	13	0	381 (9,5 »)	36	0	3	597,22
74	0	13	0	87 (5,6 »)	16	0	0	49,25
263	0	14	0	277 (11,5 »)	31	0	0	450,76
189	16	11	0	216 (6,8 »)	21	1	4	442,62
456	0	56	0	512 (6,6 »)	75	1	3	510,00
123	0	24	0	147 (10,5 »)	15	0	0	66,00
345	0	4	0	349 (7,1 »)	36	1	3	709,93
326	0	14	0	340 (5,9 »)	61	0	1	706,27
87	0	13	0	100 (2,4 »)	41	0	0	172,70
559	0	26	0	585 (10,3 »)	54	0	0	574,92
579	14	17	0	610 (12,9 »)	50	0	2	600,94
272	46	24	0	342 (11,0 »)	28	3	2	423,89
122	0	6	0	128 (5,4 »)	27	1	4	371,62
225	17	43	0	285 (7,5 »)	37	2	7	394,84
156	14	9	0	179 (4,2 »)	41	0	1	173,83
122	0	18	0	140 (6,8 »)	22	0	0	55,01
196	7	14	0	217 (11,4 »)	22	0	0	500,00
363	0	18	0	381 (10,2 »)	36	0	0	622,01
573	0	63	0	636 (9,1 »)	66	1	0	634,76
1312	0	35	0	1347 (26,7 »)	65	1	5	1435,38
734	85	51	0	870 (14,1 »)	68	2	0	689,18
151	0	9	0	160 (22,9 »)	12	0	0	335,91
391	0	46	0	437 (9,8 »)	46	0	1	371,23
241	0	14	0	255 (7,8 »)	46	1	2	627,72
512	0	36	0	548 (16 6 »)	40	2	0	445,37
122	86	20	0	228 (7,6 »)	35	0	2	200,00
1868	20	94	0	1982 (19,3 »)	103	0	14	533,97
553	0	14	0	567 (5,9 »)	67	3	1	791,91
365	118	32	0	515 (10,6 »)	36	1	6	
672	48	45	0	765 (10,6 »)	71	1	11	810,52
56	10	7	0	73 (4,7 »)	9	0	2	119,00
754	6	41	0	801 (12,9 »)	50	5	12	187,27
460	81	49	0	590 (12,7 »)	46	2	27	316,08
76	0	3	0	79 (2,5 »)	0	1	32	
583	16	16	2	617 (37,4 »)	12	1	22	298,97
305	11	43	0	359 (3,7 »)	96	1	17	278,41
601	0	60	0	661 (13,9 »)	65	0	4	300,78
272	0	32	0	304 (7,8 »)	35	0	9	1011,85
234	0	19	0	253 (5,9 »)	53	4	3	700,00
133	0	22	0	155 (3,4 »)	50	2	12	859,97
122	17	15	0	154 (5,5 »)	32	1	16	306,48
879	280	76	0	1235 (9,3 »)	131	1	11	1699,20
370	4	53	0	427 (10,0 »)	44	0	0	308,74
454	71	25	0	550 (8,9 »)	51	3	3	385,01
295	0	16	0	311 (17,2 »)	17	0	2	283,00

KIRKELIG STATISTIKK FOR

	Fødte ialt	Utenfor ekteskap	Døpte	Konfirmerte	Underviste, men ikke konfirmerte	Konfirmerte til alters	Ekteskap kirkelig	Ekteskap borgerlig
48. Lenvik	176	31	130	108	0	108	46	0
49. Berg	64	13	68	80	0	80	23	0
50. Tranøy	144	11	109	151	0	151	22	1
51. Maalselv	95	9	92	92	0	92	33	0
52. Tromsøysund	139	22	165	144	0	144	60	1
53. Tromsø	188	24	159	211	0	125	80	3
54. Balsfjord	164	26	101	100	0	100	31	3
55. Karlsøy	87	13	68	89	0	89	32	0
56. Lyngen	218	30	156	167	0	167	37	0
57. Skjervøy	168	27	143	198	0	198	33	2
58. Loppa	88	19	66	75	0	75	19	0
59. Talvik	72	6	80	66	0	66	12	0
60. Alta	98	13	91	82	0	35	33	1
61. Kautokeino	31	7	29	18	0	18	7	0
62. Hammerfest	208	31	166	140	0	132	60	0
63. Maasøy	57	4	59	63	0	47	19	0
64. Kjelvik	95	8	92	53	0	51	27	2
65. Kistrand	61	7	55	65	0	65	18	0
66. Lebesby	61	11	46	16	0	16	17	0
67. Karasjok	42	6	35	23	0	23	5	0
68. Tana	87	13	88	91	1	89	27	0
69. Vardø	125	19	113	95	0	36	44	0
70. Vadsø	76	10	66	81	0	81	20	1
71. Nesseby	58	15	51	31	0	31	14	0
72. Sør-Varanger	204	30	146	132	1	126	80	4
	6823	855	6092	6933	21	6624	2218	77

kapellan var plasert i Reine, og i Henningsvær var som vanlig sogneprest Rudolf Tønder. Paa dette siste sted er der efterhvert oparbeidet en storartet samling til kirken, hverdage som søndage, og fiskerne viser en interesserthet som gir sig utslag paa mange gledelige vis. — Reisebidraget, de 8 000, blev fordelt og brukt som vanlig.

Som *feltprest* blev — efter anmodning fra de militære — antatt sogneprest R. Tønder, Gimsøy, som besøkte de tre sydlige moer: Drevja, Elvegaard og Sætermoen. Forøvrig var de lokale sogneprester og to soldaterhjemsbestyrere engasjert.

Radiotjenesten fungerte som ifjor. Vi har nu innstallert apparater fast i Tromsø, Tromsøysund, Bodø, Narvik, Vardø, Vadsø og Kirkenes. Dessuten har biskopen hatt adgang til, særlig i Finnmark, aa fastsette utsendelse fra alle kirker hvorfra der er sikker telefon til Vadsø. Fra Sulitjelma blev det sendt aftensang Kristi himmelfartsdag under medvirken av Arbeidernes fagforenings mannskor. Dette gav støtet til at jeg

HAALOGALAND BISPEDØMME FOR 1935.

Nattverdgjester i kirken	Nattverdgjester utenfor kirken	Nattverdgjester ved sognebud	Nattverdgjester ved godkjente legmenn	Nattverdgjester ialt	Jordfestede	Inmeldte i kirken	Utmeldte av kirken	Offer og kollekt i kirken
189	0	21	0	210 (2,5 %)	87	4	2	146,50
168	0	18	0	186 (6,1 »)	31	0	0	142,54
393	15	20	0	428 (6,6 »)	53	2	0	405,26
359	0	15	2	376 (6,3 »)	51	0	1	599,00
1227	46	26	0	1299 (17,3 »)	69	1	8	386,64
1489	0	111	0	1600 (15,9 »)	128	3	31	949,32
285	22	26	0	333 (5,8 »)	63	1	4	275,04
125	23	2	0	150 (3,7 »)	44	0	2	226,57
1087	64	26	0	1177 (15,7 »)	113	0	0	289,12
1102	156	66	0	1324 (16,9 »)	86	0	0	494,46
385	91	15	0	491 (15,0 »)	31	4	2	169,80
730	37	24	4	795 (27,4 »)	34	0	0	378,58
509	79	46	0	634 (18,6 »)	30	1	3	346 41
272	9	23	0	304 (27,6 »)	13	0	0	177,87
439	0	85	0	524 (7,7 »)	92	3	0	758,26
157	89	12	0	258 (10,8 »)	24	0	2	108.85
248	27	27	0	302 (8,1 »)	46	0	0	232,95
596	89	54	0	739 (29,6 »)	30	0	0	76,37
101	86	30	0	217 (12,4 »)	18	0	4	93,00
287	43	19	0	349 (33,2 »)	19	1	0	126,21
339	93	53	0	485 (9,9 »)	61	0	1	133,59
253	48	7	0	308 (6,0 »)	53	0	11	392,06
394	0	22	0	416 (11,2 »)	36	0	1	77,27
249	18	37	0	304 (15,6 »)	28	0	0	144,86
362	13	30	0	405 (5,4 »)	64	7	11	541,40
29887	2067	2101	8	34063	3355	69	327	29350,25

optok spørsmaalet om aftensanger i radio i det hele, noget som før var avvist av riksprogramraadet. Nu viste det sig at alle de nordnorske programraad var velvillig stemt for et forslag om aa la det komme aftensang 2 ganger i maaneden mellem kl. 5 og 6 om eftermiddagen. Da vi her oppe bare har fast aftensang i Tromsø, blev Trøndelag anmodet om aa være med. Dette lykkedes, og i oktober begynte utsendingene, som altsaa omfatter Haalogaland og Trøndelag. Erfaringene er gode, men Rikskringkastingen truer med aa ødelegge det hele for oss, fordi de nye sterke stasjoner sydpaa vil trenge oss vekk fra overhodet aa ha lokalsendinger.

Prestelig samvirke blev i et rundskriv herfra anbefalt paa den maate at en prest reiste i 8 dager paa besøk til nabopresten, saa disse to kunde arbeide sammen i menigheten og verten siden gjengjelde besøket. Der blev gitt forhaands permisjon (mot senere innberetning) til slike samarbeidsbesøk. Det var adskillige prester som benyttet sig av dette, og jeg

Sammendrag av kirkelig statistikk for Haalogaland bispedømme.

Aaret 1935 sammenlignet med de 4 foregaaende aar:

	1935	1934	1933	1932	1931
Døpte	6092	6338	6225	6557	6410
Derav født utenfor ekteskap	855	894	851	955	928
Konfirmerte	6933	6363	6520	6731	6114
Ektevidde par (ialt)	2295	2088	1874	1913	2021
Nattverdgjester (ialt)	34063	34387	30042	29989	27996
Jordfestede	3355	3188	3231	3332	3543
Innmeldte i Statskirken	69	50	55	59	42
Utmeldte av Statskirken	327	366	322	309	360

Sammenligning mellem bispedømmets forskjellige hoveddeler i aaret 1935:

Landsdel	Hjemmehørende folkem. 1/10 1930 tilh. Statskirken	Døpte	Derav født u. ekteskap	% av alle døpte	Konfirmerte	Ektevieде par	Nattverd-gjester	% av hele folketallet	Jordfestede	Innmeldte i Statskirken	Utmeldte av Statskirken
Helgeland	59974	1067	152	14,2	1518	402	4653	7,8	584	9	29
Salten	69789	1128	123	10,9	1441	493	8462	12,2	705	11	32
Lofoten og Vesteraalen	51659	1030	131	12,7	1085	363	4657	9,0	487	17	151
Troms fylke	94744	1684	250	14,8	1858	607	9760	10,3	1000	16	80
Finnmark fylke	52494	1183	199	16,8	1031	410	6531	12,4	579	16	35
Hele bispedømmet	328660	6092	855	14,0	6933	2295	34063	10,4	3355	69	327

Sammendrag av alle dagsregistre i de 5 siste aar.

Aaret	1935	1934	1933	1932	1931
Gudstjenester	5402	5312	5091	4863	4805
Messefall	232	241	247	212	274
Møter ved prestene	5444	5170	4700	4090	3764
Antall ganger legmenn prekt ved ordinære gudstjenester	134	107	89	97	96
Sykebesøk (inklusive sognebud)	5705	5659	5635	5123	5326
Anstaltbesøk	1814	1884	1707	1474	1376
Skolebesøk	205	280	294	256	236
Antall ganger brukt „fri tekst"	59	70	76	75	79

haaper det kan bli fast praksis. Især efter prestesamværet i Tromsø i august, hvor ⅔ av samtlige prester deltok i 6 dager, kom der fart i fellesskapstanken.

Statistikken følger i de vanlige tabeller. Det har sin interesse aa se litt paa utviklingen i siste 5-aarsperiode slik som den avspeiler sig i tallene.

Antall gudstjenester	er øket med ca.	10 %	i 5-aaret.
„ møter ved prestene	—„—	30 %	—„—
„ gudstjenester ved legmenn	—„—	30 %	—„—
„ sykebesøk	—„—	8 %	—„—
„ anstaltbesøk	—„—	25 %	—„—
Men skolebesøk	er gaatt ned med	15 %	—„—

Denne økning paa alle hold skyldes ikke bare at vi har faatt en del flere prester (assistenter). Vi er 10 % flere prester enn i 1931.

Nattverdsøkningen er alltid et godt billede av de indre kristelige forhold.

I 1931:	27 996	nattverdgjester —	8,5 %	av hele folketallet.
„ 1932:	29 989	—„—	— 9,1 %	—„—
„ 1933:	30 042	—„—	— 9,1 %	—„—
„ 1934:	34 505	—„—	— 10,5 %	—„—
„ 1935:	34 063	—„—	— 10,4 %	—„—

Sammenligner vi nattverdsprosenten i prestegjeldene, saa hadde

under 5 % i 1931:	12 prestegjeld.	I 1935:	8
„ 4 % i „ :	9 —„—	I „ :	6
„ 3 % i „ :	2 —„—	I „ :	3.

I 1931 var de to prestegjeld med under 3 % Lenvik (2,1) og Karlsøy (2,2). I 1935 er de tre: Herøy (2,4), Lenvik (2,5) og Flakstad (2,5).

Høiest stod i 1931 Karasjok med 33,6 og Kjerringøy med 31,9. I 1935 stod Værøy høiest med 37,4 og Karasjok med 33,2.

Det er paa Helgeland, i Lofoten-Vesteraalen og i Troms, at nattverdsøkningen er steget. I de mer læstadianerpregede strøk i Salten og i Finnmark er den gaatt noget tilbake. Dette betyr at økningen i større utstrekning enn statistikken viser, skyldes et vaaknende kristenliv.

Utmeldelser av kirken er sunket fra 1934. Da var tallet 366. I aar er det 327. Det er fremdeles Pinsevennene som volder de fleste utmeldelser. Innmeldelser utgjorde i 1931: 42. I aar: 69. Ubetinget færrest utmeldelser faller paa Helgeland, vaart kirkelig sterkeste strøk, og paa Finnmark hvor læstadianerne holder sektvesenet borte. Flest utmeldelser er der i Lofoten, vaart kirkelig svakeste distrikt.

Prosenten av fødsler utenfor ekteskap er omtrent uforandret. Av 6 410 fødte i 1931 var 928 utenfor ekteskap. Av 6 092 fødte i 1935 var 855 utenfor ekteskap.

— Alt i alt bekrefter statistikken det inntrykk som jeg ogsaa ellers har, at der er en jevn vekst baade i prestenes arbeide, i kirkelig sans og i kristelig liv.

II. Biskopens tilsyn.

1. *Visitaser* har været holdt i 12 prestegjeld: Brønnøy, Skjerstad, Saltdal, Hammerfest, Kvæfjord, Bjarkøy, Lenvik, Værøy, Fauske, Vefsn, Bindal og paa Svalbard. (Utskrift av alle disse visitasprotokoller vedlegges.)

Ved visitasene har der været holdt 39 gudstjenester, hvorav biskopen har preket ved de 22 og ved de andre talt fra kordøren, 19 visitasforedrag, 22 barneoverhøringer (2 510 barn, derav 1 001 gutter, 1 509 piker), 10 lærermøter, 13 møter med menighetsraad. Utenom dette faller 11 foredrag og diverse taler og andakter, besøk i sykehus, anstalter etc. og i skoler.

Prosten deltok i en av visitasene (Bindal).

I en særstilling staar visitasen paa Svalbard, som det er grunn til aa gi en mer utførlig omtale nedenfor. Reisen tok i alt 3 uker.

Været var usedvanlig vaatt hele sommeren inntil 17. august. Fra da av var det den rene herlighet.

2. *Utenfor visitasene* har biskopen som vanlig prekt og talt av og til i Tromsø. Narvik blev besøkt i desember i anledning av 10-aars-dagen for kirkens innvielse. Ved det videnskapelige prestekursus i Oslo i oktober holdt biskopen et foredrag om polar-mentalitet, bygget paa erfaringer fra Svalbard-visitasen. Bispemøtet falt i dagene 16.-29. oktober. (Disse bispemøtene er omtrent de mest slitsomme dager en kan ha.) I Danmark holdt jeg i januar en serie forelesninger ved Menighedsstevnet paa Liselund og tiltraadte derefter en to maaneders reise til Sicilia og Rom. Paa optur besøkte jeg Zürich og Kjøbenhavn bl. a. for aa lære Gruppebevegelsen aa kjenne.

Det viktigste utenom visitasene var ubetinget prestesamværet i Tromsø i august, som siden skal bli omtalt nærmere.

3. Det kjære *kontor* har levet sitt liv, baade som en del av det virkelig nødvendige maskineri og som et automatisk ledd i papircirkulasjonen. Journalnumrene stiger stadig. I 1935 hadde vi 2 703.

4. *Prostevisitaser* har ikke været anordnet i 1935.

5. *Bispedømmeraadet* hadde sitt aarlige møte 10. september 1935. Som ny geistlig varamann efter prost Frøland blev efter foretatt valg og optelling 7. oktober utpekt prost Kr. Skjeseth, Vaagan.

III. Kirker og kirkegaarder.

1. *Kirkevigsler.* Begge aarets kirkevigsler foregikk i Finnmark og i pinsedagene.

Først blev 10. juni, 2. pinsedag, *Kvalsund* kirke vigslet. Den var nu ført op paa ny tomt efter at materialene har været lagret i et skur siden den blev tatt ned i 1929.

To dager senere, 12. juni, blev *Leirbotn* kapell i Altafjorden innviet. Fylkesmann og skoledirektør var med. Vi seilet innover med redningsskøiten „Biskop Hvoslef". Paa veien stoppet vi og besaa den eldste kirketomten i Altafjorden, paa Aarøyas gamle befestninger. Kirken der var

blitt vigslet i 1696 av biskop Peder Krog. Den blev flytfet til Talvik alt 8 aar senere, og siden har denne del av fjorden ventet paa sin kirke. Kort efter at vi seilet ut fra Aarøy, fikk vi mellem bjørkene inne i Leirbotn øie paa det nye kirkespiret. Det er ikke ofte at historie og nutid kjedes slik sammen i Finnmark.

Det var dessuten i de dager akkurat 40 aar siden den daværende sogneprest i Talvik, A. Halvorsen, skrev ut de første innsamlingslister til denne kirke. Det var mer enn én generasjons historie som laa i arbeidet for dette huset. Kirken har 240 sitteplasser og har kostet ca. 32 000. Den bærer sin arkitekts, Harald Sunds, innsegl, og gjør ham — som vanlig — all ære. Men fremfor alt er kirken en seir for lang og prøvet troskap hos dem som i disse smaa kaar har kjempet den frem. Ved kaien i Kviby laa det en hel flotille av skøiter fra alle kanter av fjorden, og kirken kunde paa langt nær rumme alle som kom. For barna blev det derfor holdt en ekstra-gudstjeneste efterpaa, og om eftermiddagen var det nattverd.

— Nu, ved aarsskiftet, bygger de paa kirken i Melbo, og i Stamsund er de kommet langt med det nye, store kapellet som ogsaa inneholder Nord-Norges første krematorium. Men saa ser det ut til at det blir en liten stans med kirkebygg, til tross for at der samles og arbeides iherdig mange steder.

2. *Kirkehusenes og kirkegaardenes tilstand.* Flere av de kirker jeg besøkte i sommer var restaurert eller iallfall opmalt innvendig. Alle kirker, undtagen Bjarkøy og især Sand annekskirke, var i god stand, for det meste var de endog i utmerket stand.

Med kirkegaards-tilstanden gaar det jevnt fremover, men folk bryr sig lite om aa stelle pent med hjelpekirkegaardene, hvis antall ogsaa er blitt altfor stort. De truer flere steder med aa bli en slags nedgravningsplasser istedet for aa være begravelsesplasser.

3. *Egne daapslokaler* er nytt av iaar. Den mulighet som efter bispemøtets forslag blev aapnet ved kgl. res. av 28. mai 1935 til aa faa godkjent bedehus eller skolehus i sers avsides grender til utførelse av kirkelig daap naar der blir holdt søndags-formiddags-opbyggelse som trer istedetfor høimesse i kirken, er blitt benyttet paa 12 steder her i Haalogaland. De fleste er i Troms og Finnmark, og ingen er syd for Vestfjorden.

Som et billede av de forhold det her dreier sig om citerer jeg av en innberetning fra en sogneprest:

„Jeg holdt 'kirkesøndag' i L. skole den 8. desember. Jeg var forberedt paa mange mennesker, men der blev flere enn jeg hadde kunnet tenke mig. En skole som normalt rummer 30 barn maatte den dag gi plass for over 150 mennesker. De var stuvet som ansjos. 5 barn blev døpt, og jeg har ikke oplevet større daapshøitid i noen kirke. Dessverre var 4 anmeldte barn blitt hindret fra aa komme fordi isen hadde lagt sig inne i fjorden om natten. Ellers hadde det altsaa blitt 9 barn. Inne i den andre avsides fjorden er der meldt 5 barn. — Denne 'oprydning' er jo en bra ting i og for sig, men den *glede* som møtte mig fra befolkningen, vil jeg gjerne at biskopen skal faa del i. Jeg har ikke hørt mere enn én mening om dette nye kirkelige tiltak, hverken i bygden eller i fjorden."

IV. *De kirkelig-sosiale forhold.*

Det billede visitasene gav av den kirkelig-sosiale tilstand, avvek ikke i noget vesentlig fra den skildring som blev gitt i forrige treaarsoversikt. Det er naturlig her bare aa feste sig ved aarets særlige begivenheter og preg. Det er da — fra biskopens synspunkt — to trekk i billedet som uthever sig. Det er det tydelige preg av vaaknende liv som man nu øiner mange steder, og saa det drag av ny frimodighet som gaar gjennem kirkens og prestenes arbeide og som prestesamværet i Tromsø i august var en formidler av.

Vekkelse har der været i flere kretse, sterkest i Værøy, paa Sør-Senja og i Hol, og *bevegelse* har man merket saa aa si overalt. Det er ugjørlig aa skille ut hvad der skyldes „Oxford" og hvad der er av gammel rot i disse ting. Noen enkelt predikant — som i eldre dager — er det ikke som har kalt liv frem. Det er det aandelige klima som har skiftet, og saa er der blitt en ny lydhørhet overfor alvoret i Guds tale. For første gang under disse 7 aars visitaser stod jeg iaar midt oppe i en menighet hvis hele liv var preget av sund vekkelse. Dessverre hadde jeg ogsaa anledning til aa erfare hvordan det gaar med de usunde vekkelser, de braatt opskytende og følelses-smittende rørsler, som især knyttes til en enkelt mann: der er det avsvidd eller nesten forstenet mark efterpaa.

Oxford i egentlig forstand kom ogsaa nordover i 1935. Et norsk team besøkte i 10 dager Tromsø og virket ogsaa en kortere tid i Bodø og i Narvik. Alle tre steder blev der direkte virkninger, men de indirekte var kanskje de største. Mens dette skrives, er et lag av „oxfordere" fra de tre nevnte byer samlet til virksomhet i Svolvær. Der er læger, skolefolk, ingeniører, forretningsfolk, arbeidere, husmødre, ungdom med i dette laget. Bodø-kretsen har i høst ogsaa besøkt Sulitjelma og Fauske. Flere andre steder er nye bibelkretser dannet. Noen sekterisk tendens eller nogen tilbøielighet til lukkethet overfor kirken, merkes ikke her nord, tvert imot. Men det er tydelig at der er en vanskelighet i forholdet mellem disse „nye" kristne og de „gamle". Indremisjonen har her nord ikke gaatt til noe direkte angrep paa Oxford, men stiller sig et par steder isnende kjølig. Til gjengjeld er der gamle indremisjonsvenner som har virket støttende og styrkende overfor de nyvunne, og Nord-Norges første „houseparty" blev holdt paa indremisjonens ungdomsskole paa Finsnes.

Prestene blev ved rundskrivelse fra biskopen av 14. januar 1935 innbudt til et *samvær i Tromsø* i dagene 23.-28. august. Innbydelsen hadde følgende motivering: „Mon vi ikke, mange av oss, har en særskilt bønn denne gang om at 'godt nyttaar' maatte bety et *fornyelsens* aar for vaare sjele. Vi har inntrykk av at noget er paa terskelen og venter paa oss. Adskillige har i 1934 kjent at der rørte sig en friskhet i gudslivet. Kanskje helst som en rensende dom hvori Guds naade blev sterk for oss som aldri før. Der er tendt mer av hellig samfund mellem oss enn vi tidligere visste om. Vi har oplevd at en synder ikke er stor i egne øine, men blir desto mer helhjertet hengiven til Gud og kommer til aa se brødrene i nytt lys. Menneskelige hemninger er blitt borte. Gud har faatt rum; en frimodighet er dukket op i oss som gir glede og aapenhet. Men mange

av oss vilde saa gjerne komme sammen. Naar vi gaar alene, blir der saa lett knuter og problemer. Vi gaar vel med noget alle sammen! Og Gud har gitt oss aa skulle være noe for hverandre som redskaper til hans alltid fortsatte fornyelse."

Paa dette grunnlag blev der innbudt — ikke til et prestemøte med diskusjoner og foredrag, men „til samvær og samtale og samfund oss i mellem som Kristi tjenere". — Der møtte 60 av bispedømmets 90 prester, og dessuten 10 prester fra annet hold.

Under det 5 dagers samvær blev det ikke holdt et eneste foredrag. For hver dag var der opstillet et emne av helt personlig karakter, saaledes første dag: „Hvad er der iveien med mig som prest?" Samtalen om disse emner blev innledet av et par „startere" som var villige til aa aapne for personlig nød og personlig erfaring. En formiddag var vi delt i eldre og yngre grupper.

Aa skildre dette samvær og aa vurdere dets betydning for oss alle, er ikke lett. Der kom frem tildels *meget* skarpe motsetninger, først av den gamle teologiske slags, men ogsaa i form av opposisjon mot Oxford. Disse motsetninger blev ikke forsøkt utjevnet eller opklaret ved debatt. Det var den personlige førelse innover mot syndserkjennelsen og frelsen som gjorde at motsetningene dugget bort og saa gav plass for en frodig gjensidig paavirkning og hjelp som var møtets egentlige kjerne. Det viktigste skjedde paa to-manns-haand. Her maa det nevnes at Oxford-teamet ved et tilfeldig sammentreff av omstendigheter kom til aa opholde sig i Tromsø akkurat i de samme dager. Prestesamværet hadde som saadant ingen direkte forbindelse med teamet — bortsett fra en presentasjon av gruppen kvelden før vaart samvær startet —, noen av Oxford-teamets prester deltok i vaare sammenkomster (vi holdt til i bystyresalen), og et par av dets lege medlemmer, især en læge, fikk ved personlige samtaler stor betydning for oss. En del av oss prester, deriblandt dagens „startere" samledes hver morgen før felles-samværet til en forberedelse av dagen. De skriftlige vidnesbyrd som foreligger fra en rekke av deltagerne, foruten hvad der ellers er tydelig, berettiger til aa si, at en inderliggjørelse og en fornyelse fant sted, som har satt dype spor hos oss alle. Der var mer sønderknusthet i mange av oss enn vi hadde kunnet tenke oss muligheten av, men der var ogsaa en opreisthet i Kristus og en aapenhet og en frimodighet i samfundet oss imellem som jeg for min part aldri har oplevet maken til. Vi hadde satt som motto over vaart samvær: Ave crux, spes unica. Den tonen som klinger i oss efterpaa, har ord i den salme som vi staaende rundt alteret i Domkirken sang efter avslutningen den siste dagen: Nu takker alle Gud.

Til de prester som vi maatte savne under disse dagene, blev der sendt en hilsen, og avtalen var at hver og en av oss snarest skulde reise og besøke de fraværende for aa dele møtets verdier med dem, saa at ingen skulde kjenne sig utenfor. Dette er skjedd i stor utstrekning, ogsaa i form av prosti-vis samvær av prestene utover høsten. Samværet formidlet et inderlig og sterkt samfund.

Bønnen om et „fornyelsens aar for vaare sjele", var blitt hørt og opfylt anderledes og sterkere enn noen av oss hadde kunnet forstaa eller be om.

Visitasen paa Svalbard

er et kapitel for sig. Jeg henviser til den vedlagte utførlige protokollutskrift, og nevner her noen generelle ting:

1. Dette er den *vanskeligste* gjerning i kirken, som jeg har hatt anledning til aa se. Der er ingen „menighet", bare en ganske liten flokk, og utenom denne et stort gross av likesæle, og kanskje likefrem opposisjon. Flokken, og dermed kirkens liv, er inncirklet, avsondret, — der er ingen kontakt med de mange. Et større fellesskap er det bare en eneste gang, det er julekvelden, men ogsaa da er det ikke mere enn ⅓ av belegget som er med i kirken. De maanedlige „familie-kvelder" som har et mer alment kulturell-humant preg, samler godt. Gudstjenestene er ytterst svakt besøkt. Arbeidet med barna og med kirkens bibliotek er lyspunkter. Prestens arbeide i skolen er hans største opmuntring. Paa de store sorgens dager, da ulykken har slaatt ned i gruven, er det som om et dypt fellesskap plutselig stiger op av et dulgt dyp, og da forlanger sinnene aa faa en prest. „Vi er da mennesker," som en sa.

2. Om *aarsakene* til disse vanskelige arbeidsforhold er det bare mulig aa gjøre sig formodninger. Det lille norske samfund (550 sjele) er sosialt sterkt opdelt; der er minst 3 skikt: arbeiderne (i brakker), formennene (med familiehus) og saa funksjonærene. Av arbeiderne (som er de fleste) er der ingen som kjenner Longyear som sitt hjem. De hører til annet steds. De er bare ute paa en ekspedisjon for aa tjene penger. Ogsaa av de andre er det faa — om i det hele noen — som ikke kjenner et foreløbighetens preg over sitt ophold der oppe. Det har karakteren av en undtagelsestilstand, en slags parentes i forhold til det normale. Det er bare en del av et menneskes allsidige livsmuligheter som der er bruk for; angaaende resten, deriblandt ikke minst religionen, forholder man sig avventende. Det blir utsatt — inntil videre.

Brakke-livet er i sig selv ikke noen grobunn for et dypere sjelsliv, og det fører lett til en blokkdannelse av antireligiøs, iallfall av antibekjennende karakter; det gir chanser for kauthet og hardhet og for en slags brutal sjelelig „gleichschaltung". Dertil kommer momenter som poker og alkohol, som gjør sig sterkt gjeldende.

Polar-mentaliteten fører med sig en viss innskrumpning av horisonten. Forsaavidt som religion kan betegnes som horisontutvidelse, er polartilværelsen anti-religiøst disponert.

Der slites hardt med kroppslig arbeide. Det er ikke rart om trettheten gjør sig gjeldende. (Men det samme gjelder fiskerne i Lofoten, saa alene er ikke slitet nok til aa forklare den ringe søkning og samling.)

3. Om *arbeidsformen* et slikt sted, vil jeg si at den norske sjømannsstasjons-type synes aa være den beste. Blandt aarsakene til at det gaar saa tregt i Longyear maa uten tvil nevnes den at det er indremisjonen som driver virksomheten. Det er paa en maate urettferdig aa skulde nevne dette, for det er kirkens skam og indremisjonens ære, at uten initiativ fra denne siste hadde der slett ikke været tatt op nogen kirkelig virksomhet paa Svalbard. Det vilde ogsaa være urettferdig om man gav det skinn av at de trofaste og gode prestefolk deroppe var de ansvarlige. Det er selve systemet som er galt. Feilen er en dobbelt. For det første er det galt at

folk deroppe skal kjenne sig som gjenstand for en „misjon" og være satt i en undtagelsesstilling i forhold til alle menigheter i Norge; det er galt at det ikke er den Norske Kirke som er moder for dem. De fleste av dem kjenner indremisjonen som noget paatrengende og mot dem uvennlig stemt, noget dem uvedkommende. Presten nyter ikke godt av den rent sosiale støtte som det der oppe ligger i den ting at man er embedsmann. Det er bare to faktorer med respekt deroppe, det er „Selskapet" (direksjonen og funksjonærene) og saa Staten. Presten som indremisjonens utsending faller midt imellem de to stoler. Dette kommer til aa prege hele kirkens situasjon, det rykker bort en del av det sosiale grunnlag for dens virke. Kirken og presten trenger paa Svalbard mer enn noget sted den autoritet, det preg av riksstyrets fullmakt som „Statskirken" gir.

Den annen feil ved den nuværende ordning ligger i selve indremisjonens preg — sett f. eks. i forhold til sjømannsmisjonens. Indremisjonen forutsetter efter sitt vesen at der allerede er en menighet, en kirke. Indremisjonen er ikke skapt til aa begynne paa bar bakke. Hvor der ikke paa forhaand finnes et visst kristelig miljø, der er indremisjonen uten tilknytningspunkter.

Det er ikke indremisjonens preg av vekkelse som volder denne svakhet; det er dens manglende anlegg for forberedende arbeide, for pløining av haard mark, for rent menneskelig kontakt, — dens tone av eksklusivitet, av utvalgt flokk. Aa ville drive en indremisjons-*kirke* er en selvmotsigelse. Indremisjonen kan bare drive *innenfor* en kirke. Her er den et uundværlig salt, en gjærende surdeig.

Efter mitt skjønn burde den Norske Kirke snarest gi Indremisjonen avløsning, en avløsning full av takk og ære, en avløsning som ikke betød noget kristelig systemskifte — langt fra —, men et avgjort skifte i grunnlag og metode for arbeidet.

Der har i det hele manglet plan og linje i Norges arbeide paa Svalbard, og der mangler fremdeles en central ledelse av vaare kulturelle og kirkelige forpliktelser deroppe.

4. Om forholdet til *russerne* (i Barentsburg og i Grumant) er aa si at det hittil har været fredelig og godt, — for det meste. Der er intet personlig samkvem mellem Longyear-folket og russerne. Avstanden er for stor.

Min „visitas" hos russerne var ganske pussig. Store Norske — som viste stor imøtekommenhet — anmeldte mitt besøk som offisielt og fraktet mig ditbort med en kulldamper. Mottagelsen var til aa bli redd av. Det var altfor tydelig at jeg ikke var velsett. Mitt opdrag var aa faa rede paa skoleforholdene. Direktøren, konsul (tidligere barbersvenn) Plissetsky, en aapenbart dyktig mann, fulgte mig rundt sammen med en av lærerne, professor Piquet. Efterhvert kom vi paa forstaaelsesfot, og det hele endte ublandet godt. Jeg var ogsaa ganske imponert over skoleanlegget, især over den videregaaende frivillige undervisning, en slags university extension. Om disse ting — som om skoleforhold og om skoleordning i det hele — har jeg tidligere levert Kirkedepartementets chef en meget utførlig fremstilling med utformede forslag til nyordning av kulturbudgettet for Svalbard.

5. *Oplevelsen* ved denne visitas var stor. Problemene veltet nye og manende inn over en. Menneskene virket betagende. Hvem kan la være aa bli betatt av slik arbeidsydelse, slik utholdenhet og av slike strenge livskaar? Naturen — især som den møtte mig under reisen til fangsthyttene i Sassen Bay og Temple Bay — var ikke bare et maksimum av egenartethet, men ogsaa av en ubeskrivelig charmeblandet gru. Det hele var *sterkt,* virkningen dirrer lenge igjen i ens sinn. — Men uhyre beklemmende var kjenslen av maktesløshet og uklarhet overfor opgavene. En kjente sig saa uduelig. Til dette kom saa ogsaa det nedslaaende i aa vite at der i Norge vilde være liten eller ingen chanse for aa faa gjort det som burde gjøres, tanken paa at de forskjellige administrasjonsgrener gaar hver sin vei, og at f. eks. skole- og kirke-sak nu vil bli løst (eller ikke løst) uten den rette indre organiske forbindelse mellem hverandre.

Mot denne bakgrunn merker en saa takknemligheten overfor det som er gjort av folk der oppe i disse 15 aar siden kirken blev reist i Longyear, takknemlighet mot indremisjonen, mot prestene, mot Store Norske, og sist og ikke minst ærbødigheten overfor *sliterne* baade i gruven, kontorene og i det lille samfundsliv. Om ikke for annet, saa skulde vi ta oss av Svalbard av bare takknemlighet.

10. januar 1936. *Eivind Berggrav.*

DEN NORSKE SJØMANNSMISJON I 1935.

VED

A. OLSEN.

A. *Hjemlandet.* Der var øket interesse og øket arbeide for Sjømannsmisjonen herhjemme i aaret 1935. Økonomisk viste ogsaa arbeidet en lysning, idet det var ca. 20 000 kroners stigning i kretsenes bidrag. Ialt innkom i aarets løp kr. 590 532,78. De mange foreninger rundt i landet arbeidet trofast og ufortrødent. Flere foreninger feiret i aarets løp 65- eller 70-aars-jubileum, og man har ogsaa faatt flere nye foreninger. Kretsmøtene var vellykkede og fikk god tilslutning. Nevnes kan det, at der ved Oslo kretsmøte i Ullensaker 16.-17. juni møtte ca. 250 deputerte. Der blev ogsaa holdt flere fellesmøter og stevner.

Hovedstyrets sammensetning var den samme som foregaaende aar med prost John Ekeland som formann og V. Vilhelmsen som generalsekretær. Til den nyoprettede stilling som hjemmesekretær kalte man sjømannsprest Fred. Knudsen, sekretær for Kristiansands, Arendals og Skiens kretser, og han tiltraadte 1. august. Sjømannsprest Finn Sommer blev ansatt som reiseprest for sjømannsmisjonen i Drammens og Tønsbergs kretser, og hjelpeprest i London Kaare Støylen blev sekretær i Oslo krets efter Leif T. Gulbrandsen, som blev sjømannsprest i New York. Sjømannsprest Syllander Brekke avløste sjømannsprest Fred. Knudsen som sekretær i Kristiansands og Arendals kretser, og sekretær Terjesen blev fast sekretær i Skiens krets. Sjømannsprest Ravnan overtok Sogn og Fjordanes krets og reisesekretær O. P. I. Sæther Bergens krets. Hovedstyret hadde omtrent det samme antall reisesekretærer som foregaaende aar. En del av disse — Loftenes, Skoglund, Høivik og Sæther — gjorde ogsaa bruk av „levende billeder". Fhv. generalsekretær Sv. Schartum talte meget misjonens sak i Oslo og omegn. Sjømannsprest Andr. Birkeland (Hamburg) reiste en tid paa Sørlandet for aa samle midler til ny kirke i Hamburg.

I møte 29. mars valgte hovedstyret til sjømannsprest i Durban cand. theol. Leif Frøyland. Han blev ordinert av biskop Maroni i Farsund 24. april. Og i møte 20. september bestemtes, at prøvevirksomhet skulde optas for et aar i Cape Town med økonomisk støtte fra hvalselskapene. Cand. theol. Juul Johansen, der ifjor høst virket som teologisk medarbeider i Liverpool, blev ansatt, og han blev ordinert 2. september i Sandefjord av domprost Hygen. Og sekretær I. Henriksen (og frue), som i 8 aar virket i Trøndelag, reiste ut for aa overta arbeidet ved den nye stasjon Constanza.

„Broderkretsen paa Havet", stiftet i 1885 i Cardiff av daværende sjømannsprest Birger Hall, feiret sitt 50-aars-jubileum. 3.-6. oktober møttes de 3 generalsekretærer V. Vilhelmsen (Norge), Yrjö E. Hauhianen (Finnland) og Axel Ylander (Sverige) i Helsingfors til forhandling vedrørende sjømannsmisjonen. Under dette feiret den Finske Sjømannsmisjon 60-aars-jubileum.

Sjømannsmisjonens organ „Bud og Hilsen" feiret i november sitt 70-aars-jubileum. Bladet tryktes i 10 500 ekspl. men maatte ha et tilskudd paa kr. 6600. Juleheftet solgtes i 30 000 eksemplarer, og en julehilsen i 10 000 ekspl. blev sendt til hvalfangerne. Der utsendtes i aarets løp 50 bokkasser.

Blandt bortvandrede nevner vi: Kjøpmann Robert Andersen, formann i Tønsbergs avdeling og i aarrekker kretsens kasserer, havnefoged Tønnesen, Kristiansand, mangeaarig kretsstyremedlem og formann, og fru Nina Skoglund, reisesekretær Skoglunds hustru, Trondheim.

B. *Stasjonene.*

a) *De skotske havner (Leith, Methil, Grangemouth* og *Burntisland).* Pastor Caspar Hennig var leder av arbeidet i disse havner fra Leith med cand. theol. Sverre Kirsebom som medarbeider. I Methil var assistent Jürgenson ansatt. I de havner, hvor der ikke var assistent, blev jevnlig avlagt besøk fra Leith. Leith hadde 87 norske skibsanløp[1], Methil 115, Grangemouth 126 og Burntisland 46. Paa leseværelsene var 14 851 besøk.

b) *North Shields* (England) og *Blyth* blev bestyrt av pastor Sverre Nilsen med assistent R. A. Opsahl som medarbeider. I Blyth var H. O. Mathiassen assistent. Man hadde besøk av hovedstyrets formann, prost Ekeland, og generalsekretær Vilhelmsen. Der var 691 anløp av norske skib i N. Shields og 259 i Blyth. Og leseværelset var besøkt av 10 592.

c) *London* med *Gravesend.* Der var stor søkning til gudstjenestene og fester i det forløpne aar. Man hadde 830 norske skibsanløp og 31 027 besøk paa leseværelsene. De 3 kvinneforeninger arbeidet trofast. Den eldste, stiftet 10. september 1885 av fruene Grøndahl og Hauff, feiret 50-aars-jubileum. I begynnelsen av april hadde alle sjømannsprester i England og Skotland samvær i London. Det holdtes i Oxford-bevegelsens aand og gav deltagerne stort utbytte. Man hadde flere hyggelige besøk — domprost Skovgaard-Petersen, professor dr. theol. Olaf Moe og skolebestyrer Haakon Wergeland m. fl. Dessuten besøkte ogsaa hovedstyrets formann prost Ekeland og generalsekretær Vilhelmsen stasjonen. Blandt fester kan nevnes 17. mai, hvor minister Colban holdt talen for dagen. Dessuten talte biskop Støylen. I juni maaned fikk hjelpeprest Kaare Støylen anmodning om aa overta sekretærstillingen i Oslo krets. Som ny hjelpeprest kom pastor Rolf Rasmussen, tidligere hjelpesekretær ved hovedkontoret i Bergen. I ferietiden virket sekretær A. Eek der. Ellers var det de samme arbeidere — pastor J. Ursin, bestyrer av stasjonen, frk. Olga Olsen, kontorassistent A. Slotte og vaktmester Andreassen. Pastor Rasmussen be-

[1] Antallet av svenske, danske og finske skibsanløp tas ikke med, om enn Sjømannsmisjonen virker ogsaa blandt disse.

gynte med et kursus i engelsk for sjøfolk fra rutebaatene. I Gravesend var assistent Espeland. Lokalene der blev opsagt, og virksomheten vil bli henlagt til Stanford-le-Hope.

d) *Cardiff* (England) med *Barry* og *Swansea.* Leder av virksomheten var pastor Aadne Høiland, og som assistent i Cardiff virket T. Tharaldsen. I Swansea var L. Levinsen assistent. Det var et godt arbeidsaar. Det var større trang efter Guds ord, og ved begge stasjoner var nattverdgjestenes tall 3-doblet. Ogsaa der hadde man besøk av prost Ekeland og generalsekretær Vilhelmsen. Den gamle sjømannsmisjonsvenn kaptein T. A. Tobiassen døde. I Cardiff var der 264 norske skibsanløp og i Swansea med bihavner 279. Paa leseværelsene var 13 291 besøk.

e) *Liverpool* (England) med *Manchester* og *Preston.* „1935 vil for oss, som fikk arbeide ved Liverpool, alltid staa som et rikt aar. Det var tider, da vi paa en mere enn almindelig klar maate fikk føle, at Guds aand var virksom i kirke og leseværelse," sier stasjonens bestyrer, pastor Alf van der Hagen, i sin aarsberetning. Han hadde tidligere været assisterende prest der, men ansattes fra 1. januar 1935 som stasjonens bestyrer. Pastor Juul Johansen bestyrte stasjonen under van der Hagens ferie, og cand. theol. Norman Salvesen var dennes siste medarbeider. Og der var stadig hos sjøfolkene trang efter Guds ord. Trafikken holdt sig godt i Liverpool og Manchester. Der var 307 norske skibsanløp i Liverpool og 113 i Manchester, og leseværelsene var besøkt av 13 555. I Manchester virket assistent T. Almaas. Eiendommene har gjennemgaatt adskillig utbedring. Kvinneforeningen arbeidet trofast. Man hadde besøk av prost Ekeland og generalsekretær Vilhelmsen. Nevnes kan det ogsaa, at skoleskibet „Sørlandet" og mineutleggeren „Olav Tryggvason" besøkte Liverpool.

f) *Antwerpen* (Belgien) med *Gent* og *Ostende.* Pastor Finn Sommer sluttet for inntil videre aa virke for Sjømannsmisjonen hjemme, og stasjonen blev inntil videre bestyrt av pastor Finn M. Huseby. I oktober kunde stasjonen feire sitt 70-aars-jubileum. Der var øket trafikk og god tilslutning til arbeidet. Der var 765 norske skibsanløp, og leseværelset var besøkt av 19 742. Direktør Sigurd Hansen, i mange aar en dyktig og interessert leder for Antwerpens kirkekomité, flyttet fra Belgien og blev erstattet av skibsmegler Børre Amble. Som prestens medarbeidere var assistent H. Hansen og frk. Boll Flørnes.

g) *De franske havner: Rouen* med *Havre* og *Bordeaux.* Pastor L. Wallevik var syk og maatte ha en lengere permisjon. Pastor Aarvold og assistent Ingvald Henriksen var midlertidige vikarer. Cand. theol. Yngvar Castberg var assistent 1ste halvaar og som midlertidig vaktmester fungerte Olaus Larsen. I Havre var M. Larsen vaktmester og i Bordeaux Osvald Bergstad assistent. Sjømannspresten hadde ogsaa betjeningen av den norske menighet i Paris. Saavel Rouen som Havre hadde besøk av prost Ekeland og generalsekretær Vilhelmsen. Der blev ved begge stasjoner utført betydelige reparasjoner. Arbeidet gikk godt, og stasjonene hadde god søkning. Der var i Rouen 200 norske skibsanløp, i Havre 160 og i Bordeaux 207. Leseværelsene var besøkt av 25 630.

h) *Valencia* (Spanien). Stasjonens bestyrer var cand. theol. Hans Steensnæs. Han var ogsaa en tur i Madrid, hvor han holdt et foredrag for den skandinaviske koloni om Sjømannsmisjonen. Arbeidet gikk godt. En hel del vekkelsesmøter (Oxford) blev holdt, hvori ogsaa koloniens medlemmer tok del. Søndagsformiddagsmøtene var daarlig besøkt. Den 10. desember var 10-aars-dagen for innvielsen av Valencia stasjon, og jubileumsfesten blev holdt 8. desember, hvor ca. 120 var tilstede. Der var økning i anløp av skandinaviske skib, men liggetiden for fruktbaatene var kort. Der var 300 norske skibsanløp, og leseværelset var besøkt av 7373.

i) *Rotterdam* (Holland) med *Amsterdam*. Ved denne stasjon ledet pastor Alf Salvesen med vaktmester Jensen som hjelper. I Amsterdam er arbeidet foreløbig stanset. Rotterdam har dog voldsom tilbakegang m. h. t. handel og trafikk de siste aar, og den har ikke kunnet hevde sig i konkurrransen med Antwerpen, Bremen og Hamburg. Men skibsforholdene holdt sig allikevel godt. Arbeidsforholdene var vanskelige, dels begrunnet i den høie valuta, dels i at stadig flere skib losser og laster i havnene nedenfor Rotterdam. Der blev utført betydelige vedlikeholdelsesarbeider paa stasjonen. Flere nye medlemmer tegnet sig i den derværende avdeling av „Broderkretsen paa Havet". Der kom ialt 833 norske skib til Nieuwe Waterweg, 503 kom op til Rotterdam, resten langt nede ved andre steder. Leseværelset hadde 16 111 besøk.

j) *Hamburg*. Stasjonens leder var pastor Andreas Birkeland. Dessuten var pastor Hide medarbeider. Der blev arbeidet meget med planene for det nye kirkebygg. Hovedstyrets formann prost Ekeland og generalsekretær Vilhelmsen var dernede i den anledning. Og de deltok i 17-maifesten. Et kjærkomment besøk hadde man ogsaa av Kristiansands Ynglingeforenings blandede kor og mannskor i flere dager. Pastor Birkeland gjorde maanedlige reiser til Berlin til den norske menighet og til Bremen. Han foretok ogsaa en reise til Norge for aa samle midler til kirkebygningen. Kvinneforeningens basar innbragte kr. 2400. En av sjømannsmisjonens gamle venner, fru Mayer, vandret bort. I begynnelsen av november begynte man utgivelsen av et maanedsblad, der trykkes i over 1000 ekspl. og deles ut paa baatene og sendes til alle innen den norske koloni i Hamburg. Der var 763 norske skibsanløp, og leseværelset var besøkt av 15 062.

k) *Constanza* (Romania). Paa generalforsamlingen i Drammen 1934 paatok kvinneforeningene sig aa yde et aarlig ekstrabidrag paa 10 kroner til dekning av denne nye stasjons utgifter. Der var til 1. april 1935 innkommet kr. 29 472,29. Sekretær I. Henriksen og frue ankom dertil for aa lede arbeidet. De leiede lokaler blev innviet 17. mai, og man kunde glede sig over stor og økende tilslutning, saa lokalene blev for smaa. Og Henriksen utførte et grunnleggende arbeide, men maatte syk reise hjem over jul samme aar. Der var i de 7 maaneder 106 norske skibsanløp, og paa leseværelset var 3241 besøk.

l) *New York.* Pastor Syllander Brekke forlot New York 24. april, og pastor Leif Gulbrandsen overtok bestyrelsen av stasjonen. Assistent Hagen ledet arbeidet i Montreal mai - november, og under hans fravær hadde man god hjelp i prestene Kjeldahl og Henry Johansen. Kirkens kvinneforeninger har ydet god økonomisk støtte. Da denne stasjon vel er den største av alle sjømannsmisjonens stasjoner, har man flere mann i virksomhet, nemlig: assistentene Paulus Olsen og T. Arnesen, forretningsfører A. Johansen, kontorassistentene K. Berven og A. Hagen, bestyrer av leseværelset frk. Klara Bredvei og vaktmester A. Nord. Sjømannshjemmets bestyrer kaptein Frithjof Iversen døde 10. oktober. Man hadde besøk av biskop Maroni, skibsreder Staubo og sekretær Daasvand, og stortingspresident Hambro holdt et foredrag for 850 landsmenn om „Norge idag". Fra denne store stasjon gir vi litt mere statistikk enn over de andre stasjoner. Der blev holdt 56 høimessegudstjenester for 9957 tilhørere, 42 aftengudstjenester og møter søndag eftermiddag for 10 248, og til 110 opbyggelige møter møtte 4109. Man hadde 53 ukefester med 11 772 deltagere. 2494 blev tilsett paa hospitalene. Der gikk ca. 200 ledige sjøfolk iland. For midler ydet av kommunen og private blev der sørget for dem med 70 610 maaltider, 14 651 netters logiskib og ydet kontant laan i 627 tilfeller. Der blev mottatt 41 296 brever til sjøfolk og avsendt 12 577. De norske skibsanløp var 597 og 90 000 besøkte leseværelset.

m) *Montreal* (Canada) var kun aapen fra begynnelsen av mai til slutningen av november. I den øvrige del av aaret er Montreal blokert av is. Assistent Andor Hagen ledet arbeidet der, men pastor Leif T. Gulbrandsen (New York) avla 2 besøk i sesongen. Saavel sjøfolk som fastboende sluttet sig godt op om virksomheten. Der var 320 norske skibsanløp og leseværelset var besøkt av 6554.

n) *Philadelphia.* Bestyrer av stasjonen var pastor Johs. Aardal og vaktmester Gunvald Pettersen. Søkningen til gudstjeneste var nogenlunde jevn. Kvinneforeningen arbeidet trofast for sjømannskirken. En ny forening blev stiftet, idet en krets norske damer i Atlantic City slog sig sammen for aa virke for Sjømannsmisjonen. Ved basarer fikk man inn ca. 950 dollars. Grunnet arbeidsledigheten blandt sjøfolk tok fru kaptein Ottesen initiativet til igangsettelse av middagsservering paa leseværelset 5 dager i uken om vinteren. Trafikken var økende — 271 anløp av norske skib og 20 112 besøk paa leseværelset.

o) *Baltimore.* Her virket assistent Erling Myhrstad, og man hadde regelmessige besøk av pastor Johs. Aardal fra Philadelphia. Der var god tilslutning og voksende trafikk. 226 anløp av norske skib og 10 535 besøk paa leseværelset.

p) *Gulfhavnene: New Orleans* med *Mobile.* Arbeidet blev ledet av assistent A. Gjertsen med Sverre Brun som midlertidig vaktmester. Mobile stasjon var dog fremdeles lukket. Trafikken i New Orleans var i opgang. Betydelige reparasjoner blev utført paa begge stasjoner. Der var 366 norske skibsanløp og 18 733 besøkte leseværelset.

q) *Buenos Aires* (Argentina). Pastor Sverre Eika var stasjonens bestyrer og den i mange aar tjenestgjørende kaptein Pedersen hans hjelper. Fru Utne var organist. Arbeidet i kirke og paa leseværelse gikk bra, og tilslutningen var som vanlig meget god. Regelmessig blev hospitalet besøkt, hvor der var mange syke — især av mavelidelser og mavesaar. Paa søndagsutflukter var der med ialt 1100. Hver første søndag i maaneden var der søndagsskole for koloniens barn. Der var 138 norske skibsanløp og 22 435 besøk paa leseværelset.

r) *Durban* (Natal). Pastor Leif Frøyland avløste pastor Aarvold, og han var som denne ogsaa prest for den derværende norske menighet. Der var kun 84 norske skibsanløp, og blandt disse var 52 hvalbaater og kokerier. 20. august fikk man stiftet en avdeling av „Broderkretsen paa Havet". I slutningen av aaret begynte man reparasjon og oppusning av kirken. Kvinneforeningen arbeidet godt, og basaren innbragte 80 pund, og fra foreningen i Johannesburg fikk man 24 pund. Leseværelset var besøkt av 9272.

s) *Shanghai* (Kina). Pastor Johan Nielsen bestyrte denne stasjon. Det har vist sig, at arbeidet var sterkt paakrevet i denne store Østens havn, og der var god tilslutning og varm interesse fra sjøfolks og fastboendes side. De fastboende var hjelpsomme paa mange maater. Der arbeidet 3 foreninger for virksomheten — en svensk, en dansk og en norsk. Mange av de arbeidsløse, der hadde gaatt ledige en tid, kom i fart igjen. Til møter og gudstjenester var der god søkning. Der samlet sig mange sjømenn og ellers mange nasjoners folk. Den søndag i maaneden, da der ikke var gudstjeneste i sjømannskirken, samlet sjøfolkene sig gjerne paa leseværelset om morgenen for aa gaa til den amerikanske marines gudstjeneste, som holdtes hver søndag i et av byens største kinolokaler. Efterpaa innbød Nielsen sitt følge paa „tiffen" — middagsmat midt paa dagen, og man besaa byen. Hver første og tredje søndag i maaneden hadde man gudstjeneste i det lille kapell i franskebyen. Der var 327 norske skibsanløp og 8789 besøk paa leseværelset.

t) *Cape Town* (Syd-Afrika). Prøvevirksomheten blev optatt i november 1935 ved pastor Kristian Juul Johansen. Det er den by i Syd-Afrika, som har flest skibsanløp, og den er et viktigt anløpssted for hvalkokerier og hvalbaater, som fanger i Sydishavet. Det var dog vanskelig med passende lokaler. I desember maaned var der 13 anløp av norske skib og 269 besøk paa leseværelset.

Tilsist litt samlet statistikk for alle stasjoner: Besøk ved høimessegudstjenestene 36 007. Besøk ved aftensang og søndagsmøter 32 615. Besøk ved festlige sammenkomster 110 730. Besøk paa leseværelsene 357 174. Hjemsendte penger gjennem stasjonene kr. 555 611,82. Opbevarte penger ved stasjonene kr. 598 640,38.

Organ: „Bud og Hilsen" (kr. 2,00 pr. aar).

DE NORSKE MISJONER I 1935.

VED

A. OLSEN.

I. DET NORSKE MISJONSSELSKAP.

a) *Hjemlandet.* Vaart lands største hedningemisjonsselskap kjempet ogsaa i 1935 under økonomisk trykk. Det var jo ikke lette forhold for vaart folk, idet store deler av det hadde mange vanskeligheter aa trekkes med. Der hersket fremdeles megen arbeidsløshet i vaare byer, ja ogsaa i mange bygder, idet ikke faa fabrikker stod stille, og industrien laa nede. Ogsaa for fiskerne og gaardbrukerne var det vanskelige kaar. Ennvidere skattetrykket — flere kommuner 18—20 % —, og saa nye skatter, bl. a. omsetningsskatt. Men misjonsvennene har i sannhet arbeidet og ofret. Aarets samlede inntekter utgjorde kr. 1 654 352,22, en stigning fra foregaaende aar paa kr. 107 000,00. Ved „kronerulling" innkom ca. 70 000 kr. Utgiftene — især grunnet den uheldige valuta — steg fra kr. 1 603 000 i 1934 til kr. 1 732 000 i 1935. Størst inntekt hadde Bergens krets, kr. 236 119,53, og Oslos, kr. 210 838,59.

Selskapets trykkeri i Stavanger (begynt i 1899) blev solgt til Dreyers Grafiske Anstalt og overtatt fra 1. oktober. De arbeidere, der ønsket det, gikk over. Salget blev begrunnet med, at det vil falle „økonomisk gunstigere for selskapet aa faa all sin litteratur trykt ved et større og bedre trykkeri." I hovedstyremøte 26. november blev misjonsprest Ole Kopreitan ansatt som hjemmesekretær. Det blir dog først ut i det nye aar, han kommer til aa tiltre. Frk. Marie Thorkildsen, der i ca. 20 aar har været kretskasserer i Kristiansands krets, sluttet grunnet sykdom. Som ny kasserer blev ansatt frk. Antonette Tønnesen.

Aarets kretsmøter var gode og hadde gjennemgaaende god tilslutning. Det viktigste spørsmaal, der behandledes, var: „Vaare opgaver og misjonsøkonomien". Av fellesmøter og stevner hadde man mange, og de styrket sikkert misjonsinteressen. For kvinneforeningsmedlemmer blev flere stevner holdt, saaledes i Oslo, Drammen, Trondheim, Kristiansand, Stavanger og Aalesund m. fl. st. under stor tilslutning. Arbeidsmøter blev holdt i flere kretser. Misjonsuker har der været mange av saavel i by som paa landsbygden. Der blev holdt 7 sommerskoler for bibel- og misjonsstudium,

nemlig paa Løding i Bodin 4.-7. juli, Birkelands ungdomsskole 10.-14. juli, Nesna ungdomsskole 11.-14. juli, Framnes ungdomsskole 30. juli - 4. august (350 deltagere), Danvik ungdomsskole 1.-6. august (150 deltagere), Høgtun ungdomsskole 7.-11. august (230 deltagere) og Nordhue (Hamar stift) 8.-11. august. Ialt over 1200 deltagere. Det annet landsstevne for bibel- og misjonsstudium blev holdt paa Fredly 4.-7. juli, et godt og festlig møte (200 deltagere). Et kretsungdomsstevne i Oslo blev holdt 22. september, og et barnestevne med 600 barn blev holdt i Hamar. Endelig kan nevnes, at det vanlige raadslagningsmøte fant sted i Stavanger 6.-8. november.

Foreningenes antall var litt over 7000 — ca. 4600 kvinneforeninger, 1200 barneforeninger, 1100 almindelige misjonsforeninger og 280 unges misjonsforeninger. For Sudan var der 230 foreninger. Nevnes kan det, at Farsunds misjonsforening feiret sitt 100-aars-jubileum i forbindelse med kretsmøtet 28.-30. juni for Kristiansands krets — ellers er foreningens stiftelsesdag 2. november 1835. Vigmostad kvinneforening feiret i aarets løp 90-aars-jubileum, og mange foreninger hadde 80-, 75-, 50- eller 25-aars-jubileum. De hjemmeværende misjonærer, kvinner og menn, og hovedstyrets reisesekretærer har utført et stort og verdifullt arbeide. Ved disse er avholdt omkring 5000 møter av forskjellig slags, derav 550 misjonsgudstjenester. Men det betydeligste arbeide utførtes av kretsenes arbeidere, kretssekretærene, emissærene og de kvinnelige reisesekretærer. Nogen samlet statistikk for hele landet kan ikke gis, men ved Oslo krets's arbeidere blev holdt ca. 1200 møter, ved Trøndelags 2640 og ved Bergens 3340.

De 10 elever ved Misjonsskolen i Stavanger tok i juni 1ste avdelings avgangsprøve i kirkehistorie, misjonshistorie og religionshistorie. Efter denne eksamen reiste en av elevene, islendingen Johan Hannesson, hjem til Island for med hovedstyrets tillatelse aa ta eksamen i teologi ved Reykjaviks universitet sommeren 1936. Han vil saa som N. M. S.'s misjonær bli støttet ogsaa av islandske misjonsvenner. De 2 teologiske kandidater Herlof Andersen og Sven Wisløff Nilssen, der var antatt som misjonsprester, studerte høstsemesteret misjonsfag under misjonsprest E. Birkelis veiledning. Forstander for Misjonsskolen var pastor Boman. I juni blev 8de kursus ved Misjonsskolen for kvinner i Oslo avsluttet og følgende elever innviet i Vaar Frelsers kirke av pastor Schreiner: studentene Bergliot Borgen, Erna Huitfeldt, Gudrun Nordaas, Ruth Holm, Borghild Sandsbæk, sykepleierske Birgit Lillestrømmen og søster Bertha Sørvaag. I september begynte et etaarig kursus for 10 vordende misjonærhustruer. Bestyrerinne var frk. Elvine Olsen og formann i skolens forstanderskap pastor H. K. Leisegang. Fra ca. 145 foreninger innkom som gaver til skolen kr. 10 158.

Selskapet utgav i aarets løp følgende bøker: F. Birkeli: „Med penn og kamera"; V. Vogt: „Kineserne og andre folk"; Grebert: „Ekomi" (barnebok); Jonas Myhre: „Smaa søndagsandakter for barn"; „Madagaskars martyrhistorie og dens bibel"; Kvasnes: „Forkynnelsen i vaar tid"; og E. Birkeli: „Religionshistorie", I. Dessuten Aarboken, avrivningskalenderen, „Hellige Jul" og „Glade Jul".

Blandt N. M. S.'s bortvandrede arbeidere og venner i 1935 nevner vi: lærer O. A. Monset (Orkdal), kirkesanger S. Viljugrein (Gol), bank-

direktør H. Østvold (Høyland), kretssekretær H. Svebak (Trondheim), kjøpmann Johs. Næss (Hølen), gaardbruker Johan Skøyen (Nittedal) og emissær Ivar Lien (Hol). De tidligere misjonærer: misjonsprest N. Arnetvedt (Haus), fruene Johanne Jensenius (Stavanger), Anna Ebbell (Stavanger) og Franziska Lindø (Mandal) samt frk. Valborg Andersen, alle før paa Madagaskar. Ennvidere fruene Karoline Osvik (Hjørundfjord), Karoline Hekne (Hedmark), Fredrikke Eidem (Elnesvaagen), Elise Andreassen (Hidra), Charlotte Midsem (Kongsvinger), Kristofa Stafseth (Skodje), Kari Klungland (Ølen), Ingeborg Angvik (Kristiansund), Louise Riis (Skien) og Kristine Pettersen (Uttian) samt frk. Anette Vogt (Oslo).

b) *Natal og Zululand.* Arbeidet har gaatt sin jevne gang uten synderlige hindringer for evangeliets forkynnelse. Der har været ro paa det politiske og sosiale omraade. Paa Umpumulo har endog magistrat og høvdinger opfordret foreldrene til aa sende barna i skolene. Fra enkelte steder som Mahlabatini berettes om katolsk propaganda og konkurranse fra de mange sekter, og fra Kangelani om meget malaria og hjemsøkelse av gresshopper, fra Ungoye og Eotimati om tørke og misvekst, saa meget kveg dør. I midten av juni kom der dog voldsom nedbør i de lavere deler av Zululand og Natal. Dessverre blev jernbaner, veier og broer ødelagt ved flommen, og mennesker blev begravet ved jordskred.

Der blev i aarets løp døpt 1258, litt mindre enn foregaaende aar. Til de 9 stasjonsdistrikter med 130 menigheter hørte 17 392 menighetslemmer. Der var adskillig innen menighetene, der vidner om liv og livsvirksomhet. Saaledes sies det fra Eshowe, at 20 „frivillige" har hjulpet til i søndagsskolen, med forkynnelse og daapsklassen. De kristnes søkning til gudstjenestene og nattverden har bedret sig en del, ikke minst paa utstasjonene. Fra Esinyamboti nevnes, at 2 ungdomsforeninger er stiftet, og „kristen ungdom gaar i flokk og følge ut i gaardene og paa veiene og vidner for folket". Zulufolkets høvding, Mshiyeni, har latt sig konfirmere og ektevie og „har avlagt den gode bekjennelse". Stor offervillighet er utvist ved bygning av skolehuser og kapeller. I Kangelani distrikt blev 3 nye kapeller opført, paa Inhlazatshe en stor ny skolebygning, paa Imfule forsamlingshus, paa Umbonambi 2 skolekapeller og paa Ungoye et stort forsamlingshus. Umpumulo stasjon feiret sitt 85-aars-jubileum.

I virksomhet hadde man 13 innfødte ordinerte prester, 98 katekister og evangelister og 14 mannlige og 5 kvinnelige misjonærer. (Vi tar ikke med misjonærhustruene hverken her eller for de andre marker). Der var 120 barneskoler med 156 lærere og 5442 elever og 12 aftenskoler med 917 innskrevne større gutter. Dessuten 30 søndagsskoler med flere hundrede barn. Lærerskolen paa Umpumulo (misjonsprest Myklebust) hadde 147 elever, hvorav 77 % bestod eksamen. Det lutherske fellesarbeide innskrenket sig siste aar kun til denne skole, da presteskolen og evangelistskolen f. t. er stanset. Paa barnehjemmet i Durban for misjonærenes barn var 24 barn, der opnaadde de beste karakterer saavel paa den engelske som den norske skole. Dets barneforening ydet kr. 325 til N. M. S. Et smertelig tap led barnehjemmet ved bestyrerinnen fru Elise Kures død 1. september. Fru Tvedt styrte den saa midlertidig, inntil fru Inga Haajem

blev konstituert. Eshowe industriskole (frøknene Skavang og Larsen) hadde 10 elever.

Ser vi saa paa sykepleien, saa blev saadan øvet paa Ekombe, Mahlabatini og fra oktober ogsaa paa Umpumulo. Paa Ekombe var innlagt 201 syke og behandlet 903. Frøknene Magnussen og Wien var ansatt her, men i juli reiste den første til Umpumulo og frk. Øigaren blev frk. Wiens hjelper. Paa Mahlabatini (frøknene Palm og Brekke) var innlagt 289, derav 47 fødsler, og behandlet 2280. Sykehuset der blev utvidet og satt bedre istand, og ved en betydelig gave blev det nye søsterhjem reist uten utgift for misjonen. Fra oktober av begyntes der paa Umpumulo ved søster B. Magnussen. Der var nemlig god plass, da flere bygninger stod tomme, siden lærerskolen fikk nye bygninger, og pikeasylet flyttet dit op. En del av elevhjemmet blev saa ominnredet og innviet til sykehus. 25 innlagt og 303 behandlet.

Misjonsprest M. Titlestad i Durban besøkte regelmessig Centralfengslet med 500 à 700 fanger og de lutherske indere paa Sea View 2 ganger maanedlig. Om aftenene ungdomsmøter i begge kirker. I de 4 aftenskoler, som kommunen støtter, var 700 elever. Evangelisten A. Dhladhla virket i Johannesburg blandt vaare kristne under den svenske misjonær Hallendorfs tilsyn og støtte. Ved statsbidrag (til skole- og sykehus), fra landsmenn og andre inntekter fikk man inn £ 8 764. De norske og kvinneforeningen paa Eshowe ydet kr. 1000.

Hjem fra misjonsmarken reiste for godt efter 32 aars arbeide misjonsprest P. Strømme. Tilbake kom frk. Bertha Gilje og en ny sykepleierske frk. Øygaren. Fru Solberg og frk. Emilie Larsen var meget syke, den siste hadde operasjon.

Tilsynsmann var misjonsprest P. A. Rødseth.

c) *Vestmadagaskar.* Den franske administrasjon paa Vestmadagaskar har været velvillig overfor misjonen. „De norske misjonærer har faatt ordet paa sig for aa være loyale og medgjørlige", sies det i aarsberetningen. Og merkelig nok sies det ennvidere: „Vaart forhold til katolikkene har været det beste. Vi arbeider side om side uten friksjoner av betydning. Den fare, som truer oss fra den katolske propaganda ligger helt paa det aandelige omraade. Det bestaar særlig deri, at barna og dermed fremtiden blir vunnet ved deres skolearbeide." De økonomiske forhold syntes aa være i bedring. Bønnehøsten i september var usedvanlig stor og blev godt betalt.

Der blev i aarets løp døpt 1178. I de 9 stasjonsdistrikter var der 239 menigheter med 11 431 menighetslemmer. Der var dog for faa misjonærer, saa flere stasjoner maatte slaaes sammen under en misjonær. I arbeidet var 30 innfødte ordinerte prester, 213 katekister og evangelister samt 7 mannlige og 5 kvinnelige misjonærer. Vekkelsespredikanten Rajaofera fra Innlandet virket meget der, likeledes den tidligere katolske prest Raphael og den ogsaa fra vekkelsen kjente kvinne Ravelonjanahary. Alle brukte Gud til rik velsignelse. I Malaimbandy distrikt var der mangel paa katekister. Juledag blev Kristofera, kong Lehimerisas sønnesønn, døpt og gaar nu paa katekistkursus. I Tulear holdt man paa aa bygge ny sta-

sjonskirke av sten. Menighetene i kystbyene Bosy (Morondava) har bygget en trekirke for egne midler. I Befandriana var kirkebygningen ferdig. Likeledes i Belalanda og Maromiandra (begge i Tulear distrikt). I 213 søndagsskoler var der 4927 elever. Flere kvinneforeninger arbeidet godt, andre mindre godt. Den samlede inntekt til selvhjelpen utgjorde frcs. 158 309,25.

Om skolearbeidet er ikke meget aa si, da det er noksaa beskjedent. Størst var menighetsskolen i Morondava (frk. Arebekken) med 135 elever og Tulear skole (frk. Wærsland) med 175 elever. I Morondava er en ny skolebygning tatt i bruk, og i Tulear er et internat bygget. I Morondava fikk man sterke konkurrenter i skolearbeidet, idet katolikkene begynte pikeinternat og ansatte 4 franske og 3 gassiske nonner. Paa bibelskolen i Morondava (T. Foss) var der 24 elever. Spedalskehjemmet Bekoake (frk. Kildal) hadde 41 spedalske.

Frk. Killie traadte, mens hun var herhjemme, ut av selskapets tjeneste. Skauge kunde ikke reise ut grunnet sykdom. Hjem i ferie reiste tilsynsmann Andresen og misjonsprest Dahl med familier samt frk. Signe Nilsen. Tilbake kom frøknene Wærsland og Mimi Dahle. Dessuten kom de nye misjonsprester Wirak og Gabrielsen med fruer, efter først aa ha været i Innlandet en tid.

Da saavel tilsynsmannen (Andresen) som hans vikar (Skauge) var i Norge, fungerte misjonsprest E. Fagereng som tilsynsmann.

d) *Østmadagaskar.* Hedenskapet viste sig sterkt, særlig i Farafanganastrøket, i aaret 1935. „De hedenske høvdinger gikk til angrep paa de kristne. Det blev hel forfølgelse, og det hadde nok gaatt paa livet løst, hvis ikke øvrigheten hadde holdt de hedenske høvdinger i age. Men det hedenske samfund har midler, som øvrigheten hverken kan eller vil gripe inn for aa tvinge til lydighet. Det gjaldt den gamle, hedenske besvergelsesskikk, hvor alle de voksne spiser en blanding av okselever og smuldrende likrester fra slektens gravhus, idet de sverger, ikke aa stjele, myrde eller drive trolldom. De, som ikke vil underkaste sig denne ceremoni, blir stemplet som ugjerningsmenn og utstøtt av slekten, de og alle deres efterkommere." En del kristne sviktet, men en ikke liten flokk stod fast — men de maatte gjennemgaa mange prøver fra de hedenske høvdinger. Ogsaa fra Manambondro meldes om den sterke makt fra hedenskapet, de kristne staar overfor.

Det kan sies, at 1935 var et merkeaar i Østmadagaskar-misjonens historie derved, at den første „Blandede komité" med madagassiske og norske representanter blev samlet. Det bærer da altsaa fremover mot menighetenes selvstendighet. Komitéen hadde sitt møte i Vangaindrano 1.-2. mai, hvor der møtte 4 madagassere, valgt av de 2 aarsmøter, og 3 misjonærer valgt av konferensen.

I aarets løp døptes 658 og i de 7 stasjonsdistrikter var der 126 menigheter med 10 797 menighetslemmer. Og i virksomhet var 21 innfødte ordinerte prester, 93 katekister og evangelister samt 6 mannlige og 1 kvinnelig misjonær. Der var 95 søndagsskoler med 3099 elever. Man manglet dessverre katekister til 33 menigheter. Kirkesøkningen øket. De økono-

miske forhold var bedret, idet baade ris- og kaffehøst slo godt til. Inntekten til selvhjelpen steg betydelig, fra frcs. 49 271,00 i 1934 til frcs. 61 097,60 (kr. 13 913,06) i 1935.

Der var 12 barneskoler med 792 barn. Katekistskolen i Vangaindrano (Lystad) hadde 27 elever. Dessuten hadde man paa presteskolen i Fianarantsoa 14 elever og lærerskolen der 19 elever.

Hjem fra misjonsmarken reiste tilsynsmann J. Værdal og frk. Helland. Misjonsprest Arne Moen fungerte som tilsynsmann.

e) *Madagaskars Innland og Baraland.* Aarets største begivenhet var feiringen av 100-aars-dagen for den første fullstendige madagassiske bibeloversettelse. Den fungerende tilsynsmann, L. Danbolt, var i Tananarive 21. juni og representerte de lutherske misjoner ved festmøtet paa dagen i en av kirkene. Og dagen blev ogsaa feiret rundt i N. M. S.'s menigheter. — Statistikken viser fremgang paa faa undtagelser nær. Der nevnes litt synkning i de døptes og katekumenenes tall. I selvhjelpsarbeidet synes „de kristne aa ha tatt et stort løft for aa overvinne den økonomiske krises lammende innflydelse paa menighetens liv". Katolikkene legger stor kraft i sin propaganda, de har paa Antsirabe opført store nye kostbare nybygg, især av skoler. Ogsaa adventistene vinner fotfeste, og de har bygget paa Antsirabe. I Fandriana prestegjeldsdistrikt er katolikkenes fremgang stanset, ingen er gaatt over, men 47 er kommet tilbake til oss. Styrelsens holdning til vaar misjon var velvillig.

Der var megen sykdom, pest og tuberkulose, som krevet mange ofre. I Fihasinana distrikt døde 3 katekister og presten Rabejamina av pest, og i Soatanana distrikt rev pesten bort mange av kirkens beste støtter. Blandt de bortvandrede ellers nevner vi prestene Joela Raravola (Soatanana) efter 42 aars virke, Rasalomona (Antsirabe) efter 40 aars virke, Rasora Petera (Ambalatany), Rajaona (Antsirabe) og Rainiboto (Fianarantsoa). 10 kandidater fra presteskolen blev ordinert i aarets løp, men der var adskillig mangel paa arbeidere. I Antanifotsy distrikt hadde man kun 6-7 prester for de 10 prestegjeld, grunnet dels sykdom, dels forflytning, og i Fihasinana distrikt hadde man kun 3 prester til de 7 prestegjeld. Paa Ambato og Soatanana var der mangel paa katekister. Og grunnet misjonærmangel maatte misjonsprest Ringstad bestyre 3 stasjoner, Masinandraina, Soavina og Ambohimasina, og da misjonsprest Borgenvik kom, maatte han, foruten sin stasjon Betafo, bestyre Soavina og Ambohimasina. Nosivolo skogdistrikt, øst for Fandriana, fikk efter 40 aars ventetid sin første misjonær, Erling Danbolt, og ved aarets slutning var der allerede 53 menigheter. Tananarive menighet feiret 23. juni sitt 60-aars-jubileum. Likeledes feiret Ambatofinandrahana stasjon sitt 60-aars-jubileum.

I aarets løp blev døpt 4051 mot 4495 i 1934. Der blev konfirmert 1721. I de 21 stasjonsdistrikter var der 942 menigheter med 87 562 menighetslemmer og 1538 katekumener. Der var 833 søndagsskoler med 21 584 elever. Mange kvinne- og ungdomsforeninger arbeidet. I virksomhet var 119 innfødte ordinerte prester og 843 katekister og evangelister. Misjonærenes antall er dessverre ikke angitt i siste aarbok. Et par nye kirker er innviet i Ihosy distrikt, og 3 stasjonskirker har været under bygning i

Ifanadiana, Soatanana og Masinandraina. Den første blev ferdig til innvielse. Og utover landet har man fornyet en del skrøpelige kirker.

Presteskolen paa Ivory (bestyrer L. Danbolt) hadde 3 avdelinger: den egentlige presteskole, forberedelsesklassen og undervisningen av elevenes hustruer. Presteskolen er felles for alle 3 lutherske selskaper — N. M. S. og de 2 fra Amerika — og har alltid 2 klasser. Den øverste klasse er alltid 1½ aar foran den nederste. I februar blev det 17de kull med 20 kandidater uteksaminert og i mai 26 elever optatt. Forberedelsesklassen er 2-aarig med optagelse og avgang hvert aar, saa der alltid er 2 klasser. I september uteksaminertes 16 og i oktober blev 21 optatt. 4 elever døde i aarets løp. Ved aarets utgang var der ialt 90 elever. Elevenes hustruer blev undervist av frk. Erlandsen. Det var 70 kvinner fordelt paa 3 klasser. Man fikk ogsaa en fhv. jesuitpater Fostant Rakoto Raphael som elev paa presteskolen. „Dreven av sin evangeliske samvittighets overbevisning kastet han den katolske prestedrakt og gikk over til oss". Foruten bestyreren, misjonsprest L. Danbolt, var følgende lærere: dr. theol. S. Nesdal (Amerika) og de innfødte prester Rajaobelona, Ramarosandratana og Rasimona.

Lærerskolen paa Antsirabe (misjonsprest Parrot og frk. Schaanning) hadde 162 elever, fordelt paa 5 klasser. Pikeskolen paa Antsirabe (frk. Stafseth) hadde 450 elever og gutteskolen der (frk. Tveit) 560 elever. 35 gutter greide optagelsen ved lærerskolen. Paa stasjonsskolen i Fandriana (frk. Skjærvold) var 300 elever. 2 nye skoler kom igang i Loharano distrikt. Lærerskolen i Fianarantsoa (frk. Bogevoll) som blev drevet i fellesskap med Londonermisjonen, hadde 48 elever ved internatet. Fra katekistskolen paa Masinandraina (Ringstad) uteksaminertes i august 32 elever, og nytt kull blev optatt i september. Ogsaa paa stasjonene Fihasinana, Alakamisy og Ambohimanga du Sud hadde man mindre katekistkurser. Pikeskolen „Svend Foyns gave", Ivory, var i virksomhet den meste tid av aaret, den lengste tid av aaret bestyrt av frk. Skjærvold og sist av frk. Høyem. Antall elever er ikke opgitt. Og paa den norske skole i Antsirabe (frk. Tønnesen) var der 6 misjonærbarn. Frk. Olsen hadde været der til juli.

Fra spedalskehjemmet paa Mangarano forelaa ingen statistikk, men der var vel omkring 600 syke. Bestyrerinne var søster Ragna Indrebø med søstrene Inga Wold, Hanna Baastad og Gunda Eliassen som hjelpere. I aarboken sies: „Det største inngrep i vaart arbeide blev gjort paa Mangarano. Under presset av nye tanker, delvis innspirert av Folkeforbundet, skulde spedalskepleiens metoder forandres og midlene moderniseres ved støtte fra kolonistyret. Disse forandringer har gitt søstrene og bestyrer (Parrot) meget arbeide, men har ennu ikke bragt noget definitivt resultat." Hospitalet paa Antsirabe (Petra Osnes assistert av Louise Meland) hadde 451 patienter innlagt, og poliklinikken var besøkt av 4409.

Forlags- og trykkerivirksomheten i Tananarive blev ledet av Ths. Jørgensen og utgav flere lærebøker, traktater og fortellinger samt „Lutherboken II" av Danbolt og „Vekkelsen paa Madagaskar" av Thunem.

Hjem fra misjonsmarken reiste misjonsprest Skarpaas med familie, tilsynsmann Strand (familien reist før) og frk. Ragnhild Sørensen (meget

syk). Tilbake kom misjonsprestene J. Nielsen, Frisch og Snekkenes med familier, Büchsenschütz med frue, samt frøknene Birkeland, Ebbell, Høyem, Rønnevik og Stafseth. Og av nye kom misjonsprestene Høymyr, Kørner Hansen og Skjeveland med fruer samt frk. Tønnesen.

Da tilsynsmann Strand reiste hjem, og da dessuten vikaren pastor Büchsenschütz var hjemme, fungerte misjonsprest L. Danbolt som tilsynsmann fra mai til oktober. Fra oktober av overtok Büchsenchütz tilsynsmanngjerningen.

f) *Hunan (Kina).* I det hele var der aapne dører. Ingen antikristelig bevegelse — og velvilje fra de styrende. Arbeidet gikk forholdsvis rolig og uten avbrytelse til sist i november. Da maatte misjonærene i Tungping og Sinhwa forlate stasjonene grunnet de „rødes" ankomst. Begge byer blev tatt, og misjonsstasjonene besatt av de „røde". Ogsaa en del biforsamlinger blev plyndret. Nogen av misjonærene, saaledes misjonsprest Eggen og doktor Nilssen, kom dog snart tilbake til Sinhwa igjen. Skaden, røverne hadde forvoldt der, var meget mindre enn de vaaget aa haape. Husene hadde ikke lidt saa meget, men misjonærene mistet en del klær og husgeraad. Mest hadde sykehuset der lidd, idet medisin, instrumenter og sengklær var tatt med. Spedalskehjemmet hadde de latt være i fred. I juni hadde man voldsom flom, der satte store distrikter under vann i Yuankiang, Yiyang, Changsha og Ningsiang. Der kom husville og nødlidende inn paa stasjonen i Yiyang i et antall av 1000. Mange mennesker blev revet bort, og mange blev gjort hjemløse; stor nød og elendighet hersket især i Yuankiang distrikt. Som følge av dette m. m. var der liten bedring aa spore paa det økonomiske omraade.

Vekkelsen var ikke lenger saa sterk som tidligere, men det var meget lettere enn før aa samle de kristne til bibeluker, kvinnekurser og ledermøter. Ialt blev der avholdt 58 saadanne kurser. Selvhjelpen gikk fremover, og paa flere nye steder var arbeidet lovende. Bibelskolen for menn hadde kun et 3 maaneders kursus for frivillige menighetsarbeidere med 24 elever. Fra bibelskolen for kvinner blev et kull uteksaminert paa vaaren og et nytt med 31 elever optatt høsten. Kvinnearbeidet, især i Changsha og Yiyang, hadde et godt arbeidsaar. Den første kinesiske prest i N. M. S., Liang Gia-si, i Changsha, traadte tilbake efter 33 aars virke som lærer og prest. Paa en av de nye utstasjoner under Yiyang, Schuimantsen, blev en kirke innviet 13. oktober, bygget av menigheten selv. Enkelte steder hadde besøk av den bekjente predikant i Kinamisjonsforbundet Liu Dao-Seng. De kinesiske pinsevenner i Yuankiang distrikt har voldt en del uro.

I aarets løp døptes 404, litt mindre enn foregaaende aar. Under de 8 stasjonsdistrikter var der 78 menigheter med 6524 menighetslemmer og 983 katekumener. Der var 869 søndagsskoleelever. Den kinesiske arbeidsstokk var ialt 170 — i menighetsarbeidet under Synoden og distriktskomitéen 49 menn og 2 kvinner, i det evangeliske arbeide 21 menn og 8 kvinner, 54 lærere og lærerinner, 22 i hospitalsarbeide og 7—8 ved andre institusjoner. Av arbeiderne var 12 innfødte ordinerte prester. I virksomhet var 15 mannlige og 14 kvinnelige misjonærer. Flere av de kvinnelige arbeidere

var syke: søster Mariane Dalland (operasjon) og frøknene Kvam, doktor Mortensen, Ree og Rokke.

Tidligere elever fra lærerinneskolen samlet inn til skolen, og 5. september aapnedes skolen med 18 elever i egne lokaler, bygget for bare private gaver, og 22. november var det innvielsesfest. Frk. Hanna Holthe var bestyrerinne. De kinesiske kristne hadde en middelskole for gutter med 200 elever og 8 lavere og høiere elementærskoler med tilsammen 706 elever. Barnehjemmet blev nedlagt ved aarets slutning. Da Sten Bugge ikke kom ut igjen, blev pastor Morris Bergling av Svenska Kyrkans misjon i Kina ansatt som vikar paa presteskolen i Shekow.

Hjem i ferie reiste doktor Vogt og frue, misjonsprestene Gogstad med familie, Torset og frue, frøknene Vistaunet, Tysland og søster Emilie Caspersen. Tilbake kom misjonsprestene Tangeraas (inngikk ekteskap med frk. Jenny Johnsen), Kolnes og frue (var blitt gift hjemme), doktor Margit Mortensen og frk. Tysland (hun var kun ½ aar hjemme). Som nye kom misjonsprestene Bjørsvik og Berggren med fruer og frk. Borgen.

Tilsynsmann var misjonsprest E. Smebye.

g) *Sudan.* Det kan sies, at arbeidet gikk jevnt og godt fremover. „Og der var gode arbeidskaar! Nye dører aapnet sig, og stadig flere byer bad om lærere. Kirkesøkningen har fordoblet sig, og katekumenenes tall er firedoblet," sies det i Aarboken. 8 nye arbeidsplasser er aapnet. Konferensen har besluttet sig til aa oprette en bibelskole i Yoko og en lærerskole i Ngaoundere. Kirken i Yoko, som brente ned ifjor, er opført igjen.

I aarets løp er døpt 32. Under de 3 stasjoner hadde man 30 arbeidsplasser, og der var 128 menighetslemmer og 412 katekumener. Foruten de 4 mannlige misjonærer var der 15 katekister og evangelister samt 26 skoler med 26 lærere og 440 elever. Arbeidet i Duruland, som blev optatt for et aar siden, ser lovende ut. Nogen av byene der har faatt lærer eller evangelist. Da det ligger langt fra Ngaoundere, vil man opføre en misjonærbolig der, saa en misjonær kan være der en del av aaret. Der er i Duruland aapnet 5 utstasjoner. Flere skolehuser og lærerboliger er opført uten utgift for misjonen.

Doktor Skulberg med familie reiste hjem i ferie. En sykepleier, han hadde oplært, tok sig av de faa patienter der kom. Misjonsprest Rege, der under ophold herhjemme har tatt teologisk eksamen, reiser ikke ut igjen.

Tilsynsmann var misjonsprest H. Endresen.

Organ: „Norsk Misjonstidende" (kr. 5,00 pr. aar). Aarboken 1935 (kr. 1,00).

II. DEN KRISTNE BUDDHISTMISJON.

a) *Hjemlandet.* Misjonens arbeide herhjemme fortsatte som vanlig og gikk i de gamle spor. Skjønt misjonen vandt øket tilslutning og fikk nye venner, var der dessverre adskillig nedgang i inntektene siste aar saavel

i Norge som i Sverige og Danmark. I Norge innkom kr. 38 002,69 (kr. 45 224,48 i 1934). Ialt i de 3 land kr. 65 113,39 mot kr. 76 297,77 i 1934. Et forhold som i 1935 har vanskeliggjort økonomien, er den sterke svingning i kursen paa Hongkong-dollars. Denne stigning var i aarets første halvdel fra kr. 1,50 til kr. 2,50 for saa ved aarets slutning aa gaa ned igjen under kr. 1,50. Av den grunn hadde misjonen i aarets løp et kurstap paa ca. 13 750 kroner.

Det vanlige Fiskumstevne blev avholdt paa Heimtun ungdomsskole 29. juni til 4. juli med ca. 130 deltagere, og det var som alltid godt og vellykket. I forbindelse med dette avholdt Buddhistmisjonen sin generalforsamling 1. juli om eftermiddagen. Dirigent var prost H. R. Heyerdahl og visedirigenter biskop B. Støylen og grosserer C. Torgersen. Fru Sendstad frabad sig gjenvalg til styret. Valgt som styre blev: fru Kari Gløersen, avdelingschef Chr. Dons, prost N. R. Heyerdahl, biskop B. Støylen, professor dr. S. Michelet, direktør B. Leivestad og dosent dr. R. Asting. Misjonens høieste styre er for Norge: biskop B. Støylen og prost N. R. Heyerdahl, for Sverige: kyrkoherde Johs. Lindgren og misjonssekretær H. Sandegren, og for Danmark: prost Hans Koch og forlagsbokhandler Fr. Gad. 4.-7. juli blev der ogsaa avholdt et Orkedalsstevne paa Torshus folkehøiskole med ca. 50 deltagere.

Buddhistmisjonen hadde sitt vaarstevne i Oslo 7. april, og kvinnenes aarlige representantskapsmøte blev holdt sammesteds 9. mai. Den nordiske hovedkomité hadde sitt møte i Kjøbenhavn 21.-23. september. I formannens, domprost G. Brundins sykdomsforfall blev forhandlingene ledet av viseformannen prost H. Koch. Brundin meddelte, at han grunnet sykdom saa sig nødt til aa tre ut av hovedkomitéen. Bl. a. ordnet man med pensjoneringen av selskapets arbeidere, der traadte i kraft ved aarsskiftet (1936). Til grunnfond blev avsatt kr. 5000, halvdelen fra de pensjonsberettigede medlemmer og halvdelen fra selskapet.

Som talsmann for misjonen har først og fremst direktør Jakob Natvig virket meget ved reiser saavel i vaart land som i Sverige og Danmark. Ennvidere har prost Heyerdahl og biskop Støylen været virksomme. Fru Rachel Natvig har ogsaa virket en del. Endelig kan nevnes, at residerende kapellan H. Rønning utførte en del frivillig virksomhet for misjonen i februar og mars i Sør-Trøndelag. Den svenske misjonær Carl Swedner besøkte Norge i mars og talte misjonens sak. Som tidligere aar utkom ogsaa dette aar „Tanker og toner", foredragene fra Fiskumstevnet. Av dr. theol. R. Asting utkom „Kristi evangelium og de fremmede religioner", samt „Guds fotspor i folkenes liv" av biskop Støylen. Blandt bortvandrede i aarets løp nevner vi fruene Andrea Bentzen og Birgitte Klüwer, begge Oslo.

b) *Kina.* Arbeidet gikk godt paa Tao Fong Shan, og alle de 4 misjonærfamilier var ut i efteraaret samlet, og hver gaatt inn i sin opgave. Pastor Hannerz og frue var nemlig ogsaa kommet dertil. 7. mars fikk fru Reichelt istand en kvinneforening av danske og norske damer i Hongkong, Kowlon og Tao Fong Shan. 11. april hadde misjonærene sitt aarsmøte. Avslutningen av høstkurset i 1934 foregikk i begynnelsen av aaret (1935).

Og aarets vaarkursus hadde 22 elever og det siste kursus 25. Dobbelthuset for familiene Reichelt og Hannerz blev ferdig og tatt i bruk ut paa ettersommeren. Dr. John Mott var der paa et kort besøk. Foruten de fastboende var der ca. 100 munker paa besøk i aarets løp, og av „hvite" fra Europa, Amerika og Australia har man hatt tallrike besøk. Hver siste søndag i maaneden hadde misjonærene skandinavisk gudstjeneste, hvortil ogsaa norske sjømenn møtte frem.

12. september holdtes høstfest paa Tao Fong Shan. Man ønsket da Hannerz og frue velkommen, idet de kom fra sprogstudiene i Peiping, hvor de hadde været i 9 maaneder og ogsaa tatt eksamen. Dessuten tok man farvel med misjonens første kineserutsending Chu Tao-Ching, som 15. september skulde dra til Hangchow i provinsen Chekiang for aa opta arbeide i klostrene der, idet mange buddhistmunker er blitt mer eller mindre interessert i kristendommen. Der er i denne by stillet rum til raadighet av Church Missionary Society. Chu Tao-Ching var tidligere, paa paaskedag, blitt innviet til gjerningen av Reichelt.

11. november hadde „Tao Fong Shans venner" sitt høstmøte og mindedes i den forbindelse, at det var 1300 aar siden den først kjente misjonær kom til Kina. Professor Foster fra Canton holdt da et interessant foredrag om „Den nestorianske misjon".

Reichelt foretok i aarets løp en stor reise til Mongoliet. Han var ledsaget av pastor Hannerz. Paa veien dertil opholdt han sig lenge i Peiping, hvor han i de derværende klostre og buddhistiske legmannskretser nedla meget arbeide. Han døpte der en ung kineser, Wang Ching Chao. Juledag hadde man den glede, at Reichelt kunde døpe 6 paa Tao Fong Shan. 3 buddhistmunker, 1 taoistmunk, 1 buddhistnovice og 1 student fra Kwangshi. I aarets løp var 11, 8 voksne og 3 barn døpt. Siden misjonens begynnelse er 72 døpt. Ved aarets slutning var der 12 katekumener ved instituttet og 5 i Nangking og Shanghai. Den engelske utgave av Reichelts bok „Fra Østens religiøse liv" kom ut i Shanghai.

Organ: „Buddhistmisjonen" (kr. 2,50 pr. aar).

III. SCHREUDERMISJONEN.

a) *Hjemlandet.* Som nevnt tidligere har nu den Norsk-Lutherske Kirke i Amerika ansvaret for misjonens ledelse og drift. Fremdeles har den dog sin komité i Norge med Chr. Dons som generalsekretær og „Zuluvennen" som organ. Flere foreninger arbeider for misjonen, og i en del kirker ydes der offer eller kollekt. Man hadde ingen emissær i virksomhet, men Dons holdt nu og da foredrag i Oslo og omegn. Dessuten virket misjonær Caroline Astrup en tid i begynnelsen av aaret. Hun fikk 4. mai, før sin tilbakereise til Zululand, kongens fortjenstmedalje i gull. Misjonær søster Petrine Solvik virket en del bl. a. i Nordland, og misjonsprestene E. Grønli og J. E. Farup besøkte nogen faa steder. Ved slutningen av januar sluttet doktor J. R. Birkeland som sekretær for Schreudermisjonen i den Norsk-Lutherske Kirke i Amerika og efterfulgtes i denne stilling av

misjonsprest E. Grønli. Blandt misjonens avdøde venner nevner vi: fru Betzy Eliassen og frk. Grethe Thurmann. Inntekten i Norge var i 1935 kr. 20 270,30.

b) *Zululand.* Da ingen aarsberetning for 1935 er kommet i „Zuluvennen", heller ingen statistikk, blir det dessverre sparsomme meddelelser fra misjonsmarken. Arbeidet synes dog aa ha gaatt godt og jevnt fremover. I virksomhet var 14 misjonærer og 69 innfødte medarbeidere. 12. mai blev et nytt sykehus innviet paa Hlabisa av tilsynsmann dr. Johs. Astrup. Den nye bygning er reist, dels ved hjelp av private gaver, dels ved støtte av den Syd-Afrikanske regjering. Dessuten en spesiell gave fra Amerika og 500 kr. til innredning av sykehuset fra S. M. R. Da søster Petrine Solvik var paa ferie i Norge, blev arbeidet der ledet av en innfødt kristen sykepleierske, Wilhelmina Miya, som er fullt utdannet sykepleierske og jordmor, utdannet ved Amerikanernes hospital i Durban. Man trenger en læge der.

Hjem fra misjonsmarken reiste misjonsprest J. E. Grønli med familie. Han skal fra 1. januar 1936 overta stillingen som misjonens sekretær i Amerika. Tilbake efter ferie kom frk. Caroline Astrup, og som nye arbeidere: pastor P. C. Pedersen og frue (Amerika). Tilsynsmann var dr. Johs. Astrup.

Organ: „Zuluvennen" (kr. 2,00 pr. aar).

IV. DET NORSK LUTHERSKE KINAMISJONSFORBUND.

a) *Hjemlandet.* Arbeidet maa sies aa ha gaatt utmerket herhjemme, og der har været stigende misjonsinteresse og stigende inntekter i aarets løp. Misjonens mange trofaste venner har i sannhet ofret. Til aarsmøtene og andre stevner møtte folk frem i store skarer. Oftest var de yngre i flertall ved aarsmøtene, og til ungdomsstevnene, som var meget vellykkede, var der stor tilslutning. Ofringene, især paa aarsmøtene, var større enn paa mange aar. Eksempelvis kan nevnes, at der ved Stavanger krets's aarsmøte paa Finnøy innkom ca. 4300 kroner. Paa flere steder har man sporet mere eller mindre vekkelse ved arbeiderne. I foreningstallet syntes der i flere kretser aa være opgang. Der var ialt ca. 3000 foreninger. Flest foreninger har Stavanger krets, 481, og dèr er ogsaa flest nye foreninger kommet til, nemlig 27. I Oslo krets fikk man 21 nye. Forbundssalen i det store nybygg, Tullins gate 4, blev innviet 30. mai av generalsekretær L. Hope. Den eies av Oslo fellesforening. Ved den anledning blev ogsaa 5 nye misjonærer innviet til tjenesten. I flere kretser har man hatt høst- og ledermøter. Dessuten har man hatt mange bibeluker, stevner o. s. v. I Nordmøre krets hadde man ca. 30 fester og stevner i juli-august. Den samlede inntekt utgjorde kr. 518 854,93, kr. 76 524 mere enn i 1934.

Kretsene hadde ved utgangen av 1935 ialt 130 faste arbeidere. Til dette kommer fellesstyrets 35 mann: 22 emissærer, 10 hjemmeværende misjonærer, sekretær, forretningsfører og redaktør. Dessuten 27 lærere

ved Forbundets skoler. Tilsammen 192, 5 færre enn i 1934. Der var ogsaa adskillige frivillige, der virket uten lønn. Flere av de lønnede reiser kun en kortere tid av aaret for misjonen, men har ellers sitt praktiske yrke. Arbeiderne har utført et godt og trofast arbeide.

Raadslagningsmøte blev holdt paa Fjellhaug 3.-6. januar. Man hadde sommerskoler for bibel- og misjonsstudium paa Rauma ungdomsskole og paa Nærbø ungdomsskole (200 deltagere). Sommerstevne blev holdt paa Fjellhaug 25.-30. juni under god tilslutning, likeledes elevstevnet samme-steds 29. august - 1. september. For Oplandenes, Oslo og Drammens kretser blev avholdt et leder- og arbeidermøte 26.-29. september. 13. oktober innviet Kinaforbundet et bedehus, „Zoar", paa Aassiden ved Drammen. Som kretssekretær i Oplandenes krets blev fra 1. januar 1935 ansatt Fr. Grøvan efter H. Evensen, der fortsatte i forkynnelsesarbeidet. Oslo krets ansatte lærerinne frk. Marie Utne i barnearbeidet.

Paa Misjonsskolen paa Fjellhaug var 6te kull ferdig med sin skolegang ved halvaarsskiftet. 20 elever blev uteksaminert, derav en tilhørende den Lutherske Missionsforening i Danmark og en tilhørende den Evangelisk-Lutherske Frikirke i Norge. Til bibelskolen var der stadig stigende søkning. Saavel til den som til ungdomsskolen søker der nu adskillig flere enn man kan ta imot. Begge begynte sine høstkurser 1. oktober. Ved bibelskolen blev optatt 36 elever og ved ungdomsskolen 73, derav 28 ved handelsavdelingen. Ialt 109 elever. Aapningsfest holdtes 6. oktober, og høstkursene sluttet 18. desember. Paa Tryggheim ungdomsskole blev holdt aapningsfest 13. oktober. 76 elever blev optatt. Der var ikke plass til flere. Misjonskvartetten var en tur i Nordland.

29. oktober blev 5 av de nye utsendinger innviet til sin tjeneste i Forbundet i Forbundssalen i Oslo. Det var 4 kvinner og 1 mann. Innvielsestalen blev holdt av varaformannen N. Belland. 6. november reiste 11 utsendinger avsted, blandt dem de 5 der blev innviet, nemlig: Andreas Bø, Arne Ljønes, Kristian Fretland, Arne Bø, Asbjørn Hoaas, J. Karstad (for 4de gang), Ragna Fjeld, Valborg Moy, Edel Nordstrand, Kristine Nødland og Peder Tønnesen.

Aarboken blev utgitt i 2500 eksemplarer og Fjellhauglagets julehefte „Ved juletid" blev solgt i 29 000 eksemplarer. Forlaget og papirforretningen „Gry", som blev startet i 1934 for aa støtte skolene paa Fjellhaug, bar sig allerede i 1935. Og der er utgitt 3 bøker i aarets løp: Jakob Straume, „Atterreising"; „Festskrift ved innvielsen av Forbundssalen i Oslo i mai 1935"; og „Misjonsskolen", en brosjyre med billeder av lærere og elever ved siste kull og nogen linjer fra hver av dem.

Det er mange av Kinaforbundets venner og arbeidere, der er gaatt bort siste aar. Vi nevner: disponent E. P. Wiik (Oslo), sekretær Joh. Slørdahl (Kristiansund), emissærene John Peistorpet (Flisa) og Johs. Kjeldsvik (Finnøy), skolebestyrer Aage Stabell (Oslo), kjøpmann G. A. Ruud (Drøbak), driftsbestyrer Eugen Abrahamsen (Skien), lærer Johs. Matre (Halsnøy), skomaker Johan Andersen (Nykirke), bestyrer Ole Risvold (Stord), Thorvald Aarstad (Bamble), E. L. Walseth (Kristiansund), Mons Hauge (Longedalen ved Bergen), smedmester Gullik A. Himle (Strand), Anton Ørjavik (Vevang), Styrkaar S. Særen (Vinje), vaktmester Joh. Aug.

Olsson (Stavanger), møllebestyrer Joh. Andersen (Tau) og Johs. Birkeland (Fana). Ennvidere nevner vi en del kvinner: lærerinne Bertha Sandsmark (Bakke), frk. Tora Tengelsdal (Ekersund) og frk. Dagmar Løken (Magnor), samt fruene Gunhild Andresen (Arendal), Everine Fjellstad (Filtvedt), Ingeborg Engvik (Kristiansund), Mathilde Aamot (Hurum), Anna Skjærseth (Kristiansund), Anna Moe (Bamble), Sigrid Syvertsen (Tveit) (søster av fru Espegren), Ingeborg Syvertsen (Dokka) og Tone Kostøl (Fjære).

b) *Honan-Hupeh (Kina).* Arbeidskaarene var i det hele bra i aarets løp. Riktignok truet paa vaarparten en „rød" hær fra sydvest og en annen fra nordvest, og „i midten av juni kom sistnevnte veltende mot vaart felt, saa misjonærene i Sichwan, Yünyang, Künchow og Fanghsien maatte snarest forlate stasjonene", sies i Aarboken. „Erfaringen har nemlig vist, at det er best misjonærene kommer sig vekk, naar de „røde" er i anmarsj. Ingen tjener paa, at vi blir, aller minst arbeidet." De blev dog drevet tilbake, da de nærmet sig Sichwan og Yünyang. En del smaaflokker av røvere var mere lokalt paa ferde, men arbeidet fikk gaa nogenlunde rolig.

Distriktene omkring Hanfloden var hjemsøkt av voldsom flom i begynnelsen av juli. Laohokow, Shihwakai og Kücheng samt Yünyang led megen skade, mens Künchow slapp forholdsvis lett. Verst gikk det ut over Liangigai stasjon i Laohokow, hvor hospitalet og skuleheimen fikk en forferdelig paakjenning, idet vannet brøt sig gjennem bymuren, et stykke ovenfor hospitalet. Vannet strømmet inn overalt og steg op til altanen paa skuleheimen, og man maatte ty til 2. etasje. De syke paa hospitalet maatte bringes op paa loftet og legges paa flatseng. Grunnmuren i skuleheimen begynte aa gi sig, saa alle maatte flytte ut. En del av murene styrtet sammen, en del av taket likesaa, og veggene slo mange sprekker. Misjonær Staurseth fikk det travelt med aa gjenreise skuleheimen.

Der var overalt aapne dører for evangeliet, om der enn fantes en del motstand. Katolikkene begynte et mere „maalbevisst arbeide paa aa faa tak i vaare kristne og dra dem over til sig". Man hadde ogsaa en del „føling med friere retninger". Der er avlagt mange besøk av arbeidslag i en mengde landsbyer og landsgaarder, og arbeidet har baaret frukt. Nye steder er kommet til. Og der er nu 122 centrer, hvorfra evangeliet forkynnes paa feltet. Stormøter blev holdt for Hupeh i Künchow og for Honan i Chenping, begge vellykkede. Mange kurser og klasser har man hatt i aarets løp. Der døptes 336 i 1935. Det er ferre enn foregaaende aar (429), grunnet at daapshandlingen blev utsatt for mange, der skulde ha været døpt i slutningen av aaret. Ved aarets slutning var der ved de 12 hovedstasjoner og 110 andre centrers 22 organiserte menigheter med 2847 menighetslemmer og 3683 daapslærlinger. I søndagsskolene, hvis utgifter bæres av de kinesiske menigheter, var der 1151 barn. Til selvhjelpen innkom 2527 dollars. I virksomhet var 26 mannlige misjonærer, 22 kvinnelige og 15 misjonærhustruer, ialt 63. Dessuten var der 110 innfødte arbeidere.

Igang hadde man forstanderskolen, bibelskolen for menn og bibelskolen

for kvinner. Dessuten 2 ungdomsskoler for gutter i Chenping og Künchow og 2 for piker i Sichwan og Laohokow. Paa sistnevnte sted ogsaa en middelskole for gutter og piker. Forstanderskolen hadde kun 8 elever. Bibelskolen for menn (misjonær Kolbær, før kalt Fredrichsen) begynte 19. februar sitt 4de kull i Laohokow med 40 elever og sluttet 19. juni. Et nytt kursus 1. oktober med 37 elever. Den to-aarige bibelskole for kvinner (frk. Solemdal) i Tengchow begynte i februar med 22 elever. Blindehjemmet i Künchow (Straume) hadde 16 elever.

Ved hospitalet i Laohokow (lægene Olsen og Lende) var der 30 105 syke, som avla besøk. Der var 1363 liggepatienter, og 249 operasjoner blev utført. Ambulansen var i virksomhet vekselvis ved de 2 læger med bistand av frk. Ottesen, og der behandledes 10 979 patienter og utførtes 267 operasjoner.

Hjem i ferie reiste misjonærene Espegren, Gill, Nordhaug, Gard med familie, Ørstavik med familie, Maudal med familie, Lien med familie, Alfred Bergsfjord med familie, doktor Lende samt frøknene Ruspergard og Ohrseth. Ut kom misjonær Karstad for 4de gang og de nye: Asbjørn Hoaas, Andreas Bø, Arne Ljønes, Arne Bø, Kristian Fretland og Peder Tønnesen, frøknene Ragna Fjeld, Valborg Moi, Kristine Nødland og Edel Nordstrand.

Tilsynsmann var misjonær K. Samset.

c) *Manchuria.* For en saa ny misjonsmark som Manchuria aa være maa det sies, at arbeidet gjorde gode fremskritt. Og fred og ro var herskende paa feltet. Man hadde 3 hovedstasjoner der, Tsitsihar, Chalantun og Noho, og ut fra disse hadde man ogsaa faatt grunnet 6 utstasjoner med menigheter. I aarets løp blev der døpt 106, 89 voksne og 17 barn. At saa mange blev døpt, skriver sig fra vekkelsen, som gikk over utstasjonene Lisandien (Chalantun) og Busi (Noho). Og der var ialt 190 nattverdberettigede menighetslemmer. Der var igang bibelskole for menn og bibelskole for kvinner, og i april hadde man den første aarseksamen for 14 elever paa bibelskolen i Tsitsihar. Bibelskoleelevene blev satt i arbeide i de maaneder, de var fri skolen. De blev delt op i 3 arbeidslag med hver sin leder, et lag for hvert hovedstasjonsdistrikt. Nogen egentlige skoler utenfor de nevnte hadde man ikke. Adventister og en slags „pinsevenner" fant inngang ikke langt fra feltet.

Menighetene har ydet i penger 600 manchuria-dollars til selvhjelpen. Disse 600 dollars anvendtes til menighetens løpende forretninger til besparelse for misjonen. Dertil kommer bedehustomten og bygningen av bedehuset i Lisandien, som er skjenket av de kristne paa stedet. Bedehuset blev innviet i september. Omgjort i penger beløper det sig til 312 manchuria-dollars, ialt ydet 912 dollars. Tidligere hadde man leiet hus til alt misjonsvirke, men det blev kostbart aa leie i lengden. Siste vaar blev ogsaa tomt i Chalantun sikret, og i løpet av sommeren stod husene ferdig. Og ved aarsskiftet kjøptes tomt i Tsitsihar, hvor der var fullt hus til møtene, saa man hadde maattet rive et par vegger for aa gjøre lokalet større.

I Gannan under Tsitsihar var der en del kristne (baptister), der inn-

stendig bad om aa faa slutte sig til Forbundets misjon. Ca. 50 døpte og lærlinger sluttet sig saa til dette. Frk. Hovda hadde 3 kurser igang for kvinner i Tsitsihar, et 2 maaneders bibelkursus for 20 elever fra hele feltet og 2 kortere. Der var ogsaa søndagsskole og kvinnelag igang. I Chalantun hadde Vik og frk. Haakonsen kurser, hvori mange deltok. I Chinghsing utstasjonsdistrikt, det folkerikeste paa feltet, blev det utpaa høsten ordnet saaledes med den kanadisk presbyterianske misjon, at dette fylke skulde tilhøre Forbundet. I Si-Honan, en mils vei fra Noho, bodde en del av denne misjons kristne, som misjonæren (Anda) ofte hadde besøkt, og de sluttet sig til. Man leiet saa et litet rum og fikk arbeidet igang. Ogsaa i Noho og Busi var søndagsskoler.

Ved aarets begynnelse 1935 var der 9 norske misjonærer, men ut paa vaaren reiste Kjos's hjem i ferie. I august kom Lies tilbake og sammen med dem de 3 nye misjonærer, Høgetveit, Molteberg og Pettersen, saa der hustruene iberegnet var 12 norske misjonærer. Av kinesiske medarbeidere var der 4, 2 menn og 2 kvinner, laant fra Kinafeltet.

Tilsynsmann var misjonær August Vik.

d) *Turkestan.* Forsøksvirksomheten blev opgitt. Misjonær Otto Torvik kom hjem. Han døpte en tjener, før han reiste.

Organ: „Kineseren" (kr. 5,00 pr. aar). Kinaforbundets aarbok (kr. 0,50).

V. DEN NORDISKE SANTALMISJON.

a) *Hjemlandet.* Ogsaa om Santalmisjonen kunde det sies, at interessen for den herhjemme var stigende. Meldingene fra kretsene gav inntrykk av gode arbeidskaar. Flere nye foreninger blev stiftet. Aarets viktigste begivenhet var landsmøtet, som holdtes i Bergen 30. juni - 2. juli. Der var ca. 250 deputerte. Dirigent var skolebestyrer Høeg og visedirigenter skomaker Teigland og sogneprest Trømborg. Skolebestyrer Høeg blev gjenvalgt som formann. Av landsstyret utgikk efter tur professor Vold, pastor Leere og sogneprest Johne. Valgt blev pastor H. E. Wisløff, professor Vold og sogneprest Johne. Som medlemmer av landsstyret fra fjerntliggende distrikter blev ved akklamasjon gjenvalgt: pastor Hesselberg (Trondheim), ingeniør Kvamme (Voss), grosserer Jac. Pedersen (Kristiansand). Man behandlet især „hjemmearbeidet". Sogneprest Kvistad holdt foredrag: „Av Guds naade til Guds ære", frk. Nancy Diesen: „Trekk fra arbeidet blandt santalene", misjonsprest Arne Thu: „Den nye tid blandt santalene", og frk. Milde fortalte om „hjemmearbeidet". Pastor H. E. Wisløff foreslo, at neste generalforsamling avholdes om to aar og saa siden hvert tredje aar for ikke aa komme i kollisjon med andre organisasjoners generalforsamlinger, bl. a. Landsindremisjonens. Dette vedtokes. Neste landsmøte blev innbudt til Skien. 2 sommerskoler blev avholdt: paa Frekhaug ungdomsskole 25.-30. juni og paa Grenlands 10.-14. juli. Sommerens stevner var godt besøkt.

I Drammens krets sluttet fru Kristi Finrud som kretskasserer, og klokker Steinar Sannes, Strømsø, blev valgt som ny fra 1. juli. Kretskasserer Johan Kise, Lillehammer, fratraadte efter 25 aar som kretskasserer i Oplands krets. I statsraad 13. september blev misjonsprest Arne Thu utnevnt som sogneprest til Vestby. 1. september blev den danske misjonær og tehavebestyrer Oluf Eie ordinert til misjonsprest. En bok „Paaskeboken" blev utgitt av prestene H. E. Wisløff, cand. mag. Sigfried Johansen og cand. theol. Malme.

Inntekten til hovedkassen var kr. 256 232,67. Ellers faar vi ingen meddelelse om de samlede inntekter til kretsene. Alt ialt synes inntekten aa beløpe sig til noget over 400 000 kroner.

Blandt bortvandrede misjonsvenner i aarets løp nevner vi: kirkesanger Hans Roald (Borgund), gaardbruker Anton Mellegaard (Rokke), kjøpmann Karl Opaker (Oslo), postpakkmester S. Mithun og overkonduktør Tjellflaat (Stavanger), og reisesekretær frk. Emma Dahle. Ennvidere fruene Bratlie Gulbrandsen (Nordstrand), Wilhelmine Bach (Steinkjer), Nikoline Storemyr (ved Risør), Marie Høeg (Oslo), fru Hønjum (Oslo), Mali Sesseng og Ingeborg Flataas (Trondheim) samt frøknene Bertha Ellingsen (Oslo), Marie Johannesen (Oslo) og lærerinne Jenny Øveraasen (Notodden).

b) *Santalistan.* Som vi tidligere har nevnt, vilde vi sette pris paa, at Santalmisjonen tok inn i „Santalen" en aarsberetning og statistikk for det tilbakelagte aar i likhet med de andre misjoner i sine organer. Saavidt det kan sees av beretningene var der gledelig fremgang paa misjonsmarken. Der var mange i daapsforberedelse, og mange blev døpt. Saaledes var der 300 bengaler i undervisning omkring Naraimpur og Malda. Og paa førstnevnte sted døptes 24 og i Malda 49. Man hadde kun en misjonær blandt bengalene, men evangeliet blev forkynt i 293 landsbyer. Der kunde trenges 4 stasjoner foruten Naraimpur. I Jambuen blev 30. april en familie paa 5 medlemmer og i Jarmundi 4 familier paa ialt 22 medlemmer døpt. I Chondorpura distrikt blev i aarets løp døpt 146 hedninger, og mange var i undervisning. Ialt synes der i de 21 stasjonsdistrikter aa være døpt i 1935: 934 voksne og 609 barn, ialt 1543. I arbeide var 47 mannlige og kvinnelige misjonærer og 462 innfødte arbeidere: prester, lærere, evangelister og menighetsledere. Et par innfødte blev ordinert til prester: Paul fra presteskolen i Benagaria, og en boer-eldste, Surendro.

I Malda distrikt blev 20. januar innviet en ny kirke i Mohinagor, bygget av den lokale menighet, og i Louisepur blev en liten kirke bygget av landsbyens folk. Nye kirker blev innviet i Amgachi, Chondorpura distrikt, 3. mars, og i Malarpara i Dinajpur 23. juni. Ved santalstevnet i Saldoha i april var der, foruten koloniens folk, samlet ca. 600 fra de forskjellige distrikter. Misjonær Kristiansen, Gaorang stasjon, driver paa med bibeloversettelse til borosproget.

Gutteskolen i Joema hadde 90 elever og den paa Ebenezer 130 elever og pikeskolen der 100. Og der var flere skoler rundt i distriktene. Industriskolen i Benagaria hadde 20 elever i veveravdelingen og 30 i snekker-

avdelingen. Trykkeriet sysselsatte 14-16 mann. Ved bibelkurset i Chondorpura var der adskillig vekkelse, og en velsignet vekkelse merkedes saavel i skolen som i menigheten. I Assamkolonien var der ikke litet sykdom, især kolera.

Hjem fra misjonsmarken i ferie reiste frk. Nancy Diesen og for godt misjonsprest M. A. Pederson og frue efter 30 aars virke. Ut kom de nye misjonsprester Sigfried Johansen og frue, Anders Malme og frue samt frk. Anna Olsen.

Tilsynsmann var misjonsprest Rosenlund.

Organ: „Santalen" (kr. 3,00 pr. aar).

VI. DEN NORSKE ISRAELSMISJON.

a) *Hjemlandet.* 6te landsmøte for den Norske Israelsmisjon blev holdt i Kristiansand 16.-18. august, hvor ogsaa israelsmisjonæren pastor Gisle Johnson deltok. Dirigent var professor dr. Ihlen. Under landsmøtet innløp telegrafisk meddelelse om, at en anonym giverske i Stavanger hadde sendt kr. 10 000 i gave for aa faa en ung norsk teolog ut paa en ny arbeidsplass. Professor Ihlen blev gjenvalgt som formann og som styremedlemmer fru veichef Ihlen, sogneprestene Wiig og Skagestad. I styret sitter før biskop Lunde, høiesterettsassessor A. P. Næss og fru Karen Moe.

Heller ikke dette aar syntes vaare prester og menighetsraad aa ha efterkommet opfordringen om aa samle sig om Israelsmisjonen 10. søndag efter Trefoldighet (25. august) og yde offer eller kollekt til denne. I Oslo var det kun én menighet, der iverksatte dette. Sekretær pastor Nils Rosef besøkte de utenlandske stasjoner (Budapest og Galatz). Pastor Gisle Johnson virket om sommeren med foredrag rundt kysten fra Kristiansand til Trondheim. Skiens krets holdt sitt kretsmøte i Kragerø 1.-2. juni og Oslo krets sitt i Gamle Aker i Oslo 22. september. Pastor Søren Hansen avløste sogneprest Urbye som kretsformann i Oslo krets og sogneprest K. O. Kornelius prost A. Kløvstad i Stavanger krets.

8. januar hadde „Hjemmemisjonen" en vellykket juletrefest i lokalet i Osterhausgaten i Oslo med proppfullt hus, og utlodningen 12.-15. mars innbragte netto kr. 473,02. En del unge jøder har gaatt paa Indremisjonens bibelskole og et par paa Viken kristelige ungdomsskole. 10 jødebarn blev hjulpet til godt sommerophold paa landet. Blandt bortvandrede venner nevner vi: lærer N. Nilsen, formann i Bergen krets, og fru Anna Rummelhoff (Kristiansand). Den samlede inntekt $^1/_4$ 1935 - $^{31}/_3$ 1936 var kr. 70 836,23.

b) *Budapest.* Her fortsatte pastor Gisle Johnson sitt trofaste og opofrende arbeide. Gudstjenestene gikk sin vanlige gang. Johnson holdt foredrag av forskjellig slags saavel innenbys som utenbys, saaledes om Sjømannsmisjonen, Muhamedanismen, vekkelsesbevegelser, Norge som misjonsland. Mest interesse vakte emnet: „Den kristne Kirkes festtider med særlig henblikk paa deres jødiske paralleler". Anmodning om fore-

drag var flere enn han kunde ta imot. Og tilslutningen var meget stor baade fra jøders og kristnes side. Johnson holdt ogsaa forelesning ved landets ledende universitet. De „blandede sammenkomster" blev innstillet, dels av økonomiske grunner, dels grunnet diskusjonen. Et par smaaskrifter (nr. 50 og 51) blev utgitt. Generalsekretær N. Rosef besøkte Budapest. Der blev døpt 3 i aarets løp.

c) *Galatz i Romania.* 23. januar - 3. februar hadde man et 10 dages bibelkursus for unge ved evangelist Feinstein, frk. Anniksdal og søster Olga Olausen, og det var vellykket. Og møtene var godt besøkt, oftere var lokalet for litet. Onsdags-aftnene hadde man bibel- og bønnemøter for mindre grupper. Man hadde besøk av generalsekretær N. Rosef, og han besøkte ogsaa det nærliggende Reni, hvor der var fullpakket hus. Ellers hadde man møter mandag aften i Reni, hvor store skarer innfant sig. Et bibelkursus blev ogsaa avholdt der. Feinstein gjorde en del misjonsreiser til Syd-Bessarabia og i en del andre byer. Hver maaned utgav han bladet „Prietenul" i 2500 ekspl., og en del av artiklene blev utgitt som brosjyrer, en i 5000 ekspl. Søster Olga Olausen blev fra 30. november av landsstyret overlatt for et aar til det jødiske hospitals kirurgiske avdeling paa innstendig anmodning av overlægen i Galatz. Naturligvis blir hun betalt av hospitalet. Julen i Galatz var vellykket, hvad møter og fester angikk. Lørdag mellem jul og nyaar blev 3 døpt.

Organ: „Misjonsblad for Israel" (kr. 3,00 pr. aar).

VII. LÆRERINNENES MISJONSFORBUND (L. M. F.).

Aarsberetningen er den 33te i rekken og gaar fra oktober 1934 til oktober 1935. Medlemstallet var 1458, derav 126 æresmedlemmer. 68 blev innmeldt og 23 utmeldt, 11 er strøket, 4 reist til misjonsmarken og 23 er døde. Der er 32 grupper hjemme og 347 spredte medlemmer. Dessuten er der grupper i Kina, Santalistan og paa Madagaskar. De forskjellige grupper samles siste lørdag til møte, bønn m. m. Man har staatt i forbindelse med misjonsmarken, dels ved misjonærbesøk og dels gjennem brever. Saavel i Norge som i Sverige og Danmark har man de samme bønnetekster. Tilsluttet L. M. F. er 41 barneforeninger, „Solstraaleforeninger", der arbeider for barn paa misjonsmarken og blandt Israel. De har sitt lille blad, „Solstraaleforeningenes Blad". Aarsfest hadde L. M. F. i Oslo 26. oktober.

L. M. F. underholder følgende misjonærer: frk. Emilie Larsen (N. M. S.) paa Industriskolen i Eshowe i Zululand, frk. Caroline Astrup (Schreudermisjonen) i Zululand, frk. Villa Vinsnes og frk. Barbra Stabell (N. M. S.) i Changsha i Kina, frøknene Aagot Bjørnstad (det Norsk Lutherske Kinamisjonsforbund) i Shihwagai i Kina, og den nye Edel Nordstrand i Kina, frk. Marie Pinderud (N. M. S.) i Betafo paa Madagaskar, og frk. Margrethe Arebekken (N. M. S.) i Morondava paa Vestmadagaskar og den nye frk. Erna Huitfeldt (N. M. S.) paa Østmadaga-

skar. Dessuten lønn til 2 innfødte lærerinner i N. M. S. paa Madagaskar, Elisabetha i Betafo, og Ranoro i Antsirabe. Og i Santalistan frk. Nancy Diesen (f. t. hjemme), samt den innfødte Elisabeth, som har sitt virke ved lærerinneskolen i Maharo. Bemerkelsesverdig er det, at L. M. F. i 1935 igjen kunde utvide arbeidet med 2 nye arbeidere, en i Kinamisjonsforbundet og en paa Madagaskars østkyst. L. M. F.'s julegaver til jødemisjonen, kr. 644,60, blev delt mellem arbeidet i Galatz og arbeidet blandt jøder i Oslo.

Av L. M. F.'s hjelpefond er ydet kr. 600 til de nye L. M. F.-misjonærer og kr. 500 til Misjonsskolen for kvinner. Gjennem Norsk Misjonsraad blev ydet kr. 400 til den Tysk-Evangeliske Misjon som laan. I dette raad er frk. Elvine Olsen representant, og Norske Kvinners Nasjonalraad er representert ved frk. Dora Westergaard, Bergen, og fru Kissi Eggen, Drammen. Ved dettes landsmøte i Trondheim var L. M. F. representert ved frk. Dons og fru Eggen.

Inntekten var kr. 37 033,64, derav gaver kr. 33 045,15. Der blev ydet til underhold av ovenfor nevnte arbeidere: Til N. M. S. kr. 16 359,75, Santalmisjonen kr. 3 920,18, det Norsk Lutherske Kinamisjonsforbund kr. 4200, Schreudermisjonen kr. 1990, og som nevnt ovenfor til Israelsmisjonen kr. 644,60, til skolen paa Umpumulo (Natal) kr. 500, middelskolen for piker paa Taohwalun (Kina) kr. 400 og til N. M. S.'s ekstrainnsamling kr. 1300. Formann er frk. Henny Dons og kasserer frk. Aagot Rognaas.

Organ: „Misjonshilsen" (kr. 2,00 pr. aar).

VIII. SØSTRENES MISJONSRING (S. M. R.).

Søstrenes Misjonsring hadde et jevnt arbeidsaar. Medlemsantallet var ved aarets utgang 545, en økning paa 52 fra foregaaende aar. 6 meldte sig ut. Paa misjonsmarken var det 65 søstre. S. M. R. paatok sig aa sende en ny søster til N. M. S.'s arbeidsmark i Kina, nemlig Birgit Lillestrømmen. Hun reiste først til England og saa til Kina 8. februar. En av ringens mest kjente medlemmer, søster Lissi Getz, Oslo, avgikk ved døden. Oslogruppen, den største, hadde 10 møter i aarets løp.

Søster Borghild Magnussen, som underholdes av S. M. R. i Zululand, forlot vaaren 1935 Ekombe hospital for aa sette istand et nytt sykehus paa Umpumulo stasjon i Natal. Dessuten støtter de som før søster Jenny Gransjøens arbeide i Nord-Zululand og lønner en kinesisk hjelperske ved det ambulerende lægemisjonsarbeide som Kinamisjonsforbundet har, samt underholder en kinesisk sykepleierske ved N. M. S.'s hospital i Sinhwa, Hunan, Kina.

Inntekten var kr. 6007,68, en betydelig stigning fra kr. 4362,20 i 1934. Formann var søster Johanne Høeg og kasserer søster Aslaug Heggenhougen.

Organ: „Misjonsringen" (kr. 1,50 pr. aar).

IX. KVINNELIGE MISJONSARBEIDERE I NORGE (K. M. A.).

a) *Hjemlandet.* Det er ikke saa meget aa si om misjonsarbeidet herhjemme. Det gikk sin vanlige gang understøttet av en del foreninger og enkeltpersoner. I Oslo hadde man de vanlige maanedlige møter i Keysers gate 13, og 1ste søndag i advent var den vanlige bønnedag. Frk. Margit Steen (Kirkeveien 88) var kasserer og sekretær for Armeniakomitéen og foretok en del reiser og talte misjonens sak. Det samme gjorde den tidligere misjonær, frk. Bodil Biørn. For Santalkomitéen, der understøtter Santalmisjonen, var frk. Ertzhus (Pensjonathjemmet, Nordstrand) kasserer. Formann for alt K. M. A.'s arbeide var frk. Marie Anker. Blandt misjonsvenner, der gikk bort, nevner vi fru Anna Rummelhoff, Kristiansand. Inntekten til Armeniamisjonen var kr. 8460,99 og til Santalmisjonen kr. 3798,85.

b) *Aleppo.* Forholdene i Aleppo var vanskelige, idet der var voldsom arbeidsløshet. Husspørsmaalet for de innfødte var fortvilet, idet styrelsen lot nedrive 1100 barakker. Mange armeniere hadde ikke mat, ikke klær, ikke hus aa bo i. Sent paa sommeren gav styrelsen terreng, hvor armenierne kunde faa kjøpe ganske billig grunn. De begynte aa opføre sine hytter eller smaahuser, men da regnet kom, var mange uferdige og styrtet sammen, saa det blev tap for de fattige eiere. Søster Alette Andreassen hadde i aarets første maaneder 14 barn paa hjemmet, men senere vokste tallet til 18. Ute i campene blev der arbeidet med husbesøk og husmøter. Søster Alette Andreassen tilbragte sin sommerferie i den avdøde danske frk. Karen Jeppes landsted, 750 meter i høiden. Hun maatte dog i ferien gjennemgaa en halsoperasjon.

Organ: K. M. A.'s Kvartalshilsen (kr. 1,50 pr. aar).

X. DEN NORSKE KINAMISJON.

a) *Hjemlandet.* 1935 var paa flere maater et av de mest opmuntrende aar, man hadde hatt i arbeidet herhjemme. Aarsmøtet blev holdt 27.-29. april i Oslo, det begynte med raadslagningsmøte paa Lofthus ved Grefsen. Predikant Alb. Lunde blev gjenvalgt som formann og O. Jorud gjenvalgt som raadsmedlem. Og det sies: „Det blev mulig for oss virkelig aa efterkomme alle de økede behov, saa arbeidet paa misjonsmarken kunde underholdes uten innskrenkninger, ja endog med utvidelser." De samlede inntekter fra foreninger og bidragsydere var nemlig kr. 67 193,62. Det var 17 500 kr. mere enn foregaaende aar. Og regnskapet for driften av Lofthus hvilehjem viser, at hjemmet har klart sin drift uten tilskudd av misjonskassen. Regnskapet for byggekomitéen for Lofthus viser en gaveinntekt paa kr. 8000. Det gjorde det mulig aa avbetale kr. 8000 paa laan paa eiendom, saa man kun har et hypoteklaan paa kr. 24 600 paa hjemmet.

Antallet av arbeidende foreninger og bønnegrupper var 56, hvorav 18 i Oslo og omegn, og resten spredt i landdistriktene paa Hadeland og Toten, Østfold, Akershus, Romerike, Solør samt i byene Trondheim, Kristiansand, Gjøvik, Drammen, Hønefoss og Kongsvinger. 13 sommerstevner blev holdt, de fleste under god tilslutning. Hver første lørdag i maaneden kl. 20 holdes bønnemøte for misjonen i Møllergaten 20 i Oslo.

Fru L. Støp, bestyrerinne for Lofthus hvilehjem, var alvorlig syk av hjerneblødning. Fru misjonær Engebretsen hadde tilsyn med hjemmet under hennes sykdom. Engebretsen opholdt sig i Danmark for aa gjenvinne sin helbred. Misjonær frk. Anna Svendsen virket adskillig herhjemme; avskjedsmøte for henne blev holdt 27. oktober. Blandt bortvandrede misjonsvenner nevner vi: predikant Thorleif Lunde (Trondheim), Gulbrand Aas (Bjerke), Edv. Schau (Rakkestad) og frk. Johanne Wiik (Oslo). Misjonens raad bestod i 1935 av: Alb. G. Lunde (formann), Thorsten Berger, Aksel Haug, O. Jorud og R. Gornitzka. Kasserer og sekretær var Johs. Gulbrandsen. Man antok 2 nye menn som misjonærer, Gerh. R. Danielsen og Thorleif Kristiansen, og en kvinne, Inger Jørgensen, for Kina.

b) *Provinsen Shensi, Kina.* Arbeidet foregikk uten nevneverdig forstyrrelse. Folket var mere villig enn nogensinne før til aa lytte til evangeliets budskap. Der var flere aapne dører stillet foran misjonen enn man med det lille antall arbeidere kunde gaa inn ad. Innen misjonens felt er over 5000 landsbyer. Misjonen fikk ogsaa overlatt et felt paa den annen side av den Gule flod av „American Board-misjonen", der hadde arbeidet en del der, men nu hadde trukket sig tilbake. Det var iaar (1935) 25 aar siden den første stasjon blev aapnet paa den nuværende mark, idet den Norske Kinamisjon først i 1910 vaaget aa ta ansvar for et selvstendig arbeidsfelt. Tidligere hadde man arbeidet som ledd i C. I. M.

For hvert stasjonsdistrikt har man menighetsstevner et par ganger om aaret. Saaledes holdtes bl. a. sommerstevne i Linhsien 25.-29. mai, hvor en større daap av 46 fant sted, og 1.-5. juni det aarlige sommerstevne i Henghsien, hvor 23 blev døpt. Man hadde ogsaa kortere og lengere bibelkurser for troende, og man drev adskillig med teltlag. Fengslene blev besøkt. En mengde traktater, bøker og bibeldeler blev utdelt og solgt i aarets løp. Misjonærkonferansen blev holdt paa Sommerly. Der blev nedsatt et arbeidsutvalg til aa utarbeide utkast til de nye menighetsregler og regler for den aarlige felleskonferens. Flere menigheter var paa god vei til selvstyre og selvhjelp. 8. november innviedes kapellet i Lishih, der hadde faatt nytt tilbygg. Paa Paoteh stasjon var et opiumsasyl, som var godt besøkt.

Der var ved aarets utgang 8 stasjoner med 18 utstasjoner og 813 menighetslemmer. I aarets løp døptes 164 — 40 flere enn foregaaende aar. 22 misjonærer var i virksomhet paa feltet og 29 lønnede og 26 frivillige arbeidere. En bibelskole var igang med 18 menn, og 3 industriskoler med 74 gutter og 24 piker. Der var 9 lærere og lærerinner. I de 11 søndagsskoler var der 485 elever.

Frk. Asta Kvamme var alvorlig syk av mavelidelse og tyfus. Misjonær

Martin Jensen reiste til Peiping for mavelidelse og blev operert, men kom hjem bra frisk. Fru Rinvold var ogsaa en tid syk. Tilbake efter ferie i Norge kom frk. Anna Svendsen.

Tilsynsmann var misjonær S. Holt.

Organ: „Kinamisjonæren" (kr. 2,00 pr. aar).

XI. DEN NORSKE MISJONSALLIANSE FOR NORD-KINA.

a) *Hjemlandet.* Misjonsalliansen er en sammenslutning av troende menn og kvinner fra forskjellige vennegrupper med det maal for øie aa bringe evangeliet til de forsømte masser i Chahar provins i Nord-Kina. Arbeidet gikk sin jevne gang herhjemme. En del nye foreninger blev stiftet. Adskillig virksomhet blev utført av ingeniør Alb. Hiorth, der holdt foredrag til inntekt for misjonen. Dessuten av den nye misjonslæge doktor Fotland og generalsekretær H. Hjelm Larsen, der især virket paa Sør- og Vestland, Vestfold og Østfold. 29. januar blev 44-aarsfesten avholdt i Calmeyergatens misjonshus i Oslo. 16. august blev der holdt avskjedsmøte for doktor Fotland og søster Solveig Lier, der skulde reise til hospitalet i Kalgan. Bønneofferuke blev holdt i Oslo 24.-31. desember. Som nytt medlem av hovedstyret valgtes disponent Trygve Eriksen, valgt efter Løkke Sørensen, der flyttet til Skien. Dessuten innvalgtes overdiakon Eide (Diakonhjemmet) og kjøpmann K. Kjervik (Oslo). Og som nye medlemmer av representantskapet valgtes fru apoteker Feilberg (Kviteseid), urmaker Skram (Kristiansund) og disponent Sverre Evensen (Fredrikstad). Blandt bortvandrede nevner vi fru Thea Ystrøm (mor til misjonær Rachel Ystrøm), Oslo, og inspektør Samuel Wibe, Oslo. Fra frk. Birgit S. Anfinset, Hol, fikk man kr. 5000 til bibelskolen for kinesiske medarbeidere i Chahar. Aarets inntekt var kr. 68 148,19. Misjonens kontorer er i St. Olavs plass nr. 4 i Oslo og generalsekretær er H. Hjelm Larsen.

b) *Chahar provins, Kina.* Ogsaa paa misjonsmarken faar man inntrykk av, at arbeidet gikk bra frem. Dessverre har vi ingen samlet aarsberetning og statistikk aa holde oss til. Det vilde være godt, om man i misjonens organ kunde faa en saadan. En ny stasjon, Hsia Hua Juan, blev anlagt. Paa stasjonen „Hwai An" fikk man innredet en god og ny stasjon med kapellinnvielse, og misjonær Olav Skagen fikk et orgel til kapellet. I omegnen av Chi-Cheng fikk man aapnet virksomhet i 6 nye landsbyer. Fru Hannestad og andre misjonsarbeidere besøkte regelmessig fengslet i Kalgan. Der hadde man saavel høst- som vaar-bibelkursus paa 2½ maaned for voksne kvinner og unge piker, og paa Hwai An hadde man bibelkursus for menn med ca. 25 deltagere og et for kvinner med ca. 28 deltagere.

Hvor mange der i aarets løp blev døpt, kan ikke sees, dog en søndag blev der i Shang Poo i Kalgan døpt 10—12 menn og kvinner. Heller ikke vet vi det samlede antall menighetslemmer. Der var 7 stasjoner med 20

utstasjoner. I virksomhet var 14 misjonærer og 44 kinesiske evangelister, bibelkvinner og kolportører. Hospitalet i Kalgan (Edv. Gerrards minne), der har plass for ca. 40 patienter, har i de senere aar bare delvis været benyttet. Fra næste aar vil der bli optatt full hospitalsvirksomhet, idet de nye arbeidere, doktor Kr. Fotland og Solveig Lier, er kommet ut. Paa 4 av stasjonene hadde man poliklinikk, hvor der behandledes 8 à 10 000 syke.

Blandt misjonspersonalet var der en del sykdom. Saaledes maatte misjonær Erling Melaaen underkaste sig en mindre operasjon i Peiping og diakon Bernh. Norland var en tid alvorlig syk av difterit. Den siste inngikk ekteskap med misjonær frk. Rachel Ystrøm. Misjonsraadets formann var diakon Edin C. Alfsen.

Organ: „Misjonsvennen" (kr. 2,00 pr. aar).

XII. DET NORSKE MISJONSFORBUND.

a) *Hjemlandet.* Det Norske Misjonsforbund hadde i vaart land 62 menigheter med ca. 5000 medlemmer. Det avholdt sin 51. aarskonferanse paa Notodden 20.-23. juni. Der møtte 86 representanter. Blandt annet behandledes Afrikamisjonens fremtidslinjer, hvorom følgende blev vedtatt: 1. Virksomheten ved de to misjonsstasjoner i Ekutandaneni og Glendale i Natal og Zululand opretholdes og utvides. Paa hver misjonsstasjon skal en misjonærfamilie drive arbeidet efter et av D. N. M. godtatt budgett. 2. Der søkes ansatt en innfødt evangelist ved Gingendheswu, hvor der bygges en stasjon efter regjeringens krav. Og statutter for arbeidet i Natal blev vedtatt. Vaarofferdagen blev holdt 7. april. 14.-19. august blev et stort sommermøte holdt paa Farris bad ved Larvik. Ennvidere hadde man 11.-15. september misjonsledermøte i Oslo, hvor der ogsaa møtte representanter fra Danmark, Finnland og Sverige. Høstofferuke blev holdt 20.-27. oktober, og 3.-10. november hadde søndagsskolene sin innsamling. 5. februar hadde man avskjedsfest i Bethlehem i Oslo for misjonær Nordmo med familie (Kina), og 13. august var der et stort avskjedsmøte i misjonsteltet ved Majorstuen for misjonær Salvesen og frue (Zululand), ca. 2500 tilstede. Paa flere steder i vaart land var der vekkelse, især i Bergen ved Henry Johansen og i Larvik ved Frank Mangs. Misjonsskolen, der utdanner arbeidere saavel for hjemlandet som for misjonsmarken, kom igang med 21 elever, hvorav 2 kvinner, med skolebestyrer John Christensen og cand. theol. Øivind Halvorsen som lærere. Den samlede aarsinntekt i 1935 var kr. 44 910,00.

b) *Shensi provins, Kina.* Der var meget urolig paa feltet i 1935. Urolighetene begynte allerede fra nyaar, idet der var kommunisthærer paa ca. 10 000 i nærheten. Det var vanskelig fra misjonsstasjonen Shang-hsien for misjonæren og evangelistene aa komme ut paa feltet. Det meste arbeide maatte henlegges til byen. Der var misjonær Riis og frue innesluttet i nesten 2 maaneder, da de „røde" kretset om byen. De tok Lonan 15. april og drepte en masse mennesker. Stasjonen led mindre skade, men

misjonær Høivaag hadde stort tap, da han ikke hadde faatt nogen av sine saker i sikkerhet, før han forlot stedet sammen med en del av befolkningen. Saa tok de til Lungchuchai, hvor ogsaa frk. Marie Syltevik maatte rømme, idet kulene suste over deres hoder. Stasjonen blev plyndret, møbler og bøker brent eller dradd ut paa gaten. Hun kom til Kingtze-kuen, og hun hadde kun de klær, hun gikk i, blev syk og fikk dysenteri. Ca. 100 mennesker blev drept i Lonan, en del unge offiserfruer blev levende begravet. Frk. Syltevik kom tilbake til Lungchuchai 19. juni efter 2 maaneders fravær, og hun fant meget ramponert og ødelagt. Ogsaa paa Shanynang stasjon hadde kommunistene ødelagt adskillig, og menigheten der var ofte paa flukt i flere maaneder.

Bibelskolen i Lungchuchai blev avsluttet med 16 elever, og et stormøte der varte i 10 dager, blev avholdt der. Man drev meget paa feltet med teltvirksomhet, især fra august, da forholdene blev mere rolige. Tusener av traktater og bibeldeler blev gitt eller solgt. De urolige forhold er vel skyld i, at statistikk mangler. Tilsynsmann var misjonær J. Nordmo. Der var 30 innfødte medarbeidere: evangelister og bibelkvinner.

c) *Natal* og *Zululand.* Arbeidet gikk bra paa de 2 stasjoner, Ekutandaneni og Glendale. Mens misjonær Salvesen og frue var hjemme, bestyrte misjonær Pinslie (av Alliansemisjonen) Ekutandaneni. Misjonens aarsmøte blev holdt paa Glendale, og Alliansemisjonens paa Mangwasana i Zululand 3. juli og følgende dager hos misjonær Gransjøen's. Det Norske Misjonsforbund har nemlig i Zululand og Swaziland samarbeide med den Skandinaviske Alliansemisjon. Dens norske misjonærer er L. A. Tveiten og frue, N. Pinslie og frue og frk. Borghild Frogner. Megen sykdom hersket, især paa Ekutandaneni, idet lungesykdom bortrev mange barn. Dessuten hjemsøktes distriktet av gresshopper og tørke. Man hadde 2 hovedmenigheter i Natal og 3 i Zululand, en del bimenigheter og 5 prekeplasser. I aarets løp blev 37 døpt, og menighetslemmenes tall utgjorde 212. Søndagsskolene gikk bra. Der var 4 lærere og 150 elever. De innfødte gikk ivei med aa bygge kirke i Doornkop. Av misjonærer var det kun Salvesen og Engblom med hustruer.

Organ: „Misjonsbladet" (kr. 6,00 pr. aar).

XIII. DEN NORSKE EVANGELISK-LUTHERSKE FRIKIRKES KINAMISJON.

Det er bestemt, at man kun skal utarbeide aarsrapport hvert annet aar. Som følge herav kan vi først neste aar gi fyldige oplysninger for 1935-36. Frikirken holdt sitt synodemøte paa Ytterøya. Man blev enige om, at misjonselev Arne Unhjem fra oktober 1935 av skulde faa sin videre utdannelse ved Livingstone College sammen med Sigurd Aske. Disse blir saa efter endt utdannelse om 8 maaneder i 1936 sendt ut til Kina som misjonærer. Likeledes har lærer Nils N. Lian ved Frikirkens ungdomsskole meldt sig til tjeneste som misjonær i Kina. Han sendes ogsaa sam-

men med de 2 andre til England og videre til Kina. Synoden besluttet aa yde kr. 500 til den betrengte evangelisk-lutherske misjon i Hermannsburg. Inntekten i 1935 var kr. 34 500.

Misjonen hadde sin virksomhet i byen Hsingan og omegn i provinsen Shansi. Der var megen uro, og av frykt for „de røde", maatte misjonærene forlate sine arbeidsplasser for en tid. Nogen evangelister maatte avsettes. Der var 9 misjonærer og 11 innfødte medarbeidere. Tilsynsmann var misjonær Sommernes.

Organ: „Budbæreren" (kr. 6,00 pr. aar).

XIV. DE NORSKE PINSEVENNERS HEDNINGEMISJON.

Som nevnt i tidligere aarganger av „Norvegia Sacra" er denne virksomhet noksaa spredt. En enkelt menighet eller flere menigheter har stillet sig som utsendermenighet for en eller annen misjonær og har sine kasserere; men de misjonærer, der ingen menighet hadde som utsender, fikk sine gaver innsendt gjennem Filadelfia i Oslo, hvis kasserer var O. Ekornes. Kun for enkeltes vedkommende kan aarsinntekten angis, men den samlede inntekt kan vel sies aa være omkring kr. 126 000,00.

a) *Argentina.* Misjonær Erling Andresen og frue har sitt virke i Rio Tercero. Kasserer var Odd Thoresen, Borgenruten, Sarpsborg. Paa 7 plasser rundt i provinsen hadde Andresen faste møter. Dessuten hadde han gatemøter og delte ut traktater. Paa norsk utgav han en liten interessant bok: „Blandt indianere og katolikker i Argentina".

Misjonær Birger Johnsen og frue virket i Embarcacion blandt Mattaco-indianerne. 11. august kunde han feire sitt 25-aars-jubileum som misjonær. I aarets løp bygget han et forsamlingshus med plass til 4-500. Kasserer var H. N. Sønstebø, Oterholt, Telemark.

Misjonær Kaleb Hansen reiste ut til Argentina i februar. Hans kasserer var Emil Olsberg, Skjellerudsveien 3, Lillehammer, og til hans virksomhet i 1935 innkom kr. 3506,11. Først var han en kort tid hos misjonær Andresen's, saa en tid sammen med den svenske misjonær Gustavsson i Cordoba-distriktet og tok der ut paa lange evangeliske turer. I juni kom han til misjonær Johnsens stasjon Embarcacion og virket ca. 1½ maaned blandt Mattaco-indianerne. Saa slo han sig ned i byen Las Lomitas, hvor han av regjeringen fikk overlatt et landomraade og optok arbeide blandt Pelaga-indianerne. Og det var tanken aa faa bygge stasjon og kirke. Han foretok et par lengere reiser rundt i provinsen (ca. 80 mil), og „møtene var besøkt til trengsel, flere blev frelst og døpt". Han møtte dog adskillig motstand fra farmernes side.

Saa er der en del, der vil ut til Argentina, nemlig: frk. Solveig Hansen, kasserer stasjonsbetjent Karl Erlandsen, Kløfta st.; Rolf Westlie, kasserer Michal Hansen, Hakadal, og inntekt kr. 507,33; og Ole Trygve Karlsen, til hvem der innkom kr. 457,05.

b) *Portugisisk Øst-Afrika.* Fru Ingrid Løkken Chawner hadde sin misjonsstasjon i Lourenço Marques i Graza Moçambique. Sammen med henne virker frøknene Elisabeth Pedersen og Martha Nielsen. Der arbeides trofast, og der synes være god frukt av deres arbeide. I august hadde de besøk av 14 svenske misjonærer, der var paa gjennemreise til Kongo. Fru Chawner utgav paa norsk en bok: „Nkosazana — kongedatteren". Hennes kasserer var skreddermester O. Andersen, Sehesteds gate 3 a, Oslo, og saavidt sees innkom der til henne kr. 1341,79. De 2 andres kasserer er Ragnvald Pedersen, Bjergstien 8, IV, Oslo.

Ut til Portugisisk Øst-Afrika vil frøknene Gyda Hansen og Ella Nilssen, hvis kasserer er Alis Johannessen, Grønlandsleret 23, Oslo.

c) *Swaziland.* Paa Ebenezer stasjon virket frøknene Anna Østreng, Gunda Solheim og Anna Christensen. Der hersket meget influensa en tid, saa skolen maatte stanse under denne. Ellers var dagskolen godt besøkt. Den 17. mars blev kapellet paa utstasjonen Betesda innviet. Evangelistene var da samlet til møter i 4 dager. „12 hedninger stod da op og bekjente, at de vilde høre Herren til". Ellers blev 2 kapeller bygget. Og ved kvartalsmøtet 18.-20. oktober blev 8 døpt. Frk. Østreng besøkte oftere i fengslet i Hlatikulu. Hennes kasserer var Gustav Knutsen, Bellingmo, og til hennes virksomhet i aarets løp innkom kr. 5582,94. — Frk. Gunda Eriksen kom ut i 1935. Menigheten „Betel" i Gjerstad staar som hennes utsendermenighet og hennes kasserer var Ole Nordheim, Gjerstad. Frk. Anna Christensens kasserer var Norwall Nilsen, Kulsaasveien 3, Fredrikstad.

Paa New Haven stasjon virker frøknene Hilma Hermandsen, Laura Strand og Sigrid Gasmann. Frk. Gasmann sier i en beretning, at der var „mange folk ved det aarlige stevne 27. juni - 1. juli og 80 sjeler var staatt op for Jesus". Hennes kasserer var Hans Gustavsen, Strømmen. Frk. Hilma Hermandsen beretter om daap av 19. Hennes kasserer var Ole Krogstad, Solli, Relingen, og til hennes virksomhet innkom kr. 1897,51. Frk. Laura Strands kasserer var O. Ekornes, Jarveien 11, Lilleaker.

Paa Ekuteleni stasjon virket frk. Borghild Eriksen. Hennes kasserer var Herman Lillethun, Vossestrand, og der innkom til hennes virksomhet kr. 2048,95.

d) *Belgisk Kongo.* Misjonær John Brynhildsen og frue virket paa stasjonen Moganga. Der har de opført et nytt forsamlingshus med plass til 1000 mennesker. Flere innfødte evangelister utsendtes til utstasjonene. Et kapell var under bygning paa utstasjonen Bugoie og førstegrøden blev innhøstet der. Menigheten i Skien er Brynhildsens utsendermenighet. Kasserer var Bj. Amundsen, Ole Bulls gate 4, Skien, og der innkom følgende beløp til virksomheten i 1935: til misjonærens underhold kr. 2 156,41, til innfødte evangelister og stasjonsdrift kr. 1238,72, til barnearbeidet kr. 581,10, og til misjonsbilen kr. 30,00.

Misjonær Karl Eriksen og frue kom ut til stasjonen Nya Kaziba i aarets

løp. De har bygget op 5 utstasjoner, hvor innfødte arbeidere er satt. Kongen av Nya Kaziba, en venn av misjonen, døde. Kasserer var overlærer Solstad, Volda, og der innkom fra $^{1}/_{12}$ 1934 til $^{31}/_{12}$ 1935 kr. 2774,42 til deres virksomhet. Frk. Birgit Aaen har som kasserer Haugen, „Betania", Mjøndalen, og der innkom til hennes virke kr. 1619,00. Misjonær Sven Karlsen og frue var hjemme. Deres kasserer var J. Christoffersen, Tyholmen, Arendal. Frk. Agnes Thorp kom hjem fra Nya Kaziba; kasserer var Karen Hagen, Hauges gate 23, Oslo.

Ole P. Lindstad og frue skal ut til Kongo. De reiste 20. september 1935 til Belgien for aa studere fransk og ta et kursus gjennem den saakalte „tropeskole". Deres kasserer var Sigv. Sjølie, Fagerli, Ski, og der innkom i 2net halvaar 1935 kr. 1309,81 til dem.

e) *India.* Misjonær A. Cornelius og frue virket i Chopda. Han var en tid meget syk. Der var adskillig vekkelse i Chopda og flere „helbredelser" fant sted. Man hadde paa barnehjemmet, som blev aapnet 26. mars, 32 barn. Sammen med Cornelius's virket misjonær Sverre M. Bartnes, der drev paa med sprogstudium. Hans frue kom ut dertil 23. oktober. Ennvidere virket frk. Clara Myhre der. Hun hadde 60-70 syke til behandling daglig. Kasserer for henne var Sigurd Lien, Vallset, og der innkom til hennes virksomhet kr. 2154,53. Kasserer for Cornelius's og Bartnes's var O. Ekornes, Jarveien 11, Lilleaker. Til Bartnes innkom kr. 1093,72.

Fru Dagmar Engstrøm reiste igjen ut til Banda efter flere aars ophold herhjemme. Hun maatte ta fatt med bygning av nytt hus og bodde midlertidig i en innfødts lille hus. Møtene hennes var godt besøkt. Kasserer var ovennevnte O. Ekornes.

Frøknene Maren Iversen og Valborg Valla arbeider som tidligere oppe i fjellene ved Bharari, nær Simla, og utfører et trofast og selvfornektende arbeide. Ogsaa for dem var O. Ekornes kasserer. Frk. Alfhild Holmen, hvis kasserer er skreddermester O. Andersen, Sehesteds gate 3 a, Oslo, virker fremdeles derute. Til hennes virke kom inn kr. 915,46. Hjemme fra India var frk. Borghild Nordli, kasserer D. Jørgensen, Narvik, og frk. Rachel Edvardsen, kasserer Hans Hansen, Kongsberg. En ny, frk. Elna Andersen, kasserer Eystein J. Fjeld, Kolbotn, akter sig ut til India.

f) *Kina.* Misjonær Parley Gulbrandsen og frue virket i Sinpaoan i provinsen Tsjili. Der har de arbeidet gjennem 25 aar. 27 blev døpt i aarets løp. Et 3 maaneders bibelkursus hadde mange deltagere, og det store høstmøte var godt besøkt. Et par nye lokaler blev innviet paa utstasjoner. 27. oktober døde den gode evangelist Enok Chang. Kasserer O. Ekornes, Jarveien 11, Lilleaker.

Misjonær Henry Gulbrandsen (bror av Parley G.) og hustru virket i Yuchow. Arbeidet der har gaatt godt frem. Som utsendermenighet for Gulbrandsen staar Tønsberg menighet med J. Brun Gulbrandsen som kasserer, og for fruen Grorud menighet med Kaia Berge som kasserer. Som ny til Yuchow kom frk. Anna Hansen, hvis kasserer var Jenny Olsen, Grorud, som mottok til henne kr. 1259,80.

Misjonær Willy Rudolph og frue kom tilbake til sin stasjon Tao Hwa

efter ferie herhjemme. De hadde bil med ut for sine reiser. Der innkom i aarets løp til deres virksomhet kr. 9906,80 gjennem kassereren A. Grøndahl, Hønefoss. Menigheten der staar som utsendermenighet. Sammen med Rudolphs kom frk. Anna Amundsen. Hennes kasserer er Einar Kjenseth, Biri, gjennem hvem der innkom kr. 1213,07. En del venner har lovet aa støtte henne.

Frøknene Ruth E. Pedersen og Ester Herugstig virket i Süanhwafu og hadde et godt arbeidsaar. De besøkte fengslet, og de skriver: „Vi har hatt en god tid i landsbyen, flere nye hjem er aapnet, og man har brent sine avguder". De fikk hjelp i en ny arbeider, frk. Berte Bakken. De 2 førstes kasserer var O. Ekornes, og frk. Bakkens kasserer var Emil Olsberg, Lillehammer, og der innkom til henne kr. 3265,49. Frk. Gudrun Nilsen i Süanhwafu lærte kinesisk. Hennes kasserer var Ole Kvaksrud, Bøverbru, V. Toten, og der innkom til henne kr. 1936,43.

Frk. Signe Øiestad (Sinpaoan) reiste hjem i ferie. Hennes kasserer var O. Ekornes. Fru Alida Botolfsen, kasserer Karin Hagen, H. N. Hauges gate 23, Oslo, virket i Hsin Hsiang Hsien, Honan, sammen med en mrs. Yong. Til hennes virksomhet innkom kr. 859,05. Frk. Marie Askje virket i Shasheng. Kasserer var Bj. Amundsen, Skien, og inntekten til hennes virke var kr. 2288,58. Fru Marie Högberg virket i Chang P'eng, nær Peiping. Hennes tidligere navn var Mortensen, men hun inngikk 5. januar 1935 ekteskap med den svenske misjonær Joh. Högberg. Kasserer var skreddermester O. Andersen, Sehesteds gate 3 a, Oslo. Inntekt kr. 1092,20.

Videre nevner vi, at som ny misjonær reiste frk. Olga Skauge. Hun vil faa sitt virke i Changping, Hsien, Hopei, Nord-Kina. Som hennes utsending staar menigheten i Vikna, Namdal, Børsa m. fl. Kasserer var H. Syrstad, Stevne, Trondheim, og der innkom til henne kr. 767,43. Likeledes reiste frk. Kitty Hansen ut. Hennes virkeplass ukjent. Midlertidig kasserer var Adolph Rudmoen, Løkkebergveien 21, Drammen. — Der er ogsaa en frk. Kirsten Aas, som vil ut til Kina. Hennes kasserer er Frithjof Jensen, Grønli st.

Organ er nærmest „Korsets Seir" (kr. 6,00 pr. aar).

XV. DE NORSKE BAPTISTERS MISJON.

a) *Hjemlandet.* Da der ingen aarskonferanse blev avholdt i 1934 og som følge herav ingen rapport utgitt, var de meddelelser vi avgav for det aar litt magre. Iaar 1935 haaper vi aa kunne gjøre dem litt fyldigere. Først kan nevnes, at baptistene i Norge under sin 45de konferanse i Oslo 21.-24. juni 1935 feiret sitt 75-aars-jubileum. Man hadde 51 menigheter i 5 distrikter med samlet menighetstall av 7160. Under jubileet hadde man ogsaa et særlig møte for hedningemisjonen i Kongo, der blev ledet av Kongomisjonens sekretær A. T. Øhrn. Representanten fra England, misjonsdirektør Taylor, talte, likeledes misjonær O. Bakke, nylig hjemkommen fra Kongo. To nye misjonærer blev innviede, nemlig Johs. Holthe fra Skien og hans forlovede frk. Grethe Wägerth fra Sverige. Hun har

gjennemgaatt Örebro misjonsskole og derefter skaffet sig en del sykepleierske- og jordmorutdannelse. Holthe fortsatte i 8 maaneder sine studier i Belgien, hvor han leste fransk. Misjonsskolen, der utdanner arbeidere, saavel for hjemlandet som misjonsmarken, feiret 25-aars-jubileum. Lærere der var A. T. Øhrn (bestyrer) og G. Lundh. Kvinnenes landsforbund, hvis formann var fru Nelly Øhrn (Rjukan), senere fru Kallestad (Oslo), vedtok aa lønne „en hvit misjonærinne", og Norske Baptisters Ungdomsforbunds aarsmøte bevilget 2000 kr. til kongomisjonær Østensen. Misjonskomitéen bestod av: S. Risan, O. I. Øie, E. I. Helstrøm, L. Thorberg, A. T. Øhrn, G. Lundh og J. A. Øhrn. Aarets inntekt var kr. 24 617.

b) *Belgisk Kongo.* Stillingen i Kongo har været vanskelig av mangel paa arbeidskraft. Man hadde 8 misjonærer, men av disse var kun 4 paa feltet. Efter hvile i hjemlandet kom misjonær Østensen tilbake, men saa reiste misjonær Bakke og frue hjem. Søster Ruth Christiansen opholdt sig vinteren 1934-35 i Belgien, hvor hun tok eksamen ved tropeskolen, og reiste saa ut. Foruten misjonærmangel, heter det i aarsrapporten, kom hertil den uavbrutte pengeknapphet. Denne skyldtes ikke saa meget manglende tilganger herhjemme som den ugunstige vekslingskurs, som inntraadte høsten 1931 og forverret sig hele tiden inntil mars 1935. Alle driftsomkostninger og reiser blev som følge herav betydelig fordyret.

Arbeidet gikk dog godt frem. Der var store daapsklasser, men der blev vist stor forsiktighet med daapen. „En fornyelsens aand har aapenbart sig over de innfødte kristne og evangelistene og utdypet Herrens verk". Man hadde som før de to stasjoner, Bondo og Monga. Bygningene paa Bondo blev reparert og satt i bedre forfatning. I Monga blev opført en ny skolebygning. Paa bistasjonen Buta er bygd en stor murstenskirke, som blev innviet i paasken. Menigheten i Buta ydet meget til kirkens opførelse og underholder alle sine 4 evangelister. Ialt er gjennem de 15 aar døpt 1600.

Organ: „Banneret" (kr. 6,00 pr. aar). „De norske baptisters 45. konferanse" (kr. 1,00).

XVI. FRELSESARMEENS HEDNINGEMISJON.

Som nevnt forrige aar er Frelsesarmeens hedningemisjon internasjonal med hovedsete i London. Dens norske avdeling hadde ialt 46 misjonærer paa misjonsmarken. Av disse var der 8 i Britisk India, 17 i Hollandsk Ostindia, 6 i Syd-Afrika, 3 i Brasil, 8 i Argentina og 4 i Kina. Fra Norge blev der i aaret ydet til hedningemisjonen ialt kr. 53 764,60. Oberst J. Møklebust meddeler mig, at om rapportene utefra kan det „sikkert med helhet sies, at de er opmuntrende, og Gud legger sin rike velsignelse til gjerningen. Dette kan man i sannhet si om arbeidet i India og Hollandsk Ostindia, likesaa i Syd-Afrika."

Organ: „Krigsropet" (kr. 8,00 pr. aar).

XVII. DEN NORSKE LUTHERSKE AFRIKAMISJON.

a) *Hjemlandet.* Det er vesentlig Oslo Lille Indremisjon, der staar bak dette foretagende, men det støttes ogsaa av andre vennegrupper. I likhet med det Norske Misjonsforbund er denne misjon assosiert med den Skandinaviske Alliansemisjon, som har sitt hovedsete i Amerika. Leder for hjemmearbeidet var bakermester Carl Breidin, sekretær var fhv. vaktmester Dahl og kasserer Marius Johannessen. Regelmessige møter blev avholdt. Misjonsinntektene i 1935 var kr. 6392,25; hertil en kassebeholdning fra forrige aar paa kr. 3989,77; ialt kr. 10 382,02. Pensjonsfondet var paa kr. 2707,76.

b) *Misjonsmarken i Syd-Afrika.* Misjonen har sitt virkefelt i Swaziland, Transvaal, Natal og Tongaland. „I det aar, som er gaatt, har Gud velsignet arbeidet rikelig, hvad der berettes fra misjonsmarken", sies det i aarsberetningen for 1935. I virksomhet var 4 misjonærer og 11 innfødte evangelister. Av de siste blev 5 underholdt av venner i Oslo, 5 av venner i Amerika og 1 av misjonen. De 4 misjonærer er Gransjøen og frue og frøknene Iversen og Frogner. Dessuten den pensjonerte, frk. Karoline Kraakvold, der over 30 aar har arbeidet, men fremdeles driver virksomhet i Charlestown. Paa misjonær Gransjøens stasjon, Mangwazana, blev der begynt arbeide paa 3 nye plasser. I virksomhet var 7 dagsskoler med tilsammen 168 elever, og 2 søndagsskoler med ca. 150 barn. Der døptes 39 i aarets løp. Fru Gransjøen har et hospital som hun leder, og hvor 3630 patienter blev behandlet. Til det ydet statsstyrelsen kr. 2000. Distriktene var i aarets løp haardt plaget av tørke, saa mange mennesker led nød. Misjonen, der ledes av misjonær Gransjøen, har 3 hovedstasjoner og 20 utstasjoner. Som eneste mannlige misjonær har han derfor meget aa ta vare paa. Man vil gjerne faa opføre flere kirker og flere innfødte arbeidere ansatt, men midlene strekker ikke til.

Misjonen har intet organ.

XVIII. UNGDOMSMISJONEN.

Hjemmearbeidet drives uten emissærvirksomhet. Man faar dog oftere hjelp av misjonærer som foredragsholdere ved foreningers misjonsmøter. I mange foreninger har man nemlig saadanne en gang om maaneden, hvor der ydes gaver til denne misjon. Dens arbeide har siden 1930 været tilknyttet N. M. S., idet der virkes paa dets mark i Hunan, Kina. Misjonen har sitt eget styre, og formann for Ungdomsmisjonen var generalsekretær Hans Sande. Som man husker, hadde man ingeniør N. Kiær som arbeider i Kina, men efter at han var omkommet ved et ulykkestilfelle vaaren 1934, var man i over et aar uten arbeider. I 1935 fikk man dog overlatt en av N. M. S.'s yngre misjonærer, misjonsprest Anders Tangeraas, der igjen efter en ferietur i Norge for annen gang skulde dra ut til Kina. Ungdomsmisjonen paatok sig alle utgifter ved hans virksomhet.

Hvert aar siden 1933 legger misjonen 800 kroner tilside med det maal for øie aa faa reist et ungdomshjem i Tulear, Vestmadagaskar. Dessuten har det i adskillige aar støttet det av forskjellige protestantiske misjoner, ogsaa av N. M. S., drevne ungdomsarbeide i Tananarive, Madagaskars hovedstad. Aarsinntekten i 1935 var kr. 9198.

Organ: „Den unges Venn" (kr. 5,00 pr. aar).

XIX. LÆGERS FORENING FOR LÆGEMISJON.

Allerede i 1880-aarene var en „Komité for Lægemisjon" stiftet i Oslo av misjonslæge dr. Borchgrevink med det maal for øie aa samle bidrag til støtte for lægemisjonens arbeide paa de norske misjonsmarker. Komitéen fikk ogsaa sitt organ „Lægemisjonæren", der gjennem aarene hadde forskjellige redaktører, sist pastor H. K. Leisegang. I 1931 maatte dog dette gaa inn av mangel paa tilslutning, og det gikk ogsaa mindre godt med komitéens arbeide. Men i 1927 holdt doktor Ragnhild Gotteberg et foredrag i Kristelig Medisinerkrets om „Lægemisjonens berettigelse", der slo godt an, og „Lægers forening for Lægemisjon" blev stiftet. Den fikk istand et par møter aarlig, og der var i 1935 ca. 35-40 læger og medisinske studenter samt 9-10 lægemisjonærer som medlemmer. Opgaven for foreningen er aa vekke interesse for lægemisjonen og hjelpe den med instrumenter m. m. for hospitalene paa misjonsmarkene. Saavel N. M. S.'s som Kinaforbundets og Alliansemisjonens læger har faatt hjelp til sitt arbeide i de senere aar. Som organ gjør man bruk av de danske „Meddelelser for kristelig Lægeforening". Foreningens formann var doktor Gordon Johnsen.

XX. METODISTENES MISJON.

Vi benytter for fremtiden denne korte benevnelse istedetfor det tidligere lange navn „Misjonsbestyrelsen for ytre misjon innen den Biskopelige Metodistkirkes aarskonferanse i Norge". Metodistenes aarskonferanse blev i 1935 holdt i Flekkefjord. De hadde i vaart land 58 menigheter, og de fleste støtter hedningemisjonen, der dog nærmest er internasjonal. Især er pinsedagen viet til aa opta kollekt til misjonen. Man har et misjonsraad, hvis formann er pastor Einar Karlsen, og sekretær er distriktsforstander Paulli Sørensen. De norske Epworthligaer (ungdomsforeninger) støtter misjonsarbeidet i Afrika. Deres foretagende der kalles „Fyrtaarnet", og de innkomne midler anvendes i distriktet Umtali i Syd-Rhodesia, hvor man underholder nogen innfødte arbeidere. En amerikansk distriktsforstander leder arbeidet der. Men ungdomsforeningene støtter ogsaa søster Serene Løland i Kina. Hun virker i byen Kutien i provinsen Fukien og leder der et sykehus. I høst (1935) reiste en ung misjonær Willy Heggøy til Algier for aa begynne arbeide blandt muhamedanerne.

Metodistene har et „Kvinnenes ytre misjonsselskap", hvis medlemmer yder en maanedlig kontingent av 25 øre. Det har 43 foreninger med ca. 1500 medlemmer. Det har i aarets løp holdt 190 møter, som overveiende

har været bønnemøter. Aarsinntekten var kr. 7963,01. Formann var fru Walborg Sandberg og sekretær frk. Edith Hassing. Kvinnenes misjonsselskap har sin egen misjonær, frk. Agnes Nilsen, i Hissar, Purjat, India, hvor hun vesentlig underviser i en pikeskole. Elevene strømmer til, saa hun vil gjerne faa opført en bygning til. Hun nevner, at man „har aapnet et leseværelse i byen med tanke paa aa naa de mere utdannede klasser, og det har været flittig benyttet, og man har allerede sett frukt av arbeidet". Ved reiser fikk hun gjøre 72 besøk i landsbyer. Selskapet støtter ogsaa den svenske misjonær frk. Winnie Gabrielson, ansatt i Phalero, India. Man tenker ogsaa aa sende en ny til Afrika, frk. Ruth Heggøy. Paa hver aarskonferanse innen Metodistkirken er et spesielt møte viet K. Y. M.'s arbeide. Metodistmisjonens samlede inntekter var kr. 20 653.

Organ: „Kristelig Tidende" (kr. 6,00 pr. aar). K. Y. M.'s organ „Misjonshilsen" (kr. 1,50 pr. aar). (Aarbok kr. 1,50.)

NECROLOGIUM.

Tilsynsmann *Nils Mikkelsen Arnetvedt* var født i Vaksdal i Bruvik prestegjeld 9. september 1846. Han gjennemgikk den almindelige folkeskole og gikk i 1865 inn paa Stord seminar, hvorfra han blev uteksaminert juli 1867. Saa var han et aar (1867-68) lærer i Haus, reiste til Amerika, hvor han var 1869-76. Der gikk han paa St. Cloud's „Normal School", hvorfra han blev uteksaminert og var saa lærer derover dels ved statens skoler, dels ved menighetsskoler.

Efter aa være kommet tilbake, var han 1877-82 lærer ved Søndre Bergenhus amtsskole, derpaa 1882-91 tilsynslærer ved Kronengens skole i Bergen. Arnetvedt var da med og stiftet det Norsk Lutherske Kinamisjonsforbund 28. oktober 1890 og var dets formann og sekretær et par aar. I 1893 reiste han som Forbundets misjonær til Kina. Han la veien om Amerika, hvor han blev ordinert av den Norske Synodes formann. Saa virket han i Kina, først i Hankow, senere i Tsinshankiang til 1899 og var misjonsmarkens tilsynsmann.

Grunnet bokseroprøret kom han hjem i 1900. Han traadte ut av Kinaforbundets tjeneste, uenig i dets standpunkt til ordinasjonsspørsmaalet, og gikk i 1901 over i det Norske Misjonsselskaps tjeneste, da det bestemte sig for aa begynne misjon i Kina. I mars 1902 reiste han saa igjen ut til Kina, var en kort tid i Changsha (Hunan), men drog i november samme aar til Yiyang, hvor han anla stasjon, som han bestyrte til 1913. Fra 1905 til 1914 var han misjonens tilsynsmann.

Han reiste hjem for godt mai 1914, virket en del aar adskillig for misjonen herhjemme og var en flittig deltager i større møter. Sin bopel hadde han paa Hausvik i Arna. Der døde han 89 aar gammel 10. september 1935. — I 1891-93 redigerte han „Kineseren", Forbundets organ, og har utgitt et par smaaskrifter. Han var ugift.

Arnetvedt var en from og elskelig mann, i høi grad konservativ og av den gamle skole. Paa misjonsmarken og herhjemme var han overmaate avholdt og elsket.

NORVEGIA SACRA

AARBOK OG SKRIFTER TIL KUNNSKAP OM DEN NORSKE KIRKE I FORTID OG SAMTID

utgitt efter tiltak av den Norske Kirkes biskoper,

redigert av

professor dr. *OLUF KOLSRUD.*

AARBOK. Steenske forlag, Oslo.

FØRSTE AARGANG. 1921. Kr. 7.50.

Med bidrag av *Oluf Kolsrud, Fredrik Paasche, H. Wiers-Jenssen, R. Slaattelid, H. G. Heggtveit, Jørgen E. Sivertsen.* — Innhold: St. Olavs gjerning. Fra den norrøne kristendoms eldste historie. De liturgiske skuespill i Norden og deres siste utløper, stjernespillet. Hans Egede og Grønland. Ophevelsen av konventikelplakaten. Sogneprest Hans Landstads biografi. Salmedikteren Magnus Brostrup Landstads selvbiografi. Det religiøse og kirkelige liv i Troms fylke. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1920. 237 sider.

ANDRE AARGANG. 1922. Kr. 10.00.

Med bidrag av *Thor Kielland, Absalon Taranger, Fredrik Paasche, Oluf Kolsrud, Ragnvald Gjerløw, O. Olafsen, Kristian Nissen, O. Forstrøm, W. M. Schjelderup, R. Slaattelid, H. G. Heggtveit, H. Leganger, Anders Bugge, Fred. Tybring, Einar Johs. Nilssen, Knut Mollestad, G. W. Wulfsberg, G. O. Kløvstad, P. St. Koren, Nils C. Christie, I. Flønæs, L. M. Hol, Hans Smith.* — Innhold: St. Olavs skrin, med 10 billeder. Kong Magnus Erlingssons privilegium for den Norske Kirke. To samtaler oversatt fra det gamle sprog. Stavanger bispestol, bispedømmets grenser, bispestolens flytning og gjenreisning. Interiør fra en vestlandsk prestegaard i 1680-aarene. Biskop Peder Krogs visitasreise i Finnmarken 1708. Norske presters slektsnavne. Av altergangens historie i det gamle Fredrikshald. Erindringer av og om stiftsprost J. B. Flottmann. Ordskiftet i 1840-aarene om en norsk kirkeforfatning. Indremisjonæren Jacob Traasdahl, med portrett. Et pastoral-teologisk reponsum av biskop J. C. Heuch. Vestlandsk kristendomstype. Kirkens kunst før og fremover. Et kirkeprogram. Livsskildringer med portretter av Gabriel Baardsen, Jakob Gregusson, August Mollestad, Børre Bomhoff, Jacob Anderssen, Jens Tandberg, Gustav Dietrichson, Hans Domaas, Jens Otterbech. Selvbiografier av biskopene Johan Lunde og Mikkel Bjønness-Jacobsen, med portretter. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1921. 357 sider

TREDJE AARGANG. 1923. Kr. 10.00.

Med bidrag av *Johan Meyer, Jón Helgason, O. M. Sandvik, O. Olafsen, J. Jørgensen, J. Qvigstad, Oluf Kolsrud, Anders Gimse, O. C. Breda, Kris Wold-Torne, Thomas Barth, P. Sandvik, Mikael Hertzberg, E. Diesen, S. Bretteville Jensen, H. G. Heggtveit, Aug. B. Jahnsen, Th. Freihow, K. F. Hagene, Olaf Moe, J. B. Gilhuus, Karl Marthinussen, Fred. Tybring, Einar Amdahl, Anders Bugge, D. Hvoslef, A. Olsen, W. P. Sommerfeldt.* — Innhold: Vore fedres valg av kirkested. Den islandske kirkes kaar under katolicismen. Nogen gammelkirkelige melodier i Hans Thomissøns Psalmebog av 1569. Kirkebøkene i vaart land betraktet fra et kulturhistorisk synspunkt. Folkeundervisningen paa landet i Norge omkring 1739. Lars Jakobsen Hættas beretning om de religiøse og moralske forhold i Kautokeino før den læstadianske vekkelse. Hans Nielsen Hauges fangenskap, dokumenter fra aarene 1804-1814. Haugianeren og demokraten Mikkel Grendahl. Lars Skrefsrud i Bodsfengslet. Om biskop N. J. Laache, med portrett. Livsskildringer med portretter av Arnoldus Hille, Jørgen Jørgensen, Gustav Jensen, Einar Skavlan, Jørgen Løvland, Sigvald Blaker, Vilhelm Sommerfelt, Aasulv Bryggesaa, Halfdan Wennevold, Edvard Sverdrup, Ole Theodor Moe, Carl Konow, Andreas Aamot, Jørgen Edvin Nilssen. Selvbiografi av biskop Jens Gleditsch, med portrett. Gjenreising og nyskaping i nyere norsk kirkekunst, en oversikt for aarene 1900-1923, med 20 billeder. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1922. Kirkelig statistikk 1922. De norske misjoner i 1922. Ekteskap og skilsmisse, kirkelige forslag og uttalelser 1921-23. Kirkelig bibliografi 1922. 470 sider.

FJERDE AARGANG. 1924. Kr. 10.00.

Med bidrag av *Oluf Kolsrud, Jón Helgason, A. Halvorsen, O. Olafsen, A. Schøning, Ludvig Selmer, Ivar Welle, A. F. W. J. Prytz, Hans Woll, K. Petersen, Olaf Moe, K. E. Riise, M. J. Stolee, K. O. Kornelius, Olai Skulerud, D. Hvoslef, A. Olsen.* — Innhold: St. Olavs kristenrett. Erkebiskop Olav Throndsson av Nidaros, med 4 billeder. Islands kirkelige utviklingsgang siden reformasjonen. Fra den første Talvik-prests tid. Erik Røring, sogneprest i Veøy, med 2 billeder. Vaar Frelsers kirke i Drøbak, med 17 billeder. Skriftprinsippet i norsk teologi i det 19de aarhundrede. Arne Garborgs religion, med portrett. Livsskildringer med billeder av Ole Tobias Olsen, Albert Landstad, August Weenaas, Peder Nordsletten, Oscar Moe, Ivar Sælen, Erik Kristian Johnsen, Olafia Johannsdottir, Ludvig Eriksen. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1923. Utredning om Haalogaland bispedømmes deling. Kirkelig statistikk 1923. De norske misjoner i 1923. 328 sider.

FEMTE AARGANG. 1925. Kr. 9.00.

Med bidrag av *Jón Helgason, Joh. E. Brodahl, Oluf Holck, Andreas Seierstad, O. Stavem, A. F. W. J. Prytz, M. Syltevik, K. Petersen, Ingvald B. Carlsen, J. Qvigstad, Ole C. Iversen, Jonas Myhre, A. Olsen, Oluf Kolsrud, W. P. Sommerfeldt.* — Innhold: Jón Ögmundsson den hellige, biskop i Hólar. Prestevalget i Støren 1654, med 5 billeder. Norsk salmediktning i annen halvdel av det 17. aarh. Presten i norsk folketradisjon. Livsskildringer med billeder av Karl Titlestad, Johan Willoch Erichsen, Edvard Liljedahl, Ole Gjerløw, Anders Forfang, Hersleb og Jakob Walnum, Nils Ursin, Carsten Hansteen, Halfdan Møller. Selvbiografi av biskop Jacob Christian Petersen, med portrett. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1924. Kirkelig statistikk 1924. De norske misjoner i 1924. Kirkelig bibliografi 1923. 318 sider.

SJETTE AARGANG. 1926. Kr. 9.00.

Med bidrag av *Oluf Kolsrud, Joh. E. Brodahl, W. Neumann, N. R. Heyerdahl, J. Qvigstad, Johannes Gausdal, M. Syltevik, Thorbjørn Frølich, Karl Vold, Eugène Hanssen, A. Olsen, W. P. Sommerfeldt.* — Innhold: Kollats i den Norske Kyrkja. Prestekunstnere i Norge paa 1600-tallet, med billeder. Prost Jens Colstrup, med billede, Et kristelig vennebrev fra 1777. Bidrag til Finnmarkens kirkehistorie (Erindringer 1825-49 av Anders Persen Bær). Menighetsdannelsen i Santalistan. Livsskildringer med portretter av Christian Martin Eckhoff, Christopher Bruun, Lars Dahle, Ole Moe, Olaus Breda. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1925. Oslo biskops innberetning om hans reise i Amerika 1925. De norske misjoner i 1925. Kirkelig bibliografi 1924. 256 sider.

SYVENDE AARGANG. 1927. Kr. 8.00.

Med bidrag av *Absalon Taranger, Hartvig C. Christie, A. Olsen, Oluf Kolsrud.* — Innhold: Prestenes bekjennelsesplikt i den Norske Kirke, betenkning avgitt til det Kgl. Kirke- og Undervisnings-Departement, 1927. Før 1739, et bidrag til folkeundervisningens historie i Norge. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1926. De norske misjoner i 1926. Kirkelig bibliografi 1925. 201 sider.

OTTENDE AARGANG. 1928. Kr. 8.00.

Med bidrag av *S. A. Sørensen, Halkild Nilsen, P. C. Astrup, A. Otsen.* — Innhold: Bidrag til Herrnhutismens historie i Norge. Salmediktning og salmesamling i Norge i tiden fra 1814 til 1869 (bortsett fra Landstads og A. Hauges salmeboksarbeide), en kirkehistorisk og hymnologisk undersøkelse og vurdering. (I). Læstadianismens særpreg. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1927. De norske misjoner i 1927. 242 sider.

NIENDE AARGANG. 1929. Kr. 10.00,

Med bidrag av *Hermann Norendal, Just Bing, N. S. Magelssen, O. Otafsen.* — Innhold: Salmediktning og salmesamling i Norge i tiden fra 1814 til 1869 (bortsett fra Landstads og A. Hauges salmeboksarbeide), en kirkehistorisk og hymnologisk undersøkelse og vurdering. (II). Provst Claus Frimann, bidrag til hans biografi (Claus Frimann og Hans Nielsen Hauge; Tale ved Claus Frimanns jordeferd). Tre kirkehistoriske livs- og tidsbilleder fra det nittende aarhundrede: legpredikanten og presten Elling Eielsen; sogneprest Hans Jæger

i Vikøy; prost Anton Elias Smitt, sogneprest paa Voss, med billede. Selvbiografi av biskop Eivind Berggrav, med portrett. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1928. Bispevalgene i Nidaros og Haalogaland 1928. De norske misjoner i 1928. 331 sider.

Originalbind til aarbøkene I—IX kr. 2.00.

TIENDE AARGANG. 1930. Kr. 20.00. Innbundet kr. 23.00.

Nidaros og Stiklestad. Olavs-jubileet 1930. Minneskrift redigert av *Oluf Kolsrud.*

Med bidrag av *Arne Fjellbu, R. Haugsøen, Olaf Platou, Johan Bruun, Nils Sivertsen, Leif Moksnes, Peder Christensen, H. Irgens, Olav Bergersen, Claus Hjelte, J. Jervell Grimelund, John Tverdahl, John Stene, Anders Bugge, Oluf Kolsrud.*

Innhold: Hellig Olavs minne 1930. Den Norske Kirkes 900-aars-Olsok i Nidaros og paa Stiklestad. — Den Katolske Kirkes Olsok-fest i Nidaros og paa Stiklestad 1930. — Hilsener i skrift og tale til den Norske Kirkes 900-aars-Olsok 1930. — Kantater til Olsok 1930. — Olavsjubileets Historiske Utstillinger 1930. — Trøndelagsutstillingen 1930. — Aaret 1930 i Nidaros og paa Stiklestad. Dagregister. — Olsok 1930 i utlandet. Fra Savonlinna til Vancouver. — Bibliografi. — Register over personnavn. — XXVI + 728 sider. 80 sider billeder.

ELLEVTE AARGANG. 1931. Kr. 8.00. Innbundet kr. 10.50.

Med bidrag av *J. Ursin, H. Ostermann, A. Olsen.* — Innhold: Alterlysenes historie og symbolikk. En norsk Grønlands-missionær, Jørgen Sverdrup, 1732-1810, med portrett. Amerika og Norge, tre dokumenter. Selvbiografi av biskop James Maroni, med portrett. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1929. Kirkebyggende planer i Haalogaland 1930. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1930. Bispevalget i Agder 1930. De norske misjoner i 1929. De norske misjoner i 1930. 232 sider.

TOLVTE AARGANG. 1932. Kr. 8.00. Innbundet kr. 10.50

Med bidrag av *Kristen Valkner, A. Skrondal, Thomas Barth †.* — Innhold: Landstads og Hauges salmebøker, tilblivelseshistorie og hymnologisk karakteristikk. Striden um norsk maal i kyrkjesalmen, Magnus Brostrup Landstad. Omkring Professor Gisle Johnson. Selvbiografi av biskop Andreas Fleischer, med portrett. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1931. Bispevalget i Bjørgvin 1931. 211 sider.

TRETTENDE AARGANG. 1933. Kr. 6.00. Innbundet kr. 8.50.

Med bidrag av *Finnur Jónsson, Chr. A. Bugge, A. Olsen.* — Innhold: Jón Arason, Islands sidste katolske Biskop. Erindringer fra Videnskaben, af Dr. theol. Chr. A. Bugge, 1853-1928, med portrett. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke 1932. De norske misjoner i 1931 og 1932. 176 sider.

FJORTENDE AARGANG. 1934. Kr. 6.00. Innbundet kr. 8.50.

Med bidrag av *P. St. Koren, A. Brune, Kristian Nissen, H. Andresen, A. Olsen.* — Innhold: Tilbakeblik over mit Presteliv, af P. St. Koren, 1844-1931, med portrett. Bidrag til Finnmarkens kirkehistorie (Den levende kristendom i Vadsø; Redegjørelse for læstadianernes tro og lære). Legpredikanten Paul Gerhard Sand, med portrett. Selvbiografi av biskop Henrik Hille, med portrett. Bispevalget i Hamar 1934. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1933. Den Norske Sjømannsmisjon 1930-1933. 166 sider.

FEMTENDE AARGANG. 1935. Kr. 6.00. Innbundet kr. 8.50.

Med bidrag av *Leiv Amundsen, Oluf Kolsrud, Asbjørn Hernes, Kristian Nissen, A. Olsen.* — Innhold: Tre brev fra presten H. P. S. Krag (1824-50). Henrik Wergeland foran teologisk embedseksamen. Vaar fyrste koralbok (fem brev fraa Ole Andreas Lindeman, 1834-1841). Brev fra presten Peder Bjørnson til prost Carl Wulff, 1871 Til forstaaelse av Læstadianismen (et brevskifte mellem prinsesse Eugénie og P. O. Grape, 1880). Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1934. Den Norske Sjømannsmisjon i 1934. De norske misjoner i 1933 og 1934. 167 sider.

SEKSTENDE AARGANG. 1936. Kr. 6.00. Innbundet kr. 8.50.

Med bidrag av *Oluf Kolsrud, Solveig Tunold, A. Olsen.* — Innhold: Bispevisitasene i Trondhjems Stift 1805-1841, optegnelser av biskop dr. Peter Olivarius Bugge. Stiftsdireksjon og domkapitel, utgreiding for bispemøtet i 1929. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1935. Den Norske Sjømannsmisjon i 1935. De norske misjoner i 1935. 163 sider.

SYTTENDE AARGANG. 1937. Under utgivelse.

ATTENDE AARGANG. 1938. Under utgivelse.

SKRIFTER. Bibliotheca Norvegiæ Sacræ.
A/S Lunde & Co.s forlag, Bergen.

FØRSTE BIND. 1922 B.

Carsten Hansteen: Av det norske kristenlivs psykologi.
226 sider. Pris kr. 10.00, innbundet kr. 12.00.

ANDRE BIND. 1923 B.

Andreas Seierstad: Kyrkjelegt reformarbeid i Norig i nittande hundreaaret. Fyrste bandet. (Avhandling for doktorgraden i teologi.)
343 sider. Pris kr. 12.00, innbundet kr. 14.50.

TREDJE BIND. 1923 C

Ludvig Selmer: Oplysningsmenn i den Norske Kirke. Et bidrag til forståelsen av oplysningsbevegelsens utvikling i Norge. (Avhandling for doktorgraden i teologi.)
226 sider. Pris kr. 10.00, innbundet kr. 12.00.

FJERDE BIND. 1924 B.

Daa Noreg var misjonsmark. Minneskrift um Mostertinget i aar 1024. Av *Peter Hognestad, Absalon Taranger, Knut Robberstad, Johan Meyer.* Med 16 bilæte.
96 sider. Pris kr. 4.50, innbundet kr. 6.50.

FEMTE BIND. 1927 B.

O. Olafsen: Norsk prestegårdsliv. Kulturhistoriske skildringer fra våre prestegårde. Med hundre billeder.
205 sider. Pris kr. 10.00, innbundet kr. 12.00.

SJETTE BIND. 1928 B.

Thorstein Gunnarson: Dommedagsventing. Millennismen og dens innslag i norsk kristendom. Med 18 billeder.
296 sider. Pris kr. 10.00, innbundet kr. 12.00.

SYVENDE BIND. 1929 B.

Anders Skrondal: Grundtvig og Noreg. Kyrkje og skule. 1812-1872. (Avhandling for doktorgraden i teologi.)
340 sider. Pris kr. 12.00, innbundet kr. 14.50.

OTTENDE BIND. 1935 B.

H. Blom Svendsen: Norsk salmesang. I. Arven fra gammel tid.
301 sider. Pris kr. 10.00, innbundet kr. 12.00.

NIENDE BIND. 1933 B.

H. Blom Svendsen: Norsk salmesang. II. Landstad og Hauge.
157 sider. Pris kr. 10.00, innbundet kr. 12.00.

TIENDE BIND.

H. Blom Svendsen: Norsk salmesang. III.
Utkommer senere.

ELLEVTE BIND. 1935 C.

Johannes Gausdal: Contributions to Santal Hymnology.
101 sider. Pris kr. 5.00, innbundet kr. 7.00.

TOLVTE BIND. 1935 D.

Livserindringer fra Norge og Amerika af Provst *August Weenaas* (1835-1924). Med billeder.
280 sider. Pris kr. 8.00, innbundet kr. 10.00.

TRETTENDE BIND. 1936 B.

Anders Skrondal: Grundtvigianismen i Noreg. Kyrkje og skule. 1872-1890.
195 sider. Pris kr. 8.00, innbundet kr. 10.00.

FJORTENDE BIND. 1937 B.

Jens Holdt: Niels Johannes Holm. 1778-1845. Et Blad af Brødremenighedens Historie. (Afhandling for Doktorgraden i Theologi.) — Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck, Kjøbenhavn. A/S Lunde & Co.s forlag, Bergen.
387 sider. Pris d. kr. 6.75, innbundet d. kr. 9.25.

FEMTENDE BIND. 1938 B.

S. Sondresen: Norsk-amerikanerne.
179 sider. Pris kr. 6.50, innbundet kr. 8.50.

Augsburg College
Library